176. Keskiviikkona 17 päivänä joulukuuta 1997

kello 12

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1998 6108

Hallituksen esitys 100/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 42/1997 vp
Talousarvioaloite 1—705/1997 vp

Kolmas käsittely

2) Hallituksen esitys laeiksi tullilain ja eräiden verolakien muutoksenhakua koskevien säännösten muuttamisesta 6110

Hallituksen esitys 192/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 18/1997 vp

3) Hallituksen esitys arvopaperien lainaussopimusten ja takaisinostosopimusten verotusta koskevaksi lainsäädännöksi ,,

Hallituksen esitys 218/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 43/1997 vp

4) Hallituksen esitys Euroopan poliisivirastosta tehdyn yleissopimuksen ja siihen liittyvän pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä sekä laiksi tullilain 26 §:n muuttamisesta 6111

Hallituksen esitys 136/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 28/1997 vp

5) Hallituksen esitys ampuma-aselaiksi ja laiksi poliisilain 23 §:n sekä laiksi poliisin henkilörekistereistä annetun lain 19 ja 20 §:n muuttamisesta 6111

Hallituksen esitys 183/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 29/1997 vp

6) Hallituksen esitys laiksi poliisin henkilörekistereistä annetun lain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 133/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 30/1997 vp

7) Hallituksen esitys laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta 6112

Hallituksen esitys 184/1997 vp
Puolustusvaliokunnan mietintö 2/1997 vp
Lakialoite 73/1996 vp

8) Hallituksen esitys laiksi evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain muuttamisesta ,,

Hallituksen esitys 229/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 34/1997 vp

9) Hallituksen esitys laiksi vakuutuskassalain muuttamisesta 6113

Hallituksen esitys 221/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 35/1997 vp

10) Hallituksen esitys laiksi eläkesäätiölain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 222/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 36/1997 vp

———

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Törnqvist.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Alaranta, Brax, Halonen, Huotari, Jansson, Kalli, Karjula, Knaapi, Kuisma, Rantanen, Skinnari, Vehkaoja, Viitamies ja Virtanen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Karjula, Knaapi, Viitamies, Kuisma ja Kalli.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä yksityisasioiden takia edustajat Kalli ja Knaapi,
tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien takia edustajat Jansson ja Skinnari sekä
tämän kuun 19 päivään sairauden takia edustajat Alaranta, Huotari ja Vehkaoja sekä virkatehtävien takia ed. Halonen.

Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1996

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että hallituksen kirjelmän ohella kuluvan joulukuun 11 päivältä on eduskunnalle saapunut hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1996 (K 12/1997 vp). Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1998

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys 100/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 42/1997 vp
Talousarvioaloite 1—705/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 42.

Pääluokka 22

Toinen varapuhemies: Eilen pidetyssä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu pääluokasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraava pääluokkaa koskeva, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisena jätetty, edustajille monistettuna ja numeroituna jaettu ehdotus tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Liisa Hyssälä /kesk: momentille 22.14.21 lisäyksenä 1 100 000 mk lapsiasiainvaltuutetun viran perustamiseen. (TAA 180)

Keskustelu:

Ed. Hyssälä: Teen ehdotuksen n:o 1, jonka mukaan momentille 22.14.21 otetaan lisäyksenä 1 100 000 markkaa, mikä summa käytetään lapsiasiainvaltuutetun viran perustamiseen.

Ed. Ranta-Muotio: Kannatan ed. Hyssälän tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on tehty ehdotus n:o 1 ja sitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Kansanedustajat, luku 02 Eduskunnan kanslia ja luku 09 Valtiontilintarkastajat hyväksytään.

Luku 14 Eduskunnan oikeusasiamies

Äänestys ed. Hyssälän ehdotuksesta n:o 1.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 128 jaa- ja 44 ei-ääntä, 5 tyhjää; poissa 22. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 30 Eduskunnan kirjasto ja luku 99 Eduskunnan muut menot hyväksytään.

Pääluokka 24

Toinen varapuhemies: Eilen pidetyssä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu pääluokasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraava pääluokkaa koskeva, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisena jätetty, edustajille monistettuna ja numeroituna jaettu ehdotus tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Jouko Jääskeläinen /skl: momentille 24.30.66 (Varsinainen kehitysyhteistyö) lisäyksenä 100 000 000 mk, josta osoitetaan käyttösuunnitelman kohtaan 2 (maa- ja aluekohtainen yhteistyö) 50 000 000 mk, kohtaan 5 (humanitaarinen apu) 35 000 000 mk ja kohtaan 8 (kansalaisjärjestöt ym.) 15 000 000 mk. (II vastalause)

Keskustelu:

Ed. Jääskeläinen: Teen ehdotuksen n:o 1 varsinaisten kehitysyhteistyörahojen lisäämiseksi 100 miljoonalla markalla.

Ed. Kallis: Kannatan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on tehty ehdotus n:o 1 ja sitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Ulkoasiainhallinto hyväksytään.

Luku 30 Kansainvälinen kehitysyhteistyö

Äänestys ed. Jääskeläisen ehdotuksesta n:o 1.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 161 jaa- ja 18 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 18. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 40 Kaupallis-teollinen yhteistyö, luku 50 Yhteistyö Keski- ja Itä-Euroopan, Venäjän ja muiden IVY-maiden kanssa ja luku 99 Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot hyväksytään.

Pääluokka 25

Toinen varapuhemies: Eilen pidetyssä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu pääluokasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Hannu Kemppainen /kesk: luvun 25.30 perusteluissa lausuttavaksi: "Eduskunta edellyttää, että kansalaisten yhdenvertainen kohtelu oikeudenkäynneissä turvataan sallimalla kansalaisille oikeus valita oikeudenkäyntiavustajansa ja sijoittamalla oikeusaputoimistojen palvelupisteet niihin kuntiin, joissa on ollut 1.12.1997 kunnallinen oikeusaputoimisto." (I vastalause)
2. Ed. Jaakko Laakso /vas: momentille 25.50.74 lisäyksenä 20 000 000 mk Vantaan lääninvankilan rakentamiseen. (TAA 352)

Keskustelu:

Ed. Kemppainen: Teen ehdotuksen n:o 1, jonka mukaan luvun 25.30 perusteluissa lausuttaisiin: "Eduskunta edellyttää, että kansalaisten yhdenvertainen kohtelu oikeudenkäynneissä turvataan sallimalla kansalaisille oikeus valita oikeudenkäyntiavustajansa ja sijoittamalla oikeusaputoimistojen palvelupisteet niihin kuntiin, joissa on ollut 1.12.1997 kunnallinen oikeusaputoimisto."

Tämä tarkoittaisi sitä, että eduskunta ottaa tiukemman kannan siinä tilanteessa, kun ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Ei sallita enää muita puheenvuoroja kuin ehdotukset vain.

Ed. Lehtosaari: Kannatan.

Ed. Laakso: Teen ehdotuksen n:o 2, joka tarkoittaa 20 miljoonan markan lisäystä Vantaan lääninvankilan rakentamiseen.

Ed. Kautto: Kannatan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1 ja 2 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Oikeusministeriö ja luku 10 Tuomioistuinlaitos hyväksytään.

Luku 30 Oikeusapu

Äänestys ed. Kemppaisen ehdotuksesta n:o 1.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 130 jaa- ja 53 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 14. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 40 Syyttäjä- ja ulosottolaitos ja luku 45 Eräät oikeudenhoitomenot ja avustukset hyväksytään.

Luku 50 Vankeinhoitolaitos

Äänestys ed. Laakson ehdotuksesta n:o 2.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 2 "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 164 jaa- ja 19 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 14. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 60 Eräät virastot ja luku 70 Vaalit hyväksytään.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan päiväjärjestyksen 10) asian käsittelyn jälkeen.

---

2) Hallituksen esitys laeiksi tullilain ja eräiden verolakien muutoksenhakua koskevien säännösten muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 192/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 18/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys arvopaperien lainaussopimusten ja takaisinostosopimusten verotusta koskevaksi lainsäädännöksi

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 218/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 43/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Hallituksen esitys Euroopan poliisivirastosta tehdyn yleissopimuksen ja siihen liittyvän pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä sekä laiksi tullilain 26 §:n muuttamisesta

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely
Hallituksen esitys 136/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 28/1997 vp

Toinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista, jotka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä hallintovaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! On syytä todeta, että Euroopan poliisiviraston perustaminen ja sen kehittäminen on kansainvälisen rikollisuuden estämisen kannalta erinomaisen tärkeä asia, koska se luo kontakteja esimerkiksi Euroopan unionin eri valtioiden välille poliisin toiminnassa. Siinä mielessä siis aivan erinomaisen hyvä asia ja kannatettava. Mutta samalla on myös huomautettava, että tämä on jälleen yksi niistä toimenpiteitä, joilla luodaan uutta Euroopan liittovaltiota, toisin sanoen, kun poliisivoimat aikanaan yhdistetään ... (Hälinää)

Toinen varapuhemies (koputtaa): Pyydän edustajia rauhoittumaan!

Puhuja: Kiitoksia rouva puhemies, vaikka ei sillä nyt niin väliä olisi, vaikka ei kukaan kuulisikaan.

Mutta joka tapauksessa itselleni puhun tästä, että tämä on eräs niitti jälleen liittovaltion suuntaan. Poliisi, puolustusvoimat, raha, pankkijärjestelmät, kaikki pikkuhiljaa ja kuin salaa ja varkain yhdistetään ja samastetaan.

Eräänä päivänä huomaamme olevamme Euroopan liittovaltion jäseniä. Haluan tämän kuitenkin sinne niin sanottuun pöytäkirjaan tuoda varoituksena esille, että näin tulee tapahtumaan, sellaisenaan positiivisesta laista huolimatta.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Pitkälle yhtyen siihen, mitä ed. Aittoniemi sanoi, hieman vierastan sitä ajatusta, että vieraan valtion viranomainen voi tulla Suomen rajojen sisäpuolelle. Esityksessä se tietysti on määrätyiltä osin rajattu, mutta vaarana on nimenomaan se, että vieraan valtion viranomaiset tulevat suorittamaan määrättyjä viranomaistoimia Suomen valtion alueella. Osittain tähän liittyy jo myös EU:n tarkastustoiminta. Minun mielestäni tällaista kehitystä pitäisi sangen pitkälle varoa, ettei päästetä liian virkamiesmäiseksi sitä toimintaa, jota vieraan valtion viranomaiset tekevät.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Hallintovaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Hallituksen esitys ampuma-aselaiksi ja laiksi poliisilain 23 §:n sekä laiksi poliisin henkilörekistereistä annetun lain 19 ja 20 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 183/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 29/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Hallituksen esitys laiksi poliisin henkilörekistereistä annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 133/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 30/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Hallituksen esitys laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 184/1997 vp
Puolustusvaliokunnan mietintö 2/1997 vp
Lakialoite 73/1996 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Asevelvollisuuslakia ja myös palveluaikoja muutetaan, ja saattaa olla, että tämä on ihan positiivinen muutos. Olen myös kuullut, että palveluajan sisältöä tiukennetaan sillä tavalla, että vedetään tyhjät pois, ja se aika, esimerkiksi kuusi kuukautta, jonka asevelvollinen joutuu armeijassa olemaan, on todellista koulutusta. Uskon, että se on huomattavan mielekästä myös asevelvollisille. Monet ovat arvostelleet sitä, että siellä on tyhjän panttina olemista ja juoksemista tai lomalla olemista koko armeija-aika.

Sen verran vielä huomautan, rouva puhemies, kun olen useita puheenvuoroja täällä käyttänyt, että muiden Pohjoismaiden malliin myös suomalaisille asevelvollisille annettaisiin edes kohtuulliset päivärahat, sellaiset kuin muissakin Pohjoismaissa, ja että palattaisiin kotiuttamisrahaan, joka, jos nyt oikein muistan, on yli 1 000 markan suuruinen ainakin eräissä Pohjoismaissa. Meillä sitä ei makseta lainkaan, kun edellisen hallituksen aikana poistettiin silloin ollut 300 markan kotiuttamisraha. Näitä asioita pitäisi harkita sekä päivärahan että kotiuttamisrahan kehittämisen pohjalta.

Ed. Karjula merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Kekkonen: Arvoisa rouva puhemies! Ihan lyhyesti palvelusajan tiivistämisestä. Se on numeerisestikin ilmaistavissa. Palveluaika sotaväessä olossa kasvaa 68 prosentista 75 prosenttiin.

Mitä tulee päivärahoihin, niiden kokonaissumma tulee kasvamaan porrastuksen tähden, koska palvelusajat muuttuvat 6-, 9- ja 12-kuukautisiksi ja päiväraha nousee sitä mukaa kuin palvelusaika jatkuu.

Mitä tulee kotiuttamisrahaan, sehän poistettiin, aivan niin kuin ed. Aittoniemi totesi, edellisen hallituksen aikana. Tällä erää ei näyttäisi olevan mahdollisuuksia sen palauttamiseen, mutta asia toki on vireillä koko ajan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Hallituksen esitys laiksi evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 229/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 34/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Hallituksen esitys laiksi vakuutuskassalain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 221/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 35/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Hallituksen esitys laiksi eläkesäätiölain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 222/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 36/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

---

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1998

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys 100/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 42/1997 vp
Talousarvioaloite 1—705/1997 vp

Toinen varapuhemies: Jatketaan päiväjärjestyksen 1) asian käsittelyä.

Pääluokka 26

Yleiskeskustelu:

Ed. Aula: Arvoisa puhemies! Poliisille budjetissa esitetyt tulostavoitteet kansalaisten turvallisuuden takaamisesta, lähipoliisitoiminnan kehittämisestä ja rikosten selvittämisvauhdista ovat olleet jo usean vuoden ajan ristiriidassa poliisille osoitettujen toimintamäärärahojen kanssa. Määrärahat ovat riittämättömät tavoitteiden saavuttamiseen. Työtehtävät ovat kasaantuneet, ja työpaineet uhkaavat poliisin työkykyä. Niin sanottu turvallisuusindeksi, jolla tavoitteiden täyttymistä arvioidaan, on viime vuosina jatkuvasti heikentynyt.

Poliisin valtiovarainvaliokunnan turvallisuus- ja puolustusjaostossa antamat lausunnot määrärahojen ja asetettujen tavoitteiden ristiriidasta olivat erittäin yksiselitteisiä. Eräs asiantuntijoista totesi, että tilanne on huonompi kuin koskaan, kun hän on poliisin palveluksessa ollut. Tulostavoitteita väitettiin kupliksi, joihin poliisin henkilöstö ei voi sitoutua. Vaativan tutkinnan tasoa ei asiantuntijoiden mukaan voida enää turvata.

Ilta- ja viikonlopputöitä karsitaan, vaikka, kuten tiedämme hyvin, poliisin asiakkaat tuskin noudattavat virka-aikaa. Poliisi joutuu priorisoimaan, mihin hälytyksiin se voi lähteä ja mitkä jätetään omiin oloihinsa. Esimerkiksi kaupan alan yrittäjiltä ja kansalaisilta tulevat kommentit ovat saman suuntaisia. He ovat huolestuneita, kun pikkurikokset jäävät selvittämättä. Tällainen kehitys on erittäin valitettavaa.

On yhteiskuntakehityksen kannalta ehdottomasti parempi, että poliisi hoitaa turvallisuustehtävät ja selvittää ja ehkäisee rikokset kuin että kansalaiset ja yrittäjät itse alkavat niitä tutkia, hoitaa tai ehkäistä. Poliisin tehtävät kuuluvat valtion perustehtäviin, jotka on asianmukaisesti hoidettava.

Eduskunta on poliisin määrärahojen ja tavoitteiden ristiriitaan kiinnittänyt jo monta kerta hallituksen huomiota. Ensi vuoden budjetin osalta pelkkä huomion kiinnittäminen ei enää riittänyt, vaan eduskunta esittää myös toimintamenomäärärahaan pientä lisäystä.

Ministeri Enestam kertoi valtiovarainvaliokunnan jaostolle yksiselitteisesti, että budjetista puuttuu poliisin ennalta arvioitavissa olevista toiminta- ja palkkausmenoista 70 miljoonaa markkaa. Hän sanoi olevan täysin varmaa, että tämä 70 miljoonaa on lisäbudjetissa ensi vuonna lisättävä poliisin toimintamenoihin, ellei sitä nyt

varsinaiseen budjettiin osoiteta. Ministerin sanaan on tietysti eduskunnassa voitava luottaa. Valtiovarainministeriö sekä hallituspuolueiden eduskuntaryhmät eivät kuitenkaan tuon 70 miljoonan lisäystä ole momentille hyväksyneet, vaan ainoastaan 30 miljoonaa markkaa.

Hallitusmuodon 67 §:n mukaan valtion talousarvioon otetaan arviot vuotuisista tuloista ja määrärahat vuotuisiin menoihin. Täydellisyysperiaatteen mukaan kaikki ennakoitavissa olevat tulot ja menot on otettava kokonaisuudessaan talousarvioon. Lisätalousarvioon puolestaan otetaan ennalta arvaamattomat ja yllättävät menoerät. Näin ollen budjettiesitys rikkoo poliisin toimintamäärärahojen osalta hallitusmuodon keskeisen budjettiperiaatteen eli talousarvion täydellisyysperiaatteen. Eduskunnan ei tule tällaista epätäydellistä budjettiesitystä hyväksyä. Poliisin toimintamenomäärärahoihin on lisättävä vähintään tuo 40 miljoonaa markkaa, kuten keskustan vastalauseessa esitetään.

Määrärahojen tietoinen epätäydellinen kirjaaminen tässä vaiheessa ja niiden myöntäminen kesken vuoden lisätalousarviossa on kahdellakin tapaa kyseenalaista. Paitsi että se on siis hallitusmuodon kanssa ristiriidassa, se vaikeuttaa poliisin toiminnan vakaata suunnittelua ja henkilöstön voimavarojen järkevää käyttöä.

Muistutan, että tuohon 70 miljoonaan markkaan ei sisälly vielä mitään uusien hankkeiden tai toimintojen kehittämistä, virkojen täyttämistä, autokaluston uusimista, poliisikoulutuksen lisäämistä tai muuta vastaavaa. Se perustuu ministerin itsensä esittämään tietoon poliisin perustoimintojen tarvitsemasta määrärahasta ensi vuodelle. Se tarvitaan jo ennakoitavissa olevien palkkakustannusten, ylitöiden ja vastaavien rahoittamiseen.

Poliisin virkoja on siis tänä vuonna ollut avoinna noin 500. Virkojen aukipysymiseen vaikuttavat valiokunnan saamien tietojen mukaan paitsi määrärahojen puute ja valtion henkilöstöpolitiikka myös poliisin peruskoulutukseen tehdyt muutokset. Poliisin peruskoulutuksen opiskelijamäärää on vähennetty vuosikymmenen puolivälissä ja koulutusta on pidennetty. Niinpä tänä vuonna ei ole valmistunut yhtään uutta poliisia. Myös ensi vuonna eläkkeelle jääviä poliiseja on enemmän kuin uusia poliiseja koulutuksesta valmistuu. Vajetta joudutaan poliisin mukaan täyttämään harjoittelijoilla. Koulusta tulevat harjoittelijat tulevat siis hoitamaan tehtäviä, jotka kuuluisivat varsinaisille virkojen hoitajille. Tilanne on siis monellakin tapaa hankala. Vaikka virkoja haluttaisiinkin täyttää ensi vuonna, se ei oikeastaan ole mahdollista. Vasta tulevina vuosina koulusta valmistuu sen verran uusia poliiseja, että virkojen täyttäminen tulee mahdolliseksi.

Arvoisa puhemies! On korkea aika hallituksen ottaa poliisin määrärahavaje vakavasti ja tehdä tulevissakin budjeteissa uudet pitkäjänteiset linjaukset niin, että poliisitehtävien hoito voidaan vakaasti ja kansalaisia tyydyttävällä tavalla turvata. Samalla on arvioitava poliisikoulutuksen taso ja voimavarat sellaisiksi, että siinä varaudutaan myös suurten ikäluokkien eläkkeelle jäämiseen.

Hallituksen uusia linjauksia odotellessa eduskunta voi osoittaa keskustan vastalauseen esittämällä tavalla 40 lisämiljoonaa poliisin toimintamenoihin, jotta edes ensi vuoden perusmäärärahat olisivat poliisilla koossa varsinaisen budjetin kautta. Esityksemme on erittäin maltillinen, sillä poliisijärjestöjen ja poliisijohdonkin oman arvion mukaan he tarvitsisivat hallituksen esitykseen verrattuna 125 miljoonan määrärahalisäykset, jotta koulutuksen tarpeet ja vanhentuneiden ajoneuvojen uusiminen olisi mahdollista ottaa huomioon.

Arvoisa puhemies! Koko 90-luvun ajan on budjetin säästötoimenpiteillä karsittu eri pääluokissa painotetusti valtion henkilöstömäärärahoja. Valtiolle ei ole palkattu uutta henkilöstöä, vaan entisiäkin on pyritty vähentämään. Nämä linjaukset ovat näkyneet niin poliisin kuin vaikkapa Puolustusvoimienkin henkilöstötilanteen tiukkuutena. Aikanaan nämä toimenpiteet olivat varmaan tarpeellisia, mutta nyt on korkea aika tehdä uudelleenarvio. Valtion perustehtävien hoito ja työntekijöiden jaksaminen edellyttää myös valtion henkilöstöpolitiikassa sellaisia linjauksia, että määrärahat, tulostavoitteet ja työntekijöiden määrä mitoitetaan realistisesti.

Ed. R a n t a - M u o t i o : Arvoisa puhemies! Haluan myös omalta osaltani tämän pääluokan keskustelussa puuttua poliisin määrärahakysymykseen.

Poliisiasiain neuvottelukunta järjesti muutama viikko sitten eduskunnan auditoriossa informaatiotilaisuuden aiheesta "Valtakunnan sisäinen turvallisuustilanne ja poliisin toimintaedellytysten turvaaminen". Poliisin ylin johto esitti kattavan tilannekatsauksen maamme rikollisuudesta ja poliisin mahdollisuuksista hoitaa tehtävänsä. Tilastot näyttävät, että rikollisuuden kokonaismäärä on pysynyt viime vuosien aikana va-

kaana. Se on ollut jopa hieman laskusuunnassa. Sen sijaan rikollisuuden kuva on muuttunut. Vakava ammattimainen rikollisuus on nousussa. Rikollisuus on myös kansainvälistynyt. Välinpitämättömyys liikenteessä on myös huolestuttavalla tavalla lisääntynyt. Oma lukunsa on talousrikollisuus, jonka selvittelyyn jo Ahon hallitus lisäsi voimavaroja.

Kaiken kaikkiaan kansalaiset kokevat, että sisäinen turvallisuus on maassamme aivan viime aikoina heikentynyt. Kova rikollisuus on suurissa asutuskeskuksissa lisääntynyt. Poliisilla on esimerkiksi täällä pääkaupunkiseudulla aivan päivittäin vakavia ja vaarallisia työtilanteita. Maaseudulla taas kihlakunnassa päivystävää poliisipartiota ei juuri näy suuresta päivystysalueesta johtuen. Poliisi itse haluaa kehittää nyt lähipoliisitoimintaa eli näkyä paremmin katukuvassa ja vaikuttaa rikollisuuteen ennalta ehkäisevästi. Esimerkiksi Tampereelta ja myös Vaasasta on tästä saatu hyviä kokemuksia. Hiljattain oli Tampereen kokemuksista aika näkyvä juttu lehdistössäkin. On todettu, että lähipoliisitoiminnalla voidaan juuri nuoriin, ensi kertaa pikkurikoksia tekeviin vaikuttaa. Kun he jäävät heti kiinni, rikolliskierre saattaa katketa siihen.

Poliisin omien laskelmien mukaan lisärahoitusta tarvittaisiin ensi vuoden talousarvioesitykseen verrattuna 125 miljoonaa markkaa, kuten ed. Aula edellä totesi. Vakansseja on yli 500 täyttämättä, eikä niitä hetkessä voitaisikaan täyttää, koska Poliisikoulusta valmistuu uutta väkeä eläkkeellejäänti ja avoimet vakanssit huomioon ottaen liian vähän. Ylimääräistä rahoitustarvetta aiheuttanevat myös kasautuneet ylityökorvaukset, joista poliisijärjestöt ovat ilmoittaneet, että haluavat ne rahana. Jos he ottavat vapaana, se taas aiheuttaa tilanteita, että työssä on vajaamiehitys.

Valtiovarainvaliokunta esittää 30 miljoonan markan lisäystä poliisin toimintaan. Itse tein syksyllä talousarvioaloitteen 60 miljoonan markan lisäyksestä, joka olisi merkinnyt noin puolta poliisin itse esittämästä tarpeesta. Hallintovaliokunta oli yksimielinen 40 miljoonan markan lisäyksestä. Myös keskustan vastalauseessa esitetään samaa 40 miljoonan markan lisäystä.

Mielestäni 30 miljoonaa markkaa on liian niukka lisäys huomioon ottaen sekin, että EU-puheenjohtajuus ja siihen valmistautuminen tulee aiheuttamaan poliisillekin lisäkustannuksia. Länsi-Suomen, oman läänini, poliisipäällikkö Mikko Paatero on todennut, että hänen alueellaan ensi vuoden talousarvioesitys merkitsisi noin 24 miljoonan markan vajetta poliisitoimintaan, yksistään tämän yhden läänin alueella. Hänen mukaansa peruskoulutusta olisi nopeasti tilapäisesti lisättävä, samoin määrärahoja. Työssä uupumisesta, turhautumisesta on entistä enemmän tässäkin ammattikunnassa merkkejä.

Arvoisa puhemies! Maan sisäisen turvallisuuden takaaminen on yhteiskunnan ja poliisitoimen asia. Me emme saa päästää tilannetta siihen, että ihmisten pitää itse ostaa turvallisuuspalvelut. Kannatan hallintovaliokunnan ja keskustan esittämää 40 miljoonan markan lisäystä poliisin määrärahoihin.

Ed. K e m p p a i n e n : Rouva puhemies! Ensin poliisin määrärahasta on pakko todeta se tosiasia, että vaikka tämän vuoden lisäbudjettiin lisättiin määräraha ja eduskunnassa budjettiriihen jälkeen on tehty 30 miljoonan markan lisäys poliisin määrärahoihin, vasta nyt ollaan sillä tasolla, jolle opposition haukkuma edellinen hallitus ylsi poliisien määrärahoissa, samalla tasolla. Kun otetaan huomioon vielä se, että kustannukset ovat monella tavalla nousseet, ei tämä vielä hallitukselta osoita sitä tahtoa, joka tarvittaisiin kansalaisten turvallisuuden ja poliisin palvelutehtävän hyvän toimimisen kannalta.

Rouva puhemies! Ulkomaalaisvirastosta valtiovarainvaliokunta lausuu ja toteaa huolensa siitä, että kansalaisuushakemukset ja pakolaisten maassaolohakemukset viivästyvät pahasti. Tämä on todella käsittämätöntä, että näin on, vaikka varsinainen ruuhka maahan tulleiden ulkomaalaisten osalta on mennyt ohi ja vaikka eduskunta on useasti lausunut tästä ja muiltakin tahoilta on lausuttu, että tämä epäkohta pitäisi poistaa. Tästähän aiheutuu sekä hallinnollisia epäkohtia, inhimillisiä epäkohtia että varmasti myös väärinkäytösepäkohtia ja myös sellaisia epäkohtia, jotka tulevat esiin siinä hengessä, että kansalaisten ulkomaalaisvihamielisyys, nurja suhtautuminen, lisääntyy. On vahingollista, että meillä byrokratian toimimattomuus ylläpitää tällaista ongelmaa.

Tässähän on tietysti taustalla myös vähän periaatteellisempia kysymyksiä, ei pelkästään sitä, että byrokratiaa ei osata käsitellä. Olin jäsenenä hallituksen nimeämässä ulkomaalaistoimikunnassa, ja siellä tietysti näki, että myös putkihallinnon organisoiminen kahden hallinnon välimaastossa toimivalle hallinnon osalle on vaikeaa. Tämähän toimii sisäasiainministeriön yhteydessä, ja meillä ulkomaalaisasioita hoidetaan tietysti myös toista kautta, työministeriön kaut-

ta, ja aikaisemmin hallinto toimi sosiaali- ja terveysministeriön kautta. Tätä kautta käskyvaltasuhteet eivät tahdo mennä kunnolla, ja kun on vielä vähän hallinnonalakohtaista reviirikiistaa siitä, kenelle nämä kuuluvat, siitä on omiaan tulemaan lisää vaikeuksia.

Tietysti tässä törmäävät myös tietynlaiset ideologiat. On niin sanottu hallinnon linja, joka vastaa suomalaisesta turvallisuudesta, järjestyksestä ja muuten lupahallinnosta sisäasiainministeriö. On toki lupa odottaa, että se toimii tehokkaasti ja tarkasti lakien mukaan ja Suomen etujen mukaan niin EU:ssa, Suomen tasolla kuin ruohonjuuritasollakin. On toinen, voisiko sanoa, ideologia, joka korostaa ihmisoikeuksia, humanismia, ihmisten hyvää kohtelua, ja nyt näiden linjojen välillä on joskus lähes saavuttamaton ero niin, että ne toimivat erityylisesti. Minusta siitäkin näitä ristiriitoja aiheutuu.

Olen kyllä sen verran optimisti enkä usko pelkästään sinisilmäisyyteen, että näiden linjojen pitäisi pystyä toimimaan lähellä toisiaan niin, ettei jatkuvaa törmäystä tapahtuisi ja että me pystyisimme järjestys-, turvallisuus- ym. tarpeet Suomen kannalta toteuttamaan niin, että me samalla myös turvapaikan tarpeessa olevia ihmisiä pystyisimme kohtelemaan niin kuin heidän ihmisoikeutensa ja kansainväliset sopimukset meitä velvoittavat ja meidän perusoikeuslainsäädäntömme antaa heille tämän suojan. On saatava tähän Ulkomaalaisvirastoasiaan ratkaisu.

Rouva puhemies! Pienempi asia, jota valtiovarainvaliokunnan jaostossa käsiteltiin, oli lääninneläinlääkärivirkojen lisäystarve. Voi antaa kiitoksen tietysti kaikille niille, jotka vaikuttivat siihen, että budjetissa pystyttiin tekemään miljoonan markan lisäys, niin että voidaan lääninhallituksien alaisuuteen — toimipisteestä riippumatta, mihin sijoitetaan — lisätä neljä lääninneläinlääkärin virkaa. Tämä tarvehan on osoittautunut polttavaksi erityisesti viime vuoden aikana ilmenneiden tapahtumien johdosta.

Meillä oli ehec-suolistosairausepidemia lapsille, joka aiheutti jopa kuolonuhreja, ja sellaisen toiminnan tutkiminen, organisoiminen ja ennaltaehkäisy on juuri sellaista, mitä lääninneläinlääkäri johtaa tai ainakin koordinoi ja organisoi. Tällaiselle on todella tarvetta. Samaten meillä oli viime kesänä salmonellaepidemioita. Tällaiset ovat hyvin haitallisia Suomen maineelle puhtaana, saasteettomana ja bakteerittomana ravinnontuottaja. Nämä pitäisi pystyä hoitamaan paremmin. Siinäkin lääninneläinlääkäreillä on arvokas tehtävä, saati sitten syksyn Kuopion virusepidemia, joka oli. Nämä eivät ole pelkästään kuntakohtaisia. Nämä eivät ole yhden kunnaneläinlääkärin vastuualueella. Tällaisetkin vaativat lääninneläinlääkärikoordinaatiota. Jos meillä ei ole riittävän hyvä verkosto tässä, emme parhaalla mahdollisella tavalla tätä asiaa hoida.

Samaten on sitten nämä asiat, joita meille on tullut EU:sta, eläinkuljetuskysymykset, eläinten oikeudenmukainen kohtelu. Ne ovat yhä ajankohtaisempia silloin, kun me julkisuuden kautta saamme tietää, miten esimerkiksi epäinhimillisesti ja epäeläimellisesti tai meidän arvojemme vastaisesti muualla eläimiä kohdellaan. Meille ei itsellemmemme saisi sattua tällaisia; olihan kuljetusvahinkoja Suomessakin. On erittäin harmi, että sellaisia on päästetty tapahtumaan. On hyvä asia, että tämä saatiin hoidettua eikä mikään arvovaltakysymys eikä valtiovarainministeriön vastustus tätä tällä erää kaatanut.

Rouva puhemies! Kuntatalous on budjetin yksi keskeisimpiä asioita. Olen tästä käyttänyt pari puheenvuoroa aikaisemminkin, joten en pitkään siinä asiassa viivy mutta totean, että pitkätkin palopuheet ovat aiheellisia erityisesti siltä kannalta, että nyt hallituspuolueet ja hallituksen johto yrittävät viestiä, että leikattaessa kuntien valtionosuuksia ei leikatakaan tavallisilta kansalaisilta. Tämä on niin paksua ja epärehellistä poliittista esiintymistä, että en oikein löydä sanoja, miten tätä kuvaisi, varsinkin kun ihan samoina päivinä on kunnissa tehty talousarvioita ja siellä on otettu yhteen ja tehty sitä likaista työtä, joka on tavallaan hallituksen toimenpiteiden seurausta.

Keskustan vastalauseen oikeastaan keskeisin viesti on tässä, vaikka meillä useita esityksiä tulee ja itselläni on kunnia tai oikeus tehdä ja suurella mielihyvällä tulen tekemään lisäysesityksiä. Minusta tässä kulminoituu tämän hallituksen linja ja näissä määrärahoissa kulminoituu myös se ero, joka edellisellä, Ahon hallituksella, ja tällä hallituksella on suhteessa kuntatalouteen ja kuntien peruspalveluiden järjestämiseen.

Oikeastaan aika epärehellistä oli myös se, mitä hallitus sanoi silloin, kun se teki hallitusohjelmaansa ja lähti kaudelleen. Se totesi, että se tulee turvaamaan peruspalvelut ja tulee säästämään sanotaanko "vain" tulonsiirroista kotitalouksille, mutta kun on toteutettu Kosken mukainen valtionosuusuudistus leikkauksineen plus tämä valtionosuusleikkaus, joka on kuntien yhteisöverotuotossa, tämä on niin raskas pala Suomen kunnille ja kuntien luottamuselimille, että soisi, että meillä poliittinen keskustelu olisi vähän re-

hellisempää ja että poliittinen vastuunkanto konkretisoituisi vähän paremmin.

Tulen esittämään ponnen, jossa esitetään rahaa kuntien yleiseen valtionavustukseen ja myös harkinnanvaraiseen rahoitusavustukseen, joka on palokuntatyyppistä apua niille kunnille, jotka säästämiskierteessä pakosta joutuvat huonoon tilanteeseen.

Rouva puhemies! Vielä lyhyesti alueiden kehittämisestä. Tämä on iso kysymys. Tämä liittyy hyvin moneen asiaan, EU-budjettiin ja EU:n Agenda 2000:een ja erityisesti tietysti aluepolitiikkaan. On monta kertaa todettu, että rahojen pirstaloituminen ja moniputkinen hallinto ei mahdollista sitä, että edes ohjelmaperusteinen aluepolitiikka toimisi hyvin. Hallitushan on unohtanut aika lailla muun aluepolitiikan. Sen me näemme niissä rahoissa, joita aluepoliittisen rahoituksen nimissä ohjataan alueille käytettäväksi alue-erojen tasaamiseen. Tämä on myös yksi linjaratkaisu, jossa hallitus on toiminut kansaa kahtiajakavasti alueellisesti. Tämäkin sietäisi tulla paremmin keskustelluksi, että todellinen poliittinen vastuu ja linjaerot tulisivat selville.

Tämän takia tulen esittämään ponnen, jossa esitetään lisämäärärahaa maakunnan kehittämisrahaan, ja se on ollut muuten tämän eduskunnan kohtalaisen yhteinen tahto. Tästä pitää antaa tietysti kiitos niin ed. Drombergille hallintovaliokunnassa kuin muillekin, että tämä on nähty tärkeäksi. On valitettavaa, että kun tulee napin painamisen aika, jostakin syystä se aina kääntyy sillä tavalla, että tämä raha ei realisoidu.

Ed. P u h j o : Arvoisa puhemies! Me kaikki tiedämme, että kunnat ovat nyt melkoisessa talousahdingossa ja ahdinko lisääntyy. Kymmenet kunnat ovat jo nostaneet veroprosenttiaan ensi vuodelle. Satakunnassakin tämän lisäksi vielä tapahtuu niin, että useat kunnat ovat pakotettuja nostamaan velkamääräänsä jopa yli 1 000 markkaa per asukas. Saman tyylistä velkamäärän nousua on ympäri Suomea. Tämä on huolestuttava kehitys. Esitetty 50 miljoonan markan lisäys ei tietenkään muuta kehityksen suuntaa.

Me tulemme esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä vielä 100 miljoonaa markkaa lisää kuntien harkinnanvaraisiin rahoitusavustuksiin.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a : Arvoisa rouva puhemies! Yleiskeskustelussa en tullut käyttäneeksi puheenvuoroa, joten todettakoon nyt, että valtiovarainvaliokunnan mietintöä oli miellyttävä lukea, sillä valiokunta on perehtynyt varsin perusteellisesti työhönsä. Tässä mielessä valiokunnalle täytyy antaa tunnustusta erityisesti siitä, että se on selkeästi tuonut esille monia realiteetteja, monia yhteiskuntapoliittisia ongelmia, jotka liittyvät budjettiin.

Sisäasiainministeriön pääluokan tarkastelu näyttää hyvin selvällä tavalla sen työn, mitä valiokunnassa on tehty. Valiokunta on muun muassa perehtynyt poliisitoimeen ja tunnustaa poliisitoimen riittämättömät rahat. Ilman lisämäärärahoja olisivat edessä jopa poliisien lomautukset ensi vuonna. Tämä kaikki tapahtuu aikana, jolloin kansalaiset kiinnittävät oikeutetusti entistä enemmän huomiota henkilökohtaiseen turvallisuuteensa. Poliisitoimi on puolestaan tehnyt paljon viime vuosina työtä kehittäessään omaa toimintakulttuuriansa niin, että turvallisuuspalvelut tyydyttäisivät kansalaisia.

Riittävä turvallisuustaso kuuluu kansalaisen perusoikeuksiin. Sen takia on erittäin huolestuttavaa, että maassamme on tällä hetkellä liki 500 poliisin vakanssia täyttämättä, että koulutus on alimitoitettua eikä poliisin virkojakaan ole perustettu tarpeeksi. Poliisin on näin vaikea suoriutua sille määrätystä tehtävästä alimittaisilla resursseilla. Esimerkiksi omassa kotikunnassani täytettyjä poliisin virkoja on täsmälleen puolet todellisesta tarpeesta.

Eduskunnan tiedossa ovat hyvin poliisien ylimmän johdon esitykset peruskoulutuksen ja perusvoimavarojen lisäämiseksi. Kuitenkin rahoitustaso on jatkuvasti Lipposen hallituksen aikana vähentynyt. On merkittävää, että nyt valtiovarainvaliokunta sentään jonkin verran korottaa hallituksen esitystä määrärahoissa, mutta siitä huolimatta on korostettava sitä, että tämän korotuksen jälkeenkin poliisitoimen koko rahoitus on vasta vuoden 1995 tasolla.

Keskustan vastalause minun mielestäni on tässä suhteessa lähempänä totuutta. Siinähän esitetään edes 70 miljoonan markan lisäystä rahoitukseen. Eduskunnan tulisikin rohkeasti nyt tämä ehdotus hyväksyä.

Myös alueiden kehittämisen rahoitusepäkohdat tuodaan valtiovarainvaliokunnan mietinnössä selkeästi esille.

Sen sijaan kuntataloudesta valiokunnan mietintö ei mielestäni anna läheskään oikeaa kuvaa tämän hetken ja odotettavissa olevasta kehityksestä. Juuri tällä viikolla julkistettu aluebarometri, jonka muun muassa sisäministeri Backman näytti julkisuudesta päätellen huolellisesti lukeneen, on lohduton. Sen mukaan väestö, työpaikat ja osaaminen keskittyvät edelleen entistä har-

vemmille alueille. Väestö- ja muuttotappiokuntien määrä on edelleen kasvanut. Voimakas muuttoliike muuttaa kuntien väestöprofiilia aivan perustavan laatuisella tavalla.

Muun muassa Lapin läänissä on tällä hetkellä kuntia, joissa kuolleisuus on ensi kertaa syntyvyyttä suurempi ja näyttää näin olevan pysyvästi. Suurten keskusten ja esikaupunkialueiden näkymien heikkeneminen on myös odotettavissa. Aluebarometri vahvistaa ennusteita kuntien rahoitusvaikeuksien pahenemisesta ja suurissa kunnissakin talouden ennusmerkit näyttävät sen valossa aikaisempaa selvästi heikommilta. Ensi vuonna hyvin monien kuntien rahoitusasema kiristyy selvästi.

Erityisesti pohjoisen Suomen kunnissa on edessä edelleen äyrin hinnan korotuspaineita, vaikka äyrin hintaa on jo nyt korotettu. Sosiaali- ja terveydenhoidon järjestäminen vaikeutuu lähivuosina samaa tahtia kuntatalouksien kiristymisen myötä. Ja nimenomaan vanhustenhuollon järjestäminen on monille kunnille ratkaisematon ongelma lähivuosina.

Myös osaaminen keskittyy odotettua harvempiin kuntiin. Tätä luetteloa voisi jatkaa vaikka kuinka pitkään. Kaikki tämä tapahtuu, ellei hallitus ja ellei eduskunta tee mitään, ellei siis etukäteen varauduta tulossa olevaan kehitykseen, joka tiedetään väistämättömäksi.

Yksi syy edellä mainittuun kehityskaareen on jatkuva valtionosuuksien pienentäminen ja yhteisöveron epäoikeudenmukainen kohtaanto. Muitakin syitä on. Voimakkaan muuttoliikkeen takia monien kuntien verotulot eivät voi kehittyä odotetulla tavalla. Lisäksi työttömyys kurjistaa.

Valtiovarainvaliokunta yrittää ratkaista kuntatalousongelmaa siten, että se esittää pientä lisäystä harkinnan varaiseen avustusmomenttiin. On korostettava, että tällä ei alkuunkaan hoideta vaikeuksissa olevia kuntia, mutta mikä tärkeintä, näillä toimenpiteillä ei varmuudella muuteta edessä olevaa kehityksen suuntaa. Tämä juuri olisi se kaikkein tärkein asia.

Äsken täällä salissa istui ministeri Jaakonsaari, nyt istuu hallituksesta ainoastaan ministeri Kalliomäki. Tekisi mieli kysyä ministeriltä, mitä Lipposen hallitus vastaa esimerkiksi Taivalkosken kunnalle, jossa Transtechin vaunutuotannon loppuminen on mitä todennäköisimmin edessä, koska Suomi ostaa mieluiten ulkomaisia junavaunuja. Miten 40 työttömyysprosentin kunta hoitaa tästedes jatkuvasti lisääntyviä kunnan velvoitteita? Miten tällainen kunta takaa peruspalvelut kansalaisille sillä valtionosuudella, jonka se ensi vuonna saa, jos mitään muutosta ei tälle momentille tule? Onhan niin, että kansalaisille on turvattava peruspalvelut joka tapauksessa, asuivatpa he sitten missä tahansa kunnassa tässä maassa.

Arvoisa puhemies! Valtionosuuksien lisäämisen ohella tarvitaan nopeasti aivan uudenlaista ajattelua kunta — valtio-suhteeseen. Tarvitaan oikeudenmukaisempaa yhteisöverotusta ja tarvitaan purevaa, modernia aluepolitiikkaa. Näitä lienee kuitenkin nykyhallitukselta enää turha odottaa. Vähintä, mitä eduskunta tässä tilanteessa akuutisti voi tehdä, on luopua ylisuurista valtionosuusleikkauksista eli palauttaa budjettiin 1,3 miljardia markkaa.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i : Puhemies! Kun kysytään, niin yritän vastata koskien lähinnä Transtechin tilannetta Taivalkoskella. Pari vuotta sittenhän jo teimme aika laajat selvitykset ja sen mukaiset toimenpiteet, jotka onnistuivat ja vaikuttivat silloin myönteisesti Transtechin jatkoon. Mutta ongelma ja tragedia ehkä samalla on se, että sinänsä juuri Transtechillä on hyvin pätevä, toimintakykyinen ja vahva henkilöstö, mutta toisella puolella painaa sitten tuotantokonsepti, jonka tausta on, niin kuin tiedätte, ed. Isohookana-Asunmaa, se, että konepajapuolella Transtech keskittyy varsin suuriin ja raskaisiin toimituksiin tavoitteena idän markkinat, jotka silloin aikanaan olivat auki ja tulevaisuus näytti aika hyvältä. Nyt tilanne on se, että sinne ei mene yhtään ainutta akselia tai telaa ja aikamoinen määrä silloista tuotantoa on ruostunut jo pilalle.

Esimerkiksi Pendolino-hankkeeseen tämä konsepti ei näytä istuvan eli Italiassa tehdään junia sarjatuotantona kovalla toimitusvauhdilla. Aikataulut ovat tiukkoja, ja sen tähden myös kustannustasoa kyetään painamaan alas sillä tavalla, että siinä alihankintakisassa suomalaiset eivät kerta kaikkiaan toimitusajoissa eivätkä myöskään hintapolitiikassa ole kyenneet toistaiseksi menestymään. Mutta minusta tämän tuotannon jatkoa onkin katsottava sitten tuotantorakenteen kehittämisen näkökulmasta. Päävastuu on tietenkin valtionyhtiö Rautaruukilla, ja itse olen pyrkinyt siinä keskustelussa olemaan mahdollisimman selkeästi mukana.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli odotettua, että kun Suomi liittyy EU:n jäseneksi, niin tällaisia ongelmia meidän talouteemme saattaa tulla.

Mutta toisaalta täytyy muistaa, että Rautaruukin syntyminen Raahen tienoille ja Transtechin perustaminen Taivalkoskelle ovat olleet valtiovallan toimenpiteitä, tietoisesti tehtyjä toimia työllisyyden kohentamiseksi vaikeilla kehitysalueilla. Sen takia nyt kysynkin, onko hallituksessa mietitty, miten tällaisten ongelmatilanteiden tullessa esille Lipposen hallitus nyt toteuttaa aluepolitiikkaa, koska Koillismaa eli Pudasjärvi — Taivalkoski-alue on yksi vaikeimpia työttömyysalueita tässä maassa. Se on ollut sitä pitkään ja on edelleenkin, ja tällä alueella ei varmasti kyetä elämään, ellei julkinen valta eli valtio kunnan kanssa yhdessä pyri löytämään joitakin ratkaisuja.

Nyt kun valtionosuudet pienenevät, siellä työttömyys on korkea eivätkä ihmiset voi lähteä asunnoista ja muista syistä johtuen nopeasti muualle, niin jotakinhan täytyy löytyä, jonkinlaista ajattelua täytyy minun mielestäni kyllä hallituksessa toteuttaa ja jonkinlaisia ideoita löytyä näille alueille. Se on selvästi valtion tehtävä.

Ed. Knaapi merkitään läsnä olevaksi.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i : Puhemies! Ihmettelen, mikä keskustalaisia oikein risoo tässä EU-jäsenyydessä, kun se pitää tähänkin asiaan nostaa syyksi. Ei Suomen EU-jäsenyys aiheuttanut Neuvostoliiton romahdusta, joka on se perussyy siihen, että Transtechin tuotanto ei sovi tähän aikaan, paikkaan ja kysyntään. EU-jäsenyys itse asiassa edesauttaa sinänsä tämän tyyppisten alueiden kehittymistä pelkästään jo rahoitusmahdollisuuksien vuoksi.

Mutta globalisoituminen, jota EU-jäsenyytemme osittain peilaa, tarkoittaa sitä, että olemme samalla viivalla kilpailuasetelmassa muiden kansainvälisten yritysten kanssa, ja sillä alueella pitää tämänkin tyyppistä konepajatuotantoa Suomessa modernisoida. Valtion tehtävä on ennen kaikkea pyrkiä luomaan toimintaympäristö sellaiseksi, että yritystoiminta voi olla kilpailukykyistä niin valtionyhtiöiden kuin myös yksityisen sektorin osalta, ja se ei tosiaankaan ole kaikkein helpoimpia tehtäviä. Mutta tämä hallitus on nimenomaan siihen asiaan paneutunut ja satsannut sekä fyysisiä että henkisiä resursseja.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Minä hyppäisin jo ihan toiseen asiaan, tosin samasta pääluokasta. Olisin muutamalla sanalla käsitellyt minun mielestäni vähän holtitonta rahankäyttöä. Muutama vuosi sitten, kun Rajavartiolaitosta jyräsi keskustapuolueen viiden suora — onneksi täällä on silloinen ministeri Pekkarinen paikalla — suoritettiin tällaiset rättisulkeiset. Vaihdettiin kaikkien miesten vaatteet puolittain huvin vuoksi. Se maksoi 30 miljoonaa valtiolle. No, nyt ollaan siinä tilanteessa, että merellä ja jopa veneissä ja laivoissa liikkuu miehiä, jotka ennen tunnistettiin varusteiden ja arvomerkkien perusteella merenkulkukoulutuksen saaneiksi, mutta nyt he saattavat olla koirakouluttajia tai joitain muita. Tällainen aiheutui silloin.

Nyt on tiettävästi menossa sellainen tilanne, että toimintamenoista, joista on niukkuutta ja joita on supistettu — joita on sittemmin taas annettu lisää — aiotaan suorittaa vielä vastaava "limonadivaatteiden" vaihto 6 miljoonan puitteissa. Minusta se ei ole oikein järkevää, ja olisin halunnutkin esittää nykyiselle sisäministerille kysymyksen, mikä itu tällaisella asialla on. Mutta kun arvasin, että hän ei ole paikalla, olen kyllä jättänyt jo kirjallisen kyselynkin, niin että en minä suurempia vastauksia tässä odottele, paitsi jos entinen ministeri Pekkarinen haluaa jotain kertoa siltä ajalta.

Ed. Viitamies merkitään läsnä olevaksi.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen oppinut tuntemaan ed. S. Kanervan hyvin tarkkaavaiseksi yleensä kaikissa asioissa, erityisesti asioissa, jotka liittyvät hänen aiemman työnsä piiriin. Mitä vanhempiin vaatteidenvaihtoihin tulee, niin aika ajoin noiden vaatteiden vaihto varmasti on paikallaan ja tarpeen, ja se prosessi, joka silloin suoritettiin, perustui hyvin pitkään, seikkaperäiseen ja erinomaisen yksituumaiseen valmisteluun, eikä se niin hirveän kallis ollut verrattuna niihin tarpeisiin, joita varten se tehtiin.

Sikäli kuin oikein muistan, ed. Seppo Kanerva silloisessa tehtävässään ei erityisesti vastustanut. Hän oli yhden alueen päällikkönä. Muistini mukaan kaikilla alueilla oli tilaisuus ilmoittaa kantansa asiaan. Jotenkin minulla on, arvoisa puhemies, sellainen muistikuva, että ed. S. Kanerva ei ainakaan ministeriöön asti tuollaista vastustavaa kantaansa saattanut.

Ed. S. K a n e r v a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin, ei ministeriöön asti — näköjään.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Täällä on eräissä puheenvuoroissa todettu, että rikollisuus on 90-luvulla tilastollisesti laskenut. Se voi pitää paikkansa, minä en ole tilastoja sillä tavalla purkanut, mutta epäilen kyllä vahvasti, että siinä on kysymyksessä tilastoharha tai ei ehkä tilastoharha, vaan käytännön harha, jos verrataan näitä lukuja 80-luvun loppupuoleen. Nimittäin 90-luvulla ihmiset eivät ole enää tehneet ilmoituksia pienemmistä rikkomuksista ja rikoksista, mitä heitä kohtaan on sattunut, sillä tavalla kuin 80-luvun lopulla, koska varsin hyvin tiedetään, että poliisi ei niitä ehdi tutkimaan, ei edes aloittamaan tällaisten rikosten tutkintaa. Ainoastaan siinä tapauksessa, että kysymys on vakuutusyhtiön suuntaan tapahtuvasta asioinnista, tällainen ilmoitus on tehty ja tullut tilastoon.

Se, että poliisi ei tutki, on aivan selvä asia. Siihen aikaan, kun minäkin olin vielä nuori poliisimies joskus 70-luvulla — 80-luvulla, tutkittiin jokainen rikos, joka tuli tutkittavaksi. Jos vaikka oli Tampereen Koivistonkylässä pääsiäisenä heitetty värillä täytetty kananmuna seinään, sitä tutkittiin niin kauan, kunnes se selvisi, ja se oli sillä siisti. Se oli jokaisen kunnia-asia selvittää rikos. Silloin oli resursseja ja mahdollisuuksia suhteessa tehtyihin rikoksiin, ja niillä myös selvitettiin. Rikosten selvittämisprosentit olivat varsin korkeat.

Nykyisin 20 000—50 000 markan murto johonkin liikkeeseen, näin väitän, ei enää aiheuta isompia toimenpiteitä. Se lyödään tietokoneelle mappiin Ö, ja jos joku tulee jonkin muun jutun yhteydessä tämän tunnustamaan, asiasta lyödään paperit ja viedään syyttäjälle. Ei ole siis mitään mahdollisuuksia, koska ajan vievät isommat jutut, joissa on pidätettyjä. Kun pidätysaika on vain kolme vuorokautta ennen vangitsemisvaatimusta, se edellyttää, että kaikki mahdolliset resurssit on saatava isompien juttujen tutkimiseen, jotta kolmessa vuorokaudessa saataisiin tiettyjä pohjia esimerkiksi vangitsemisvaatimuksen tekemiseen.

Täällä on kaikissa puheenvuoroissa suhtauduttu kovin lämpimästi siihen ajatukseen, että poliisin määrärahoja pitäisi lisätä. Ne 500 vakanssia, jotka aivan käsittämättömällä tavalla ovat täyttämättä, pitäisi saada täytetyiksi. Näin asia on.

Näenkin, että suhtautuminen poliisiin on näiden vuosien aikana muuttunut tässäkin mielessä sikäli, että poliisi on tällä hetkellä suomalaisista instituutioista luotetuin ja arvostetuin, on ollut jo pitkään tutkimusten perusteella. Kansalaiset luottavat poliisiin, kaipaavat turvallisuutta tässä yhteiskunnassa, ja sen hoitaminen on poliisin tehtävä. Kun poliisiin luotetaan, myös sen vaatimuksiin ja tarpeisiin suhtaudutaan lämpimästi myös eduskunnassa, aivan toisella tavalla kuin joskus 80-luvulla. Koska eduskunnan tahto on näin selkeä, tämä asia pitäisi toteuttaa ja nimenomaan näiden määrärahojen olla varsinaisessa budjetissa selkeästi, niin kuin ne olivat aikaisemminkin, eikä niitä lisäbudjetilla hätätilanteessa sitten lisäillä.

Minullakin on raha-asia-aloitteiden joukossa tähän asiaan liittyvä aloite. En ole kuitenkaan sitä Keltaiseen kirjaan kirjauttanut. Siellähän keskustalla on parikin kappaletta tällaisia aloitteita, ja niiden mukaan äänestän ja toivon monen muunkin äänestävän. Kyllä nämä poliisin vakanssikysymykset, samoin jälkeenjäänyt koulutus, pitäisi saada kuntoon. Se ei ole yhteiskunnalle kovin suuri asia. Se on tahtokysymys, ja tahtoa tällä väellä riittää. Uskon, että täällä ei yhtään sellaista kansanedustajaa, joka tätä asiaa vastustaisi.

Rouva puhemies! Sitten menen ihan toiseen asiaan, Ulkomaalaisviraston kysymykseen, josta on ollut lehdissä kirjoituksia, koska ei kaikki näytä olevan ihan paikallaan. Olen itsekin joutunut siihen tietyllä tavalla törmäämään. Pari kolme viikkoa sitten oli esillä Paul Kielek. Täytyy lausua "kiilek" täällä, koska eilen ed. Sasi puhui, että täytyy olla kielitaitoinen, niin että täytyyhän tässä laususkella myös oikein sanoja, joita ei ihan niin lausuta kuin kirjoitetaan. Hänen puolestaan otettiin yhteyttä minuun. Hän oli tullut Amerikasta tänne heinäkuussa, avioitunut 17.7. täällä, lapsi syntyi seuraavana päivänä, joten on todennäköistä, että he olivat tavanneet joskus aikaisemminkin.

Joka tapauksessa Posti-Tele tarjosi miehelle työtä ja varmaan tarkisti hänen taustansakin, että hän on ihan kunnollinen kaveri. Olisivat ottaneet työhön, mutta Ulkomaalaisvirastossa eivät asiat kerta kaikkiaan edenneet oleskeluluvan osalta. Kun tämä Kielek ja hänen asiamiehensä soittivat, vastaus oli tyly, jos pitää paikkansa, että puhelin paukautettiin korvaan kiinni, mikä osoittaa kaikkein ala-arvoisinta palvelua, mitä yleensä voi virastossa ihmistä kohtaan olla.

Minä tein siitä kirjallisen kysymyksen, kun silloin tällöin harvakseen teen kirjallisia kysymyksiä. Siihen tuli vastaus kyllä varsin nopeasti, mutta sitä ennen kyllä tuli Kielekin perheeltä joulukortti, jossa oli kiitokset, että olin auttanut heitä. Minä en tiedä autoinko minä millään ta-

valla, mutta joka tapauksessa se kortti on laatikossani. Mutta ministeri Enestamin allekirjoittama vastaus oli hyvin tyly, yksirivinen: "Kielekin asia on hoidettu kuntoon."

Mutta enhän minä sitä kysynyt, se oli vain esimerkki. Kysyin, mikä Ulkomaalaisvirastoa riivaa ja riihaa, kun siellä asiat eivät pyöri, niin kuin virastossa pitäisi. Minäkin olen sitä mieltä, että asiat pitää hoitaa ja sellaisten ihmisten, jotka ovat sinne paperinsa jättäneet päätöstä varten, pitäisi saada joko myönteinen tai kielteinen päätös, ettei heitä siellä pyöritellä.

Nyt minä tein uuden kyselyn samasta asiasta; tavallaanhan ministeri Enestam löi minulle puhelimen korvaan, mikä saattaa olla hieman sellaista henkilökohtaista rasismiakin siitä suunnasta, mutta en minä siihen tyydy, vaan kysyn nyt, mikä Ulkomaalaisvirastoa riivaa. Toivottavasti tulee ainakin kaksi riviä pitkä vastaus ministeri Enestamin allekirjoittamana.

Tämä siis minun mielestäni osoittaa, että siellä on mätää. Enkä sano sitä puolustaakseni Mielikki Tenhusta, joka on mielestäni ihan fiksu ihminen. En osoita sormella häntä enkä ketään muutakaan. Sisäiset tunnelmat ja suhteet ovat ehkä hiukan jännittyneet, mutta ne pitää tavalla tai toisella purkaa, koska se on hyvin tärkeä virasto. Siellä tehdään ulkomaalaisia koskevia päätöksiä, kielteisiä ja myönteisiä, ja mielestäni, kun ihminen kysyy, olenko sopiva olemaan täällä vai en ja missä työssä tai tehtävässä, niin hänelle pitää antaa suhteellisen nopeasti vastaus. Näin sen sivistysyhteiskunnassa pitäisi olla.

Ulkomaalaisvirasto pitäisi pistää kuntoon, mutta sillä tavalla, ettei ketään pois potkita. Katsotaan, missä siellä ongelman ydin on, etsitään punainen lanka ja yritetään sitä kautta saada sinne sellaiset työmahdollisuudet ja motivaatio, että asiat etenevät. Saattaa hyvinkin käydä niin, että jos siellä ruvetaan kovin rehentelemään henkilöstön keskuudessa, tilanne vain huononee.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemen kanssa voin olla eri mieltä siitä, kuka virastossa mahdollisesti hoitaa tehtävänsä tarkoituksenmukaisesti ja kuka ei, kuka on fiksu ja kuka ei. Mutta siinä olen samaa mieltä, että Ulkomaalaisvirastossa kuuluu henkilöjärjestelyjä tehdä. Muuten tilanne ei siellä parane. Myös hallintovaliokunnassa puimme asiaa hyvin pitkään ja olemme kuulleet myös asianomaisia henkilöitä. Se ikävä julkisuus, mitä Ulkomaalaisvirasto viime kuukausina on saanut, osoittaa, että asiat siellä eivät etene tällä järjestelyllä, mikä siellä nyt on. Ei se välttämättä asioita nopeuta, jos sinne otetaan 20 henkeä lisää, jos kuitenkin toimiston sisäisessä työskentelyssä on paljon parantamisen varaa.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En ihan tarkkaan kuullut, mistä ed. Karpio oli eri mieltä puheensa alussa, ja kun en kuullut, olen hänen kanssaan sitten samaa mieltä, niin pysytään ystävinä. En ole ehdottanut sinne lisäresursseja. Olen puhunut siitä, että selvitetään sisäinen tilanne, mistä tämä asia kiikastaa.

Ed. P o l v i : Arvoisa rouva puhemies! Kun minulla ei ollut tilaisuutta yleiskeskustelun aikana käyttää puheenvuoroa lähinnä omista ajankäytöllisistä syistä johtuen, haluan tässä yhteydessä muutamaan sisäasiainministeriötä koskettavaan asiaan kiinnittää huomiota.

Jo aikaisemmin on käyty keskustelua budjettiesityksessä olevien poliisitoimen määrärahojen riittämättömyydestä. Siltä osin voin hyvällä syyllä yhtyä ed. Aittoniemen äsken puheenvuorossaan esittämään. Myönteistä on valtiovarainvaliokunnan käsittelyssä se, että 38 800 000 on lisätty määrärahoja, joilla voidaan suunnilleen turvata tämänvuotinen henkilöstömäärä, joskin vajausta jää edelleen verrattuna niihin tavoitteisiin, mitä poliisitoimelle on asetettu ja valittu painopistealueiksi. Niihinhän ei voida kohdentaa mitään uusia resursseja. Jatkossa poliisitoimelle varattuja varoja on kyettävä korottamaan, jotta voidaan kehittää lähipoliisitoimintaa ja myös laajenevan vakavan rikollisuuden torjuntaa tehostaa. Se on käytännössä välttämätöntä.

Budjetti on valiokuntakäsittelyssä siltä osin jalostunut myönteiseen suuntaan. Tosin siitä huolimatta näyttää olevan vastalauseita, joissa esitetään muutama miljoona markkaa enemmän.

Toinen merkittävä muutos on kuntien harkinnanvaraisen valtionosuuden korottaminen 50 miljoonalla markalla, jolloin se nousee kokonaisuudessaan 200 miljoonaan. Tuota 50 miljoonan markan lisäystä on pidettävä perusteltuna erityisesti siitä syystä, että valtionosuusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä käytännössä ratkaistiin se, että kuntien harkinnanvaraista valtionosuutta lisätään 200 miljoonaan markkaan asti valtionosuusmenetyksen kompensoimiseksi erityisesti heikossa asemassa oleville kunnille. Siltä osin hallitus ei ole pysynyt annetussa lupauksessa

budjettiesitystä laatiessaan, joka aukko nyt on paikattu.

Tosin kun mietinnön perusteluja lukee tuon 50 miljoonan markan korottamisen osalta, niissä viitataan äskettäin tehtyyn tuloratkaisuun. Sen takia tuleekin mieleen se ajatus, että siinä syötetään sama luu kunnille kahteen kertaan. Eli kysymys on siitä, että se aukko, mikä oli 50 miljoonaa markkaa valtionosuusuudistukseen liittyen, nyt täytetään, mutta tavallaan sillä perustellaan jo mahdollisesti tulossa olevia kuntien tulopohjan heikennykseen liittyviä ratkaisuja. Niin asian ymmärrän.

Kun otetaan huomioon, missä tilanteessa kunnallistalous tällä hetkellä on, viittaus tulopoliittiseen sopimukseen tarkoittanee sitä, että kuntien verotulopohja heikkenee, jos ei ensi vuonna, niin seuraavana. Sen vuoksi ne heikennykset, mitkä mahdollisesti verotulojen menetyksinä tapahtuvat, on korvattava ja kompensoitava kuntasektorille valtionosuusjärjestelmän kautta. Muussa tapauksessa kunnat ovat sietämättömissä vaikeuksissa.

Tällä hetkellä voidaan todeta se, että kunnallistalous vielä tämän vuoden ajan on tasapainossa, mutta ensi vuonna käytännössä jo vuosikatteen osalta pääosa kunnista menee negatiiviselle puolelle, ja se on sen tyyppinen asetelma, että sitähän ei voi jatkaa.

Toisaalta kun lueskelin vastalausetta, minkä oppositio on sisällyttänyt mietintöön, niin ehkä siinä on jonkin verran yliampumista tai aikaisempien tapahtumien unohtamista. Siinä tietenkin kerrotaan aivan oikein se, että jo viime vuonna vuosikate monessa kunnassa oli negatiivinen ja se lisääntyy. Edelleen mainitaan, että äyrin hintaa ensi vuodelle nostaa 77 kuntaa. Pitää tietenkin paikkansa, että useat kunnat joutuvat korottamaan veroäyrin hintaa.

Tässä annetaan käytännössä se kuva, että kaikki se vaikeus, mikä on kuntataloudessa tällä hetkellä, johtuu erityisesti Lipposen hallituksen ratkaisuista. Siltä osin on syytä todeta kuitenkin se, että vaikka valtionosuuksia on kuntien osalta leikattu, toisaalta se talouspolitiikka, mitä on harjoitettu, on johtanut siihen, että kuntien verotulot ovat kasvaneet poikkeuksellisen voimakkaasti, erityisesti yhteisövero, ja sitä kautta on tavallaan kuntataloutta tuettu terveellä talouspolitiikalla ja sen tuomalla kasvulla, eli se on syytä ottaa huomioon. Edelleen on syytä muistaa se, että edellisellä kaudella tehtyihin leikkauksiin kunnat eivät pystyneet käytännössä vastaamaan muuten kuin korottamalla äyrin hintaa. On syytä muistaa, että silloin käytännössä keskimäärin joka vuonna yli sata kuntaa korotti äyrihintaansa. Silloin puhuttiin vielä äyrihinnasta.

Jos katsotaan taaksepäin, niin pitää mennä ilmeisesti siihen aikaan, jolloin rahassa oli nollia enemmän perässä, ennen kuin päästään samaan keskimääräiseen veroäyrin hinnan korotukseen koko kuntasektorin osalta, mikä tapahtui edellisen nelivuotiskauden aikana. Milloinkaan nelivuotiskauden aikana ei ole tapahtunut aikaisemmin yhtä suurta äyrihinnan korotusta keskimäärin kunnissa. Silloin ongelmiin vastattiin tietenkin äyrihinnan korotuksella.

On selvää, että kuntien valtionosuusleikkauksia ei voida pitempään jatkaa. Kunnat yksinkertaisesti eivät selviydy niistä tehtävistä, jotka niille nykyisen lainsäädännön mukaan kuuluvat. Jatkossa on joka tapauksessa huolehdittava siitä, että kuntien ja valtion välinen kustannustenjako ei muutu kuntien kannalta nykyistä epäedullisemmaksi. Muussa tapauksessa palvelurakenne on otettava kokonaisuudessaan uuteen tarkasteluun, ja siihen käytännössä ei ole varaa. Toisaalta jo nykyinen tilanne johtaa siihen, että monet kunnat vähentävät henkilökuntaa kohtalaisen nopeassa tahdissa. Siinä mielessä kehitys on kielteistä ja johtaa nykyisen hallituksen asettaman keskeisimmän tavoitteen, työttömyyden puolittamisen, vastaiseen kehitykseen ja lopputulokseen. Siinä mielessä kuntien tulopohjaan kannattaa kiinnittää huomiota ja turvata se.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Polvi totesi, että kuntien yhteisövero on lisääntynyt valtavasti. Tämä pitää paikkansa. Mutta syy ei ole, ed. Polvi, onnistunut talouspolitiikka, mihin te viittasitte, vaan syy on se, että yhteisöverolainsäädäntöä muutettiin, yritysten veropohja laajeni, ja välittömästi alkoi tulla lisää yhteisöveroa. Tämä on pieni asia, mutta kuitenkin on syytä muistuttaa ed. Polvea siitä, että viime kaudella koko verolainsäädäntö muutettiin, ja silloinen oppositio, nykyinen hallitus, ei pitänyt sitä muutosta kovin hyvänä. Mutta nyt voidaan todeta, että yhteisövero tuottaa paljon paljon enemmän kuin aikaisemmin, ja se johtuu juuri muutetusta lainsäädännöstä.

Ed. L i i k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Polven puheenvuoroon vastaan siltä osin, kun hän totesi, ettei saa syyttää pelkästään Lipposen hallitusta huonosta kuntien taloustilanteesta. Tämä pitää paikkansa,

mutta kyllähän se aikamoista rokottamista kunnallistaloudessa on ollut nämä viimeiset vuodet. Siinä mielessä minusta tässä on se ongelma, että olisi pitänyt vielä voimakkaammin valtiontalouden tervehdyttämiseen kiinnittää huomiota, koska nyt kunnissa tuntuu siltä, että ne ovat vain yksi valtiontaluden leikkausten kohde. Kunnallistalouteen luodaan lisää paineita. Se ei voi olla oikein.

Pitäisi herätä ja hoitaa oma pesä kuntoon eli valtiontalous, jossa siitä huolimatta, että kansantulo kasvaa tällaista vauhtia, lisätään velkaa. Tämä heijastuu nyt kuntiin. Siinä mielessä olen samaa mieltä ed. Polven kanssa, että kuntien taloutta ei saisi enää lisää rasittaa, koska myös kunnallistalous on pitkäjänteistä. Osa syystä on myös ollut kunnissa itsessään. Mutta korostaisin sitä, että pannaan valtiontalous kuntoon, niin ei tarvitse kuntia rokottaa sillä tavalla kuin viime vuosina on tehty.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Polvi toi puheenvuorossaan esiin poliisien virkojen vähyyden ja sen, että ei kyetä kehittämään erikoisesti lähipoliisitoimintaa ja myös vakaviin rikoksiin keskittymistä. On todella erittäin ikävä asia, että näin on, vaikka määrärahoja nyt tässä budjetissa lisättäisiinkin.

Erikoisesti lähipoliisitoiminnan osalta olisin halunnut todeta sellaisen seikan, että meillä Tampereella Hervannan kaupunginosassa, taikka se on melkein tytärkaupunki, on ollut jonkin aikaa lähipoliisitoimintaa ja siellä on erittäin hyviä kokemuksia. Asukkaat kokevat poliisit hyvin läheisiksi. He ovat, saa sanoa, melkein yksi osa tätä yhteisöä, ja vaikka meillä on Hervannan kaupunginosassa muuten paljon sosiaalisia ongelmia, paljon työttömyyttä, kuitenkaan kaikki pieni pahanteko ja rikollisuus ei ole yhtään yleisempää kuin muuten kaupungissa, mieluummin päinvastoin.

Itsekin todella toivoisin sitä, että vastaisuudessa lähipoliisitoimintaan voitaisiin todella määrätietoisesti keskittyä, koska minulla on se käsitys, että siihen satsatut varat tuovat suhteellisesti enemmän hyötyä kuin mahdolliset muut.

Ed. Kuisma merkitään läsnä olevaksi.

Ed. P o l v i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kalliksen puheenvuoron johdosta totean, että myönnän sen, että yhteisövero säädettiin edellisen hallituskauden aikana. Erimielisyys koski siinä yhteydessä lähinnä niin pääomatulon kuin yhteisöveron veroprosentteja, muuten kai olimme hyvin pitkälle samalla kannalla.

Mutta se väite, että yhteisöveron kasvu ei olisi johtunut talouden kehityksestä, minusta on väärä. Jos katsotaan ensimmäisen vuoden yhteisöveron tuottoa, muistini mukaan kuntasektori sai noin 1,6 miljardia markkaa jako-osuutta, kun se tänä vuonna saa ilmeisesti 12—13 miljardia markkaa. Kun tiedetään, miten yhteisövero määritellään, eli se määritellään tuloksen perusteella, niin jokainen voi päätellä, että talouspolitiikka on ollut onnistunutta ja luonut pohjaa yritysten menestymiselle ja sitä kautta verotulojen kasvulle. Se on minusta aivan itsestäänselvyys. (Ed. Pekkarinen: Eikö se ole järjestelmän hyvyyttä?)

Ed. Liikkasen puheenvuoron osalta voin oikeastaan todeta yhtyväni siinä esitettyihin näkemyksiin kaikilta osin.

Ed. K a r p i o: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on jo iltapäivän aikana puhuttu monista tärkeistä asioista, kuntien vaikeuksista, niiden valtionosuuksista, samalla tavalla kuin tietysti poliisin määrärahakysymyksistä, jotka puhuttavat ja äänestyttävät varmasti vielä aikanaan.

Kun nyt puhutaan sisäasiainministeriön hallinnonalaan kuuluvista asioista, ajattelin ottaa ihan uuden asian esille, kun kerran sisäasiainministeriön hallinnonalaan kuuluvat rekisterihallinnon asiat. Tällä hetkellähän päätöksenteko tällä hallinnonalalla on aivan liikaa vielä keskitetty valtion keskusvirastoon: Patentti- ja rekisterihallitukseen, mikä aiheuttaa käsittelyajoissa huomattavaa pidennystä kansalaisille, samalla kun siitä myös aiheutuu valtiolle samalla tavalla kuin yksityisille kansalaisille huomattavia lisämenoja.

Koska itse olen aikanaan toiminut maistraatin päällikkönä, tiedän ehkä jotain asioista ja tiedän myös ne ongelmat, mitä kansalaisille aiheutuu siitä, kun kauppa- ja yhdistysrekisteriasiat käytännössä pääosiltaan käsitellään Patentti- ja rekisterihallituksessa. Tällä hetkellähän paikallistasolla on lakia muutettu niin, että asunto-osakeyhtiöasiat voidaan nyt käsitellä maistraateissa, missä käsittelyaika on yksi viikko, minä aikana siis kansalaiset saavat kaupparekisteriotteensa viimeistään. Selvitin myös, että edellä mainittu pätee myös Helsingin maistraattiin ja muihinkin paikallistason viranomaisiin.

Myönnettävä toki on, että myös Patentti- ja rekisterihallituksessa yksinkertaisten asioiden käsittelyajat ovat lyhentyneet, niin että aika tällä hetkellä on kaksi kuukautta, mutta edelleen suuressa osassa asioita, kuten yhtiöitten ja yhdistysten perusilmoituksissa samalla tavalla kuin niiden sääntöjen muutosten käsittelyssä, aika edelleen on yksi vuosi. Olen monesti ihmetellyt, mitä salaista tiedettä ja viisautta on yksinkertaisissa kaupparekisteriasioissa, esimerkiksi niin yhtiöitten kuin yhdistystenkin hallitusten muutosten rekisteröinneissä, ettei niitä voida tehdä siellä, missä yhdistys toimii, vaan täytyy todellakin tämä pitkällinen prosessi käydä Helsingissä.

Kuinka hassu tämä tilanne on, sitä osoittaa sekin, että aikaisemmin, ennen kuin laki muutettiin, esimerkiksi elinkeinoilmoitukset voitiin käsitellä nimismiehen kansliassa, missä kansalainen sai elinkeinoilmoituksen mukaansa odottamalla. Nyt kun lakia muutettiin niin, että ne käsitellään kaupparekisteri-ilmoituksina, kansalainen joutuu mokomaa elinkeinoilmoitusta odottelemaan kaksi kuukautta, ennen kuin virallinen päätös Helsingistä tulee.

Tiedän myös, ettei palvelu Patentti- ja rekisterihallituksessa ole aina parasta mahdollista. Tiedän kokemuksesta, että mikäli palvelupuhelimeen soitetaan, kahdeksalta ovat jo linjat tukossa. Sinne on aivan mahdotonta päästä, ei pääse virka-aikana eikä virka-ajan jälkeenkään. Voimme myös aivan aiheellisesti kysyä, ovatko kansalaiset Patentti- ja rekisterihallituksessa asioidessaan tasavertaisessa asemassa. Esimerkiksi puolueiden, ammattiyhdistysliikkeiden ja MTK:n asiat siellä hoidetaan hyvinkin nopeasti, kun taas tavallisten kansalaisten ja yhdistysten asioita voidaan seisottaa kuukausitolkulla, jopa yli vuoden.

Mikäli siis maistraateilla olisi mahdollisuus käsitellä paikallistasolla tämmöiset selvät asiat ja antaa myös paikallistasolla henkilökohtaista neuvontaa ja opastusta ja tehdä mahdolliset korjaustoimenpiteet heti, helpottaisi se suunnattomasti kansalaisten asioita. Samalla tavalla myös kaupparekisteriotteet saataisiin muutamassa päivässä, kun nyt Helsingissä kasvoton ja tuntematon virkamies käsittelee niitä jopa yli vuoden.

Arvoisa puhemies! Puheissa puhutaan kauniisti ja myös hallitusohjelmassa taidetaan todeta, että valtion virastojen toimintaa kuuluisi hajauttaa ja tehdä työt siellä, missä varsinaiset toiminnotkin tapahtuvat. Kun tein tästä lakialoitteen, sen nopeassa ajassa, muutamassa päivässä, allekirjoitti 115 kansanedustajaa. Tiedän myös sen, että tämä lakialoite on herättänyt nyt aiheellisestikin huolestumista Patentti- ja rekisterihallituksessa, missä on pyritty lobbaamaan joihinkin allekirjoittajiin nähden ja yritetään vaikuttaa siihen, ettei tämä asia talousvaliokunnassa etenisi ainakaan tämän eduskuntakauden aikana.

Arvoisa puhemies! Toivon, että asia otetaan käsittelyyn valiokunnassa ja ensi vuonna, kun me käsittelemme seuraavan vuoden talousarviota, tulo- ja menoarviota, tämä asia voitaisiin lopullisesti käsitellä ja päättää.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karpio puuttui pieneltä tuntuvaan, mutta tärkeään asiaan. Ihmetellä vain voi, miksi ihmeessä pientä kauppa- tai yhdistysrekisterimuutosta ei voi tehdä itse paikkakunnalla, vaan kaikki on vietävä pitemmälle ja tehtävä laajemmissa kammareissa ja paperit säilytettävä laajemmissa arkistoissa Patentti- ja rekisterihallituksessa. Hallintoa pitää yksinkertaistaa ja byrokratiaa vähentää niin, että se tuntuu jopa jokaisen kansalaisen elämässä. Näillä toimilla voidaan säästää aikaa, vaivaa ja jopa postikuluja.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karpio oli aivan erinomaisen oikeassa puheenvuorossaan analysoidessaan rekisterihallintoa ja niitä mahdollisuuksia, mitä näiden palveluiden — käytän tätä ilmaisua — hajauttamisessa kentälle olisi ennen kaikkea myös ottaen huomioon kaiken sen, mikä tietotekniikan kautta apuna kaikkeen tähän voidaan saada. Tässä asiassa toimet käynnistyivät viime vaalikauden aikaan. Nyt olisi perusteltua ihan ed. Karpion aloitteen mukaisesti ripeästi edetä tässä asiassa. Se on palvelujen tarvitsijoiden etu, se on terveen hallinnon kehittämisen linjan mukaista ja tässä mielessä järkevää toimintaa. Myöskin taloudellisesti uskon, että julkistalouden kannalta, valtiontalouden kannalta, tämä linja on kestävä ja hyvä. Toivon onnea ja menestystä tälle puheenvuoron linjalle.

Ed. V ä i s t ö : Rouva puhemies! Kuntien taloudellinen tilanne on ajautumassa vakavaan kriisiin. Lipposen hallituksen ylimitoitetut valtionosuusleikkaukset ovat tähän keskeisenä syynä. Lähivuosina ongelmat syvenevät, kun monissa kunnissa tulopohja heikkenee, mutta kustannukset nousevat. Keskustan mielestä ensi vuoden uusista valtionosuusleikkauksista tulisikin luopua. Tämä on tärkeää sekä kuntien perustehtävistä suoriutumisen että työllisyyden kannalta.

Arvoisa puhemies! Toinen keskeinen ja keskustelussa paljon esillä ollut kysymys on turvallisuus ja poliisin määrärahat. Poliisi tarvitsee ehdottomasti lisää rahaa. Tässä yhteydessä kiinnitän huomiota myös suojelupoliisin asemaan. Mielestäni tulee tarkoin pohtia esitystä, onko tässä suhteessa jotakin muutettavaa. En oikein ole ymmärtänyt sitä, ettei eduskunta olisi saanut riittävästi tietoa suojelupoliisin asioista. Ainakin hallintovaliokunnalle tätä tietoa on annettu. Myöskään keskusrikospoliisin ja suojelupoliisin yhdistämisasiaa en ole vielä mieltänyt. Ei se ainakaan olennaisesti säästöjä tuo. Joka tapauksessa asiat on ennen päätöksiä hyvin tarkoin pohdittava.

Arvoisa puhemies! Kolmas hyvin suuri kysymys on alueellinen kehitys ja sen tasapaino. Me olemme saaneet päivä päivältä synkempiä tietoja siitä, miten muuttoliike voimistuu ja keskittäminen kiihtyy. Hallitus on toimillaan kaiken aikaa on tätä ollut myös lisäämässä.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olisin ed. Väistölle todennut sen, että perustuslain mukaanhan Suomi on jakautunut lääneihin, kihlakuntiin ja kuntiin yleistä hallintoa varten. Toisin sanoen kunnat suorittavat niitä tehtäviä, jotka valtio on erityislaeilla hallitusmuotoon nojautuen antanut. Yksityisessä firmassa, jos asiat eivät mene hyvin ja kuljetaan kohti konkurssia, vaikeuksissa ovat toimitusjohtaja ja työpäällikkö, työnjohtaja ja ennen kaikkea työntekijät. Kukin joutuu antamaan panoksensa, kiihdyttämään työtahtiaan ja antamaan periksi asioissa, joissa ei yleensä niin helposti periksi anneta. On huomattava, että valtio on itseään myös ruoskinut ja leikannut muun muassa sillä, että lääniuudistuksessa ymmärrettiin mennä suurempiin kokonaisuuksiin, jolloin saavutettiin säästöä, ja monessa muussa paikassa.

Silloin kun eletään taloudellista talvisotaa, kaikilta otetaan, yhtä lailla kihlakunnilta, kunnilta kuin lääneiltäkin ja ennen kaikkea monilta kansalaisilta. Me elämme todella taloudellista talvisotaa, jonka syynä oli kansainvälinen lama, jota, ikävä kyllä, Ahon hallitus vielä Suomessa vauhditti.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkki kyllä oikaisee aika mittavasti asioita. Hän katsoo, että kuntien pitäisi selviytyä edelleenkin niukoilla määrärahoillaan ja kuntalaisten palvelujen heikentämisellä tai kunnan palveluksessa olevien työtahdin kiristämisellä. Jo nyt on nähtävissä, että kunnallisella sektorilla sairastavuus on olennaisesti lisääntynyt, työpaineet ovat kasvamassa yli äyräiden, eivät ihmiset jaksa. Kun nämä epäoikeudenmukaiset leikkaukset kohdistuvat viime kädessä kuntalaiseen ja erittäin epäoikeudenmukaisella tavalla, on käsittämätön teidän lähestymistapanne tässä asiassa. Kyllä vastuu kansalaisten yhdenmukaisesta kohtelusta kuuluu viime kädessä valtiolle, ja sen tulee huolehtia siitä, että kunnilla on myös riittävät resurssit niiden palvelujen suorittamiseen, jotka niille on lainsäädännöllä valtion toimesta annettu tehtäväksi.

Viittaan muun muassa veroäyrien hinnan korotuspaineisiin. Se tie on kuljettu hyvin äkkiä loppuun, jos kuntia pakotetaan korottamaan veroäyriä tai ottamaan lisää velkaa tai olennaisesti leikkaamaan palveluja ja henkilöstöä. Ei tällä tavoin asioita kyetä hoitamaan. Kyllä tässä pitää olla oikeudenmukaisuus ja tasapuolisuus. Siitä pitää valtion viime kädessä vastata.

Ed. R. K o r h o n e n : Arvoisa puhemies! Olen pannut tyydytyksellä merkille sen, että valtiovarainvaliokunta käydessään läpi hallituksen budjettiesitystä on kiinnittänyt huomiota juuri samaan asiaan, jota itsekin olen pyrkinyt nostamaan esille, eli lääninelläinlääkärien virkojen määrään.

Maa- ja metsätalousministeriöhän asetti työryhmän, joka selvitti tätä tilannetta. Se totesi jo, että tarvitaan vähintäänkin neljä virkaa lisää. Kuitenkaan sisäasiainministeriön piikistä ei budjettiin rahaa ollut pantu näitä virkoja varten, ja nyt ansiokkaasti valtiovarainvaliokunta on tämän puutteen korjannut.

On otettava huomioon, että EU on antanut lääninelläinlääkärien virkatehtäviin merkittävän lisän, eli kun puhutaan Suomesta puhtaiden elintarvikkeiden tuottajana, niin on ollut suorastaan koomista seurata, että jonkin läntisen läänin eläinlääkärin on ollut kyettävä Jyväskylästä käsin hoitamaan Tampere — Turku — Vaasa-akseli. Nyt viranhoito ja tehtävien ja toimenkuvan hoito edes teoriassa tulee mahdolliseksi, kun saadaan nämä neljä uutta virkaa. (Ed. Pekkarinen: Nyt Turusta käsin hoidetaan Keski-Suomen asioita!) — Se nyt ei ehkä meidän elintarvikkeidemme laatuun kuitenkaan vaikuta. Se vaikuttanee hallinnon laatuun, ja se on sitten toinen pointti. (Ed. Pekkarinen: Puhuja on oikeassa!) Sen kanssa ehkä tullaan toimeen.

Toinen merkittävä asia, johon valtiovarainvaliokunta on osannut kiinnittää huomiota, on poliisitoimi. Sinne on lisätty määrärahoja. Myös poliisitoimen tehtävät EU:n ja yhä kasvavan sekä kovenevan rikollisuuden myötä ovat lisääntyneet, ja silloin poliisien sekä fyysinen että henkinen väsymys työtehtävissään on lähellä. Nyt kun meillä on noin 500 virkaa täyttämättä, ehkä 300 niistä pysyvästi, niin tämä 30 miljoonan markan lisä auttanee hieman tilanteessa.

On myös huomioitava, että poliisien varustetaso on jäänyt rikollisten kehittyneestä varustelutasosta jälkeen. Jotta me pystymme takaamaan kansalaisille sen turvallisuustason, mihin meillä yleensä Suomessa on totuttu, näihin asioihin on syytä kiinnittää huomiota.

Vielä haluaisin puuttua alueiden kehittämiseen eli täsmälleen samaan asiaan, johon alueilla ovat toimijat, kuntalaiset ja kuntien päättäjät, kiinnittäneet huomiota samoin kuin maakuntaliittojen tasolla. Se on EU-rahoituksen budjetointikäytäntö, eli nämä rahat tulevat tuskallisen monesta tuutista. Näiden varojen oikea ja riittävä käyttö on käynyt suorastaan mahdottomaksi. Valtiovarainvaliokunta on ansiokkaasti kiinnittänyt huomiota EU-rahoituksen jakamisen järkevöittämiseen ja ihan täsmälleen samaan asiaan, mikä maakunnissakin on todettu, että aluekehitysviranomaisten tulisi voida päättää nykyistä paremmin näiden määrärahojen kokonaisuuksien kohdentamisesta, isommista kokonaisuuksista ja isommista määristä, koska kyllä tietotaitoa ja osaamista löytyy maakuntatasolta, ei se pelkästään ole täällä ministeriöissä. Tämä on tuskallisen ikävää, että rahat jäävät kauden aikana käyttämättä ja pelkästään byrokraattisesta syystä.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Muutamalla sanalla ajattelin tässä evästää hallitusta sisäasiainministeriön pääluokan kohdalta. Uskon ja toivon, että huolimatta siitä, että aitio on tyhjänä, ministerien korviin kaikuu tämä hätähuuto, mikä tulee pohjoisesta osasta Suomea, siltä alueelta, tuolta jostain Kajaanista pohjoiseen, missä työpaikka on laulunkin mukaan kullan arvoinen.

Arvoisa puhemies! Valtionosuusleikkaukset ovat viime vuosina koetelleet hyvin voimakkaasti nimenomaan pohjoisinta ja itäisintä Suomea. Esimerkkejä on kaikunut tämänkin talon saleissa monia monia siitä, millä tavalla. Ihmiset ovat jopa joutuneet eriarvoiseen asemaan kuin etelän suurien maalikylien asukkaat.

Tällainen eriarvoistava kehitys ei ole suotavaa eikä sopivaa, kun puhutaan sivistysvaltiosta nimeltä Suomi. Minun mielestäni yksi keskeinen asia nytkin budjettia ja sisäministeriön pääluokkaa tarkastellessa on huolehtia siitä, että alueellisesta eriarvoisuudesta luovuttaisiin ja palattaisiin takaisin tasa-arvoisuuden periaatteen noudattamiseen. Tasa-arvoisuus ja tasavertaisuus ovat sanoja, joita varsinkin ennen vanhaan nyt miltei tyhjänä oleva rakentava, taisteleva työväenliike ajoi, mutta joista valitettavasti tänä päivänä monelta osin on luovuttu.

Sen vuoksi, arvoisa puhemies, esitän — ja uskon, että hallitus lähtee siihen mukaan — että kaavailluista 1,3 miljardin markan valtionosuusleikkauksista luovuttaisiin ensi vuonna ja valtiontaloutta tervehdytettäisiin muulla tavoin. Valtionosuusleikkaukset koskettavat erityisesti pohjoisen kuntia, sellaisia kuntia, missä yhteisöverotuotto ei ole hyvä. Siellä ne tuntuvat erityisen kovasti. Näille kunnille on budjetin kautta tulossa myös muita lisärasitteita. Tästä olemme puhuneet, ei tähän hallinnonalaan liittyen, mutta tässä yhteydessä voi nostaa esille muun muassa sen, että kuntien valtionosuuksien leikkauksien lisäksi myös polttoainevero rassaa näitä kuntia, koska nimenomaan se vaikuttaa haja-asutusseudun kuntiin, joissa etäisyydet ovat pitkät.

Sen vuoksi toivoisi, että lypsävä lehmä löydettäisiin jostain muualta kuin haja-asutusseuduilta pohjoisesta ja itäisestä Suomesta ja oikeudenmukaisuuden periaate voisi toteutua. (Ed. Elo: Mistä haetaan lehmä?) — Arvoisa puhemies! Ed. Elo kaipaa vastauksia. Kiitoksia, on miellyttävää kuulla, että hallituspuolueen edustaja pyytää opposition edustajalta vastauksia. Vastauksia kyllä annan tässä ja olemme valmiita antamaan, mutta toivon, että tämäkään vastaus ei kaiu kuuroille korville, niin kuin yleensä on hallituksen osalta käynyt. (Ed. Elo: Mikäs se vastaus on?) — Ed. Elo, te tiedätte, että tällä hetkellä meillä on monia hankkeita tässä maassa, joita voitaisiin toteuttaa ja jotka toisivat taloudellista lisäarvoa, muun muassa pohjoisessa Vuotoksen rakentaminen jnp. Sen jälkeen kuntien valtionosuuksia sillä alueella ei tarvittaisi, jos saadaan tämä investointi liikkeelle. Sen lisäksi meillä on malmioita ja muita, jotka tulisi ottaa käyttöön ja hyödyntää.

Tällä hetkellä on niin, että nämä on jäädytetty. Kun tuotto on jäässä, niin nyt on jouduttu sellaiselle ikävälle linjalle, että kun valtiolla ei ole tuloja, niin joudutaan vain leikkaamaan. Me rakentavassa oppositiossa nyt toivomme, että sosialidemokraatit ja koko hallitus eivät anna yli-

otetta vihreille tässä, että kaikki museoidaan ja jäädytetään, ne tuottavat kohteet ja investoinnit, mitä me voisimme tällä hetkellä ottaa käyttöön.

Arvoisa puhemies! Tämä meni vähän ohi valmistelemani puheen ed. Elolle ihan evästykseksi, että hän voi tätä kautta myös KTM:n hallinnonalalla kertoa ministereille, millä tavalla muun muassa pohjoinen Suomi saadaan liitettyä jälleen tiukasti mukaan kehityksen ketjuun ja tasavertaisuuden periaatteet voivat edelleen jatkua.

Kuntien valtionosuuksista on keskusteltu ja se on aiheellista, koska monella on sellainen käsitys ja kuva, että kun kuntien valtionosuutta leikataan, silloin ei ikään kuin leikata keneltäkään. Nimenomaan silloin leikataan koulutuksesta, terveydenhuollosta, ihmisten peruspalveluista, niin kuin viime vuosina on tapahtunut. Tämä linja ei ole hyvä. Niin kuin moneen kertaan aikaisemmin olen todistanut, niin kuin monet esimerkit ja tutkimukset todistavat, tämä jakaa kansaa valitettavalla tavalla kahtia: menestyjiin ja putoajiin. Jokaisella ihmisellä, asuupa hän missäpäin tahansa tätä Suomenniemeä, pitäisi olla tasavertaiset mahdollisuudet niin terveydenhuoltoon, koulutukseen kuin muihinkin kunnallisiin palveluihin.

Arvoisa puhemies! Poliisiasia täällä on puhuttanut, ja oikeastaan poliisiasia on puhuttanut viime aikoina tätä yhteiskuntaa johtuen raa'oista poliisisurmista. Niiden jälkeen on kuultu, että niitä kahta poliisin virkaa, mitkä raa'an murhan kautta tulivat auki, ei olla täyttämässä. Mutta se ei ole koko totuus, valitettavasti. Poliisin kenttä huutaa koko ajan lisää, lisää voimavaroja ja lisää myös poliisin vakansseja, tai vakansseja on mutta ne ovat täyttämättä, ja tämä on suuri ongelma.

Erityisesti tämä on ongelma meillä pohjoisessa. Olen sen muutaman kerran kertonut, en tässä salissa mutta muissa yhteyksissä, kuinka puolitoista vuotta sitten itse jouduin tilanteeseen, missä oli eräs vankilasta vapaalla oleva henkilö ja hänen uhkailunsa. Kun me jouduimme sitten ottamaan yhteyttä poliisiin, niin poliisi oli partiomatkalla ja kertoi, että noin kahden tunnin päästä poliisi on tavattavissa, sen aikaa koettakaa siellä tilannetta pitää hallinnassa.

Arvoisa puhemies! Pitkät etäisyydet, joita meillä Lapissa on, ajavat tämäntapaisiin tilanteisiin. On selvää, että kyllä silloin kansalaisten perusturvallisuus pääsee järkkymään. Jos kaksi tuntia täytyy käyttää diplomatiaa ja neuvottelutaitoa ja jollakin tavalla yrittää odottaa ja kahvitella siinä kaverin kanssa, ennen kuin saadaan poliisivoimia paikalle, niin kyllä se monissa tapauksissa valitettavasti on osoittautunut liian pitkäksi ajaksi, koska tilanteet ovat sellaisia, että perinteisen diplomatian keinot eivät valitettavasti toimi. Sen vuoksi nyt olisi kyllä korkea aika miettiä, millä tavalla myös turvallisuudesta huolehdittaisiin oikealla tavalla.

Yksi esitys ja mahdollisuus on se, että Rajavartiolaitokselle annetaan niitä tehtäviä pohjoisessa Suomessa. Sitä kautta, Rajavartiolaitoksen ja poliisin tehtäviä yhdistämällä ja yhteensovittamalla, voidaan ... (Ed. Pekkarinen: Ovat saaneet jo!) — Niin, on totta, että se on tulossa, mutta voimakkaammin sitä kehittämällä ollaan parantamassa tätä tilannetta.

Mutta on tietenkin selvää, että jos nyt viesti siitä leviää, että pohjoisessa ja itäisessä Suomessa ja ylipäätään koko Suomessa ei turvallisuuteen kiinnitetä huomiota, niin se on kyllä viesti sellaisille henkilöille, jotka ovat valitettavasti eksyneet rikollisuuden leveille poluille. He ajattelevat, että silloin omaisuusrikosten ja muiden tekeminen on huomattavasti helpompaa, koska poliisien resurssit eivät riitä niiden selvittämiseen.

Arvoisa puhemies! Toisaalta, kun me olemme nyt Euroopan unionissa, moneen otteeseen on sanottu, että syy, miksi Suomeen tullaan mahdollisesti tulevaisuudessa investoimaan, on se, että meillä on turvallisuus kunnossa. Kuitenkin viime ajan monet hälyttävät esimerkit kertovat siitä, että meidänkin turvallisuudessamme on selkeitä aukkokohtia. Näin ollen siitä turvallisuudesta, mikä tänne voisi lisätä investointien määrää, nämä viestit, mitä meillä on talousrikosten ja muiden kohdalla, eivät rohkaise tänne investoijia tulemaan.

Tietenkin, niin kuin me kaikki tiedämme, tänä päivänä Euroopan unionissa, missä yksi keskeinen lähtökohta on vain tiettyjen neljän vapauden toteutuminen ja toimiminen, on selvää, että myös kustannustaso, työn hinta ja tämmöiset kysymykset, Suomessa ovat ne, jotka ovat hidastaneet investointien tuloa tänne. Mutta olisi kyllä tärkeää huolehtia siitä, että myös turvallisuus ja siihen liittyvät kysymykset olisivat asianmukaisessa kunnossa.

Arvoisa puhemies! Jotten hallitusta rasittaisi liian monella ohjeella ja ohjeistuksella, tyydyn näihin kahteen toteamaan. Vielä ed. Itämäelle ... (Ed. Ihamäki: Ihamäki!) — Ed. Ihamäelle, aivan totta. Oli jo menossa Itämäeksi, kun tässä ovat menneet poliittinen oikeisto ja vasemmisto yhdeksi oikeistoksi ja tuntuu, että tässä menevät jo käsitteetkin sekaisin. — Joka tapauksessa ed.

Ihamäellekin haluaisin painottaa sitä, että kahdesta asiasta nyt olisi hyvä pitää huolta. Toivon, että te siellä hallituksessa teette vastuullisesti, me oppositiossa varmasti tuemme sitä:

Kuntien valtionosuuksia ei leikata enää. Siitä ei tykkää Heinolan kaupunkikaan, siitä ei tykkää mikään kunta. Me tiedämme sen, että kuntakenttä ei tänä päivänä enää siedä lisäleikkauksia.

Toinen asia on se, että me huolehtisimme turvallisuudesta, niin ed. Drombergin kuin kaikkien muidenkin kansalaisten perusturvallisuudesta, että niin koko Suomen ... (Ed. Dromberg: Puhumattakaan ed. Takkulan turvallisuudesta!) — Aivan totta, ed. Dromberg, kiitoksia tuosta. Minä uskon, että kun te minun perusturvallisuuteeni puutuitte, niin sitä kautta myös koko edustamani Lapin ihmisten perusturvallisuuteen te haluatte puuttua ja haluatte olla myös mukana siinä rintamassa, joka huolehtii siitä, että poliisien tyhjät vakanssit tulevat täytetyiksi ja sitä kautta myöskään pohjoisessa Suomessa ihmisten ei tarvitse odottaa kahta tai kolmea tuntia poliisipalveluja paikalle, vaan ne olisivat lähempänä, nopeammin saatavina ja sitä kautta ihmiset voisivat kokea, että sielläkin on mahdollisuus elää sitä ehyttä ja turvattua elämää, mihin jokaisella Suomen kansalaisella on oikeus eri puolilla Suomea.

Arvoisa puhemies! On rohkaisevaa ihan lopuksi nähdä, että ... (Ed. Dromberg: Jos siellä on arvoimia paikkoja, miksei täytetä?) — Niin, sitä kysytäänkin, minkä vuoksi. Nyt meillä on mahdollisuus edesauttaa sitä, ed. Dromberg, kun me huolehdimme siitä, että saamme sisäministeriön pääluokkaan rahaa, että voidaan ne avonaiset vakanssit täyttää ja saadaan sitä kautta poliisitoimikin siihen järjestykseen kuin kuuluisi.

Arvoisa puhemies! Täytyy sanoa, että melkein jo liikutusta tuntee, kun näin, että hallituksen puolelta tulevat ed. Dromberg ja ed. Ihamäki tukemaan näitä ajatuksia. Uskon, että kun me näistä asioista äänestämme, myös he äänestyksessä seisovat sanojensa ja linjaustensa takana aivan samalla tavalla kuin ed. Elo ja ed. A. Ojala eli itse asiassa kaikki neljä hallituspuolueiden paikalla olevaa edustajaa.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Sisäasiainministeriön pääluokassa haluan käsitellä oikeastaan kolmea asiaa: kansakunnan sisäistä turvallisuutta ja järjestystä, alueellista kehitystä ja kuntien tehtäviä, niitä näkymiä, mitä kuntien selviytymisessä lähimmässä tulevaisuudessa edessä on.

Arvoisa puhemies! Täällä jo monessa puheenvuorossa on aivan erinomaisella tavalla tuotu esille se tosiasiallinen tilanne, mikä poliisin resurssien ja tehtävien välisenä tavallaan yhteensopimattomuutena tällä hetkellä maassa vallitsee. Poliisin resurssit ovat vähentyneet. Poliisin tehtävät ovat lisääntyneet. Uhkat ja haasteet kansakunnan sisäiselle turvallisuudelle ja järjestykselle ovat lisääntyneet monien eri syiden summana. Meillä on jo nyt tiedossa selvät lukemat siitä, kuinka talousrikollisuus on lisääntynyt viime vuosien aikaan, kuinka muukin, kovempi rikollisuus on nostanut päätään tässä maassa aivan viime vuosien aikaan.

Hallitus tunnustaakin tietyllä tavalla nämä tosiasiat ensi vuoden budjettiesityksessään. Kun se tunnustaa tämän seikan, se on kirjannut tämän tunnustuksensa budjettikirjaan sanomalla selvästi, että rikoslakirikosten selvitysaste on heikkenemässä vuoden 1996 47 prosentista nyt 45 prosenttiin arvoituna seuraavalle vuodelle. (Ed. Aittoniemi: Ne ovat tehtyjä tilastoja nekin!) — Myönnän, ed. Aittoniemi, että ne ovat tilastoja, jotka voivat olla kaunisteltuja ja voivat olla tilastoja, jotka eivät kerro objektiivista totuutta siitä, missä mennään. Mutta ne kertovat — ed. Aittoniemi saattaa olla aivan oikeassa — kuitenkin selvän suunnan, joka on perin kielteinen monella tavalla.

Sisäisen järjestyksen ja turvallisuuden uusia haasteita verrattuna 80-luvulle tai 70-luvulle on lukuisia. Äsken jo mainitsin kaiken sen, mikä Suomessa kasinotalouden aikana elettiin ja koettiin, kaiken sen, mitä tapahtui 90-luvun ensimmäisten vuosien aikaan, kun tuo kupla puhkesi. Tuolta ajalta on jäljellä vielä paljon selvittämistä ja uutta syntyy talousrikosrintamalla.

Suomi on liittynyt vuoden 1995 alusta lukien EU:n jäseneksi. Tuo ratkaisu madalsi rajoja, poisti asiallisesti ottaen rajat ei vain ihmisten vaan myös tavaroiden vapaan liikkumisen edestä. Suomi on tehnyt linjaratkaisut liittymisestä Schengenin sopimukseen. Kaikki tämä merkitsee yhtäältä ja ensisijaisesti nimenomaan haasteita Suomen sisäisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnan tärkeimmälle viranomaiselle eli poliisille. Tähän on vielä lisättävä se tosiseikka, että liikkuminen itärajan yli ei vain Venäjältä vaan Venäjän kautta monista muistakin itäisen Euroopan ja jopa Aasian maista Suomeen on lisääntynyt tuntuvasti ja tosiseikka on, että valitettavasti myös siihen liikkumiseen liittyy rikollisia piirteitä. Tästä kaikesta seurauksena on se tosiseikka, että kansalaisten turvallisuuden ja yleisen

järjestyksen kannalta poliisin suuntaan haasteet ja vaateet ovat lisääntyneet ja lisääntyvät kaiken aikaa.

Kaikkeen tähän nähden se, miten poliisin määrärahat ovat kehittyneet, ei ole minkäänlaisessa järjellisessä suhteessa. Täällä on jo todettu, että poliisin vakansseja on täyttämättä 450—500, suurin piirtein näin paljon. Muistutan, että vielä tänä vuonna 1997 poliisin määrärahat lisäbudjetti mukaan lukien ovat alemmalla tasolla kuin esimerkiksi vuonna 1995. Ensi vuonnakin, sen jälkeen kun valtiovarainvaliokunta enemmistönsä päätöksellä lisäsi 30 miljoonaa markkaa, rahat ovat vasta lähes markalleen yhtä suuret kuin ne olivat vuonna 1995. Noista ajoista kustannukset ovat kuitenkin nousseet pitkästi yli 10 prosenttia, kenties 15 prosenttia. Kaikki tämä kustannusten nousu, kun määrärahat ovat pysyneet ennallaan, on merkinnyt käytännössä sitä, että toiminnasta on pois se volyymi, mikä näin kustannusten nousuna on toteutunut ja tapahtunut.

Arvoisa puhemies! Olisikin aivan välttämätöntä, että edes 40 miljoonan lisä valiokunnan mietintöön voitaisiin kohta käytävässä äänestyksessä hyväksyä keskustan aloitteen mukaisella tavalla. Myönteistä mielestäni on se, että valtiovarainvaliokunnan turvallisuusjaosto on kiinnittänyt poliisin resurssien riittämättömyyteen huomiota, mutta toivottavaa olisi, että pelkkä myönteisyys voisi muuttua sellaiseksi toiminnaksi, joka toisi edes ne määrärahat, jotka ministerin itsensä kertoman mukaan tarvittaisiin, jota nykyinen toimintavalmius pysyisi vuonna 98, siis vuoden 97 taso. Olen kuullut, että hallituksen piirissä ajatellaan, että 98 lisäbudjettiteitse tarvittavat välttämättömyydet hoidetaan näiltä osin. Kun kuitenkin budjettilainsäädäntökin lähtee siitä, että kaikki tiedossa olevat tarpeet pitää varsinaiseen budjettiin sisällyttää, olisi suotavaa, että poliisin vaatimat resurssit hoidettaisiin edes siinä minimimitassa, mitä keskustan vastalause sisällään pitää.

Arvoisa puhemies! Tämän syksyn aikaan on tässä salissa puhuttu tavattoman paljon kunnista eikä vain tässä salissa, vaan käytännössä kuntien selviytymisestä on puhuttu tämän syksyn aikana 450:ssä Suomen kunnassa erittäin paljon. Viimeisten vuosien aikaan Lipposen hallituksen tekemillä toimilla kuntatalouden tasapainottomuutta on horjutettu noin 13 miljardin markan verran. Sen mittaisia ovat ne tulopohjan ja valtionosuuksien leikkaukset, mitkä valtio on tehnyt tai tulee tehneeksi vuoden 98 loppuun mennessä. Ensi vuoden budjettiesityksen osuus tästä on noin 2,8 miljardia markkaa.

Tässä kertomani luvut perustuvat eivät Kuntaliiton eivätkä sisäasiainministeriön vaan kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnan, jossa mukana ovat sekä sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriö, opetusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö että Suomen Kuntaliitto, lukemiin.

Arvoisa puhemies! On ilman muuta selvää, että tilanteessa, jossa julkisen sektorin on pakko säästää, myös kuntasektorin on ollut ja on pakko osallistua tähän vyönkiristykseen. Nyt kuitenkin ne leikkaukset, joita on suoritettu, ovat mitoitukseltaan kohtuuttomia ja kohdentuvat väärin. Leikkaukset kohdistuvat monta kertaa juuri niille alueille, niihin kuntiin ja seutuihin, jotka muutenkin ovat vaikeimmassa asemassa, tai niihin kuntiin, jotka joutuvat aluepoliittisesti täysin väärän linjan seurauksena ottamaan väkeä vastaan kohtuuttoman paljon verrattuna siihen, mihin kunnan omat aineelliset resurssit riittäisivät.

Muistutan vielä, että kuntasektorin kansantuoteosuus on kääntynyt selvään laskuun. Ei tässä salissa ole keskusteltu vielä kunnolla siitä, onko oikein se, että hyvinvointivaltion rakentamisessa sen osan rakennustyötä, joka kanavoituu kuntien kautta, roolina on supistua ja joidenkin muiden osien osana voi olla kasvaa. Jos joku sanoo, että velka on tässä syyllinen, muistutan, että ei valtionvelan kansantuoteosuus enää supistu, muut osat supistuvat. Niistä muista tärkein on nimenomaan puheena oleva kuntasektori. Mielestäni ei siis ole oikein se, että leikkaus ylipäänsä on näin suuri kuin se nyt tulee olemaan tämän hallituksen toimien seurauksena.

Muistutan vielä, että 77 kuntaa on joutunut korottamaan veroprosenttiaan, 19 on voinut laskea. Näidenkin toimien jälkeen ensi vuonna 120 kuntaa ja 46 kuntayhtymää toteaa, että ne selviytyvät ensi vuodesta jotenkuten vain siten, että suorittavat henkilöstömenoleikkauksia: joko lomarahat pois, kansa lomalle tai irtisanomisia. Tämä on se repertoaari, jota kunnat ovat suunnitelleet toteuttavansa ja taatusti toteuttavat, ei ehkä 120 kuntaa ja 46 kuntayhtymää, kenties enemmän, kenties vähemmän. Suuruusluokka lienee kuitenkin tämä.

Kaiken tämän jälkeen, senkin jälkeen vielä, että henkilöstömenoleikkauksia suoritetaan näin mittavina, 95 kunnan vuosikate ensi vuonna kuntien talousarvioesitysten mukaan, hyväksyttyjen tai tällä viikolla hyväksytyiksi tulevien, on tulossa miinusmerkkiseksi. Kunnat siis syövät

enemmän kuin tienaavat. Niiden tulot eivät riitä edes käyttömenojen katteeksi poistoista ja investoinneista puhumattakaan. Minusta valtiovalta ei voi noin vain tällaista ratkaisua tehdä, jos kuntakentän edellytykset sopeutua uuteen tilanteeseen eivät ole riittävät. Jos valtiontalouden vaikeudet todetaan niin suuriksi, että on pakko käydä tosi suuriin leikkauksiin, vähintään valtiovallan pitäisi antaa siihen tilanteeseen välineitä.

Myös edellisen vaalikauden aikaan kuntien valtionosuuksista leikattiin ja paljon. Siinä vaiheessa kunnille annettiin välineitä siihen, siinä vaiheessa oli edellytyksiä leikata, (Ed. Dromberg: Miten niin?) ja silloin toimitettujen leikkausten seurauksena ... — Ed. Dromberg, teidän valtiovarainministerinne Viinanen olisi ollut valmis tekemään viimeisessäkin budjetissa 3 miljardia enemmän leikkauksia, mutta onneksi se kanta ei mennyt läpi. (Ed. Dromberg: Siinä vaiheessa viisaasti!) — Noiden leikkausten jälkeenkin vuosikatteet vuosien 91—95 aikaan olivat yli 50 prosenttia paremmalla tasolla ja tolalla kuin ne nyt ovat ensi vuodelle 98. (Ed. Dromberg: Siksi se olikin viisasta silloin!) Kuntaliiton ja sisäasiainministeriön tilastot puhuvat selvää kieltä siitä, että näin tapahtui.

Ed. Dromberg on sitä mieltä, että olisi pitänyt leikata vielä enemmän, ja sosialidemokraattien puolella ollaan sitä mieltä, että viime vaalikaudella leikattiin liikaa. Siitä, miten leikattiin, vuosikatelukemat puhuvat selvää kieltään jälkikäteen. Kunnat selviytyivät siitä leikkaustasosta. Vuosikatteet olivat terveellä pohjalla, ei mitenkään runsaasti mutta terveellä pohjalla. Nyt mennään aivan toista tietä.

On aivan kohtuutonta se, että hallitus on toiminut tavalla, jossa se on siirtänyt vaikeiden ratkaisujen tekemisen yksittäisten kuntien tehtäväksi. Eri kunnissa kunnalliset päättäjät nyt ovat suuren pulan edessä. Kuntien luottamushenkilöt joutuvat kuntalaistensa edessä nyt vastaamaan niistä ikävistä ratkaisuista, joiden todellinen syyllinen on hallitus ja se osa eduskunnasta, joka vie nämä leikkaukset nyt lävitse. Näin tapahtuu todella suuressa määrässä Suomen kuntia. Huippuunsa tietysti tämä viritys menee niissä kunnissa, joissa ne puolueet, jotka täällä toteuttavat leikkaukset, vetäytyvät kuntatasolla pois siitä vastuusta.

Arvoisa puhemies! Keskusta on jo kertonut, että me emme hyväksy 1,3 miljardin markan suuruista valtionosuuksien leikkausta. Me tulemme äänestämään kohta tämän linjamme mukaisesti. Me hyväksymme nämä tulopohjan muutokset. Kun epäbalanssi on 2,8 miljardia, siitä 1,3 miljardin markan summaa me emme hyväksy. Tämä muutos on keskustan budjettivastalauseen ylivoimaisesti suurin yksittäinen muutosesitys hallituksen linjaukseen verrattuna.

Arvoisa puhemies! Viimeisenä vielä lyhyesti muutama sana alueellisesta hallinnosta. Minusta kokoomuksen ed. R. Korhonen puhui aivan oikeaa tekstiä siitä, kuinka alueellisen hallinnon nimenomaan siihen osaan, joka koskee alueellista kehittämistä, niiden tehtävien organisointiin, pitää saada nopeasti muutos. Siihen myös hallintojaosto on puuttunut, koko valtiovarainvaliokunta on mietinnössään puuttunut. Siitä, sanoisiko, pirstaleisuudesta, joka syntyi edellisellä vaalikaudella, perusmallista olen itse vastuussa tietyltä osalta, siitä että näin kävi, mutta nyt sitä pirstaleista mallia on entisestään pirstottu monien seikkojen summana. Tätä pitää voida yhdistää, yhtenäistää, koota ja saada aikaan toimivampi järjestelmä nimenomaan alueellisen kehittämisresursoinnin hallintoon sekä EU-resurssien ja -rahoituksen osalta että myös kansallisen aluepolitiikan osalta.

Keskusta esittää nimenomaan maakuntien kehittämisrahaan 50 miljoonan markan lisäystä. Näitäkin rahoja on vähennetty ja näin toimittu täysin toisin kuin ed. R. Korhonen puheenvuorossaan esitti. Välttämätön resurssi maakuntien liittojen omissa käsissä on yksi osa niitä edellytyksiä, joilla liitot voivat tehokkaasti toimia, hoitaa niille kuuluvaa aluekehitysvastuutaan.

Syyskuun 1 päivänä Suomessa siirryttiin suurlääneihin. Haluan tässä yhteydessä vain todeta tuon ratkaisun vääräksi. En muun takia enää siihen kajoa kuin vain sen takia, että minusta lyhyen ajan kokemukset puhuvat selvää kieltä siitä, että seuraavan hallituksen, keitä siinä onkin, hallitusneuvotteluissa on syytä nostaa esille kysymys koko lääninhallintoinstituution lakkauttamisesta nykymielessä ja -muodossa. Lääninhallintoa ei enää tarvita. Se on syytä lakkauttaa, ne vähät tehtävät, joita lääninhallituksilla on. Ei ole mitään mieltä, että ensin Helsinki käy esimerkiksi Turun kanssa tulosneuvottelut siitä, mitä lääninhallitus tekee, ja sitten Turku alkaa käydä monen eri lääninhallinnon maakuntajaoksensa kanssa erilliset tuloskeskustelut. Hallintoon tuli uusi porras tämän järjestelyn seurauksena, eivätkä kustannukset totisesti siitä pienene.

Arvoisa puhemies! Kun 15 minuuttia tulee täyteen, aluepolitiikkaan en tässä yhteydessä enempää kajoa. Palaan siihen myöhemmin. To-

tean, että tämä hallitus on ajanut kansallisen aluepolitiikan aivan uskomattomalla tavalla alas. Niiden kehittämisresurssien, joita budjetti sisältää, valtavirta vie tänään suuriin keskuksiin. Varsinaisella aluepolitiikan idealla, jota kaikki muut EU-maat tällä hetkellä toteuttavat, ei olennaista sijaa ole tämän hallituksen politiikassa. Tähän aihepiiriin palaan kuitenkin lähinnä kauppa- ja teollisuusministeriön pääluokan kohdalla.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pekkarisen puheenvuorosta sai sen käsityksen, että hallituspuolueiden kansanedustajat ilomielin ovat leikkaamassa kuntien valtionosuuksia. Näinhän ei tietysti ole, vaan kysymys on, ed. Pekkarinen, yksinkertaisesti siitä, kumpi nyt on suurempi ongelma, valtion velka vai kuntien talous. Minulla henkilökohtaisesti ainakin on se käsitys, että valtion velka on valitettavasti suurempi ongelma kuin kuntien talous. Tässä mielessä tietysti pitää ... (Keskustan ryhmästä: Miten mahtoi olla viime kaudella?) — Viime kaudellahan velan kasvu räjähti käsiin, ja siitä meidän ei enää kannata kinastella.

Puhemies! Ed. Pekkarinenkin varmaan yhtyy siihen näkemykseen, että valtion velka on suurempi ongelma kuin kuntien talous. Hän sanoi, että jos nyt kuitenkin joudutaan leikkauksiin, pitäisi antaa välineitä kunnille. Yritin välihuudoilla saada ed. Pekkariselta selville, mitä nämä välineet voisivat olla, joita valtion pitäisi antaa kunnille. Olisi mielenkiintoista kuulla tämä näkemys.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pekkarinen toi samoja näkökohtia esille, joita jo aikaisemmin on tuonut, esimerkiksi kuntien luottamushenkilöiden roolin nykyisessä kuntakentässä. Te itse olette ollut ajamassa myös sitä, että mahdollisimman paljon päätöksentekovaltaa siirretään kunnille. He näkevät omista lähtökohdistaan, mikä painotus on tärkeintä kunnan kehittämisen kannalta. Nyt te puhutte aivan päinvastoin. Kun nyt annetaan rahat kuntiin aika lailla könttäsummana, on myös erittäin hyvä, että asiantuntemus tulee kuntakentästä, miten painotetaan kunnan kehittämistä. Tämän hallituksen aikana on jatkettu siihen suuntaan, mikä on luotu jo edellisessä hallituksessa.

Poliisin viroista puhuttaessa toki me olemme varmaan kaikki sitä mieltä, että turvallisuus on erittäin tärkeä Suomen kannalta ja on erittäin hienoa, että hallintovaliokunnan tahtotila on otettu myös käsittelyyn valtiovarainvaliokunnassa ja saatu nämä miljoonat, että tämä työ voidaan tehdä ja virat täyttää niin pitkälle kuin mahdollista. Mutta tietoliikenne on myös tuonut hurjasti helpotusta siihen yhteistyöhön, jota poliisien välillä voidaan tehdä, etteivät kaikki virat varmasti ole tarpeellisia. Aluepoliittisestikin on monta kertaa niin sanotusti räiskitty näitä rahoja, etteivät ne ole kohdentuneet niille paikkakunnille, joilla todella poliisin virkoja on tarvittu, ja siellä se todellinen puute on, missä ovat kasvavat kunnat.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen edelleen täysin tyytyväinen siihen, että kuntalakia uudistettiin ja valtionosuusjärjestelmä uudistettiin vuonna 93 juuri niin, että kuntien oma päätösvalta niiden varojen suhteen, jotka niiden käytettävissä ovat, lisääntyi. Olen edelleen sitä mieltä, että tämä on oikein, ja tätä päätösvaltaa, ed. Dromberg, pitää edelleen lisätä, mutta, ed. Dromberg, ei sillä päätösvallalla ole paljon tekoa eikä jakoa, jos kuntien käytettävissä olevat resurssit vähenevät niin rajusti kuin nyt on tapahtunut. Siinähän se vika on, ei siinä, että kunnilla on päätösvaltaa; ei siinä ole mitään vikaa, mutta vika on siinä, että resurssit, mistä päättää, ovat kaventuneet niin rajusti kuin ovat.

On aika surkuhupaisaa, että yritetään kunnissa panna siellä toimivat opettajajärjestöt tai sosiaali- ja terveystoimen henkilöstö vastakkain kisailemaan tai nämä yhdessä kisailemaan kuntien päättäjien kanssa. On sanottava hallituspuolueiden edustajille, että kunta-alan henkilöstöjärjestöt ja Suomen Kuntaliitto ja oppositio seisovat samalla puolella ja liian rajusti leikkaava hallitus jää tässä asetelmassa omaan kategoriaansa.

Mitä tulee, ed. Elo, vielä siihen, mistä tulevat välineet selviytyä, kahdesta eri suunnasta: lisää resursseja meidän kohta äänestettävän mallimme mukaan ja toisaalta lisää päätösvaltaa, ed. Dromberg, vielä muun muassa maksupolitiikan suhteen. Kaikkein äveriäin kansanosa, jos ei muuta keinoa selviytymiseksi ole, maksakoon enemmän välttämättömien kunnallisten palvelusten saamisesta, mielellään kuitenkin niinpäin,

että on kohtuulliset edellytykset resursoida palvelut. Vasta sitten tulisi maksupolitiikan lisääminen.

Ed. K a l l i s : Herra puhemies! Tunnusluvut poliisitoimesta osoittavat, ettei perustuslain takaama hengen, terveyden ja omaisuuden turva kansalaisille toteudu. Rikosten selvitysprosentti on vähän päälle 40, törkeiden rikosten selvitysprosentti alle 80. Eli eivät kansanedustajat eikä hallitus noudata perustuslakia, kun ei tätä keskeistä turvaa kansalaisille voida osoittaa.

Tässä salissa puhumme paljon lain noudattamisesta. Ed. Aula ja ed. Pekkarinen molemmat ovat tuoneet esille talousarviolain yhden kohdan: Hallitus on velvollinen merkitsemään budjettiin kaikki sen tiedossa olevat menot. Ministeri Enestam on selvästi antanut ymmärtää, että tarvitaan alkuperäiseen esitykseen verrattuna 70 miljoonaa markkaa lisää määrärahaa, jotta nykyinen taso voidaan säilyttää, ja hallitus onkin tavoitteeksi pannut nykyisen tason. Mutta siitä huolimatta tulee vain 30 miljoonan markan lisäys, ja tämä tarkoittaa sitä, että hallitus ei noudata lakia. Minä muistan edelliseltä kaudelta, että oikeuskansleri puuttui siihen kerran, kun silloinen hallitus aikoi jättää tiedossa olevan määrärahan pois budjetista. Oikeuskansleri antoi ymmärtää, että se on lain rikkomista, josta seuraa tietenkin valtakunnanoikeudessa syyte.

Minä ihmettelen hieman, ettei tämmöiseen seikkaan kiinnitetä enempää huomiota. Tiedetään, että tarvitaan enemmän rahaa, mutta sitä ei kuitenkaan myönnetä. Pian me äänestämme, kuten ed. Pekkarinen sanoi. Siellä on myös kristillisen liiton lisäysesitys, jota tulemme silloin esittämään.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Kunnallistalous on epäilemättä vaikeutunut viime vuosina. Tässäkin asiassa tilanne kunnissa on kaksijakoinen. Jotkut kunnat ovat pärjänneet todella hyvin lähinnä yhteisöverotuoton ansiosta. Mutta toisen kunnat ovat pärjänneet selvästi huonommin osaksi yhteisöveron epätasaisen jakautumisen takia. Noin yleisesti voi sanoa, että metsävaltaiset kunnat ovat menestyneet ja hyötyneet yhteisöverosta enemmän ja niin sanotut vanhat savupiippukunnat vähemmän.

On aivan oikein, että hallitus on ryhtynyt toimiin yhteisöveron jakamisen perusteiden selvittämiseksi, ja toivottavasti tulos selvittelytyöstä tekee yhteisöveron jakauman oikeudenmukaisemmaksi. On aivan oikein, että kunnat, jotka ovat saaneet yhteisöveroa runsain mitoin, ovat varautuneet siihen, että kuntien verotulojen tasaus voi parin kolmen vuoden viiveellä aiheuttaa verotuksen uusjakoa.

Mielestäni nykyisen valtion ja kunnan suhteen määrittelyssä otettu periaate on oikea. Kuntiin on siirretty yhä enemmän päätäntävaltaa. Kunnissa tiedetään monta kertaa paremmin, mitä niiden rauhaan kuuluu eli miten asiat paikallistasolla on järjestettävä, tiedetään ainakin paremmin kuin Helsingissä tai eduskunnassakin. Niinpä kunnat saavat nykyisin valtionapunsa laskennallisena könttäsummana voiden itse päättää, miten rahat käytetään muun muassa sosiaali-, terveys- ja opetussektoreilla. Opetussuunnitelmat voidaan nykyisin tehdä kunnissa eikä ylemmissä hallintoportaissa. Kuntalaki sallii kunnan itse järjestää oman hallintonsa ilman, että laissa määrätään kaikkia kuntia olemaan samanlaisia.

Kuntien talousongelmat ovat viime aikoina kiistatta lisääntyneet, eivätkä näköalat ole kovin valoisat jatkossakaan. Ensi vuonnakin veroprosentin nostajia on ollut enemmän kuin laskijoita. On kovin helppo ratkaisu vain ja yksinomaan huutaa valtiota apuun. Tässä tilanteessa meidän on pohdittava, mikä on valtion ja mikä kuntien vastuu. Jokainen kansanedustaja tietää, että valtion budjetti ei tässä valtiontalouden velkaantumisen tilassa voi olla ratkaisu maan alueellisiin ja kunnallisiin ongelmiin. Yhä velkaantuvan valtiontalouden liikkumavara on niin olematon, että budjetista ei enää ole kunnallistalouden pelastusrenkaaksi ainakaan yksinomaan.

Valtio on omalla velkaantumisella yrittänyt pitää kuntia pystyssä laman syvinä vuosina. Kunnilla on nyt velkaa 4 400 markkaa per asukas ja valtiolla reilusti 80 000 markkaa asukasta kohden. Kuntien velka tuskin olisi näin kohtuullisella tasolla, ellei valtio olisi ollut apuna. Minusta se on ollut valtiolta oikeaa toimintaa, vaikka mikään laki ei velvoita juuri valtiota velkaantumaan tästäkään syystä. Voi yhä enemmän ymmärtää niitäkin valtiovarainministeriön virkamiehiä, jotka kysyvät, miksi vain valtion pitää velkaantua järjestettäessä muun muassa kunnallista toimintaa, miksi kunnat eivät voisi ottaa enemmän vastuuta.

Paras tapa helpottaa kuntien taloutta on antaa kunnille liikkumavaraa omaan toimintaan, siis jatkaa pitemmälle sitä yleisesti hyväksyttyä periaatetta, että kunnat saavat itse päättää mahdollisimman pitkälle omasta hallinnostaan, omista toiminnoistaan, omista palveluistaan ja jopa niistä perittävistä maksuista. Lisäksi kun-

tien tulee voida harkita väljemmin palvelujensa tarpeellisuutta, mitä tehdä ja mitä ei.

Kunnan ja alueen kehittäminen ja menestyminen ovat osaltaan kiinni ja riippuvaisia myös kunnan tai alueen asukkaiden toimista. Jos vain odotetaan valtiovallan tai EU:n hyviä tai pahoja toimintoja, voi olla varma, että kehittymisen edellytykset eivät ole ainakaan omissa käsissä. Tällöin muut voivat katsella asioita muista ja muiden kuntien näkövinkkelistä.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ihamäen hyvä ja asiallinen puheenvuoro kajosi muun muassa yhteisöverokysymykseen, joka hänen mukaansa on joillekin kunnille tuottanut ja tuottaa huomattavasti enemmän kuin joillekin toisille. Ei siinä varsinaisesti ole oikaistavaa, mutta ehkä kuitenkin sen verran kommentoitavaa, että kannattaa nyt kuitenkin muistaa, että vaikka joku metsävaltainen kunta laskennallisesti saa yhteisöverotuottoa esimerkiksi tänä vuonna tavattoman paljon, käytännössä se ei kunnan kassaan kumminkaan juurikaan tuo enemmän varoja juuri siitä syystä, että useimmat näistä kunnista, mitä ed. Ihamäki tarkoittaa, ovat verotulojen tasausjärjestelmän piirissä. Elikkä jos niiden yhteisöveropotti kasvaa, 90-prosenttisesti samalla määrällä nimenomaan niiden verotulojen tasaus laskee, eikö niin, ed. Ihamäki? Tosiasiassa pitkän päälle nämä metsävaltaiset kunnat, toisin kuin yleinen käsitys on, eivät tässä ole juurikaan voittamassa.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä yhteisöverotuottokeskustelussa ärsyttää myös se, että nyt kohdistetaan kritiikkiä vain metsävaltaisiin kuntiin. Niin kuin ed. Pekkarinen totesi, eiväthän ne ole yksin tässä voittaneet. Miksi ei kritiikkiä kohdisteta myös niihin muihin kuntiin, esimerkiksi Uusikaupunki, Helsinki tai tällaiset, jotka myös hyötyivät tästä? Tämä nähdään pelkästään alueepoliittisena kysymyksenä. (Ed. Pekkarinen: Vain ne hyötyvät lopullisesti!) — Niin, nimenomaan tämä pitäisi todeta, että nämä ovat siinä hyötyjiä, koska ne eivät ole hyötyneet harkinnanvaraisesta rahoitusavustuksesta tähän mennessä.

Tämä tasaus on vaikea kysymys. Tänä päivänä taitaa juuri ministeriössä tämä toimikunta taas kerran istua ja miettiä, miten tätä uudistetaan. Tässä on kyllä pelättävissä se, että kun tämän hallituksen aikana nimenomaan syrjäisemmät ja heikomman kantokyvyn omaavat kunnat ovat joutuneet kärsimään, tästä vielä tulisi yksi taakka. Se kyllä pitäisi kaiken oikeudenmukaisuuden nimissä estää.

Ed. Ihamäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tiedän, että on esimerkiksi sellaisia kuntia, joissa oli vielä viisi vuotta sitten velkaa 9 000 markkaa per asukas ja nyt on 600 markkaa per asukas. Tämä on johtunut yhteisöveron tuotosta. On ihan hyvä asia, että näin on käynyt, mutta on syytä myöskin varautua siihen, että verotulojen tasausjärjestelmä viiveellä kohtelee näitä kuntia ankarasti jonkin vuoden päästä.

Itse puheenvuorossani halusin vain herättää keskustelua aiheesta. Täällähän koko ajan on kysytty, mitä valtio voi tehdä kuntien hyväksi. Halusin itse asiassa ottaa puheenaiheeksi, mitä kunnat voivat itse tehdä itsensä hyväksi.

Ed. Dromberg: Herra puhemies! Pidän erittäin tärkeätä tätä keskustelua, mikä käydään kuntien kehittämisestä, poliisitoimen kehittämisestä ja alueellisesta kehittämisestä. Haluaisin nyt omassa puheenvuorossani lähteä poliisitoimen kehittämisestä ja niistä resursseista, mitkä tänä päivänä on turvattu tähän toimintaan.

Pidän tietysti erittäin tärkeänä sitä, että poliisille turvataan paremmat resurssit kuin tällä hetkellä, sillä uhkat ovat kasvaneet vuosien varrella ja myöskin EU:hun liittyminen on tuonut erilaisia uusia velvoitteita Suomelle. Myöskin huumerikollisuus on lisääntymässä, ja Suomi on kauttakulkumaa, mikä sinänsä edellyttää myöskin meidän poliisiltamme aivan erityyppisiä toimenpiteitä kuin aikaisemmin, puhumattakaan rahanpesusta ja siihen liittyvistä prostituutioilmiöistä ja muusta vastaavan tyyppisestä toiminnasta, johon vaaditaan todellakin hyvin paljon resursseja. Myöskin talousrikollisuuden tutkintaan tarvitaan voimavaroja.

Tuo 30 miljoonaa markkaa, mikä on valtiovarainvaliokunnassa lisätty budjettiin, on minusta erittäin merkittävä asia. Niin kuin jo aikaisemmin sanoin, hallintovaliokunta mietinnössään kiinnitti huomiota poliisien resursseihin. Sitä taustaa vasten voi pitää erittäin hyvänä ja merkittävänä asiana sitä, että näin on menetelty, ja myös sitä, että valtiovarainministeri Niinistö on pitänyt tätä asiaa niin tärkeänä, että hän on myöskin antanut tukensa tälle lisäykselle.

Mutta eräs asia poliisitoiminnassa minua kyllä puhuttaa noin kansalaisen kannalta, paikallispoliisin toiminta. On edelleenkin se järjestelmä, että poliisit kulkevat autossa eivätkä paljon kyllä

liikahda sieltä ulos. Kuitenkin ihmisten turvallisuuden kannalta olisi erittäin tärkeätä, että poliisi näkyisi myöskin niin sanotusti katukuvassa tai maaseudulla myöskin kyläkuvassa. Siihen täytyisi myöskin resursseja saada entistä enemmän suunnattua tai ainakin poliisin sisäistä toimintaa järjesteltyä niin, että pystyttäisiin irrottamaan resursseja paikallispoliisitoimintaan ja poliisin näkyvyyteen kansan keskuudessa. Toki täytyy sanoa, kun mietitään, miten poliisin toiminta on kehittynyt, että todellakin tietoliikennejärjestelmät ovat vuosien mittaan kehittyneet niin, että pystyttäisiin enemmänkin irrottamaan niin sanottua poliisivoimaa kentän tasolle liikkumaan.

Valtionosuusuudistuksesta ja sen tulevaisuudesta.

Kuntatalous on todellakin tulevina aikoina aika tiukalla, ja myös maan osittainkin on erilaisia kuntia, jotka selviytyvät paremmin tai huonommin niistä lain velvoitteista, mitkä niille on säädetty. Pidän erittäin tärkeänä, että ne henkilöt, jotka kuntatasolla ovat päättämässä, ovat koulutettuja, hyvin sisään ajettuja henkilöitä, että he tietävät myös oman vastuunsa kunnan kehittämisestä. Siinä tehtävässä, kun he lähtevät viemään lakeja läpi, on hyvin pitkälti heidän harkinnassaan, miten niitä käytännössä toteutetaan. Eihän kunnan tarvitse kaikkea itse tehdä, se voi järjestää asioita myös ostopalveluina. Toisin sanoen pitäisi olla monipuolista harkintaa myös kunnassa ja luottamushenkilöiden tasolla siitä, miten ne velvoitteet voidaan myös kunnissa toteuttaa. Siinä mielessä on erittäin hyvä, että on nimenomaan paikalliset olosuhteet otettu paremmin huomioon silloin, kun paikalliset päättäjät saavat päättää rahanjaosta.

Mutta ne painotukset, mitkä eri kuntien kohdalla ovat nyt tuomassa sitä valtionosuuspottia kuntiin, eivät mielestäni ole kaikin osin oikeutettuja. Juuri niiden kaupunkien ja kuntien kohdalla, jotka ovat kasvavia, lapsirikkaita kuntia, painotukset eivät ole täysin paikallaan. Nyt esimerkiksi Vantaalla, missä on paljon nuoriapareja ja lapsiperheitä, se valtionosuus, joka on määritetty, ei suhteessa vanhoihin kaupunkeihin, esimerkiksi Turkuun ja Tampereeseen, kohdennu oikein.

Toivonkin, että nyt, kun valtionosuusuudistus koko ajan on valinkauhassa, tämä epäoikeudenmukaisuus kasvavien lapsivaltaisen kuntien kohdalla oikaistaan. Selvitysmies Koskikin on tunnustanut sen virheen, joka on silloin tehty, kun tämä valtionosuusjärjestelmä tälle kaudelle luotiin. Kun tämä uusitaan vuonna 1999, niin toivon, että perusteet, millä sitä lähdetään viemään eteenpäin, ovat oikeudenmukaiset.

Näistä subjektiivista oikeuksista vielä. Minun mielestäni meidän eduskuntana pitäisi myös tarkistaa uudelleen tiettyjä asioita näistä subjektiivista oikeuksista. Olen lämpimästi sen ajatuksen takana edelleenkin, että alle kouluikäisille turvataan päivähoito. Mutta kun olen itse ollut hyväksymässä tämän lain ja nyt nähnyt kuntatasolla, kuinka vaikeasti se on toteuttavissa, niin toivoisin kuitenkin, että mietittäisiin uudelleen, olisiko jotakin rajoituksia käytettävissä sellaisten perheiden kohdalla, joissa molemmat vanhemmat ovat kotona. Miten voitaisiin esimerkiksi puolipäivähoitona tai muuten järjestää niin, ettei kuntatalouden rasitus olisi niin valtava. Tietenkin tänä päivänä työttömyys kohtelee aika vahvasti maatamme ja tiettyjä kuntia erityisesti. Mutta jos molemmat vanhemmat ovat kotona työttömyydenkin tähden, niin katsoisin, että harkintaa pitäisi silloin löytyä siinä, että ei välttämättä tarvitsisi tätä subjektiivista oikeutta käyttää.

Aluehallinnosta ja sen kehittämisestä. On totta, että rahoitus on pirstaloitunut ja siihen tarvitaan muutos. Se, että pystymme kokonaisvaltaisemmin kehittämään alueita, on erittäin merkittävää. Myös rahoituksen, mikä kohdennetaan, tulee mennä oikeisiin kohteisiin. Nyt tuntuu, että meillä on liian paljon pieniä kohteita, jolloin se rahasumma pirstaloituu ja todellista tulosta ei pystytä siltä pohjalta saamaan aikaan. Tämä asia on varmasti maakuntien kehittämisen kannalta suunnattoman merkittävä, miten myös valtion tasolla pystytään näitä vääristymiä ja ongelmia oikaisemaan.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Dromberg kiinnitti huomiota kuntien omiin mahdollisuuksiin järjestää palveluja ja otti ostopalvelut yhtenä keinona siinä esille. Minä en haluaisi painottaa niitä aivan niin voimakkaasti kuin hän, sillä kuitenkin täytyy aina muistaa, että kunnilla on perusvelvollisuudet järjestää palvelut. Tietysti voidaan tiettyyn rajaan asti käyttää ostopalveluja, mutta niitä ei voida pitää pelkästään ratkaisukeinona.

Sitten toiseen kysymykseen eli kaupunkien problematiikan erilaisuuteen. Hän toi esille juuri väestörakenteen ja siitä johtuvat vaikeudet. Se tietysti pitääkin paikkansa. Mutta vielä enemmän kuin hän haluaisin korostaa sitä, että kysymys täytyy nähdä myös nuorten ja vanhojen kaupunkien erona. Siinä mielessä todella Turku ja

Tampere ovat kaupunkirakenteeltaan hyvin erilaisia kuin uudet kasvavat kaupungit.

Samoin haluaisin painottaa voimakkaammin sitä — kun hän otti päivähoidon osalta esille subjektiiviset oikeudet — että minun mielestäni pitäisi tällä hetkellä korostaa subjektiivisia oikeuksia myös koulutuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon puolella. Nyt tavallaan nämä muut tärkeät oikeudet ovat jäämässä subjektiivisen päivähoito-oikeuden varjoon.

Ed. U o t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Dromberg kritisoi varsin voimakkaasti subjektiivista oikeutta päivähoitoon. Täytyy muistaa, että tämä oikeus on ennen kaikkea lapsen oikeus saada päivähoitopaikka. Kun sitä kritisoidaan ja halutaan varsin laajasti jopa purettavaksi, silloin halutaan heikentää nimenomaan lastensuojelullista näkökohtaa. On paljon tilanteita, joissa lastensuojelun ja lasten kehityksen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että heillä on tämä oikeus ja mahdollisuus päästä kunnalliseen päivähoitoon.

Valtionosuusjärjestelmä on huonosti toimiva. Se kohtelee huonosti kasvavia lapsivaltaisia kuntia. Siitä olen aivan samaa mieltä ed. Drombergin kanssa, ja se on johtanut muun muassa Espoossa siihen, että valtionosuudet ensi vuonna ovat miinuksella 17,3 miljoonaa. Ei tule mitään pottia jaettavaksi Espoo-nimiseen kaupunkiin.

Ed. R a n t a - M u o t i o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Dromberg poliisia koskevassa puheenvuoronsa osassa totesi, että poliisin pitäisi kehittää toimintaansa niin, että se näkyisi enemmän kaupunki- ja kyläkuvassa. Olen ymmärtänyt, että lähipoliisitoiminta on juuri sitä, ja sitähän on kokeiltu, niin kuin monessa puheenvuorossa on todettu, esimerkiksi Tampereella ja saatu hyviä kokemuksia. Lähipoliisitoiminnan laajentaminen on yksi peruste sille, että määrärahoja tarvittaisiin enemmän, mitä nyt esitetään, vähintään se 40 miljoonan määrärahalisäys olisi perusteltu.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kautto, en pitänyt ostopalvelua ainoana mahdollisena, vaan se on yksi vaihtoehto vaihtoehtojen joukossa. Toisin sanoen täytyy olla hyvin pitkälti olosuhteista riippuvaista, mitä missäkin kunnassa käytetään. Olen samaa mieltä teidän kanssanne siitä, että nyt on nimenomaan tässä kohtaa se epäoikeudenmukaisuus, että vanhat kaupungit ovat pystyneet pitämään entiset asemansa suhteessa muihin ja uudet kasvavat kaupungit kärsineet. Olemme siitä varmaan ihan samaa mieltä.

Ed. Uotilalle sanoisin, että pidän erittäin merkittävänä tätä päivähoitolakia sinänsä, mutta siinä täytyy myös katsoa, mikä on kunnan kantokyky, että voidaan sitä viedä luovasti eteenpäin, jolloin ne, joilla on kaikkein suurin ja painavin tarve, ovat etuoikeutetussa asemassa. Siinä mielessä pitää mielestäni miettiä, mikä on subjektiivisen oikeuden merkitys.

Ranta-Muotiolle ...

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Edustaja Ranta-Muotiolle!

P u h u j a : Ed. Ranta-Muotiolle haluaisin sanoa, että mielestäni myös puheenvuorossani painotin sitä, että poliisin näkyminen kaupunkikuvassa on erittäin merkittävää turvallisuuden kannalta, ja siinä olemme varmasti aivan samaa mieltä. Siihen täytyisi turvata resurssit, jotta kansalaisten turvallisuus taattaisiin.

Ed. L i i k k a n e n : Arvoisa puhemies! Olen viime aikoina kovasti pohdiskellut ja koettanut muistella, minkälaista Suomessa oli aika, jolloin meillä oli kylä- ja korttelipoliisijärjestelmä. Olen tullut siihen tulokseen, että siihen aikaan, kun järjestelmä vallitsi, suomalainen tunsi olevansa turvassa. Suomalainen pystyi hoitamaan kyläpoliisin kautta hyvin paljon asioita paikkakunnallaan ja sen rajojen ulkopuolellakin. Se oli erinomainen järjestelmä.

Mutta tässä maassa on lähdetty vuosien saatossa pyrkimään yhä suurempiin yksiköihin, joissa on tietysti etunsa, mutta on myös haittansa. Näin on mielestäni käynyt myös poliisitoimessa. Kihlakunnan suuret alueet päivystävät satunnaisesti, Etelä-Suomessa ajavat jopa 100 kilometrin lenkkejä, ja rikollisten on hyvin helppo todeta kännyköillä, missä poliisi menee, ilmoittaa toiselle, että sinulla on aikaa 40 minuuttia tehdä ryöstä tai varkaus. Näin ollen, kun poliisi saapuu paikalle puolen tunnin tai 40 minuutin päästä, on asia jo hyvin pitkällä ja vaikea enää ratkaista.

Tällainen tilanne on, ja lisäksi viime aikoina Suomessa on poliisille sälytetty monenlaisia uusia tehtäviä lainsäädännölläkin. Näin ollen velvollisuuksia annetaan, mutta ei ole annettu voimavaroja. Se on ihmeellistä, koska tunnemme hyvin huumetilanteen. Minulla itsellänikin on suvussa poliiseja Espoossa, ja he tuovat selkeästi esille sen todellisen vaaran, mikä siellä on. Mutta

eväillä, jotka poliisilla on, ei yksinkertaisesti pystytä ongelmaa ratkomaan. Lisäksi poliisit joutuvat tänä päivänä valitsemaan ne rikokset, joihin todella paneutuvat, koska heillä ei yksinkertaisesti ole kaikkiin asioihin mitään mahdollisuutta paneutua.

Myös kaakkoissuomalaisena olen todennut, kun paljon olen viime aikoina ajanut Kuutostietä, että Vaalimaan — Nuijamaan alueella venäläiset kuljettajat hyvillä autoillaan vaarantavat liikennettä ja myös maanteillä olisi valvonnan paikka. On suoranainen ihme, ettei enempää ole tapahtunut kolareita.

Näin ollen tämä kaikki yhteen vedettynä tilanne kyllä ihmetyttää. Tässä salissa ja ulkopuolellakin on keskusteltu määrärahoista, ja kaikki ovat yksimielisiä, että niitä tarvitaan. Täytyy vain ihmetellä, minkä takia maamme sisäisen turvallisuuden ja kansalaisten turvallisuuden asioita ei panna kuntoon. Olemme kuitenkin valmiit päättämään monista maan rajojen ulkopuolelle kohdistuvista avuista ja muista, eikä panna maan sisällä olevia asioita kuntoon. Minusta tämä on tietynlainen häpeäpilkku koko eduskunnalle, jos emme pysty tätä asiaa pistämään kuntoon. (Ed. Ihamäki: Mistä rahat?) — Rahat tulevat. Ed. Ihamäki on varmaan itse täysin tietoinen, että jos on halua, niin 40 miljoonaa on kuitenkin hyvin pieni raha koko maan budjettia ajatellen.

Kunnallistaloudesta jotakin totean, vaikka täällä on paasattu siitä jo paljon. Mutta kun itsekin olen sitä seurannut, hyvin pitkän ajan ollut siinä mukana, niin kyllä tietysti voi todeta, että aika paljon voi olla huolestunut siitä, että negatiivisia rahoituskatteita syntyy yhä useampaan kuntaan. Muuttoliike tietyillä alueilla Savossa ja Pohjois-Karjalassa kiihtyy, ja tämä tuo tullessaan myös vaaratekijöitä: Verotulot alenevat, palveluista joudutaan tinkimään, ja sitä kautta lisää työttömiä syntyy tähän maahan.

Minusta kunnille kuuluu kohtuullinen vastuu maan talouden hoidosta, mutta minusta kunnat, kun laskusuhdanne alkoi, reagoivat hyvin voimakkaasti ja nopeasti, saivat taloutensa kuntoon, mutta se, mikä tässä on ongelma, on valtiontalous, joka on tullut tänäänkin esille moneen kertaan. Minusta yksinkertaisesti valtiontaloudessa, valtion velan hoitamiseen ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Sen takia sitten täytyy sälyttää tätä muille. Nyt näyttää siltä, että kunnallistalous on nyt sitten se, mihin hyvin suuressa määrin lisätään paineita, mutta täytyy muistaa, että sitä kautta myös työttömiä tulee lisää, jos tätä jatketaan.

Kunnat hyvin voimakkaasti pelkäävät yhteisöveron jakoperusteiden uusimista vuoden 99 alusta. Tämä on varmaan sellainen asia, joka etenkin pienemmissä, syrjäisissä kunnissa on pelonaihe. Toivottavasti ei tätä kautta maan kuntia lisää kuriteta, vaan tällaiset siirrot ja muutokset olisivat maltillisia.

Lopuksi, herra puhemies, minusta kuntia pitää kohtuudella auttaa. Monet kunnat ovat erityisissä vaikeuksissa, mutta täytyy muistaa, että niin valtiontalous kuin kunnallistalouskin ovat pitkäjänteistä toimintaa. Niitä ei korjata eikä laiteta kuntoon muutamassa vuodessa, vaan yksinkertaisesti sekä valtionhallinnossa että kunnallishallinnossa täytyy muistaa, että hyvinä vuosina ei pidä kaikkia rahoja törsätä, virkoja perustaa, vaan pitää ajatella tulevaisuutta sillä lailla, että laskusuhdanteet tulevat kuitenkin noususuhdanteiden jälkeen ja pitää niihin myös pystyä varautumaan.

Itse pelkään sellaista tilannetta, että kuntia joudutaan valtion taholta edelleen tukemaan, mutta tukeminen ei saisi tapahtua niin, että niitä kuntia, jotka ovat pitkäjänteisesti hoitaneet talouttaan, rangaistaan siitä, että ne hoitavat hyvin taloutensa.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Puutun itsekin tässä yhteydessä kuntien talousvaikeuksiin, joista täällä on kannettu huolta useammassa puheenvuorossa. Valtiovaltahan on ajanut kuntia ahtaalle toisaalta valtionosuusleikkauksin ja toisaalta lakisääteisin lisävelvoittein. Esimerkiksi subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta täällä on käytetty useita puheenvuoroja. Se on käytännössä näkynyt monen kunnan taloudessa.

Ed. Kallis on tehnyt ehdotuksen 50 miljoonan markan lisäyksestä kuntien harkinnanvaraisiin rahoitusavustuksiin. Itsekin tuen tätä muutosesitystä. Tämä 200 miljoonan markan määräraha ei tule olemaan riittävä torjumaan niitä ongelmia, joita eräissä kunnissa on syntymässä. Mietinnössäkin todetaan, että "tilanteen ongelmallisuutta kärjistää se, että kuntien väliset erot näyttävät olevan kasvussa", ja ongelmien ennustetaan kasaantuvan vuoden 2000 loppuun mennessä merkittävästi.

Tiedämme, että monissa kunnissa tärkeät palvelut on ajettu jo laatutason suhteen äärirajoille. Esimerkiksi vanhusten laitoshoidon tai avopalveluiden tai vaikkapa lasten psykiatrisen hoidon ja lastensuojelun taso ovat monissa kunnissa ongelmalliset.

Subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta haluan sen verran sanoa, että mielestäni sellaisella lapsella tulee ilman muuta olla oikeus päivähoitoon, jolla on siihen erityinen lastensuojelullinen tarve tai jonka vanhemmat työn tai opiskelun vuoksi tarvitsevat hoitopaikkaa, mutta oikeus päivähoitoon ilman mitään erityistä tarvetta tulisi kuitenkin mielestä harkita uudestaan. Eihän esimerkiksi vanhuksillakaan ole mitään subjektiivista oikeutta ei laitos- eikä avohoitoon ilman tarvetta eikä aina silloinkaan, kun tarvetta näyttää olevan.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Täällä on puhuttu kyläpoliisista ja lähipoliisista sekä korttelipoliisista, joista viimeksi mainittua Tampereella on kokeiltu lähipoliisin ominaisuudessa muun muassa Hervannassa. Kieltämättä ihmiset ovat siihen varsin tyytyväisiä. Onhan Suomessa oikein tunnettukin lähipoliisi Vihtori Ahven Kotkasta, joka aikanaan kierteli korttelia hyvällä menestyksellä. Ei taida enää tänä päivänä olla, mutta kyllähän tilanne on se, että ... (Ed. Elo: Ahven oli hyvä painija!) — Niin, hän oli hyvä painija, kyllä. — Mutta vaikka nämä 500 vakanssia täytettäisiin heti, niin ei meillä lähipoliisijärjestelmää saada tällä pyörimään. Jos ajatellaan, että saadaan tästä edes harkitustikin arvioiden kattava, eivät nämä riitä ollenkaan. Saadaan sillä johonkin tiettyyn paikkaan, mutta jos tämä hyvä järjestelmä haluttaisiin laajemmin toteuttaa, se merkitsisi vakansseja 1 000—2 000 lisää. Silloin tämä tietysti toteutuisi.

Mitä tulee Krp:n ja Supon yhdistämiseen, niin nämä kaksi organisaatiota ovat olleet kuin tuli ja vesi, kuin kissa ja koira, koko ikänsä, ja minä uskon, että niiden yhdistäminen tietyllä tavalla pakolla on turhaa ja tarpeetonta. Sen sijaan Supon valvontaa tietysti eduskunnan suuntaan pitäisi siirtää. Se on sen tyyppinen poliisi, että sen pitäisi olla enemmälti eduskunnan valvonnan alainen.

Sitten ed. Takkulalle totean vielä, kun hän puhui taas kerran Lapista, että Lappiinhan on satsattu vuosikymmenet tavattoman paljon. Siellä on korkein bruttokansantuote Suomessa Ahvenanmaan lisäksi. Sanoisin näin, että siellä ei oikein mitään satsattavaa enää tällä hetkellä. Se edellyttää, että alkaisivat itsekin vähän yrittää siellä, niin sitten pikkasen annettaisiin lisää taas. Tällä hetkellä Lapissa on kaikki valmista; sen kuin painavat ja porhaltavat niillä ammattialoilla, jotka siellä ovat soveliaita.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Liikkanen kaipasi korttelipoliiseja takaisin. Minä muistan siltä ajalta, kun Varkauden kauppalan katuja kuljettiin, että silloin tämä järjestelmä toimi. Sanon näin, että kyllä sillä oli erittäin merkittävästi rauhoittava vaikutus kaikenlaisiin systeemeihin, eli tähän kaipuuseen yhdyn täydellisesti.

Mutta miksi on sellainen tilanne kuin nyt on näiden 500:n tai 750:n auki olevan vakanssin osalta, miksi järjestelmä on niin kuin on? Minä väitän sen kuulemisen perusteella, mikä on ollut a) poliisijärjestöjen tilaisuuksissa ja b) valiokunnassa, että ei olla yksimielisiä koko asiasta, miten tämä ongelma pitää ratkaista. Nytkin on keritty jo ilmoittaa, että jos 30 miljoonaa tulee lisää rahaa, niin se menee aivan kokonaan muuhun kuin niiden vakanssien täyttämiseen. Lisäksi ei kai kortistossa ole tällä hetkellä 500:aa koulusta valmistunutta poliisia odottamassa, että vakanssit aukeaisivat, ei kai, vaan kysymys on siitä, että pitäisi koulutusta lisätä niin, että täytettä näihin vakansseihin olisi. Tästä puuttuu perustavaa laatua oleva suunnitelma ja sen mukana kaikki.

Ed. R a u r a m o : Herra puhemies! Itsekin pyysin ikään kuin ed. Liikkaselle vastauspuheenvuoron. Kun tässä tuli puheenvuoro, niin puhun ehkä vähän pidempään.

Turvallisuus- ja puolustusjaostohan käsitteli poliisitointa erittäin tarkasti ja useampaan eri otteeseen kuuli eri poliisijärjestöjä sekä itse ministeriä. Ongelmana poliisien kohdalla oli selvästi se, että syksyn mittaan kuuli hyvin erilaisia arvioita siitä, mikä on lisämäärärahan tarve, ja haarukka oli 30 miljoonasta aina 200 miljoonaan asti. Nyt on syytä muistaa kuitenkin, että tämä pääluokka ja siinä luvun 75 momentti 21 on niitä harvoja alueita, jonne on konkreettisesti lisätty rahaa, 30 miljoonaa markkaa. Mutta tämäkään ei tunnu riittävän kepulle, ja ihmettelen, että ed. Liikkanenkin täällä käyttää näin voimakkaan puheenvuoron aiheesta, koska tässä on kuitenkin pyritty siihen, että pyritään turvaamaan ainakin se taso, millä tänä vuonna ollaan, ettei se tästä ainakaan heikkenisi.

Mitä tulee kokonaissuunnitelmaan poliisin koulutuksesta, se suunnitelma on tällä hetkellä hyvinkin olemassa, mutta valmistuvia poliiseja ei ole tällä hetkellä riittävästi, jotta virkoja voitaisiin ruveta pysyvästi täyttämään. On huomioitava kuitenkin, että tässä uudessa koulutuksessa jo koulutusvaiheessa poliisiksi opiskelevat joutuvat tai pääsevät kenttätyöhön, ja näin ollen vajaus ei

ehkä kokonaisuudessaan kuitenkaan ole aivan niin suuri kuin se näiden lukujen valossa saattaisi näyttää olevan.

Kun ed. Liikkanen puhui valtiontalouden velkaantumisesta, niin kyllä kai se käyrä on hyvässä asennossa. Voi olla, ed. Liikkanen, että kuntia on rasitettu liikaa, jotta velkaantumisaste ja -käyrä on saatu oikean suuntaisiksi, mutta kyllä velkaantumisaste on varmasti menossa hyvään ja oikeaan suuntaan. Siitä kai ei täällä voida olla eri mieltä.

Ed. E l o : Herra puhemies! Täällä on tänään keskusteltu paljon Suojelupoliisin asemasta. Eduskunnan valitsemat valtiontilintarkastajat tekivät mielenkiintoisen ehdotuksen pari päivää sitten, että myös eduskunnalle tulisi enemmän tietoa siitä, mitä Suojelupoliisissa tapahtuu. Varmasti olisi mielenkiintoista muun muassa jokaisen kansanedustajan saada tietää, mitä Suojelupoliisi on meistä kirjoittanut asiakirjoihinsa, paitsi että ed. Aittoniemi tietää jo.

Mutta, puhemies, tarkoitus oli kuitenkin vastata ed. Pekkarisen puheenvuoroon, joka oli mielestäni uskomaton vastaus siihen, kun kysyin, minkälaisia välineitä hän ajattelisi, että kunnilla pitäisi olla ja nimenomaan valtion antaa kunnille. Hän totesi, että valtion pitäisi antaa lisää resursseja, mikä tarkoittaa lisää rahaa, eli sitä 1,3 miljardia markkaa, mitä keskusta nyt esittää. Mistä se 1,3 miljardia markkaa otettaisiin? Opposition ei tietysti tarvitse vastata siihen, mutta olisi hyvä se tietää.

Siitä olen samaa mieltä ed. Pekkarisen kanssa, että päätäntävaltaa kunnille voidaan edelleen antaa lisää, mutta hämmästyttävää oli se, mihin kunnat sitten käyttäisivät päätäntävaltaansa, eli lisäisivät maksuja. Ed. Pekkarinen sanoi, että ne lisäisivät maksuja suurituloisille. Kyllä minä pelkään pahoin, että kun pistetään maksuja, ne koskevat kaikkia kuntalaisia. Tässä yhteydessä otan esille myös sen, että hallituksen johto esitti, että kunnat voivat lisätä muun muassa kiinteistöveroa. Kun minä olen seurannut kunnallispolitiikkaa, niin ei kiinteistövero ole niin kamalan mieluisa ollenkaan. Luulen kyllä, että se hallituksen neuvo menee ohi korvien hyvin helposti. Nimittäin joka kunnassa kiinteistövero on hyvin kiistelty eikä varmasti lisää minkään hallituspuolueen suosiota.

Ed. M y l l y n i e m i : Herra puhemies! Ensin lastenhoidon pakollisuudesta tai oikeudesta. Ed. Uotila kertoi, että lapsilla pitää olla oikeus saada päivähoitopaikka. Minä sanoisin sen niinpäin, että lapsella pitää olla oikeus vanhempiinsa ennemminkin kuin päivähoitopaikkaan. On tietysti sellaisia tapauksia, että lapsen on parempi olla todellakin päivähoidossa kuin kotonaan, mutta ne ovat poikkeustapauksia. Mutta jos ajatellaan, että äiti on hoitanut 2—3-vuotiasta lastaan kotona ja syntyy uusi, niin kuin laki sallii päivähoidon, kansalainen on valitettavasti sellainen, että taloudellisista syistä viedäänkin tämä 2—3-vuotias lapsi päivähoitoon. Otetaan niskasta kiinni, että nyt on taloon tullut uutta väkeä ja sinä saat mennä tuonne. Se ei varmaan ole tämän 2—3-vuotiaan lapsen edun mukaista. Olisi parempi, että häntä hoidettaisiin kotona.

Sen ymmärrän aivan hyvin, että tällaisilla lapsilla olisi puolipäivähoito, iltapäivähoitopaikka, mutta siihen, että täytyy välttämättä jokaiselle osoittaa kokopäivähoito, Suomella ei ole tällä hetkellä varaa. Esimerkiksi Oulun kaupungissa on 500 tällaista lasta, joiden jompikumpi vanhemmista on kotona, ja meiltä puuttuu 250 hoitopaikkaa tällä hetkellä. Eikö olisi paljon parempi, että olisi puolipäivähoitopaikkoja osoittaa ja meidän ei tarvitsisi rakentaa yhtään uutta päivähoitopaikkaa lisää?

Yritin välttää poliisiasiasta puhumista, ja ed. Aittoniemi on muutaman vuoden vanhempi kuin minä, mutta olen kuitenkin kolme neljä vuotta pitempään poliisitehtävässä ollut, ja täällä on puhuttu lähipoliisista niin moneen kertaan. On varmasti ihan hyvä, että siitä puhutaan ja sitä toteutettaisiin, mutta tosiasia on kuitenkin, että se on tietysti aikamoista mielenterveystyötä. On sinänsä hyvin tärkeää, että poliisi näkyy katukuvassa, mutta tosiasiallisesti sillä ei ratkaista meidän ongelmiamme. Itse kun ensimmäisen kerran olin poliisitehtävissä maalaispoliisina vuonna 62 Kalajoella, sehän tietenkin oli lähipoliisi, joka otti osaa kaikkeen kylällä tapahtuvaan, ja se oli aika lailla leppoisaa työtä. Muistan, että kun yhtä haastetta oltiin kuljettamassa, kyllä neljä kertaa Kalajoella olevalle huoltoasemalle pysähdyttiin aamupäivällä syömään hyvät voileivät ja päätettiin, että nyt tämä onkin tälle aamupäivälle tehty, palataan takaisin asemalle, ja taas seuraavana päivänä uudemman kerran, joten siihen aikaan se poliisintehtävä oli todella leppoisaa. Nyt se ei ole. (Ed. Dromberg: Kävellen vai autolla?) — Autolla tietenkin. Autossa oli radiolaitteet. Me olimme kyllä saatavissa ja nähtävissä siellä kylällä. Ei siellä niin kovin paljon muita liikkunutkaan kuin poliisi. (Ed. Dromberg: Ei se auta yhtään, jos autossa istutaan!) Todellakaan

lähipoliisitoiminta ei ratkaise asioita. Olisi sekin tietenkin hyvä olla olemassa. Meillähän tätä ennen oli niin sanottu korttelipoliisi. Se ei ollut mitään poliisin mittaan liittyvää, vaan muutamassa korttelissa ja kaupunginosassa oli poliisi, ja tietenkin se auttaa asiaa.

Kyllä nykyaika on sitä, että poliisin täytyy valitettavasti siinä autossa pääsääntöisesti olla. (Ed. Dromberg: Niitä ei tahdo saada pois sieltä!) — Niitä ei tahdo saada kuin rautakangella joskus kävelemään. Tietenkin tämä on jossakin määrin ongelma. — Niin paljon tulee hälytyksiä, että sille asialle ei voi mitään. Jossakin Oulun kihlakunnassa, Oulun ympäristön alueella saattaa olla vain kaksi kolme autoa liikkeellä yöaikaan ja siellä on monta sataa kilometriä väliä ja kohtuuttoman pitkiä hälytysaikoja tulee olemaan.

Kuulin mielestäni, että ed. Aittoniemi puuttui rikollisuuden tilastointiin ja rikosmääriin. Saattoi olla, että näin oli edellisen pääluokan aikana, mutta myös poliisiasioihin tämä nimenomaan kuuluu. Tosiasia on se, että rikollisuus on huomattavasti noussut takavuosista. Minä olen pitänyt aina tilastojen tekemisestä ja muistan ihan varmasti, kun Oulun tilastoinnista yli 20 vuotta olen vastannut, että vuonna 70 Oulun rikospoliisi tutki 2 500 rikoslain alaista rikosta ja viime vuonna 12 500. Kyllä pitää olla ihmeellinen tutkija, joka saa näitä määriä vähäisemmiksi.

Olen käyttänyt sellaista sanontaa, että tutkimusta tehdään ei rikostilastojen perusteella — kun sanotaan, että rikollisuus on vähentynyt — vaan haastattelujen perusteella. Joskus olen vähän leikkisästi sanonut ja siinä on puolet totta, että tilastointia tehdään sillä tavalla, että istutaan Erottajalla ja kysytään ohikulkijalta, että onhan poliisi sinua potkinut viime aikoina — kyllä ja viiva. Seuraavalta kysytään, että eihän sinulta ole mitään varastettu viime aikoina. Ei ole varastettu, ja saadaan jälkeen tehdään tuloksia sen mukaisesti. Nämä ovat täysin harhaanjohtavia tietoja, mitä näistä tilastoista jatkuvasti annetaan. Se on samanlaista tilastotiedettä kuin silloin, kun meillä vankilukua haluttiin laskea, ja se on laskenutkin alle 3 000:n. Verrattiin muun muassa Norjan vankilukuun, kun siellä oli vain 2 000 vankia ja Suomessa oli siihen aikaan 5 000 vankia, mutta jätettiin kertomatta, että Norjassa oli vain 2 000 vankilapaikkaa, mutta siellä oli 15 000 jonossa. Meillä ei ollut yhtään jonossa, mutta sillä perusteella myös tehtiin johtopäätöksiä.

Minä muuten kannatin ed. Laakson tekemää esitystä, että Vantaalle rakennetaan uusi vankila. (Ed. Laakso: Onko siellä paljon kokoomuslaisia rikollisia?) — En väittäisi, että missään puolueessa enemmän rikollisia on kuin muissakaan. Se riippuu vain siitä, missä ne tulevat ilmi.

Ed. M. K o s k i : Arvoisa puhemies! Ed. Myllyniemi toi esille sen, että Oulun seudulla on ongelmia esimerkiksi poliisin päivystyksen osalta sillä tavalla, että siellä on kaksi autoa liikenteessä yöllä. Oulun läänin eteläosassa on tilanne se, että siellä on yksi auto liikenteessä yöllä ja etäisyyttä saattaa hälytysten välillä tulla hyvin pitkästi yli sata kilometriä. Se on kyllä todellinen ongelma, josta on myös palautetta tullut näitten ihmisten taholta, jotka ovat sen paineen alaisina, kun hälytyksiä tulee. En tämän enempää puutu tähän poliisipuoleen.

Kuntien valtionosuusleikkausten osalta tilanne on kyllä ajautumassa erittäin vaikeaksi pienissä kunnissa, jos ajatellaan, että tämän hallituksen aikana on leikattu 13 miljardia. Ensi vuonna otetaan 1,3 miljardia. Miljardi valtiontaloudessa noin karkeasti vertaillen tarkoittaa tuommoisen 3 000 asukkaan kunnassa miljoonaa pois budjetista. Ensi vuoden osalta on ihan selvästi havaittavissa, että kun kunnat tätä säästötavoitetta ovat budjeteistaan etsimässä, ollaan purkamassa sitä peruspalveluverkkoa, joka olisi ylläpidettävä. Kunnan perustehtävähän on tarjota kuntalaisille peruspalvelut. Esimerkiksi Kärsämäen kunnassa jouduttiin budjetin leikkausten yhteydessä puuttumaan erittäin tärkeisiin palveluihin, kuntoutukseen, omaishoidon määrärahoihin ja muihin vastaaviin, jotka ovat poissa kentältä.

Minä pelkään tilanteen kehitystä kahdella tavalla. Ensinnäkin jäljelle jäävissä palveluissa henkilöstömäärät ovat liian pieniä esimerkiksi terveyspuolella ja aiheuttavat sen, että ne ihmiset, jotka joutuvat hoitamaan vanhuksia, sairaita, ovat sellaisen paineen alla, että he eivät enää kestä. Terveisiä siitä on tullut jo aika monta kertaa, että tulee ongelmia terveyskeskuksen vuodeosastolla. Kun paineet ovat liian kovat, ihmisiä siirtyy sairaslomalle, ja sijaisia on vaikea palkata, koska rahat eivät riitä. Tämä todella aiheuttaa liikaa painetta niille ihmisille, jotka joutuvat tekemään entistä suuremman työmäärän.

Toisaalta tämä lisää työttömyyttä. Niissä tehtävissä, joita kannattaisi yhteiskunnan teettää, kansalaisten peruspalveluissa, yhteiskunnallisissa tehtävissä, kannattaisi työpaikat säilyttää sen takia, että se olisi kuitenkin edullisempaa, kuin että ihmiset siirretään kortistoon nauttimaan päivärahoja. Minun mielestäni tämä taso, jolle

ollaan menossa kuntapuolen säästöjen osalta, on jo taso, joka on mielestäni tyhmä. Sitä kautta todella ihmisiä siirretään työttömiksi ja jätetään tekemättä niitä tärkeitä tehtäviä, jotka yhteiskunnan kannalta olisivat merkittäviä ja jotka kannattaisi hoitaa.

Säästöjen kolmas vaikutus on se, että tämä vaikuttaa myös kuntien muuttoliikkeeseen, eli pienet kunnat ovat menettäjiä. Sitä myöten kun palvelut heikkenevät, myös ihmiset reagoivat nostamalla kytkintä ja siirtymällä paikkakunnalle, jolla palvelut ovat paremmat. Oulun seudulla muuttoliike on ihan selvästi ollut havaittavissa. Oulu ja sen lähiympäristö ovat ottaneet vastaan noin 3 000 ihmistä, eli pieni kunta on jo siirtynyt maakunnan suunnalta Oulun ja sen lähialueen palvelujen käyttäjiksi.

Mitä se sitten aiheuttaa? Se aiheuttaa jälleen yhteiskunnalle kustannuksia. Nekin ihmiset on hoidettava, heille on tarjottava tarvittavat palvelut, ja kun niitä ei tarpeeksi ole, on rakennettava uusia. Eli me jätämme olemassa olevaa, käyttökelpoista infrastruktuuria tyhjäksi tai vajaakäytölle ja siirrämme ihmisiä sellaisille alueille, missä joudutaan satsaamaan uudelleen myös valtion varoja palvelujen rakentamiseen. Ei tässä politiikassa mielestäni enää ole minkäänlaista tolkkua.

Tulevaisuudessa on lähdettävä siitä, että meidän kannattaa pitää huolta siitä, että ihmiset noissa kunnissa voivat asua. Totta kai on normaalia, että siellä kaikki eivät voi olla. Osa siirtyy tietysti kaupunkeihin työpaikkoihin. Tämä on luonnollista kehitystä, mutta se myös antaa perustelut sille, että valtionosuutta voidaan maksaa, koska nämä kunnat ovat antaneet näille ihmisille, jotka tulevat hyödyntämään kaupunkeja, peruskoulutuksen ja kasvattaneet heidät aikuiseksi työikäiseksi väestöksi, joka siirtyy hyödyntämään kaupunkia. Tämä on mielestäni peruste sille, että myös näitä menettäjäkuntia kannattaa tukea.

Arvoisa herra puhemies! Myös se on eräs ongelma, joka kuntien säästöpolitiikasta syntyy, että kunnilla ei ole enää varaa satsata varoja elinkeinotoiminnan kehittämiseen. Tämä on myös vaikeuttamassa EU-rahoitusten hyödyntämistä. Aina EU-rahoituksen yhteydessä täytyy löytyä alueellista rahoitusta, ja ennen kaikkea Leaderin osalta kunnat joutuvat varaamaan 20 prosenttia rahoituksesta kunnan budjettiin. Kun kuntien talous on liian tiukalla, myös tämä kuntien kehittämistoimi vaikeutuu.

Mielestäni aluepoliittista ajattelua Suomessa edelleen tarvitaan ja on pidettävä huolta siitä, että myös työpaikkojen säilymistä on tuettava, jos näyttää siltä, että merkittäviä työnantajia on alueelta poistumassa. Tuon esille Taivalkosken, jonka osalta on vihjailtu siitä, että Transtech on lopettamassa toimintansa. Jos näin käy, työttömyysprosentti nousee jonnekin 40:n kieppeille. Sehän tarkoittaa sitä, että kunta on auttamattomasti hukassa siinä tilanteessa. Myös tuohon tilanteeseen olisi apua löydyttävä valtionhallinnon tasolta.

Ed. D r o m b e r g : Herra puhemies! Ed. M. Koski toi EU-rahoituksen esille puheenvuorossaan ja peräänkuulutti kansallista rahoitusosuutta. Hallintovaliokunnassa tätä asiaa käsiteltiin. Ongelmahan on ollut usein myös kansallisen rahoituksen puuttuminen, jolloin ongelmia ei ole voitu viedä eteenpäin. Mutta koko ajan kuulutetaan valtion ja kuntien osuutta kansallisessa rahoituksessa ja unohdetaan kokonaan paikallisten yrittäjien ja yksityisen puolen osuus rahoituksessa. Ei kansallinen rahoitus voi olla pelkästään valtion ja kunnan kontolla.

Ed. Liikkanen sanoi, että menee paljon rahaa maan rajojen ulkopuolelle, kun näitä toimintoja, esimerkiksi poliisin toimintoja, kehitetään kotimaassa. Pidän myös erittäin merkittävänä sitä, että me olemme osa Europolia ja sitä järjestelmää. Emme me enää Suomessakaan pärjää pelkällä oman poliisin toiminnalla, vaan tarvitaan esimerkiksi kansainvälisiä tiedostoja, jotka ovat Suomen käytössä tulevaisuudessa, kun ajatellaan, kuinka rikollisuus on kehittynyt Suomessa ja koko EU-alueella, puhumattakaan sitten, että meillä on myös naapurina Venäjä, missä toimii tietysti rikollisjärjestöjä niin kuin muuallakin Euroopassa. Kun ajatellaan rahanpesua ja huumeita ja siihen liittyvää rikollista toimintaa, niin on erittäin merkittävää, että meillä on myös selkeä yhteys Europoliin ja muihin eurooppalaisiin poliisijärjestöihin, myös Venäjän poliisiin.

Ed. M. K o s k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! EU-rahoitusosuudesta ed. Dromberg totesi, että yritysten pitää myös satsata. Kyllähän yritykset satsaavat, mutta niilläkin on ongelmia sikäli, että kehitysalueella yritykset yleensä ovat pääomaköyhiä ja ongelmaksi muodostuu löytää yrityksistä irtonaista rahaa.

Myös yritystuet ovat muuttuneet hyvin huomattavasti. Vuonna 1995 yritystukia saatiin 600 miljoonaa markkaa. Seuraavassa budjetissa niitä oli reilut 300 miljoonaa markkaa, eli tukia on siirretty Tekesin suuntaan, joka on kasvanut val-

tavasti. Mutta kehitysalueilla ei ole yrityksiä, joilla olisi sellaista korkean teknologian toimintaa, johon Tekesin varoja voisi saada. Tämäkin vaikeuttaa yritysten satsaamista.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Ed. Elon eduskunnassa esittämässä kritiikissä on monta kertaa vinha perä, ei vain silloin, kun hän kritisoi omaa puoluettaan, vaan joskus jopa silloin, kun hän oppositiota kritisoi puheenvuorossaan. (Ed. Elo: Aina!) Mutta kun tällä kertaa hän arvioi, että keskustan vastalause, joka esittää kunnille 1,3:a miljardia markkaa, on täysin tyhjän päällä rahoituksen osalta, tämä väite mielestäni ei pidä paikkaansa. Muistutan ed. Elolle, että kun kunnat joutuvat leikkausten seurauksena henkilöstövähennyksiin, niin ed. Elo, jos joku tietää hyvin tarkkaan, miten rahoitus tapahtuu. Samainen valtio joutuu maksamaan siitä merkittävän osan, kunnat toisen merkittävän osan ja pienimmän osan koko lystistä maksavat kuntaalan työntekijät itse, ne, joilta muutenkin otetaan, joilta ei pitäisi ottaa ollenkaan. Näinhän tämä käy, kun tätä tietä kuljetaan. Kun kunnat on ajettu niin tiukille, että ne eivät selviä velvoitteistaan, jotka niillä on, käy äsken kuvaamallani tavalla.

Keskusta esittää pienempiä leikkauksia. Me hyväksymme osan — 1,5 miljardia — niistä kuntien talouden kavennustoimista, jotka budjettiin sisältyvät, mutta emme tätä 1,3:a miljardia, koska sen osalta me laskemme käyvän juuri niin kuin henkilöstömenosäästöjen osalta äsken kertomallani tavalla käy. Lisäksi me esitämme aivan toisenlaista aluepoliittista painotusta budjettilinjallamme. Jos se toteutuisi, kunnat selviytyisivät sekä Vantaalla että Vesannolla, jos käytän näitä kahta V:tä esimerkkinä, paljon paremmin. Sitä kautta myös tasapaino olisi paljon lähempänä oikeata kuin se nyt hallituksen linjan mukaan on.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pekkarinen lähtee olettamusten tielle: jos kunnat lomauttavat, jos kunnat irtisanovat väkeä. Minusta se on todella olettamus. Olen, ed. Pekkarinen, kertonut täällä muun muassa kunnasta, jonka nimi on Porin kaupunki, joka on 21 vuoden ajan käyttänyt samaa veroäyriä eikä kertaakaan lomauttanut tai irtisanonut yhtään ihmistä. (Ed. Dromberg: Mikä on velka?) Kyllä kunnilla on erilaisia prioriteetteja. Toivottavasti, olipa sitten keskustajohtoinen, sosialidemokraattisjohtoinen tai kokoomusjohtoinen kunta, katsotaan joitakin muitakin menokohteita kuin pelkästään henkilöstömenot.

Olen täällä ennenkin väittänyt, että mielestäni hyvin pitkälle on kysymys poliittisesta tahdosta. Mutta vielä kerran: Niin valtion kuin kuntien menot pitää pistää sitä myöden kuin on tuloja eli menot tuloja myöden.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Annan arvon sille taidolle, mikä ed. Elolla ja muilla Porin päättäjillä on kunnassaan ollut, kun he ovat kunnallisia päätöksiä tehneet. Mutta en uskaltaisi mennä syyllistämään täällä istuvia Vantaan kaupungin päättäjiä siitä, että he joutuvat lomauttamaan oman kuntansa henkilöstöä, enkä minkään muunkaan kunnan, sellaisten, jotka ovat tilanteessa, jossa on uhka joutua lomauttamaan. Kyllä ne lomautusuhat ovat todellisen tilanteen, taloudellisen ahdingon, sanelemia. Siitä syystä olisi aika ottaa ne realiteettina ja osoittaa tyytyväisyyttä ja kiitollisuutta niiden kuntien viisaille päättäjille, jotka ovat pystyneet omassa kunnassaan selviytymään niin, että lomautuksiin ei tarvitse mennä. Olen aivan varma, että useimmissa kunnissa, joissa lomautuksiin mennään, aito talouden pakko on sanelijana.

Ed. Lindqvist: Arvoisa herra puhemies! Täällä on erittäin hyvin monissa puheenvuoroissa tullut esille kuntien ongelmat järjestää kuntalaisille palveluita nimenomaan terveydenhuollossa ja opetuksessa. Myös poliisien ongelma sekä toimintamäärärahoissa että koulutuksen osalta on tullut täällä esille. Sen tähden tämä on juuri se pääluokka, missä on kansanedustajilla mahdollisuus vaikuttaa kuntalaisille todella tärkeisiin asioihin.

Kun täällä on keskustalla hyviä vastalauseita, jotka esittävät määrärahoja näihin kohtiin, joilla turvataan vakituisia työpaikkoja, sijaisten työpaikkoja, todellisia tarpeellisia palveluita kuntalaisille, toivon, että mahdollisimman moni kansanedustaja kokee voivansa vaikuttaa hyvin läheisesti ihmisten jokapäiväiseen elämään.

Näkisin myös, että ne määrärahaesitykset, jotka täällä keskustan toimesta tulevat, varmasti toista kautta tuovat hyvinvointia paitsi niiden palveluiden osalta myös tietysti verokertyminä, kun ihmisillä on todellisia työpaikkoja.

Näkisin tässä muun muassa vielä maakuntien kehittämisrahaan liittyvän määrärahaesityksen, joka ei todellakaan ole edes suuri, hyvin tärkeänä sikäli, että monella alueella on maakunnissa suu-

riakin suunnitelmia oman maakunnan puolesta. Valitettavasti valtion osuus tahtoo olla monta kertaa se, joka jää uupumaan hyvistäkin hankkeista.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Arvostan ed. Elon perusteellista analyysia Porin kunnallispolitiikasta ja myöskin hänen vertailujaan Poriin ja eräisiin muihin kuntiin. Erityisesti on mainittu kotikuntani Vantaa useassa eri yhteydessä. Nyt kannattaa tietysti huomata se olennainen ero Porin ja Vantaan osalta, että valtionosuudet per capita Porissa ovat lähes kolminkertaiset Vantaaseen verrattuna. Se varmasti antaa tiettyä liikkumatilaa Porin osalta tehdä päätöksiä verrattuna siihen tilanteeseen, joka Vantaalla vallitsee.

Nykyinen valtionosuusjärjestelmä ehdottomasti kaipaa remonttia. Siinä täytyy ottaa paremmin huomioon nuoriso- ja lapsivaltaisten kuntien asema ja erityisesti täytyy ottaa huomioon sellaisten kuntien asema, jotka ovat voimakkaasti kasvamassa, koska tyypillisissä kasvukeskuksissamme, kuten Vantaalla, joudutaan tekemään voimakkaita investointeja, jotka puuttuvat esimerkiksi paineina Porin kaltaisista kaupungeista.

Toisaalta, kun Vantaata täällä on käytetty esimerkkinä monessa yhteydessä, on tarpeetonta kiinnittää huomio pelkästään valtionosuusjärjestelmään. Olennaista on myöskin nähdä koko pääkaupunkiseudun kokonaisuus, jossa nimenomaan hallintorakenteet eivät ole seuranneet perässä yhdyskuntarakenteen kehitystä. Meillä ilmiselvästi on tarvetta päästä järjestelmään, jossa koko pääkaupunkiseutu olisi hallinnollisesti yhtenäinen kokonaisuus, jossa myöskin veropohja muodostuisi koko alueelta eikä sillä tavalla, että eräissä kaupungeissa, joissa on vähäväkisempää väkeä, veroäyrin hinta väkisin muodostuu korkeammaksi kuin vauraammissa kaupungeissa. Tässä on kysymys koko pääkaupunkiseudun hallinnon remontoinnin tarpeesta. Se menee tietysti ohitse tämän budjettikeskustelun.

Ed. L a a k s o : Herra puhemies! Kun muutama viikko sitten väittelimme ed. Elon kanssa Vantaan ja Porin taloudellisista eroista, väittelyn jälkeen Vantaan Sanomat -niminen julkaisu kävi yksityiskohtaisesti lävitse ed. Elon argumentit. Oli mielenkiintoista todella havaita, että siinä Vantaaseen kohdistuvassa arvostelussa, jota ed. Elo harjoitti, ei ollut minkäänlaista taloudellista pohjaa. Kuten ed. Kiljunen jo totesi, muun muassa valtionapujen osalta Pori saa todellakin eräistä syistä johtuen, valtionosuusjärjestelmän puutteista johtuen, noin kolme kertaa enemmän valtionosuuksia per kuntalainen kuin Vantaa.

Toimitan, ed. Elo, teille tämän artikkelin, koska pidän teitä kuitenkin oppivaisena miehenä ja olen varma siitä, että kun olette lukenut artikkelin, huomaatte, että olette väärillä jäljillä, kun arvostelette Vantaan taloudenpitoa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Jouko Jääskeläinen /skl: momentille 26.75.21 lisäyksenä 40 000 000 mk poliisin virkojen täytettynä pitämiseen. (II vastalause)
2. Ed. Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk: momentille 26.75.21 lisäyksenä 40 000 000 mk poliisin toimintamenoihin. (I vastalause)
3. Ed. Jouko Jääskeläinen /skl: momentille 26.97.34 lisäyksenä 50 000 000 mk kuntien harkinnanvaraiseen rahoitusavustukseen. (II vastalause)
4. Ed. Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk: momentille 26.97.34 lisäyksenä 50 000 000 mk kuntien harkinnanvaraisiin rahoitusavustuksiin. (I vastalause)
5. Ed. Jaakko Laakso /vas: momentille 26.97.34 lisäyksenä 20 000 000 mk Karkkilan kaupungille harkinnanvaraisena rahoitusavustuksena koulujen peruskunnostukseen. (TAA 353)
6. Ed. Jaakko Laakso /vas: momentille 26.97.34 lisäyksenä 20 000 000 mk harkinnanvaraisena rahoitusavustuksena Vantaan kaupungille. (TAA 354)
7. Ed. Veijo Puhjo /va-r: momentille 26.97.34 lisäyksenä 100 000 000 mk kuntien harkinnanvaraisiin rahoitusavustuksiin vaikeassa asemassa olevien kuntien taloudellisen tilanteen parantamiseksi. (TAA 491)
8. Ed. Mauri Pekkarinen /kesk: luvun 26.97 perusteluissa lausuttavaksi: "Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy kiireellisiin toimenpitei-

siin kuntien yleisten valtionosuuksien lisäämiseksi 78 000 000 markalla esitetystä tasosta." (I vastalause)

9. Ed. Hannu Kemppainen /kesk: momentille 26.98.43 lisäyksenä 50 000 000 mk maakuntien kehittämisrahaan. (I vastalause)

10. Ed. Sulo Aittoniemi /kesk: momentille 26.98.43 lisäyksenä 1 000 000 mk maakunnan kehittämisrahaan Pirkanmaan maakunnallisen puuosaamiskeskuksen perustamiseen. (TAA 524)

11. Ed. Maija-Liisa Veteläinen /kesk: momentille 26.98.43 lisäyksenä 50 000 000 mk maakunnan kehittämisrahaan seutukuntien kehittämiskeskusten tukemiseksi. (TAA 655)

Keskustelu:

Ed. Jääskeläinen: Teen ehdotuksen n:o 1.

Ed. Räsänen: Kannatan.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Teen ehdotuksen n:o 2.

Ed. Pekkarinen: Kannatan.

Ed. Jääskeläinen: Teen ehdotuksen n:o 3.

Ed. Räsänen: Kannatan.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Teen ehdotuksen n:o 4.

Ed. Pekkarinen: Kannatan.

Ed. Laakso: Teen ehdotuksen n:o 5.

Ed. Uotila: Kannatan.

Ed. Laakso: Teen ehdotuksen n:o 6.

Ed. Kautto: Kannatan.

Ed. Puhjo: Teen ehdotuksen n:o 7.

Ed. Kuoppa: Kannatan.

Ed. Pekkarinen: Teen ehdotuksen n:o 8.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Kannatan.

Ed. Kemppainen: Teen ehdotuksen n:o 9.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Kannatan.

Ed. Aittoniemi: Teen ed. Rimmin puolesta ehdotuksen n:o 10, koska se koskee Pirkanmaata.

Ed. P. Leppänen: Kannatan.

Ed. Veteläinen: Teen ehdotuksen n:o 11.

Ed. Vehviläinen: Kannatan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1—11 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Sisäasiainministeriö, luku 02 Ulkomaalaisvirasto, luku 05 Lääninhallitukset, luku 06 Rekisterihallinto ja luku 07 Kihlakunnat hyväksytään.

Luku 75 Poliisitoimi

Ensimmäinen varapuhemies: Ed. Jääskeläisen ehdotus n:o 1 ja ed. Isohookana-Asunmaan ehdotus n:o 2 ovat perustelujen osalta vastakkaisia, joten niistä on ensin äänestettävä keskenään ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

1) Äänestys ed. Isohookana-Asunmaan ehdotuksen n:o 2 ja ed. Jääskeläisen ehdotuksen n:o 1 välillä.

Ehdotus n:o 2 "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 78 jaa- ja 14 ei-ääntä, 73 tyhjää; poissa 34. (Ään. 5)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ehdotuksen n:o 2.

2) Äänestys ed. Isohookana-Asunmaan ehdotuksesta n:o 2 mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 2 "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 119 jaa- ja 46 ei-ääntä; poissa 34. (Ään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 80 Pelastushallinto ja luku 90 Rajavartiolaitos hyväksytään.

Luku 97 Avustukset kunnille

Ensimmäinen varapuhemies: Ed. Jääskeläisen ehdotus n:o 3 ja ed. Isohookana-Asunmaan ehdotus n:o 4 ovat samansisältöiset ja vastakkaisia ed. Puhjon ehdotukselle n:o 7, joten ensin äänestetään ehdotuksista n:ot 3 ja 4 yhdessä ehdotusta n:o 7 vastaan ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

1) Äänestys ed. Jääskeläisen ehdotuksesta n:o 3 ja ed. Isohookana-Asunmaan ehdotuksesta n:o 4 ed. Puhjon ehdotusta n:o 7 vastaan.

Ehdotukset n:ot 3 ja 4 "jaa", ehdotus n:o 7 "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 80 jaa- ja 33 ei-ääntä, 52 tyhjää; poissa 34. (Ään. 7)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ehdotukset n:ot 3 ja 4.

2) Äänestys ed. Jääskeläisen ehdotuksesta n:o 3 ja ed. Isohookana-Asunmaan ehdotuksesta n:o 4 mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ehdotukset n:ot 3 ja 4 "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 119 jaa- ja 46 ei-ääntä; poissa 34. (Ään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Laakson ehdotuksesta n:o 5.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 5 "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 145 jaa- ja 17 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 35. (Ään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Laakson ehdotuksesta n:o 6.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 6 "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 146 jaa- ja 16 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 35. (Ään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Pekkarisen ehdotuksesta n:o 8.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 8 "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 121 jaa- ja 44 ei-ääntä; poissa 34. (Ään. 11)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 98 Alueiden kehittäminen

Äänestys ed. Kemppaisen ehdotuksesta n:o 9.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 9 "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 121 jaa- ja 41 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 36. (Ään. 12)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Aittoniemen ehdotuksesta n:o 10.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 10 "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 134 jaa- ja 30 ei-ääntä; poissa 35. (Ään. 13)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Veteläisen ehdotuksesta n:o 11.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 11 "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 118 jaa- ja 41 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 39. (Ään. 14)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Pääluokka 27

Yleiskeskustelu:

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Eurooppaministeri Ole Norrback sanoi eilen eduskunnassa, että "kuulun niihin, jotka uskovat siihen, että Suomi jonakin päivänä on myös Naton jäsen". Edelleen keskustelussa, joka eilen käytiin, ministeri Norrback vielä jatkoi: "Kun pari vuotta sitten sanoin, että näen Suomen Nato-jäsenyyden mahdollisena, niin se herätti voimakkaan vastareaktion, ettei ministeri saa näin puhua. Nyt puhumme turvallisuuspolitiikasta samalla tavalla ja pitääkin puhua samalla tavalla kuin puhutaan opetuksesta tai sosiaalipolitiikasta tai mistä lohkosta tahansa."

Minä näen asian niin, että Suomea kuljetetaan Natoon jotakuinkin samalla tavoin kuin Suomea on viety federalisoituvaan Euroopan unioniin yhä syvemmälle. Työnjako on ollut se, että oikeisto aloittaa ja avaa ja siihen tulee vasemmalta päin ja keskustastakin osittain vastaus, että asia ei ole vielä ajankohtainen. Oikeisto jatkaa painostustaan, kunnes se saa asteittain tahtoaan läpi. Nyt näen, että tällainen vyörytys on käynnissä myös Nato-jäsenyyden osalta, ja siihen viittaa myös tämä Eurooppa-ministerin hyvin suoraviivainen esiintyminen.

Jos olemme objektiivisia, niin kuin meidän tietysti pitää yrittää olla, näkyyhän tietysti tämä Nato-valmistelu myös niistä ratkaisuista, joita on jo tehty. Meitä on askel askeleelta myös käytännön tasolla viety kohti Natoa. On menty mukaan moniin Naton elimiin, ollaan mukana yhteisissä harjoituksissa, ja monet hankinnat voidaan nähdä myös Nato-valmisteluna. Näin oli jo Hornetien osalta, ja näin on valmiusjoukkojenkin osalta, ainakin osittain, ja minä näen asian myös niin, että taisteluhelikopterit ovat myös samaa Nato-valmistelua.

Joulun alla tekisi tietysti mieli uskoa joulupukkiin. Samaa on sanottava valtiovarainvaliokunnan kannanotosta, perustelulausumasta, että taisteluhelikopterien hankintaa vielä selvitetään. Minä haluaisin uskoa, että tämä kannanotto on täysin vilpitön ja johtaa aitoon selvittelyyn. Minun uskoani kuitenkin himmentää suuresti se, että pääministeri Paavo Lipponen ilmoitti, että taisteluhelikopterit hankitaan ja ne hankitaan keväällä lisäbudjetissa ja että asiasta on tehty yksimielinen hallitusryhmien päätös. Näinhän pääministeri ilmoitti, kun hän neuvotteluista tuli. Nyt tietysti sitten nähdään, kuka on ollut se, joka on puhunut suorimmin tai selvimmin, tai kenen sana painaa eniten, koska jollakin lailla on tietysti myös niin, että on erilaista kantaa olemassa. Nyt ikään kuin esitetään, että asia olisi auki, mutta pääministeri ilmoitti, että asia on ratkaistu. Taisteluhelikoptereista on tavallaan jo tehty yksi päätös, ja se tapahtui budjettiriihessä.

Minä pidän Natoon menoa äärettömän suuren luokan asiana ja suuren luokan virheenä, jos sinne mennään. Kysehän on Suomen historiallisen paikan muuttamisesta Euroopassa ja samalla Paasikiven ja Kekkosen oppien hylkäämisestä. Heidän kausinaan ja vielä sen jälkeenkin olemme olleet osa Eurooppaa mutta samalla siltana idän ja lännen välillä. Nato-jäsenyys veisi meidät sotaliittoon ja rajamaaksi Venäjää vastaan, ja tätä asiaa eivät pienet selitykset tai toivomukset miksikään muuta. Siis dramaattinen muutos on tekeillä. Ainakin jotkut sitä haluavat edesauttaa ja sen myös toteuttaa.

Minä en näe tällaisessa Nato-valinnassa yhtäkään etua Suomelle. Nato-jäsenyyden myötä päinvastoin heikkenisi tai menisi kokonaan se erinomainen asema, jossa me sodanjälkeisellä kaudella olemme olleet ja jossa on siis voitu harjoittaa hyvää yhteistyötä aidolta luottamuspohjalta sekä länteen että itään. Tästä asemasta olemme hyötyneet kansakuntana ja valtiona turvallisuuspolitiikassa, ja sitä asemaa on voitu hyödyntää myös talouden osalta, koska luottamussuhde ja uskottavuus on ollut se hyvä pohja, jolle laaja talousyhteistyö on rakentunut niin länteen kuin myös itään. Jos tässä tehdään uusia ratkaisuja, niillä saattaa olla hyvin dramaattisia vaikutuksia monessakin suunnassa, tietysti nimenomaan idän suunnassa, monella eri alueella.

Nato-ratkaisu olisi myös erittäin kallis. Naton valmistelukin on jo hyvin kallista. Hornetit maksoivat 17 miljardia tämänhetkisen tiedon mukaan, ja taisteluhelikopterit tulevat maksamaan yhteensä 5,5 miljardia markkaa, kun lasketaan mukaan aseistus ja koulutus, ja niiden kulut ovat myös erittäin suuret. Tästä tulee tietysti armeijan sisälläkin suuria ongelmia. Mistä rahat riittävät muuhun kehittämiseen, jos tähän huippukalliiseen ja kovaan Nato-aseistukseen näin paljon satsataan? Siellä sitten tulee alasvetoja muilla sektoreilla. Varuskuntien osaltahan sellaista jo

tapahtuikin. Esimerkiksi Oulu lopetettiin, Sodankylästä otettiin osia pois ja keskitetään. Se on tietysti armeijan sisäistä säästämistä näiden kovien hankintojen seurauksena.

Maanpuolustuskorkeakoulun tutkija majuri Mika Karttunen on laskenut, että pysyvällä tasolla Nato-jäsenyys nostaisi armeijamme kustannuksia 3 miljardia markkaa vuodessa. Se olisi suurin piirtein se summa, joka jouduttaisiin Nato-jäsenmaksuna maksamaan vuosittain. Noin 30 prosentin korotus Suomen puolustusmenoihin olisi Suomen pääsylipun hinta Natoon. Minä en pidä tätä lainkaan järkevänä, koska — niin kuin jo totesin — pidän turvallisuuspoliittisestikin virheenä Nato-tietä ja näen vielä, että se on äärettömän kallis. (Välihuuto) — Meillä valmistellaan Nato-jäsenyyttä, ja pitää huomata tietysti se, mistä milloinkin on kysymys. Tietenkin budjettia voi lukea ihan niin kuin mieli tekee ja haluaa asiat nähdä. Minä vain näen, että valmistelu on käynnissä, ja haluan ajoissa tuoda esille vastustavan kantani. Jos Suomi viedään Natoon, sehän sinne viedään, ja minkäs sille sitten teet. Mutta ei se mikään virallinen linja ole, eli minä näen tässä myös oikeuden kritisoida, koska Suomen tasavallan presidentti ilmoittaa, että Suomi pysyy sotilaallisesti liittoutumattomana maana, mutta näen, että samaan aikaan tehdään kuitenkin toisenlaisia toimia ja eräät tahot ajavat erittäin aktiivisesti ja avoimesti Nato-jäsenyyden puolesta. Uskon myös, että nuorsuomalaiset tekevät näin, vaikka te sieltä huutelette, että tämä Nato-keskustelu ei ole ajankohtainen lainkaan.

Minä toteaisin ihan lopuksi, että me olemme aika erikoisessa tilanteessa. Köyhimmiltä ihmisiltä leikattiin vastikään toimeentulotukea, kaikkein köyhimmiltä ihmisiltä tässä maassa, mutta armeijalle riittää nyt paljon lisää rahaa ja kovia uusia satsauksia. Työväenliikkeen tunnus on ollut "miekat auroiksi". Äskeisen keskustelun jälkeen, jota kuuntelin, kuulosti siltä, että pampulla päähän niitä, jotka kurjuuden ja köyhyyden vuoksi joutuvat epätoivon tekoihin, eikä mitään muuta.

Ed. Kemppainen: Herra puhemies! Ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa on Suomessa perinteisesti viime vuosina pidetty hyvänä, että teemme sitä kansallisen konsensuksen nimissä ja vuoropuheluna myös opposition kanssa. Eilen illalla keskusteltiin Nato-jäsenyydestä ja todettiin, että olisi jotenkin hyvä asia, että nyt turvallisuus- ja ulkopolitiikka on vapaasti keskusteltava asia ja että nyt kaikkien mielipiteiden esille tuleminen olisi jotenkin hyvä asia. Onkin varmasti hyvä, että kaikista vaihtoehdoista keskustellaan, mutta ainakaan opposition kannalta Lipposen hallituksen vetämä linja siltä kannalta, että haettaisiin kansallista yhtenäisyyttä, ei ole ollut kovin hyvä tällä vaalikaudella. Me muistamme, kuinka rauhanturvalakiasia käsiteltiin, ja ihan tämän vuoden aikana me muistamme, miten puolustuspoliittinen selonteko vietiin läpi. Siinä oli kai jonkin mallista konsensusta, mutta siitä tehtävät johtopäätökset ovat olleetkin sitten varsinaisen kritiikin kohteina täällä.

Miten sitä budjetissa realisoidaan, se onkin sitten ollut jo vaikeampi asia. Erityisesti rakennemuutoskysymys, joka nyt on konkretisoitunut Vaasan ja Oulun varuskuntien lakkauttamisessa ja Sodankylän pienentämisessä, ja taisi siinä olla jotakin muutakin, on varsin epämiellyttävä kokemus esimerkiksi meille kainuulaisille, joiden sanotaan hyötyvän tästä. Meidän on sanottu toimineen tässä jotenkin Oulua vastaan tai olleen epärehellisiä tai tehneen joitakin kauppoja jne., vaikka meistä tuskin kukaan on tässä ollut vahvasti mukana. Täällähän oli melkein kaupunkisota silloin, kun tätä asiaa käsiteltiin.

No, ehkä pahimmat ylilyönnit ovat nyt sitten menneet pois. Kun katsotaan, mikä on rakennemuutoksen tilanne ja lopputulos tällä hetkellä, ei ainakaan tähän mennessä vielä ole oikeastaan mitään jäänyt kassin pohjalle. On tehty periaatepäätös, että varuskunnasta siirretään toimintoja Kajaaniin, mutta eipä ole tiloja. Jotta Viestipataljoona Oulusta pystyisi siirtymään, olisi aivan välttämätöntä, että sinne rakennettaisiin tosin vain yksi kasarmi. Ei rakentamistarve ole niin raju kuin sanoivat ne, jotka vastustivat rakennemuutosta, vaan vain yksi kasarmi tarvitaan ja koulutustila. Mutta niin kuin valtiovarainvaliokunta lisäbudjetin lausunnossa totesi ja niin kuin vastalauseessamme todetaan, ei rakennemuutoksen toteuttamiseksi ole oikeastaan yhtään uusia resursseja annettu. Vajaukseksi todetaan 160 miljoonaa eikä päästä toteuttamaan tätä nyt jo valmiiksi tapeltua rakennemuutosta.

Kajaanille lisäbudjetissa uuden kasarmirakennuksen rakentamiseen luvattiin 19,5 miljoonaa, mutta ei tämän vuoden budjetissa ole yhtään lisää. Kun tämän kasarmirakennuksen hinnaksi arvioidaan — on jo kohtalaisen hyviäkin arvioita ja suunnitelmia — noin 40 miljoonaa, niin yksinkertaisesti rakennemuutos ja toimintojen siirtäminen ei toteudu vielä millään tasolla. Sen vuoksi tulen esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä,

että tälle momentille lisättäisiin 10 miljoonaa markkaa.

Tästä yhteenvetona totean, että ihan turhaan me olemme tähän asti käyneet minkäänlaista kaupunkien välistä kisaa tai tappelua siitä, että rakennemuutos toteutettaisiin.

Herra puhemies! Sitten jokunen sana helikoptereista. Vuosi sitten kaikki kielsivät, että tällaisia hankintoja suunniteltaisiin. Kun selontekoa käsiteltiin, silloin me, jotka emme olleet asiassa valmistelijoita, ja vähän nekin, jotka ovat olleet sitä yksityiskohtaisesti käsittelemässä, eivät ole käsittäneet, että siinä tehtäisiin päätökset hankkia. Nyt sitten perusteena käytetään sitä, että me olemme jo päätökset niistä tehneet.

On varmasti näin, että nykyaika vaatii myös armeijan nykyaikaistamaan kalustonsa ja tekemään myös uusia strategisia valintoja. Varsinkin kun rakennemuutos ollaan tekemässä, varmasti myös uusia painopistealoja tarvitaan. Mutta ihmetyttää, että me ihan muutamassa kuukaudessa tai viikossa olisimme näin muuttaneet linjaa, ilman että ainakaan eduskunta — tavallisesti näin isoissa muutoksissa on ollut edes jokin parlamentaarinen neuvottelukunta tai valmisteluelin, jossa olisi avoimesti näistä keskusteltu — olisi tehnyt tästä linjaratkaisusta päätöksen. Se, että hallitus yritti nyt painostaa eduskuntaa antamaan tilausvaltuudet, on jotenkin erikoista hallintokulttuuria. Ei siinä edes yritetty vuoropuhelun kautta tätä asiaa hoitaa.

Minulla oli ilo ja kunnia olla valtiovarainvaliokunnan jaoston helikopteritutustumismatkalla, ja minulle se ainakin avasi monta uutta näkökulmaa tähän asiaan. En ehdottomasti vastusta mitään tällaista uutta ajattelutapaa ja helikoptereidenkin keskusteluun tuloa, mutta tämä kiire ja tapa esittää asia kyllä panevat ajattelemaan. Hollanti oli tehnyt päätöksen vuonna 1983 tai 1984, että he tulevat omaan armeijaansa hankkimaan helikopterit, mutta vasta vuonna 1995, siis yli 10 vuoden tutkimisen, parlamenttikeskustelun, julkisen keskustelun ja kaiken keskustelun jälkeen, he päätyivät tekemään hankinnat.

Kyllä Suomessakin vaatisi pitemmän ajan, että edes armeijan sisällä oltaisiin henkisesti valmiita, että poliittinen järjestelmä olisi valmis, että me itse tietäisimme, mitä me näiltä helikoptereilta olemme hakemassa. Vasta sen jälkeen vähitellen tietäisimme, mitä ne pystyvät antamaan. Minä en usko, että näin lyhyessä ajassa ja vain muutaman, alle puolenkymmenen, korkean sotilasjohtajan aivoissa tehdyn työn perusteella voisimme jo nähdä, mitä meillä ei-käytössä olleella uudella asejärjestelmällä on annettavaa tai miten se siviilikäytössä on parhaiten käytettävissä ja miten siihen uhratut miljoonat parhaiten hyödynnetään.

Toinen näkökohta mielestäni on sekä kysymysmerkkejä asettava että tietysti saattaa olla jonkin verran puoltavakin: Kun myös puolustuksen tulee olla yhä ammattitaitoisempaa ja yhä pitemmälle koulutettua ja uutta teknologiaa käyttävää, se kyllä edellyttää ammattiarmeijaa. Ilmeisesti tietyssä aikataulussa myös on tehtävä päätös siitä, että meillä puolustuksesta huolehtii ammattiarmeija. En usko, että me sitäkään henkistä kehitystä olemme täällä läpikäyneet. Sitä paitsi en usko, että Suomen tapaisessa laajassa maassa, joka on vanhalla blokkirajalla ja jolla on niin pitkä yhteinen raja aikaisemmin toiseen sotilasblokkiin kuuluneen maan kanssa, olisi mahdollisuutta pelkästään ammattiarmeijalla selvitä. Hollannissahan oli tehty päätös ammattiarmeijasta ja nimenomaan perusteltu helikopterihankinta myös siitä näkökulmasta.

Lisäksi, täällä käytiin silloin, kun oli rauhanturva-asia esillä, keskustelu rauhaanpakottamisesta ja Suomen roolista. Hollannissa oli yksi peruste helikoptereiden hankintaan nimenomaan rauhaanpakottamistehtävät yhdessä Nato-joukkojen kanssa. Se oli yksi keskeinen tehtävä.

Eli kun itse tuon nämä kolme asiaa tässä esille, se ei tarkoita sitä, että minulla olisi jokin yksinkertainen mielipide, joko — tai, näihin asioihin. Mutta kaikki nämä kysymykset ovat myös täysin keskustelematta, ja päätöksentekijät eivät tiedä, millainen on tämä uusi tilanne, mitä me tällä päätöksellä olemme hakemassa ja mitä me silloin saamme, jos me päätöksen teemme.

Yksi sivukeskustelun aihe on myös maamiinakysymys. Se on varsin, sanotaanko, laaja-alainen ja monet vaikutukset omaava kysymys. Mielestäni Suomi on esiintynyt kansainvälisillä areenoilla tässä asiassa kohtuullisen puhtaasti, vaikka meitä syytetäänkin. En vain oikein usko, että helikopterihankinta on se hankinta, jolla nämä korvataan, ja että pystytään tekemään päätös, että pelkästään tämä ne korvaisi. Nythän miinatyöryhmä on julkistanut mietintönsä ja se on tullut julkisuuteen. En ole ollut tilaisuudessa tutustua siihen paremmin, mutta aika lailla erilainen ase se on kuin helikopteri, aika lailla erihintainen, eri lailla käytettävä, eri lailla ajateltava. Kun on vaadittu, että meidän pitäisi luopua miinoista, eivät Suomen jalkaväkimiinat liene aiheuttaneet yhtään siviiliuhria eivätkä sotilasuhria-

kaan, kovin monta ainakaan, taistelutilanteessa, jos ei vahinkoina.

Kaiken kaikkiaan täytyy olla tyytyväinen, että eduskunta on päätynyt tähän ratkaisuun tältä erää, että se ei anna tilausvaltuuksia. Keskustelu tästä kysymyksestä kevään korvalla jatkuu ja pääsemme siihen ottamaan uudelleen kantaa.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Opposition oikeus on tietysti arvostella hallitusta menettelytavoista ja olla eri mieltä siitä, onko toimittu oikein vai ei. Mutta sitä syytöstä en hyväksy, etteikö eduskunta olisi voinut käsitellä puolustussuunnitelmaa. Täällähän on ollut käsittelyssä selonteko nimeltään "Euroopan turvallisuuskehitys ja Suomen puolustus", ja yksi tärkeimmistä luvuista tässä on "Puolustuksen kehittäminen vuosina 1998—2008". Tässä on hyvin tarkkaan selvitetty eduskunnalle se, mitä ne suunnitelmat ovat, miten puolustusta kehitetään.

Ed. Kemppainen itse totesi muun muassa rakennemuutoksen, joka liittyy tähän suunnitelmaan. Samoin siinä on asevelvollisuuslain uudistaminen, joka on täällä käsitelty ja tänään hyväksytty, ja myös materiaalihankinnat, joita tässä kuvataan sillä tavoin, miten valmiusprikaatit kehitetään. Muun muassa tässä todetaan helikopterihankinnan olevan keskeinen osa valmiusprikaatien liikkuvuuden edistämisessä. Nämä kaikki asiat ja perustelut ovat olleet eduskunnassa käsiteltävinä kevään aikana, ja siinä mielessä sitä syytöstä, että helikopteriasia tai valmiusyhtymien kehittäminen olisi tehty tämän talon ulkopuolella, en voi hyväksyä.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kuten puheenvuorossanikin totesin, tiedän nyt jälkikäteen, että nämä ovat siellä. Mutta tiedämme, miten asioita eduskunnassa käsitellään ja miten sellaiset kansanedustajat, jotka eivät nimenomaisesti kuulu näihin valiokuntiin, pystyvät osallistumaan keskusteluun. Kun vielä muistaa sen käsittelytilanteen täällä, niin ei tämä ole kyllä mielestäni ole ollut riittävän korkealle tasolle nostettuna poliittisessa keskustelussa, niin että ainakaan moraalista tai poliittista sitoutumista meiltä voitaisiin tähän edellyttää, tietenkin muodollisesti ja ehkä paperilla. Kyllä tämä ainakin minulle on henkisesti päätöksenteon salakuljettamista. Kyllä näiden asioiden kuuluisi olla myös keskustelussa vaikkapa Puolustusvoimien sisällä tai julkisessa sanassa, ja siinä olisi kyllä voinut olla myös puolustusministeri aktiivisempi, että hän meiltä myös de facto hyväksymisen ja sitoutumisen asiaan olisi saanut.

Ed. P u h j o : Herra puhemies! 90-luvulla näyttävät suomalaisen yhteiskunnan kaikki arvot menneen aivan päälaelleen. Aiemmin yhteiskuntaa kehitettiin siinä suhteessa, että koetettiin pitää huolta kaikista kansalaisista. 90-luvun kehitys vaikuttaa aivan päinvastaiselta. Jos seuraamme valtion budjetteja, niin kuntien tärkeitä palveluita ihmisten tarpeisiin supistetaan rajusti. Sen sijaan kasvuvauhti varustautumisessa on rajua. Tässä on sellaista ristiriitaa, että aikaisempaa hyvinvointivaltiota ollaan todellakin purkamassa.

Ollaanko nyt valmistautumassa Natoon? Nimittäin koko 90-luku on ollut sellaisten suunnitelmien tekoa, ja kaikki ne vaiheet ovat toteutuneet, mitkä Natoon liittämisessä ovat tarpeen. Se ei tietenkään käy äkkiä, vaan vie suomalaisessa yhteiskunnassa ehkä kymmenen vuotta aikaa.

Jos vertaamme konkreettisella tasolla valtion budjettia, niin vuodesta 94 ensi vuoteen menot tippuvat tasan 10 miljardilla markalla. Samana aikana sosiaali- ja terveysministeriön luokan menot tippuvat aivan saman 10 miljardia markkaa. Kun otamme huomioon voimakkaan varustautumisen ja siihen lisätyt varat, jotka viimeisen kahden vuoden aikana ovat lisääntyneet 2 miljardia markkaa, niin voi sanoa, että kaikki muutkin yhteiskunnan hyvinvointipalvelut esimerkiksi opetus-, sivistys-, kulttuuri- ja urheilupuolella tulevat kärsimään ja jäämään vähän lapsipuolen asemaan. Tämän ulkopuolella ovat vielä eläkeasiat.

Jos maata koetetaan nopeasti varustaa ja tehdä se yhteensopivaksi Naton kanssa, on jotenkin kummallista ajatella esimerkiksi eläkeläisten ylimääräisen sairausvakuutusmaksuasian käsittelyä. Vuosi sitten eduskunta yksimielisesti päätti, että ensi vuodelle maksu alenisi 1 pennillä, ja nyt kävi eduskuntakäsittelyssä niin, että se aleneekin vain 0,3 pennillä. Eli tämä kiukkua herättävä epäoikeudenmukainen maksu tulee poistetuksi tällä käsittelyvauhdilla vasta vuoteen 2007 mennessä. Näin pieni asia eikä sitä saada kuntoon. Jotenkin asia ihmetyttää. Me tulemmekin esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä Puolustusvoimien hankintamenojen pienentämistä 1 miljardilla markalla, ja esitys on aivan hyvin perusteltu, kun sitä verrataan yhteiskunnan muuhun rahanjakoon.

Toisena on helikopteriasia. Se on kuuma asia ollut, ja ilmeisesti ainakin hallitus on yrittänyt

viedä sitä äkkipikaisena päätöksenä lävitse, mutta eduskunta laittoi aika hyvin hanttiin ja tilausvaltuuksia ei nyt ainakaan vielä tullut. Meidän ryhmämme esitti syyskuussa talousarvioaloitteen, että kaikki tilausvaltuudet poistetaan. Me olemme tyytyväisiä, että näin on nyt käynyt, mutta kyse lienee ilmeisesti vain aikalisän ottamisesta, kun pääministerikin on ilmoittanut, että asiaan palataan keväällä lisäbudjetissa.

Jos katsotaan budjettikirjaa, siellä helikopteriasia on aika taitavasti piilotettu, kuten myös valtiovarainvaliokunnan mietinnössä: budjettikirjassa selvitysosaan ja mietinnössä perusteluosaan, mihin me tässä salissa emme ollenkaan voi puuttua, siis niissä oleviin teksteihin. Sen sijaan itse momenttiosasta, jota valiokunta on muunnellut, sana helikopteri puuttuu kokonaan. Tulee sellainen vaikutelma, että nämä helikopterihankinnat yritetään kaikesta huolimatta ujuttaa vaivihkaa, kun ne on piilotettu nytkin momentissa mainitun valmiusyhtymien perustamisen selän taakse.

Me haluamme tehdä ja teemmekin yksityiskohtaisessa käsittelyssä perustelulausumaehdotuksen, ettei hallituksen esityksen perusteluissa ja mietinnössä olevia helikopterikohtia lainkaan mainittaisi ja ne poistettaisiin sieltä lähinnä sen takia, että näitä tulevia hankintoja ei lähdettäisi vaivihkaa tekemään ennen eduskunnan tekemiä päätöksiä. Riski siihen, että vaivihkaisia päätöksiä eri osa-alueiden hankinnoista tehdään, on iso, koska se on maan tapa. Monia asioita hoidetaan puoliksi kuntoon jo ennen kuin päätökset on tehty, ja tämä ei ole oikea tapa ainakaan tämän asian käsittelemisessä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. R i n n e : Rouva puhemies! Käytän tämän puheenvuoron sen takia, että täällä muutama päivä sitten leikattiin leipäjonoissa viruvilta ihmisiltä viimeisiä leipäpaloja. Koska valtion budjetti on aina se, mikä on, se määrä ja raami, kysymys on siitä, miten ne rahat jaetaan. Jotain todella ratkaisevaa on tapahtunut, minun mielestäni kielteiseen suuntaan. Nimittäin ensin sanoisin, että maanpuolustustahto ja isänmaallisuus on vahvempaa ja yhtenäisempää tänä päivänä kuin koskaan ennen ja sitä ei kannattaisi tuhota sellaisilla hankinnoilla, jotka johtavat todella suuren osan kansaa aivan sietämättömään tilanteeseen. Se demoralisoi maanpuolustustahtoa.

Eli tätä, mistä tässä puheenvuoron käytän, ei ole lupa tulkita minkäänlaiseksi epäisänmaallisuudeksi tai sen kaltaiseksi. Nimittäin työväenliike on aina ollut isänmaallinen, mutta se on ollut myös rauhanliike. Jos talvisodassa punaorvot eivät olisi taistelleet, emme olisi täällä, vaan sadan kilometrin välein Siperiassa. Se on todellista isänmaallisuutta, jos on isät ammuttu ja silti puolustetaan isänmaata.

Mutta jotain kummallista on tapahtunut, siis aivan merkillistä. Hornetit myytiin meille 10 miljardilla. Hinta taitaa olla 19 miljardia tällä hetkellä, ja lisää tulee kaikkine herkkuineen vaikka kuinka paljon. Sitten on tällaisia tiedustelukoneita, näitä liidokkeja hankinnassa: 5 miljardia. Ne maksavat lopulta vähintään 10 miljardia. Sitten kangastelee helikopterihankinta, ja se tulee toteutumaan varmasti. Sehän on päätetty. Sehän on täysin selvää. Täällä on aivan turha puhuakaan mistään muusta. Siihen on 5 miljardia esitetty. Se tulee varmasti 10 miljardia maksamaan vähintään. Sukellusvenelaivastosta ollaan haaveilemassa jo täytä häkää. Jos on työväenliike hallituksessa ja saadaan kolmas nainen sotaministeriksi, niin varmasti tämäkin toteutuu. Siitä ei ole pienintäkään epäilystä.

Nimittäin näitä hankkeita ajetaan samalla lailla kuin pankkitukea. Silloinen Suomen Pankin pääjohtaja, muistaakseni Ollila (Ed. Elo: Ollila oli vain johtaja!) — taisi olla vain johtaja, kuitenkin varsin merkittävä entinen valtiovarainministeri — sanoi, että pankkitukikriisi, jos niin voidaan sanoa, tulee maksamaan korkeintaan 3 miljardia. Hän sanoi luvun 3 miljardia julkisesti. Tähän mennessä on kulunut 53 miljardia. Eli näitä ajetaan tällä tavalla.

On tapahtunut joku kummallinen militarisointi, siis sellainen, josta käyttäisin sanaa pyssyusko. Sana on lainattu Pentti Haanpäältä. Minä en ole näin hyvää sanaa osannut keksiä, mutta siis sellainen pyssyuskoisuus. Nyt kun meitä ei kukaan uhkaa, on tällainen pyssyusko erityisesti työväenliikkeeseen tullut. Se on aivan käsittämätöntä. Kulttuuriministeri Anderssonin rauhanpuheetkin ovat haihtuneet kuin tykistökeskityksen jälkeen ruudinsavu maailmalle. Pääministeri Lipposta joutuvat ase-esittelyssä kenraalit raahaamaan raskaan singon tähtäinlaitteista ihan puoliväkisin pois. Hänhän oli aikoinaan syytteessä jopa siitä, että yllytti aseistakieltäytymiseen. Siis jotain kummallista on tapahtunut, aivan kummallista.

Sitten näitä tykistön mittauslaitteita viedään Itä-Timorille täyttä häkää ja kurdialueille kuljetusvaunuja oikein urakalla ja suurella innostuksella. Siinä ovat mukana entiset SDP:n rauhanaktivistit, tekisi mieli sanoa: sifonkihuivisosialistit pistävissä papiljoteissaan. Ei tässä oikein enää muuta osaa sanoa. Siis jotain aivan merkillistä on tapahtunut, aivan käsittämätöntä. Kaiken lisäksi vielä ed. Erkki Tuomioja hyväksyi suunnittelurahat näille helikoptereille. Hän on aivan varmasti viimeinen tukilinja, ja sekin näyttää pettävän. Mitä tästä loppujen lopuksi seuraa?

Kun aikaa on vähän, olen aina tiivistänyt sanomiseni siitä syystä, että en varasta tai käytä väärin edustajatoverien aikaa. Eli olen päättänyt tiivistää muutamaan runonsäkeeseen kaiken, mitä vielä haluan sanoa:

"Veljet ja sisaret pyssyuskossa"

Hekluntin Kustu ja Anneli Taina,
hakkapeliitat
marssivat aina

Leipzigiin, Lüziin vai Puolan soille?
Hitot me annamme Smolenskiloille.

Rynnäkköpyssyt ja sukkanauhaliivit,
taisteluvöissä
rivimme tiiviit.

Hornetit, tykit ja miinoja monta,
oksilta varisee
suolet ja sonta.

Tänään ei riitä pienempi into:
Euroopan kentille
isompi sinko,

sinkkiarkku ja komentosanat:
Suomen kartalle
pitemmät janat!

Pyssyjen yössä
kannusten marssi
tyhjää on täynnä
Sotilasfarssi!

Asento, lepo ja
taakse poistu!
Tämäkö Suomen
pelastusloitsu?

Innolla poljemme Euroopan urut.
Millä me korvaamme
vanhempain surut?

Sitten tämmöinen runo, joka ei ole riimitetty, kertoo Horneteista. Kun nyt mennään jo yli 20 miljardin hinnassa, on jonkinnäköinen runontapainen syytä siitä tiivistää:

Älä itke, äiti-Elisabeth,
kuivaa kyyneleesi pitsireunaiseen!
Hillitse miehekäs liikutuksesi, isä Iiro!
Purista huulesi tiukkaan, serkkumme Esko!

Se on poika! (Siis tämä Hornet)

Lapsi on kaunis,
komein kaikista:
äitinsä silmät,
isänsä suu
ja kuoppa leuassa.

Erinomaiset rynnäköintiominaisuudet,
ulottuvuutemme viisinkertaistuu
ilmassa tapahtuvalla tankkauksella
aina Uralille asti.
Eikä takaisintankkausta tarvita.
Kykenet taisteluun raskaan Suhoi-27 -taisteluhävittäjän kanssa
(jos ne nyt yleensä kykenevät Karjalan kentiltään edes ilmaan pääsemään)

Viime kerralla jäi kahteen luokkaan
Viipurin maalaiskunnan alakansakoulussa
jälki-istunnon ja korvausten kera.

Älä itke, äiti-Elisabeth,
vaikkei ostosmatkasi ministerinä osuneetkaan
lentotukialusten romuttamoon.

Sillä vielä kerran me purjehdimme
Kronstadtin edustalle
laivueet kannella
kuin kyyhkyt!

Mutta saithan sinä ostaa
satojatuhansia kiinalaisia rynnäkkökiväärejä,
kymmeniä itäsaksalaisia panssarivaunuja
ampumatarvikkeita junalasteittain,
vesistönylityskalustoa hehtaarikaupalla —
kuin ihania laukkuja tai viehättäviä huiveja.
Heräteostoina!

Ja kenraali
pää kissaeläinten välissä
kuin kuhiseva kimalaispesä hellepäivän aamuna,
siannahkakäsine lipassa
tiukasti kuin tikka suomalaisessa kelossa:
"Poikamme voi iskeä missä tahansa!
Vapise Eurooppa,
vapise Aasia,
vapise Euraasia,
vapise koko Trans-Atlantti!"

Mutta kaunis muisto St. Louisista meille kaikille
kuitenkin jäi.
Amerikkalainen sotilaspastori rukoili pojillemme
menestystä,
tulivoimaa toivotteli
repeytyneitä rapamahoja,
irronneita raajoja,
suolenpätkiä,
silpoutuneita jäseniä, kauhua, itkua.
Jumalan siunausta Amerikan tukikohdan sotilaspastori toivotteli,
kastemekon ohjuksen kaulalle asetteli,
asejärjestelmälle menestystä rukoili,
konetykeille häiriöttömyyttä pyyteli,
lämpöohjuksille tarkkuutta aneli,
että siihen pakenevan perheen pienimpäkin varmasti ja tarkasti osuisi:

"Sallikaa lasten tulla minun tyköni!"

Mutta mitä se pappi tarkoitti sanoessaan
"että Suomesta tulisi uusien hävittäjien ansiosta
parempi paikka elää"?
Voi tätä Suomi-tietouden tasoa!

Lottovoittajia me olemme!

Seuraavaksi runo "Tappajavirus iski työväenliikkeen neljännen luokan nostomiehiin":

Tyrät rytkyy,
metsä raikaa
paukutellen
tätä aikaa:

nitropurkit
maastopuvut,
kaljun peittää
rautakuvut.

Noetut naamat lepikosta
pikkuaivon kosteikosta.
Naton haahkanuntuvahaalareissa voi tulla vilu!

Tämä runo on viimeinen, "Yhteiskuntajärjestelmän puolustuslinjoilla":

Kroonikko-osasto:
kosteat vaipat.
Valtion budjetti:
kopterin laipat.

Mustat henkselit,
valkoinen paita.
Minne on hävinnyt
punainen raita?

Markkinavoimat,
valkoinen aate.
Tähänkö luovutti
työväenaate?

Ed. E l o : Rouva puhemies! (Ed. Lamminen: Pistäkää paremmaksi!) — Todella niin kuin Lamminen totesi, on aika vaikea ed. Rinteen erinomaisen puheenvuoron jälkeen tulla puhumaan, mutta ehkä voisi aloittaa sillä tavalla, että yhdyn pääpiirteissään ed. Rinteen puheenvuoroon kuitenkin. Se oli erinomainen puheenvuoro. Vaikka siinä oli vähän runomittaa, kyllä se kuvasi kuitenkin tämän päivän tilannetta.

Aloittaisin, rouva puhemies, kuitenkin tämän puheenvuoron siitä, mitä ed. Tennilä sanoi. Kun eilen käynnistin keskustelua Suomen mahdollisesta jäsenyydestä Länsi-Euroopan unionissa Weu:ssa ja toisaalta sen kytkennästä Natoon, ministeri Norrback todella vastasi, että hän on ollut pitkään vankka Naton kannattaja. Hän ei oikeastaan minun kysymykseeni siitä, onko mahdollista, että Suomi liittyy pelkästään Länsi-Euroopan unioniin eli Weu:hun ilman Nato-kytkentää, ollenkaan vastannutkaan.

Kun nyt ministeri Taina on paikalla, mielelläni kuulisin puolustushallinnon näkemyksen tästä. Olen ymmärtänyt, että ulkoministeriössä kuitenkin vallitseva käsitys on se, että Suomen jäsenyyteen Länsi-Euroopan unionissa liittyy kyllä samanaikaisesti Nato-jäsenyys. (Ed. Laakso: Se on myös Weu:n käsitys!) — Se, ed. Laakso, ei ole aivan näin yksiselitteistä. Olen ollut, niin kuin ehkä ed. Laaksokin, Weu:n kokouksissa ja keskustellut Weu:n virkamiesten kanssa. En mene nyt nimiin tässä, mutta kyllä vallitsee myös se

käsitys, että Maastrichtin sopimuksen mukaisesti Suomella olisi mahdollisuus liittyä joko jäseneksi Weu:hun tai olla tarkkailijana, niin kuin me tällä hetkellä olemme.

Mikään tarkkailijamaista ei ole ainakaan tällä hetkellä liittymässä Natoon. Erikseen on sitten vielä Tanska, joka on jo Naton jäsen. Aika merkillistä kyllä on, että Tanska ei kuitenkaan ole halunnut Weu:n täysjäseneksi. Mutta varmasti puolustushallinnossa on jokin kuva tästä. Minusta olisi hyvin mielenkiintoista kuulla, mikä on puolustushallinnon näkemys siitä, voiko Suomi liittyä Länsi-Euroopan unioniin liittymättä samanaikaisesti Nato-jäsenyyteen.

Kyllä minun mielestäni, vaikka ministeri Halonen on poissa, jonkinlainen vastaus tällä hetkellä joko puolustus- tai ulkoasiainhallinnolta tähän pitäisi tulla. Jokin kanta Suomella pitäisi tähän olla.

Totesin täällä eilen — ihan tiedoksi vain — että kun olin Ulkopoliitisen instituutin järjestämässä tilaisuudessa viisi kuusi viikkoa sitten, Itävallan valtiosihteeri sanoi, että tämä on Itävallassa puoluepoliittinen kysymys. Konservatiivit kannattavat Weu:n jäsenyyttä samanaikaisesti Naton jäsenyyden kanssa ja jotkut sitten ovat, eri puolueiden edustajat, eri mieltä siitä asiasta ja ovat sitä mieltä, että Itävalta voisi liittyä pelkästään Länsi-Euroopan unionin jäseneksi.

Toinen näkökohta liittyy siihen, että Ruotsissa eversti Johan Kihl, joka on Ruotsin strategiaosaston päämajan päällikkö, joitakin aikoja sitten teki sen johtopäätöksen, että Ruotsin rannikkopuolustuksen rooli on voimakkaasti vähentynyt. Kun hän totesi, että Venäjän laivasto on ruostumassa, ja teki sen johtopäätöksen muutenkin, että Venäjästä ei enää ole uhkaa Ruotsille, olisi mielenkiintoista kuulla, mikä on esimerkiksi puolustusministeri Tainan käsitys ja mikä on puolustusministeriön analyysi tästä tilanteesta.

Täällä ed. Rinne ja monet muut ovat jo viitanneet siihen ihmeelliseen tilanteeseen, että kun kaikkialta muualta tällä hetkellä vähennetään menoja, puolustusvoimat näyttää olevan ainoa paikka nimenomaan Suomessa, missä menoihin ei ole koskettu. Ruotsissa, niin kuin ministeri Taina tietää, on jo vähennetty puolustusmenoja ja tullaan voimakkaasti vähentämään. Ruotsin analyysi on selvä: Esimerkiksi Venäjän uhka on selvästi pienentynyt, käytännössä olematon. Kyllä minä toivon, että ministerillä on jokin vastaus kysymykseen, mikä on ministeriön käsitys siitä. Mielellään kuulisi ulkoministeriönkin näkemyksen, jota ministeri Norrback täällä edustaa.

Mitä tulee hankintoihin, mehän olemme jo kuulleet monissa puheenvuoroissa niistä, erityisesti helikopterihankinnoista, joissa nyt suunnitellaan 5 miljardin markan lisäyksiä. Kyllä näitä aika vaikea on tässä tilanteessa perustella. Kun maailman laajuinen analyysi on se, että jännitys pienenee ja puolustusmenoja voidaan vähentää, me suomalaiset vain jatkuvasti aseistaudumme lisää. Siinä mielessä tuntuisi, että juuri tässä tilanteessa, ehkä ihan muutaman kuukauden aikana, tilanne on muuttunut. Jatkuvasti enenevässä määrin voidaan todeta, että jännitys pienenee ja uhkakuvat häipyvät.

Lopuksi muutama sana ajankohtaisesta maamiinatilanteesta. Eilenhän ulkoministeriön työryhmä esitti nykyjärjestelmälle sen vaihtoehdon, joka maksaisi 4,4—4,6 miljardia markkaa ja jossa annettiin kyllä aikaa kymmenen vuotta, mutta jos sitä vaikka nyt lähdetään toteuttamaan ensi vuoden budjetissa tai vuoden 99 budjetissa, sehän tarkoittaisi yli 500 miljoonan markan menoja kuitenkin vuositasolla, yli puolen miljardin markan menoja. Tähän ei kukaan ole ehtinyt ottaa kantaa vielä, kuinka realistinen työryhmän arvio on, mutta todennäköisesti se perustuu hyvin pitkälle tosiasioihin, jotka ovat tällä hetkellä tiedossa.

Siinä mielessä toteaisin, että on ensinnäkin hyvä, että ulkoministeriö on omalta osaltaan ollut tekemässä tätä arviota maamiinojen korvaamisen kustannuksista, ja myös ymmärsin, että päätös on se, että Suomi liittyy Ottawa-prosessiin vähän myöhässä vuonna 2006, koska jokainen me tiedämme, että kun Suomi on ainoa EU-maa, joka ei ole Ottawa-prosessiin liittymässä, sehän tarkoittaa sitä, että paine Suomea kohtaan on kova. Toisaalta tietysti kannattaa muistaa, että niin kauan kuin USA, Venäjä, Kiina, Intia ja Pakistan ovat ulkopuolella, tässä asiassa on vielä paljon tekemistä sen jälkeen, kun Suomikin on tehnyt myönteisen ratkaisun. (Ed. Laakso: Venäjän kanta on tässä asiassa sama kuin Suomen!) — Se on hyvä, ed. Laakso tietää, että Venäjän kanta on sama kuin Suomen kanta. Toivottavasti Venäjä sanoo sen julkisuudessakin, ei pelkästään täällä eduskunnan täysistunnossa ed. Laakson suulla.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minua kovasti ihmetyttää ed. Elon vertaus muiden maiden puolustusbudjetteihin ja siihen, että näitä vähennetään. Hänellä toki on tiedossa se, että Suomen puolustusbudjetti kaikkina aikoina on ollut kovasti minimaali-

nen, jälkeenjäänyt suorastaan, ja sehän näkyy meidän puolustusaseistuksestamme. Me olemme ryysyläisen tasolla. Siitä on vaikea vähentää. Olisi helppo vähentää, jos oltaisiin jossain Ruotsin puolustusbudjetin tasolla. Siitä varmasti voidaan vähentää.

Ed. Rinteelle sanoisin, että muutaman vuoden kuluttua ei ole edes soppajonoja Suomessa, vaan jokainen, joka tarvitsee soppaa, kiristää sitä vaikka jalkahiestään, jos näin on todella, että meillä ei ole edes puolustustarvikkeita enää tässä maassa.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Vähän hämmästelin ensimmäisiä tässä keskustelussa käytettyjä puheenvuoroja, jotka lähtivät Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä. Ei hallituksen piirissä ole mitään suunnitelmia muuttaa aikaisempia linjauksia siitä, että emme hae jäsenyyttä. Aivan samalla tavalla suhtautuminen Weu:hun on sama kuin ennenkin. Katsomme, että Weu-jäsenyys merkitsisi samalla Nato-jäsenyyttä, ja kun emme ole sotilasliittoon hakemassa, niin emme myöskään Weu:n jäseneksi.

Sen sijaan niissä yhteistyömuodoissa, joita sekä Weu:n piirissä että nyt Weagissa samoin kuin Naton kanssa yhteistyössä on kehitetty myös liittoutumattomille maille, Suomi on tietysti ollut aktiivisesti mukana. Muun muassa yhteisen kriisinhallintakapasiteetin kehittäminen on erittäin tärkeä asia, joka on tämän vuoden aikana edennyt hyvin erilaisin päätöksin.

Mitä tulee puolustusmenojen vähentämisiin, on totta, että monissa Euroopan maissa on tehty uusia päätöksiä ja suunnitelmia puolustusvoimien kehittämisestä, mutta kyllä niissä maissa on kysymys tehostamisesta ja rationalisoinnista, ei niinkään puolustuskyvyn heikentämisestä, mihin ed. Elo viittasi, että sellaisia suunnitelmia olisi. Kyllä Ruotsikin puolustuskyvystään jatkuvasti huolehtii ja tehostaa omaa toimintaansa, muun muassa omaa rannikkopuolustustaan.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ensinnäkin ed. Bremerille haluan todeta, että se pitää paikkansa, että Suomen puolustusmenot aina ovat olleet suhteellisen vaatimattomia eurooppalaisellakin tasolla. Mutta hämmästystä tietysti herättää se, että kun nyt kuitenkin ed. Bremerkin on varmasti tullut siihen tulokseen, että jännitys on vähenemässä ja sodan uhkat häviävät, niin minkä takia nyt Suomi on suhteellisesti lisäämässä puolustusmenojaan. Se ihmetyttää minua, se ihmetyttää varmasti monia muita samanaikaisesti.

Tämä oli hyvä, mitä ministeri Taina aika yksiselitteisesti sanoi, eli ainakin Suomen puolustusministeriön tulkinta nyt näyttää olevan se, että Weu:n jäsenyys automaattisesti merkitsisi Nato-jäsenyyttä. Ministeri Taina, ei näin kyllä ole. Voi olla, että teille on annettu se kuva ministeriön virkamiesten ja kenraalien taholta. Mutta kun tätä keskustelua nyt Euroopassa seuraa, on täysin mahdollista, että Suomi liittyy tai pyrkii liittymään Weu:n jäseneksi. Sehän nähtäisiin vasta silloin, onko se mahdollista vai ei, jos Suomi ilmoittaa esimerkiksi, että me haluamme olla Weu:n jäseniä, ilman että me olemme Naton jäseniä.

Ihmettelen vähän sitä logiikkaa tässä, kun Suomi on kuitenkin mennyt Euroopan unioniin ja kun Suomi pyrkii menemään kovaan ytimeen eli Emuun ja muka hakee turvallisuutta. Ministeri Taina, mitä turvallisuutta Emu luo enemmän kuin esimerkiksi Weu? Siinä mielessä tässä on aivan selvä epäloogisuus Suomen kannalta olemassa.

Minä pahoin pelkään, että ministeri Tainan vastaus tarkoittaa sitä, että odotetaan niin kauan, kunnes Nato-jäsenyys kypsyy, ja samanaikaisesti mennään sekä Weu:hun että Natoon.

Ed. L a a k s o : Rouva puhemies! Ed. Elon esille nostama kysymys Suomen mahdollisesta jäsenyydestä Länsi-Euroopan unionissa eli Euroopan unionin sotilaallisessa käsivarressa on tietenkin tärkeä asia.

En ole oikein ymmärtänyt sitä, miksi ed. Elo jo useampaan otteeseen on esittänyt, että Suomen pitäisi liittyä Länsi-Euroopan unionin Weu:n jäseneksi. (Ed. Elo: Harkitaan sitä!) Weu on sotilasliitto, ja tämä on myös Suomen hallituksen kanta. Weu on sotilasliitto kaikkien asiakirjojensa mukaisesti. Weu:n perusasiakirjan 5 artikla lähtee kollektiivisesta puolustuksesta eli on luonteeltaan vielä automaattisempi kuin Naton asianomaisen perussopimuksen 5 artikla. Lähtökohta on se, että kun yksi Weu:n jäsenmaa joutuu hyökkäyksen kohteeksi, muut jäsenmaat automaattisesti ilman konsultaatiota, ilman neuvotteluja, puolustavat sotilaallisesti hyökkäyksen kohteeksi joutunutta maata.

Silloin kun Suomi neuvotteli jäsenyyden Euroopan unionissa, lähtökohta nimenomaisesti oli se, että Suomi liittyy Euroopan unionin jäseneksi sotilaallisesti liittoutumattomana. Tästä syystä Suomi ei hakenut Länsi-Euroopan unionin

Weu:n jäsenyyttä. Tässä vaiheessa Suomen hallitus ei selvittänyt Weu:n jäsenyyden ja mahdollisen Nato-jäsenyyden välistä suhdetta.

Niissä keskusteluissa, joita erityisesti Itävallan ja Weu:n sekä Itävallan ja Naton välillä on käyty, on myös yksiselitteisesti selvinnyt se, että Itävallan kansanpuolueen jäsenyysvaatimukseen on vastattu sekä Weu:n että Naton taholta yksiselitteisesti, että jäsenyys Weu:ssa edellyttää myös jäsenyyttä Pohjois-Atlantin sotilasliitossa Natossa. Itävallan kansanpuolueella, siis konservatiivisella puolueellahan, ei ole mitään tätä vastaan eikä myöskään Nato-jäsenyyttä vastaan, mutta maan sosialidemokraattinen johto on katsonut, että jäsenyys Weu:ssa merkitsisi samalla jäsenyyttä sotilasliitossa ja olisi osa sitä prosessia, jonka tuloksena Itävallasta tulisi myös Naton jäsenmaa.

Ed. Elo, ennen Amsterdamin huippukokousta Suomessa keskusteltiin melko paljon siitä, mikä on Suomen linja Länsi-Euroopan unionin ja Euroopan unionin yhdistämiseen. Täytyy sanoa, että tässä kysymyksessä Suomesta lähti hyvin ristiriitaisia viestejä, kun eduskunta ja myös hallitus pitivät lähtökohtana sitä, että Suomi ei kannata Weu:n ja Euroopan unionin yhdistämistä, koska tämän tuloksena EU ottaisi itselleen ne tehtävät, jotka tällä hetkellä ovat sotilasliitto Weu:lla, ja ikään kuin EU:sta muodostuisi sotilasliitto. Pääministeri Lipposen taholta valitettavasti monen monta kertaa viestitettiin toisenlaista sanomaa ulkomaille. Sekä idässä että lännessä syntyi aikamoinen sekaannus pääministeri Lipposen sanomisista, joissa hän näytti vihreää valoa Weu:n ja EU:n yhdistämishankkeelle.

Amsterdamin huippukokouksessa tässä suhteessa otettiin tietty aikalisä. Amsterdamin huippukokous ei päättänyt hyväksyä kannanotoksi sitä, että järjestöt yhdistetään, mutta sen sijaan huippukokous kyllä ilmaisee tavoitteena olevan näiden kahden järjestön yhdistäminen. Käytännössä kyse on tietenkin prosessista ja pitkäaikaisesta prosessista, emmekä edes tiedä, miten tämä prosessi päättyy. Mutta merkittävät voimat, ennen kaikkea Saksa ja Ranska, kannattavat EU:n ja Weu:n yhdistämistä, koska tätä kautta saavutettaisiin se päämäärä, että nyt sotilaallisesti liittoutumattomat EU:n jäsenmaat tulevaisuudessa olisivat osa myös sotilasliitoksi muodostuvaa Euroopan unionia. Tämä luonnollisesti pitää sisällään myös sen, että tässä vaiheessa kaikki Euroopan unionin jäsenmaat olisivat myös Pohjois-Atlantin sotilasliiton Naton jäseniä.

Se, mistä itse olen arvostellut Suomen ulkopoliittista johtoa, on se, että ulkopoliittinen johto kyllä ilmaisee kannakseen sen, että Suomi on Euroopan unionin sisällä sotilaallisesti liittoutumaton maa Ruotsin, Itävallan ja Irlannin ohella, mutta samanaikaisesti ainoatakaan sellaista puheenvuoroa ei löydy presidentiltä, ulkoministeriltä, pääministeriltä tai puolustusministeriltä, jossa pohdittaisiin sotilaallisesti liittoutumattoman Euroopan unionin jäsenmaan merkitystä ja panosta sotilaallisesti liittoutumattomana tulevaisuudessa rakennettaessa Euroopalle uutta turvallisuusarkkitehtuuria. Ulkopoliittinen johto on valmis toteamaan, että tässä ja nyt Suomi on sotilaallisesti liittoutumaton maa, mutta tulevaisuutta ei haluta katsoa.

Se, mitä odotan, on, että varsinkin tilanteessa, jossa presidentinvaalikamppailu on pian alkamassa, potentiaaliset presidenttiehdokkaat ilmaisisivat oman kantansa siihen, miten he näkevät Suomen roolin tulevaisuudessa uudessa eurooppalaisessa turvallisuusarkkitehtuurissa, onko sotilaallisesti liittoutumattomalla Suomella oma panoksensa, tehtävänsä ja paikkansa tällaisessa järjestelmässä vai ei.

Täytyy sanoa, että näin jälkikäteen ajateltuna esimerkiksi tuki presidentti Ahtisaaren valinnalle oli oikea, kun tätä valintaa tarkastelee suhteessa Suomen sotilaalliseen liittoutumattomuuteen. Tätä kautta voi myös sanoa, että toinen merkittävä presidenttiehdokas Elisabeth Rehn on myöhemmin ilmaissut omana kantanaan sen, että Suomen pitäisi liittoutua sotilaallisesti. Voimme sanoa, että tuki presidentti Ahtisaarelle on ollut sikäli merkittävä ja tärkeä asia, että hän on pitänyt Suomen sotilaallisesti liittoutumattomana. Se, mitä odotan, on, että presidentti Ahtisaari ilmaisisi hyvissä ajoin, että myös tulevaisuudessa sotilaallisesti liittoutumattomalla Suomella on paikka Euroopan unionin sisällä ja Euroopan turvallisuusarkkitehtuuria rakennettaessa.

Rouva puhemies! Kysymys helikopterihankinnoista on puhuttanut eduskuntaa jonkin verran, ei niinkään puolustusselonteon hyväksymisen yhteydessä. Silloinhan kävi niin, että sitä laajaa asehankintaohjelmaa, joka sisältyy puolustusselontekoon, ei etukäteen käsitellyt puolustusselonteon hyväksymisen yhteydessä yksikään eduskunnan valiokunta. Puolustusvaliokunnalle ilmoitettiin, että valtiovarainvaliokunta käsittelee tämän laajan asehankintaohjelman ja siksi puolustusvaliokunnan ei ole tarpeen sitä tehdä. Katsottiin myös, että helikopterihankinnat kuuluvat sinne.

Varmuuden vuoksi jätimme kuitenkin edustajien Laineen ja Pykäläisen kanssa eriävän mielipiteen asehankintoja ja erityisesti helikopterihankintoja koskevalta osin. Myöhemmin kävi ilmi, että ei myöskään valtiovarainvaliokunta käsitellyt tätä laajaa asehankintaohjelmaa ja sen rahoittamista, asehankintaohjelmasta aiheutuvia kustannuksia, eikä myöskään ulkoasiainvaliokunta, joka teki mietinnön puolustusselonteosta.

En oikein myöskään voi olla samaa mieltä puolustusministeri Tainan kanssa siitä, kun te viikko sitten käydyssä keskustelussa totesitte, että helikopterihankinta oli olennainen osa puolustusselontekoa. Jos se todella olisi ollut olennainen osa, niin luonnollisesti tälle hankinnalle olisi silloin uhrattu kahta riviä enemmän tilaa. Nythän puolustusselonteossa todetaan vain, että tulevaisuudessa 2000-luvulle tultaessa on tarkoitus hankkia kuljetushelikoptereita ja tulitukeen soveltuvia helikoptereita. (Ed. Elo: Ed. Laakso on oikeassa!) Tässä mielessä esimerkiksi ed. Rinne, joka mainitsi, että helikopterihankinta ikään kuin salakuljetettiin puolustusselonteon kautta muka eduskunnan hyväksyttäväksi, mielestäni on tässä suhteessa kyllä oikeassa.

Mutta se arvostelu, mitä eduskunta on kohdistanut tähän salakuljetukseen, on tuottanut tavallaan tuloksen. Nyt me voimme ensi vuoden alkupuolella käsitellä helikopterihankinnan, joka irrotetaan muusta valmiusyhtymien kehittämisen tilausvaltuudesta, ja tämä on myönteinen asia. En vieläkään tänä päivänä ymmärrä, miksi helikopterihankinta on kätketty valmiusyhtymien kehittämisen sisälle eikä sitä tuoda erikseen eduskunnan käsittelyyn. Se olisi ollut tietenkin paljon reilumpi tapa, jos kysymys ei ole salakuljetusyrityksestä.

Valtiovarainvaliokunnan puolustusjaosto on aivan oikein linjannut tietyt lähtökohdat sille, minkälaisia selvityksiä eduskunta vielä haluaa käsitellessään tulevaisuudessa, ensi vuoden alkupuolella, tilausvaltuutta. Valtiovarainvaliokunnan puolustusjaoston tärkein näkökohta on ollut se, että on selvitettävä mahdollisen helikopterihankinnan vaikutukset puolustuspolitiikan kokonaisuuteen. Tässä suhteessa voidaan sanoa, että tämä kaikkein tärkein kysymys on pääosin selvittämättä.

Ed. Tennilä pelkisti tämän asian siten, että hänen mielestään helikopterihankinnoissa on kyse Nato-jäsenyyteen valmistautumisesta. Itse olen sitä mieltä, että kysymys on saman kaltaisen puolustusdoktriinin käyttöön ottamisesta helikopterihankinnan myötä, joka doktriini on käytössä myös Naton jäsenmaissa, ja saattaa olla, että helikopterihankinta toimii ikään kuin viestinä Suomen valmiudesta yhteensovittaa paitsi asejärjestelmiä myös puolustusdoktriiniaan niiden lähtökohtien kanssa, joita Natossa ja Natomaissa on jo käytössä.

Joka tapauksessa on siis välttämätöntä, että me pääsemme ensi vuoden alkupuolella keskustelemaan helikopterihankinnan vaikutuksista puolustuspolitiikan kokonaisuuteen. Tämän vaatimuksenhan esitti myös SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja ed. Erkki Tuomioja jo budjetin lähetekeskustelussa, ja samaa lähtökohtaa kannatti myös puolustusvaliokunta ja myöhemmin eduskunnan valtiovarainvaliokunnan puolustusjaosto. Sekä puolustusvaliokunta että puolustusjaosto ovat edellyttäneet myös yksityiskohtaisempaa selvitystä helikopterihankinnan kokonaiskustannuksista.

Kun lukee kaikki ne viralliset ilmoitukset, mitä eduskunnalle on tehty helikopterihankinnan kustannuksista, päädymme kovin erilaisiin lukuihin. Meille on kerrottu helikopterihankinnan olevan noin puolet 7 760 miljoonan markan tilausvaltuudesta. Puoleksi on sanottu noin 3,9:ää miljardia markkaa. Samanaikaisesti kuitenkin esimerkiksi eräissä muistioissa kerrotaan helikopterien osuuden tilausvaltuudesta olevan 3 600 miljoonaa markkaa. Puolustusjaostossa kenraali Hägglund puhui ensi vaiheen maksavan vajaat 4 miljardia markkaa. (Ed. Rinne: Siis ensi vaiheen?) — Ensi vaiheen. — Ne, jotka eivät ole tutustuneet budjettiesitykseen, eivät ole huomanneet sitä, että budjettiesityksessä kyllä puhutaan jo toisestakin vaiheesta. Toinen vaihe eli helikopterihankinnan loppuun saattaminen vaatii vielä uuden tilausvaltuuden. Puolustusjaosto aivan oikein vaatii myös selvitystä toisen vaiheen osalta tilausvaltuuden täsmällisestä sisällöstä ja ajoittumisesta.

Oikeastaan voidaan sanoa, että kun toisen vaiheen kustannuksiksi on mainittu 1 500 miljoonaa markkaa, niin tästäkin liikkuu kaksi erilaista lukua. Kenraali Hägglund puhuu enintään 1 500 miljoonasta markasta ja kenraali Tillander taas puhuu noin 1 500 miljoonasta markasta. Hornet-hankinta on opettanut meille, että on syytä olla aika täsmällinen, sillä kun sanotaan "noin", niin se noin-luku saattaa olla satoja miljoonia markkoja enemmän kuin noin-sanan perässä tuleva luku, ehkäpä miljardinkin enemmän.

Se, mitä eduskunta nyt haluaa siirtämällä tilausvaltuuden hyväksymistä, on parempi selvitys, yksityiskohtaisempi selvitys siitä, mitä helikopterihankinta tulee maksamaan. Yhteensä kyse on siis noin 5,1—5,4 miljardin markan suuruisesta hankinnasta. Nämä ovat ne luvut, joita eduskunnalle toistaiseksi on ilmoitettu. Hankinnat sidottaisiin indeksiin, olisi mielenkiintoista tietää mihin indeksiin, ja ostomaasta riippuen myös valuuttakurssin muutoksiin. Viime mainitut ovat juuri syynä siihen, että Hornet-hankinta muodostuu näillä näkymin noin 3 miljardia markkaa ennakoitua kalliimmaksi.

Helikopterien varsinaiseen hankintahintaan on lisättävä vielä koulutus, palkkaus ja uusista rakentamistarpeista aiheutuvat menot. Helikopteritoimintaan tarvittava rauhanajan henkilöstö on varusmiehet mukaan lukien noin 300—400. Lisäksi välttämättömiksi uusiksi rakennuskustannuksiksi arvioidaan noin 250 miljoonaa markkaa. Tarkoitus on sisällyttää rahat, kuten meille on kerrottu, puolustusvoimien normaaliin rakentamisbudjettiin. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että kun rahat sisällytetään normaaliin rakentamisbudjettiin, niin esimerkiksi varuskuntakanta ja sen kunto tulevat rappeutumaan. Tilannehan on tällä hetkellä se, että niillä peruskorjaus- ja rakentamismäärärahoilla, joita budjettiin on sisällytetty ja suunniteltu sisällytettäväksi, olemassa olevaa rakennuskantaa puolustusvoimissa ei voida pitää edes ennallaan. Jos tähän normaaliin rakentamisbudjettiin sisällytetään vielä helikoptereista aiheutuvat uudet rakentamiskulut, tämä merkitsee sitä, että todellakin muun muassa olemassa oleva varuskuntakanta tulee rappeutumaan nopeammin kuin tänään tapahtuu.

Helikopterien käyttö ja lentotoiminta vaatii myöhemmin noin 150—200 miljoonaa markkaa vuodessa helikopterien määrästä ja tyypistä sekä niiden käytöstä ja huoltojärjestelmästä riippuen. Tämäkin menoerä kuulemma mahtuu vaikeuksitta selonteon kaavailemiin toimintamenoihin.

Meille on kerrottu, että kuljetushelikoptereita aiotaan hankkia 15—36 kappaletta ja tulitukeen kykeneviä saatto- ja taisteluhelikoptereita 9—15 kappaletta. Kuljetushelikopterit tulevat olemaan niin sanottua keskiraskasta kokoa. Taisteluhelikoptereiden aseistuksena ovat kääntyvät tykkiohjukset ja raketit. Helikopterien tulee edustaa viimeisintä tekniikkaa, ja varaosien saannin on oltava turvattu. Suurin piirtein tämän me tiedämme helikopterihankinnasta.

Ongelmia on paljon. Haluan vielä kerran kiittää valtiovarainvaliokunnan puolustusjaostoa ja sen puheenjohtajaa ed. Rauramoa siitä, että todellakin valtiovarainvaliokunta on ottanut hyvin yksityiskohtaisen kannan ja esittänyt yksityiskohtaisen vaatimuslistan siitä, mitä pitää selvittää, ennen kuin eduskunta voi lopullisesti päättää tilausvaltuuden hyväksymisestä tai hylkäämisestä. (Ed. Tuomioja: Se on siis vain ed. Rauramon ansiota?) — Kun ed. Tuomioja täällä totesi, että kaikki ei liene aivan ed. Rauramon ansiota, niin voidaan tietenkin todeta historiallisen totuuden mukaisesti, että mikäli ed. Rauramo olisi asiasta päässyt yksin päättämään, me käsittelisimme jo tänään tilausvaltuuden hyväksymistä tai hylkäämistä. Täytyy sanoa että muut kuin kokoomuksen eduskuntaryhmä vaikuttivat olennaisesti siihen, että hankintapäätös tehdään myöhemmin.

Mielenkiintoista on se, että helikopterien varsinainen hankintapäätös on tarkoitus tehdä aikaisintaan vuoden 1999 syksyllä. Saattaa olla, että varsinainen hankintapäätös tehdään vasta vuonna 2000 keväällä. Tästä syystä oma kantani on se, että kun kysymys on todella vähintään yli 5 miljardin mutta todennäköisesti lähempänä 6:ta miljardia markkaa olevasta hankinnasta, kyse on niin tärkeästä hankinnasta, että se pitäisi siirtää vaalien ylitse ja panna tulevien hallitusneuvottelujen yhdeksi asiakohdaksi. Mitään kiirettä siis sillä ei ole, koska varsinainen hankintapäätös tehdään, kuten jo mainitsin, aikaisintaan vuoden 1999 syksyllä.

Mielenkiintoista on se, että oikeastaan helikopterien kiireellistä hankintaa puolustellaan sillä, että pysyttäisiin selonteon aikataulussa, eli selonteon aikataululla perustellaan sitä, että päätös on tehtävä viimeistään ensi vuoden alkupuolella. (Ed. Rinne: Niin kauan kuin työväenliike on hallituksessa!) — Tämä on nimenomaan oikea näkökohta. Niin kauan kuin työväenliike on hallituksessa, se varmasti varmistaa sen, että helikopterit tulevat hankituksi!

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ettei pöytäkirjoihin jäisi väärää todistusta, niin ensinnäkin ed. Laakso puolustusvaliokunnan varapuheenjohtajana käytti hyvin asiantuntevan puheenvuoron, mutta siinä hän erehtyi, että olisin esittänyt missään vaiheessa, että Suomen pitäisi hakea Länsi-Euroopan unionin eli Weu:n jäsenyyttä. Olen esittänyt moneen kertaan, että Suomen pitää selvittää mahdollisuudet irrottaa tämä Nato-jäsenyydestä, koska minä en tässä

vaiheessa enkä lähitulevaisuudessa näe järkevänä sitä, että Suomi hakee Nato-jäsenyyttä. Näyttää siltä, että ainakaan Suomen puolustushallinnossa — koska puolustusministeri Tainan vastaus oli mitä oli — ei ole kovin selvää kuvaa siitä, eikä se ilmeisesti ole kovin yksiselitteinen asia, voiko Suomi halutessaan hakeutua Weu:n jäsenyyteen ja mitä esimerkiksi sotilaallisia sitoumuksia se aiheuttaisi.

Kun Eurooppa-ministeri Norrback eilen vastasi tähän kysymykseen, niin, ed. Laakso, kannattaisi pöytäkirjasta katsoa, mitä hän sanoi. Kun ed. Laakso puhui sotilaallisesta liittoutumasta, niin ministeri Norrbackin mukaan Weu:ssa ei ole mitään sotilaallista, sehän ei ole mikään sotilasjärjestö. (Ed. Laakso: Hän ei tunne Weu:ta!) — Hän ei varmasti tunne, mutta ministerinä hän kuitenkin käytti tämän laatuisen puheenvuoron. — Siinä mielessä minusta Suomessa pitäisi nyt vihdoin ja viimein selvittää Weu:n luonne ja meidän mahdollisuutemme osallistua sen toimintaan, koska olemme EU:n täysivaltainen jäsen ja olemme tarkkailijana Weu:ssa.

Ed. Laakso antoi myös aivan oikean kuvan siitä, mitä keskusteluja käytiin ennen Amsterdamin huippukokousta. Näyttää siltä, että erityisesti Iso-Britannia on kovasti vastaan sitä, että Weu sulautetaan EU:hun, kun sen sijaan, niin kuin ed. Laakso totesi, Saksa ja Ranska sitä vahvasti ajavat.

Mitä tulee minun lähtökohtaani, se oli eilen se, että kun meidän johtomme nyt puhuu siitä, että Emu antaa meille turvallisuutta, niin esitin kysymyksen, mitä turvallisuutta Emu antaa sotilasmielessä. Esitin jatkokysymyksen, olisiko mahdollisuus selvittää, lähtisimmekö sittenkin mukaan Weu:hun, niin kauan kuin se erillisenä Euroopan unionista on olemassa.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Kyllä hallituksen piirissä on selvitetty suhtautuminen Weu:hun. Luonnollisesti siitä vastaa ulkoministeriö, ennen kaikkea valmistelusta, kun Suomen asennoitumista on selvitetty. Kuten jo aikaisemmin totesin, on katsottu, että Weu:n jäsenet ovat sitoutuneet yhteiseen puolustukseen ja Naton 5 artiklaan. Weu nojautuu Naton kapasiteettiin. Kun olemme päätyneet siihen, että emme hae sotilasliiton jäsenyyttä, emme myöskään hae Weu:n jäsenyyttä. Tämä ratkaisu on aivan selvä ja selvitetty moneen kertaan. Ei tässä ole mitään epäselvää. Sen haluan ed. Elolle sanoa, joka toistuvasti esittää, että Suomen pitäisi jotenkin uudelleen arvioida asennoitumisensa Weu:n jäsenyyteen.

Mutta kuten totesin, olemme liittoutumattomana maana hakeneet niitä ratkaisuja, jotka ovat käytettävissä, niin että voimme olla aktiivisesti mukana yhteisissä turvallisuusjärjestelyissä ja esimerkiksi kriisinhallintatoiminnassa. Kun ed. Laakso viittasi siihen, mikä on liittoutumattoman maan merkitys, niin tänään se on ainakin se, että voimme osaltamme osallistua yhteisiin toimintoihin, joita on tämän vuoden aikana kehitetty hyvin voimakkaasti ja jatkuvasti kehitetty niin, että osallistuminen ei edellytä sotilaallista liittoutumista eikä sitoutumista yhteiseen puolustukseen. Tämä ero on tietysti aivan selvä liittoutumattoman maan näkökulmasta.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Tainan puheenvuoro oli lähes se, mitä halusin sanoa.

Ed. Elo totesi, että Weu:n jäsenyys voitaisiin irrottaa Nato-jäsenyydestä. Aivan kuten ministeri Taina sanoi, se ole mahdollista yksinkertaisesti siitä syystä, että Weu:lla ei ole sotilaallista voimaa, vaan 5 artikla, puolustusartikla, nojautuu Naton voimaan.

Kun ulkoasiainvaliokunta vieraili Brysselissä vuosi — puolitoista vuotta sitten, nimenomaan myös Weu:ssa, Weu:n pääsihteeri totesi samaa, että Weu:n jäsenyys ei ole mahdollista ilman Nato-jäsenyyttä. Nämä ovat kytkennässä toinen toisiinsa.

Ed. Laakson puheenvuorossa pohdiskeltiin sitä, että Suomen hallitus on todennut, että Suomi on sotilaallisesti liittoutumaton maa. Ed. Laakso totesi, että se ei näy kuitenkaan hallituksen pidemmän jännevälin ratkaisuissa eikä linjanvedoissa. Hämmästelen tätä ed. Laakson puheenvuoroa. Hän on myöskin hallituspuolueen kansanedustaja. Oletan, että hän on seurannut niitä toimenpiteitä, joihin hallitus on ryhtynyt muun muassa hyvin voimakkaasti Amsterdamin kokouksen yhteydessä, jolloin painotettiin Weu:n ja nimenomaan Weu:n kriisinhallintavalmiuksien lisäämistä, niin sanottuja Petersbergin periaatteita, joissa lähdetään liikkeelle siitä, että Weu:lla voisi olla Natosta erillinen roolinsa, jossa on nimenomaan rauhanturvavalmiuksien vahvistaminen, kriisienhallintavalmiuksien vahvistaminen irrallaan 5 artiklasta, joka on sotilasliitolle ominaista.

Hämmästelen edelleenkin sitä, että ed. Laakso tulee korokkeelle ja toteaa, että hallituksella ei ole selkeätä linjanvetoa EU-politiikassaan, jossa

korostetaan sotilaallisesti liittoutumattoman maan aktiivista roolia EU:n ja myös Weu:n kehittämisen suhteen.

Ed. Kalli merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vasauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laakso on oikeassa todetessaan, että helikopterihankinta on huonosti valmisteltu budjetin kohta. Kannattaa panna merkille, että kun ensi vuoden budjettia laadittiin, tätä nimenomaista kohtaa viime keväänä, samanaikaisesti täällä eduskunnassa käsiteltiin selontekoa, ja eduskunnan vastauksessa ulkoasiainvaliokuntahan ei halunnut sitoutua pitkään rahoitusohjelmaan, vaan korosti, että siitä päätetään vuosittain. Kuitenkin siitä huolimatta hallitus valmisteli eri lähtökohdista käsin oman ohjelmansa. Ainoastaan rahoitussuunnittelu ei ansaitse kritiikkiä, vaan myös se, mitä näillä helikoptereilla aiotaan tehdä ja mihin ne aiotaan sijoittaa.

Kun puolustusministeri on läsnä, niin haluanpa todeta, että pääesikunnan operaatiopäällikkö Hautamäki totesi viime huhtikuussa julkisuudessa, että ratkaiseva parannus on se, että tulevat helikopterit sijoitetaan valmiusprikaateihin ja esimerkiksi Kajaaniin. Kuitenkin viime marraskuun lopussa Puolustusvoimista Visa toteaa samaisessa lehdessä julkisesti, että helikoptereita ei ole koskaan aiottukaan sijoittaa Kajaaniin, vaan kaikki on tarkoitus pitää Utissa. Tämä, jos mikä, kertoo siitä, että koko helikopterihankintaohjelma on erittäin keskeneräinen.

Ed. Bremer (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Laakson puheessa punaisena lankana oli kauhistelu hinnasta. Hän on kyllä ihan oikeassa, että se todella maksaa. Helikopterit ovat erittäin kalliita, ja niitten huoltaminen ja käynnissä pitäminen on vielä kalliimpaa. Mutta nyt on kysymys siitä, mikä on itsenäisyyden hinta. Jos me haluamme pitää jonkunlaista puolustusvalmiutta, ei meidän kannata enää ritsoja tai pystykorvia ostaa miehille, kun sota tai puolustaminen edellyttää helikoptereita, niin kuin Persianlahden sota on tehnyt täysin selväksi koko maailmalle. (Ed. Kiljusen välihuuto) — Vietnamin Tet-suurhyökkäys torjuttiin helikoptereilla pääasiassa, ja se oli ensimmäinen selvä osoitus siitä, että niitä ilman ei voida olla.

Jos halutaan puolustaa maata, niin helikopterit ovat välttämättömyys. Sille ei mahda mitään. Se hinta on otettava, tai sitten mennään siihen, mikä nyt on ilmeisesti vasemmiston halu, housut nilkoissa jatkuvasti ollaan valmiita puolustamaan. Siitähän ei tule mitään. (Välihuutoja)

Arvoisa puhemies! Jos tyyppimääritelmät tehdään vuonna 99, Suomi on kymmenen vuotta jäljessä. Nimittäin kestää siitä seitsemän vuotta vähintään, ennen kuin ne helikopterit todella ovat toiminnassa ja toimivat sillä tavalla kuin on tarkoituksenmukaista.

Puolustusministeri Taina: Arvoisa puhemies! Tässä helikopteriasiassa on tietysti monia monia asioita yksityiskohtia, joita voisi selvittää.

Ed. Bremerin puheenvuoron johdosta haluan todeta sen, että Suomi taitaa olla kohta ainoa maa, jossa helikoptereita ei ole Puolustusvoimien käytössä. Meillä on tällä hetkellä yhdeksän vanhentuvaa helikopteria, jotka on joka tapauksessa uusittava. Naapurimaassa niitä on noin sata, muilla Euroopan mailla useita satoja, itäisessä naapurissa muutama sata rajan takana jne. Jostakin syystä nyt kansanedustajat suhtautuvat hyvin epäilevästi siihen, että juuri nämä puolustusvälineet olisivat tulevaisuudessa tarpeellisia. Mutta on hyvä, että keskustellaan keväällä vielä hyvin yksityiskohtaisesti kaikista tähän liittyvistä kysymyksistä.

Ed. Isohookana-Asunmaa viittasi siihen, ettei tiedetä, mihin helikopterit tulevat. Ne tulevat valmiusyhtymien käyttöön, ja niillä lisätään valmiusyhtymien liikkuvuutta. Käytännössä alkuvaiheessa Utti tulee olemaan se pääpaikka, mihin ne sijoitetaan, ja myöhemmin ne tulevat koulutuskäyttöön ja muutenkin käyttöön valmiusyhtymiin kolmelle paikkakunnalle, mutta se on tämän projektin myöhempi vaihe.

Tästäkin asiasta on annettu raportti ja muistio puolustusjaostolle, joka myös oli kiinnostunut tästä asiasta. Nämä puolustusjaostolle annetut melko yksityiskohtaiset selvitykset on varmasti syytä kevään käsittelyn kuluessa jakaa koko eduskunnalle. Toivon, että silloin niihin kaikki tutustuvat, jottei jää sitä samaa käsitystä ja keskustelua, joka nyt käydään selonteosta ja väitetään, että siinä ei olisi asioita selvitetty.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Itse asiassa ed. Bremerin ja ministeri Tainan argumentti oli se, että meidän on välttämätöntä hankkia tällainen uusi asejärjestelmä,

koska naapureillakin sellainen on. Kun ilmeisesti ainakin itäisellä naapurilla on kymmenkunta sellaista asejärjestelmää, joita Suomella ei ainakaan toistaiseksi ole käytössä, tämä logiikka johtaa sellaiseen kummalliseen tilanteeseen, että meidän pitäisi riippumatta uhkakuvasta, kansainvälisen politiikan tilanteen muutoksista, liennytyksestä, joka kiistatta on tapahtunut, sodan uhan vaaran vähenemisestä, hankkia asejärjestelmiä siksi, että myös naapureilla niitä on. Mielestäni tämä lähtökohta ei kestä.

Ed. Kiljunen, on syytä huolella arvioida sitä keskustelua, jota parhaillaan käydään sotilaallisen liittoutumattomuuden väliaikaisuudesta. Esimerkiksi niillä voimilla Suomessa, jotka kannattavat Nato-jäsenyyttä, useimmilla perustana on Maastrichtin sopimus ja siinä oleva maininta siitä, että EU kehittää itselleen ajan mittaan yhteisen puolustuspolitiikan ja mahdollisesti myös yhteisen puolustuksen. Jos näin tapahtuu, niin, totta kai, jos on EU:lla yhteinen puolustuspolitiikka ja yhteinen puolustus, siinä tapauksessa Suomi ei tietenkään ole enää sotilaallisesti liittoutumaton EU:n jäsenmaa. Tämä on se tausta, josta esimerkiksi amiraali Kaskeala katsoo julkisesti, että paine Suomen sotilaalliseen liittoutumiseen on kasvanut EU-jäsenyyden myötä. Tämä on mielestäni se lähtökohta.

Ed. Elolle haluaisin vielä sanoa sen ja yhtyä siihen arvioon, jonka puolustusministeri Taina teki, että ed. Elo on varsin monessa eri yhteydessä vaatinut sitä, että Weu-jäsenyydestä tehtäisiin uudelleenarvio. (Ed. Elo: Selvityksiä!) — Selvityksiä on koko ajan tehty, ja luulen, että ne ovat tutustumisen arvoisia.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Kyllä puolustuskykyä on arvioitava myös sen mukaan, minkälainen kehitys yleensä puolustusmateriaalissa maailmassa tapahtuu, koska mahdollisessa kriisissähän me joudumme nimenomaan puolustautumaan sitä materiaalia vastaan, jota muualla on. Tästä syystä me emme voi aivan itseksemme täällä luoda sellaista järjestelmää, joka sopisi vain meille, mutta ei vastaisi siihen tarpeeseen, mihin tätä puolustuskykyä kehitetään.

Me emme varsinaisesti ole hankkimassa tässä uutta asejärjestelmää, vaan lisäämässä maavoimien liikkuvuutta näiden helikoptereiden avulla. Ei myöskään esimerkiksi naapurimaassamme Ruotsissa ole tällä hetkellä taisteluhelikoptereita varsinaisesti, vaan siellä vasta keskustellaan tästä mahdollisesta hankinnasta. Eli kuljetus on se pääasia, päätavoite, jonka vuoksi näitä koptereita ollaan hankkimassa.

Arvoisa puhemies! Vielä yhtä asiaa aikaisemmin käytetyistä puheenvuoroista haluaisin kommentoida. Ed. Elo on ääneen pohtinut, onko Emu-jäsenyydellä sotilaallisesti turvallisuusmerkitystä. Ei tietenkään ole, vaan sen turvallisuutta lisäävä vaikutus syntyy tietysti siitä yhteistyöstä ja taloudellisesta vakaudesta, minkä tällä järjestelmällä mahdollisesti saamme aikaan Euroopassa. Sotilaallisen turvallisuuden kanssa sillä ei ole mitään tekemistä.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Puolustusministeriö ja myös hallitus laajemminkin saavat minusta syyttää paljolti itseään siitä, että helikopterihankinnasta tuli tämän budjetin suurin kiistakysymys ja että tilausvaltuudesta päättäminen jäi odottamaan kevääseen. Minusta hanke oli valmisteltu alun perin varsin hatarasti.

Puolustusselonteko, johon helikopterihankinnassa on vedottu, valmisteltiin alun pitäen aivan toisella tavalla kuin aiemmat vastaavat puolustuspolitiikan peruslinjaukset. Kun aikaisemmin käytettiin niin sanottua parlamentaarista valmistelua, parlamentaarista komiteaa, tehtiin puolustusselonteon taustaselvitykset korostetun virkamiesvetoisesti. Selonteko itsessään hyväksyttiin tietysti hallituksessa, mutta mitä ilmeisimmin vain muutama ministeri lopulta sitoutui sen linjauksiin. Tämä näkyy muun muassa siinä, että esimerkiksi työministeriön lukuun oli esitetty erinäisiä hankkeita, kuten sopimussotilaat, joihin työministeriössäkään ei ollut sitouduttu. Edes hallituspuolueiden eduskuntaryhmät eivät näköjään olleet hankkeen valmistelussa kovin tiiviisti mukana.

Eduskunnassa näkyi jo viime keväänä, että selonteon rahoituslinjaukset ja sisällölliset linjaukset eivät olleet koordinaatiossa keskenään. Nyt budjettimietinnössä valtiovarainvaliokunta huomauttaakin, että ensi vuoden budjettiin ei sisälly varuskuntien rakennemuutoksen edellyttämiä menoja rakentamiseen ja henkilöstön siirtoihin.

Selonteon hyväksyminen on statukseltaan paljon heiveröisempää kuin esimerkiksi toimikuntatyö tai komiteatyö, jossa jäsenet omien taustaryhmiensä puolesta pitkään pohtivat asioita ja sitoutuvat kokonaisuuteen. Puolustuspolitiikan kaltaisiin, periaatteellisesti laajakantoisiin asioihin tällainen tiiviimpi valmistelutyö minusta sopii hyvin, ja on valitettavaa, että sitä ei tämän selonteon ja näitten linjausten yhteydessä käytetty.

Puolustusministeriön tiedossa oli taatusti myös viime keväänä, että helikopterien tilausvaltuus on tarkoitus sijoittaa tulevan vuoden budjettiin. Tämä ei kuitenkaan eduskuntakäsittelyssä tullut mitenkään esille. Eduskunta ja valtiovarainvaliokunta jäivät siihen käsitykseen, että helikopterit hankitaan, mutta joskus myöhemmin, tulevaisuudessa. Niinpä ei ollut minusta mikään ihme, että eduskunnassa tilausvaltuudelle kävi niin kuin kävi.

Valtiovarainvaliokunnan mietintöön olemme kirjanneet yksimielisesti pitkän listan kysymyksiä, jotka on selvitettävä ennen hankintaa. Moniin näistä on toki saatukin vähin erin vastauksia valtiovarainvaliokunnan turvallisuus- ja puolustusjaoston käsittelyssä. On kuitenkin hyvin tarpeellista, että puolustusministeriö laatii kunnollisen taustaselvityksen ja perusteluasiakirjan tilausvaltuudelle. Näin tietoisuus hankkeesta leviää myös eduskunnassa laajemmalle kuin vain asianomaisiin jaostoihin ja valiokuntiin.

Kustannustensa puolesta helikopterit näyttävät mahtuvan hyvin puolustusministeriön arvioituihin kehyksiin, niin että toimintamäärärahat voivat samaan aikaan nousta vuosikymmenen alun tasolle ja että kotimaisen puolustusteollisuuden tilausvaltuus voi nousta 1,3 miljardin vuotuiselle tasolle. Korostan, että helikopterirahat näyttävät mahtuvan hyvin näihin kehyksiin. Valtiontalouteen kuitenkin liittyy aina epävarmuustekijöitä, jotka voivat 2000-luvun alkupuolella tuoda paineita leikkauksiin, jotka luonnollisesti kohdistuisivat myös puolustusministeriöön. Kehykset eivät tietenkään ole mitään valmiiksi annettua rahaa millekään ministeriölle, vaan nehän päätetään aina vuosittain erikseen, niin kuin 90-luvun aikana on hyvin nähty.

Riskinä tietysti on, että jos tällaisia menojen leikkauspaineita tulee, niin jälleen kerran puolustusvoimien toimintamäärärahat joutuvat joustamaan, jos tilausvaltuuksiin on muu osa jo sidottu liian tiukasti. Lisäksi myös helikoptereiden käyttäminen aikanaan tulee rasittamaan toiminta- ja rakentamismenoja. Nyt selonteossa arvioitu toimintamäärärahojen taso ei todellakaan ole kovin korkea. Se on se taso, jossa tämän vuosikymmenen alkupuolella oltiin. Samoin nyt julkisuuteen tullut maamiinoista luopuminen on myös uutena asiana otettava huomioon tulevien vuosien puolustusvoimien budjetin suunnittelemisessa.

Todennäköistä on, että helikopterien hankinta valmiusjoukkojen liikkuvuuden lisäämiseksi on aikanaan tulevaisuudessa paikallaan. Puolustusvoimia koskevat päätökset ovat kuitenkin sellaisia, että niissä on syytä pyrkiä mahdollisimman laajaan yksimielisyyteen ainakin suurimpien puolueitten kesken. Samaten olisi tärkeää, että hankkeet nauttisivat myös kansalaisten kannatusta laajemminkin. Helikopterihankinnan osalta nämä ehdot eivät täyty. Siltä kannalta hankinta on vielä epäkypsä. Myös hankinnan vaikutukset puolustuspolitiikan kokonaisuuteen ansaitsevat lisää perusteluja. Niinpä voin hyvin puoltaa valtiovarainvaliokunnan budjettimietinnössään esittämää linjausta helikopterihankintaan.

Arvoisa puhemies! On valitettavaa, että helikopterihankinnan varjoon on jäänyt niin tämän vuoden, ensi vuoden kuin seuraavan vuodenkin puolustusbudjetin varsinainen ongelma eli toimintamenojen vähäisyys. Puolustusvoimatkaan eivät toimi pelkästään koneilla ja koptereilla, vaan tarvitaan ihmisiä, heidän osaamistaan ja sitoutumistaan. Tästä näkökulmasta esimerkiksi kertausharjoitusten järjestäminen tänä ja ensi vuonnakin miltei talkoilla ja erinäisillä vapaaehtoisjärjestelyillä on mielestäni erittäin ongelmallista. Tällaisiin harjoituksiin hakeutuvat vain kaikkein innokkaimmat. Ne eivät ole lainkaan parasta mahdollista mainosta puolustusvoimille ja sille, että puolustusvoimien pitäisi sitoutua mahdollisimman laajasti koko kansaan. Toimintamenomäärärahan saaminen korkeammalle tasolle on Suomen puolustuksen kannalta mielestäni monin verroin tärkeämpi asia kuin helikopterihankinnat.

Ed. M i k k o l a : Arvoisa puhemies! Kuulun myös niihin, jotka kokevat sillä tavalla, että kopterihankinta yritettiin ujuttaa takakautta budjettiin ja saada tilausvaltuudet vähin äänin. Jos näin ei ollut, sitten on toimittu hyvin taitamattomasti mielestäni tämän asian kohdalla. Tästä näkökulmasta minua tyydyttää valtiovarainvaliokunnan toteamus, että meneillään on kopterihankintoja koskeva esiselvitys, joka on tarkoitus saada vuoden loppuun mennessä selväksi. Tämähän ei tarkoita sitä automatiikkaa, että ilman muuta tilausvaltuudet annettaisiin.

Haluan tähän kohtaan tuoda erikoisesti esille jalkaväkimiinojen täyskiellon. Se on noussut kansainvälisesti aivan uuteen asemaan ja myös meillä sisäisesti uuteen tarkasteluun. Nämä ovat suurin piirtein hankintahinnoiltaan samanlaisia. Jos jalkaväkimiinat korvataan muilla asejärjestelmillä, suuruusluokat ovat samanlaiset. Käsitykseni mukaan lähivuosien kehysbudjettiin puolustusministeriön osalta nämä molemmat ei-

vät mahdu. Voidaankin sanoa, että me joudumme aika erikoisen valintatilanteen eteen. Luulen, että niitä, jotka ovat koptereiden kannalla, tullaan sanomaan haukoiksi, ja ne, jotka ovat miinojen täyskiellon kannalla, ovat kyyhkyjä. Luulen, että tästä tulee vielä haukkojen ja kyyhkyjen sota. Me jokainen voimme ilmoittaa, kumpiin kuulumme.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kuulun samalla tavalla kuin ed. Mikkola niihin, jotka ovat sitä mieltä, että helikopterihankinta yritettiin jotenkin ujuttaa eduskuntaan. Kun ministeri Taina on paikalla, haluaisin todeta, että nimenomaan selonteon yhteydessä käydyssä keskustelussa olin hyvin epävarma siitä, sitoudutaanko siinä nimenomaan helikopterien hankintaan, jos selonteon hyväksyy. Minulle vastattiin hyvin monessa eri yhteydessä, että ei, vaan asia tuodaan ihan erikseen kunnolla keskusteltavaksi ja päätettäväksi. Näin minusta ei kuitenkaan nyt tässä tapahtunut vaan yritettiin hyväksyttää asia suoraan budjetissa. Siksi olen todella myös hyvin tyytyväinen siitä, että valtiovarainvaliokunta otti kannan ja vaatii hyvin tarkkoja ja monipuolisia selvityksiä asiasta, jolloin voimme asiaa harkita vielä uudelleen.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Toistuvasti esitetään, että asia ei sinänsä olisi ollut periaatteellisella tasolla käsittelyssä selonteon yhteydessä. Haluan vielä toistaa sen, että selonteossa esitettiin linjaukset siitä, miten Puolustusvoimia tulevaisuudessa kehitetään vuoteen 2008 asti. Nämä linjaukset sisälsivät valmiusyhtymien perustamisen ja niiden materiaalisen varustamisen.

Kun näitä ei erityisesti vastustettu eduskunnassa, tietysti hallitus lähti valmistelemaan tämän suunnitelman rahoittamista. Se rahoitusehdotus on nyt täällä käsittelyssä. Niin kuin on useaan kertaan todettu, varsinainen tilausvaltuuspäätös siirtyy keväälle, missä yhteydessä vielä kerran voidaan käydä hyvin perusteellisesti läpi se, mikä on Puolustusvoimien kehittämissuunnitelman sisältö, mihin raamiin ja minkälaisiin uhkakuviin koko suunnitelma perustuu. Minä todella toivon, että silläkin perusteella, mikä keskustelu täällä syksyn kuluessa on käyty, eduskunnassakin todella paneudutaan tähän asiaan.

Olen pahoillani siitä, että täällä esitetään sellaisia väitteitä, että joku olisi estänyt eduskuntaa käsittelemästä asiaa perusteellisesti tai että valiokuntien kesken olisi ollut työnjako-ongelmia. Saattaa olla, että näin on eduskunnassa ollut, mutta toivon, että tästä asiasta ei ainakaan syytetä hallitusta.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Se, mitä itse polemisoin, oli ministeri Tainan viime viikolla käyttämä puheenvuoro, jossa te totesitte, että puolustusselonteossa helikopterihankinta oli olennainen osa. Sitä ei todellakaan olennaiseksi osaksi voi muutaman lauseen perusteella sanoa. Jos se olisi ollut olennainen osa, luonnollisesti eduskuntaa olisi informoitu tästä asiasta paremmin. Nyt todella kävi niin, kuten totesin, että yksikään valiokunta, enkä syytä tästä hallitusta, ei todellakaan käynyt lävitse laajaa asehankintaohjelmaa — siellähän on paljon muitakin uusia asejärjestelmiä kuin helikopterit — eikä myöskään sitä rahoitusta, jonka sanotaan riittävän näihin uusiin asehankintoihin.

Haluan vielä todeta lopuksi sen, että hallitus on aika mielenkiintoisen tilanteen edessä. Jos hallitus päätyy miinatyöryhmän kannalle, siinä tapauksessa on ennen helikopterihankintapäätöstä, tilausvaltuuden hyväksymistä, selvitettävä myös se, mistä aiotaan ottaa rahat Puolustusvoimien menokehysten tuntuvaan kasvattamiseen.

Ed. M i k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan sanoa, että jos sanotaan, että puolustuspoliittisen selonteon keskeinen tai merkittävä osa oli kopterihankinta, silloin siitä olisi pitänyt olla enemmän kuin kaksi riviä. Sellaisena se on erittäin huonosti valmisteltu. Sanon, että jos se oli keskeinen osa, siitä olisi pitänyt paljon enemmän kertoa, koska jokainen ymmärtää sen, että se on arka asia ja siitä olisi pitänyt antaa siinä kohtaa parempi selvitys sen takia, että nimenomaan se asia käytäisiin läpi riittävän varhaisessa vaiheessa riittävän hyvin.

Nyt mielestäni olisikin mielenkiintoista kuulla, kun ministeri tuli paikalle, että kun ja jos kopterihankinta ja jalkaväkimiinoja korvaavat järjestelmät ovat suuruusluokaltaan saman hintaisia, onko ministerillä kanta, kummalle linjalle mennään. Olen vakuuttunut, että jalkaväkimiinojen kohdalta sekä ulkoinen paine että meidän sisäinen paineemme kasvavat erittäin voimakkaasti. Onko ministerillä jo nyt selvä kanta tähän asiaan, kumman valinnan teemme, vai onko ministeri sitä mieltä, että kehystä laajennetaan niin paljon, että molemmat ovat mahdollisia? Jälkim-

mäiseen mahdollisuuteen en kovin paljon usko eduskunnan näkökulmasta.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Huoneessani kuuntelin kärkipään puhujia listalta. Kyllähän siinä osoitettiin hämmästyttävää yksinkertaisuutta ja aika naurettavaa naiiviutta. Aikuiset miehet puhuvat melkein kuin kettutytöt näistä asioista. Kyllähän se, ed. Laakso, on niin, että jo 25 vuotta sitten oli meillä sellainen doktriini, johon liittyi kaappaushyökkäys. Silloin olisi jo helikoptereita tarvittu, mutta onneksi ajat ovat olleet rauhalliset.

Mitä tulee yksimielisyyteen, haluaisin muistuttaa vain siitä, että kyllähän meillä puolustusvaliokunnassa tuli yksimielinen kannanotto, että myönnetään suunnitteluraha ja muuten tuodaan asia eduskuntaan. Koko valmiusyhtymäprojekti on siis myöhässä.

Entä miinat? Ainakin minun mielestäni olisi hiipivää hölmöyttä luopua niistä. Nimittäin jos niitä ei olisi ollut viime sodassa, moni poika olisi menettänyt päänsä Stalinin leirillä ja pojanpojat ja -tytöt eivät olisi täällä edes puhumassa. Olisiko tätä paikkaa olemassakaan? Laitetaan se miinojen kompensaatio, 4—5 miljardia, vaikkapa puoliksi lapsiperheille ja puoliksi eläkeläisille, niin on asiat taas jotenkin pantu järkevään järjestykseen.

Sitten ottaisin ihan pikkuisen jutun vain vielä, muistuttaisin ministerille. Nyt kun meillä tiernapojillakin on miekat, niin tällä hetkellä valmistuu upseereita ja toimiupseereita, joille ei pystytä antamaan enää tällaista varustetta, joka kuuluu paraativarustukseen. Se pitäisi jossakin vaiheessa pystyä hoitamaan.

Ed. L i n d q v i s t : Arvoisa puhemies! On käytetty monia hyviä puheenvuoroja, jotka ehkä enemmän kuitenkin ovat niitä, joiden kuuluisi olla turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon yhteydessä käytettyjä puheenvuoroja, jos ajatellaan näitä linjauksia Nato-jäsenyydestä ja Weu:n jäsenyydestä ym., koska eihän valtiovarainvaliokunnan puolustushallintoa koskeva esitys juuri näihin linjauksiin nyt ota mitään uusia kantoja. Sen sijaan puolustusministeriön hallinnonalan talousarvio toteuttaa turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjauksia päätöksiksi.

Mielestäni uskottava, itsenäinen puolustus edellyttää Puolustusvoimien rakennemuutosta. Näin Suomen puolustuksesta vastaavat korkeimmat upseerit ovat linjanneet, ja ainakaan minä en ole niitä, jotka uskovat tämän paremmin tietävänsä kuin ne, jotka todellisessa tilanteessa joutuvat vastaamaan, ja toivottavasti sitä tilannetta ei meidän eteemme tule. (Eduskunnasta: Kenraalit ovat sodassa virheitä tehneet paljon!) — Kaikki ihmiset tekevät virheitä.

Varsinkin ihmeellistä olisikin, jos meillä ei reagoitaisi millään lailla toimintaympäristömme ja yleisen teknisen kehityksen antamiin mahdollisuuksiin. Mielestäni helikopterikysymys, joka on noussut aivan asiastakin hyvin tärkeäksi keskustelun aiheeksi, on syytä tuoda hyvin valmisteltuna eduskunnalle ja niin, että kansanedustajilla ovat sekä rahoitukseen että toimintaan liittyvät tekijät mahdollisimman hyvin selvillä. Itse pidän tärkeänä, että helikopterit joka tapauksessa hankitaan ja sopeutetaan puolustusministeriön hallinnonalan kehykseen.

Oma huolenaiheeni tässä ohessa kuitenkin on kotimainen puolustusvälineteollisuus, ja varsin monet edustajat ovat tämän huolen kanssani jakaneet. Tässäkin yhteydessä uskon kuitenkin, että myös kotimaiselle puolustusvälineteollisuudelle avautuu uusia mahdollisuuksia sekä viennin että myös varmasti varsinaisten osien ja samoin huollon osalta.

Valmiusyhtymäthän on joka tapauksessa päätetty varustaa. Olin ymmärtänyt puolustusministeriön esityksestä, että tilausvaltuus, jota haettiin 18 miljoonaan markkaan, jota esitettiin, ei ollut vain helikoptereita varten vaan osa siitä ja todella on tarkoitus toteuttaa pimeätoimintakyvyn, suojan ja johtamiskyvyn, liikkuvuuden sekä ammus- ja ohjusteknologiaan perustuvan kehittyneen tulivoiman ja epäsuoran tulen ulottuvuuden kannalta keskeiset hankinnat sekä ylläpitää ja kehittää juuri kotimaista puolustusvälineteollisuutta ja sen toimintaedellytyksiä.

Näkisinkin, että ei ole syytä näillä kysymyksillä niin kovasti kiihkoilla. Jos me sanomme, että olemme liittoutumattomia ja meillä on itsenäinen, uskottava puolustus, se edellyttää, että olemme valmiit turvaamaan toimintaedellytykset ja luotamme siihen, että asiantuntevat henkilöt kehyksen sisällä katsovat, mitkä ovat sillä hetkellä ne oleellisesti tärkeät kysymykset, ja annamme heille selvitykset saatuamme täyden tuen tässä tehtävässä.

Arvoisa puhemies! Näkisin, että puolustushallinnon alueella on viime vuosina, niin kuin aina, eletty hyvin tiukassa taloudessa. Ei siellä ole eletty hyvinäkään vuosina yli varojen. Sen tähden katson, että kaikki ne selvitykset ja laskelmat, jotka sieltä tulevat, on meidän varmasti syytä ottaa vakavasti ja katsoa, että Suomen eduskun-

ta on valmis ottamaan vastuun siitä, että tasavallan presidentin ja hallituksen linjaama ja eduskunnan täyden tuen saama linjaus uskottavasta, itsenäisestä puolustuksesta säilyy.

Ed. A. Ojala: Arvoisa rouva puhemies! Minä olen erittäin iloinen siitä, että valtiovarainvaliokunta on painottanut nimenomaan sitä, että Puolustusvoimissa tapahtuvan rakennemuutoksen lisäksi myös säilytettävien, kehitettävien varuskuntien rakentamismäärärahat voitaisiin pitää asianmukaisella tasolla.

Olen erittäin huolissani Pirkanmaalla olevasta Lylyn viestivarikosta, joka Juupajoella on. Se vastaa Puolustusvoimien koko maan viestivälineistön perushuollosta. Se on jo jopa Puolustusvoimien keskipitkän aikavälin suunnitelmissa, mutta ei vain näytä etenevän. Siitä syystä tulen esittämään lisämäärärahaa tähän tarkoitukseen, koska kysymyksessä on erittäin tärkeä rakentamiskohde, sillä ympäristön kannalta merkittävän ongelman muodostaa se, että lämmittämättömiin tiloihin varastoitujen akkujen jäätymis- ja rikkoontumisvaara on erittäin oleellinen talvisaikaan. Pahimmassa tapauksessa tällainen vahinko voi vaarantaa sen varikon välittömässä läheisyydessä olevan Lylyn kylän vedenottamon toiminnan. Ei varmaan ole myöskään Puolustusvoimien intresseissä aiheuttaa ympäristökatastrofia pienen kylän alueella, jossa ihmisten vedensaanti silloin vaarantuisi.

Siitä syystä on erittäin välttämätöntä saada tämä asia mahdollisimman nopeasti pois päiväjärjestyksestä. Toivottavasti se sitten myös määrärahoja tulee saamaan.

Iloinen olen siitä, että Suomella on muuttunut kanta suhteessa maamiinoihin. Se on todella tervetullut, mutta rahoitusongelma on varmasti edessä, ja miten se ratkaistaan, jää sitten varmastikin meillä nähtäväksi.

Ed. Saapunki: Arvoisa rouva puhemies! Puolustusvaliokunnan jäsenenä en millään tajua, että nykyisessä kansantalouden tilanteessa ruvettiin meillä tällaiseen valtavaan varustelukierteeseen. Ensin ostettiin Itä-Saksasta valtavasti aseita ja sitten olivat Hornetit ja nyt helikopterit ja mitä onkaan sitten jatkossa tulossa, kun valiokunnan kuulemistilaisuudessa on käynyt monta kertaa ilmi, että kasarmit rappeutuvat ja niitä pitäisi kunnostaa. Kertausharjoituksia tulee vähemmän, ja sitä kautta puolustuskyvyn ja -tahdon väheneminen joukoissa tapahtuu. Sitten vielä esimerkki Oulusta: Kun varuskunnassa tehtiin organisaatiomuutos pitkän työn tuloksena, niin muutaman kuukauden kuluttua se päätetäänkin lakkauttaa. Eli tämä on yksistään se tekijä, joka ainakin minua pännii niin mahdottomasti, että minä olen iloinen siitä, että helikopterien tilauksien siirtämispäätös on tehty.

Helikoptereita rajan takana on varmaan satoja, mutta ne onneksi ruostuvat sinne, kun ei ole polttoainetta, millä niitä käyttää. Ei tässä semmoista hätää vielä helikopterien suhteen ole, että ainakaan idästä tulisi niitä piakkoin tälle puolelle. Muutenkin tilanne on rauhoittunut sen jälkeen, kun Neuvostoliitto hajosi, joten minä ihmettelen, miksi juuri nyt tämmöinen varustelukierre piti meillä aloittaa.

Ed. Tiilikainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saapungille toteaisin aluksi, että kasarmit eivät osallistu taisteluun silloin, kun sotaa käydään. Viimeaikaiset, nykyaikaiset sodat ovat osoittaneet kyllä aika selkeästi, että meidän puolustusvoimissamme on kehittämistä, ja sen vuoksi puolustuspoliittinen selonteko on tehty. Sitä on pohjustanut hyvinkin pitkä ja perusteellinen tutkimus siitä, miten puolustusvoimia pitäisi kehittää.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Ed. Mikkola ennen poislähtöään nosti kysymyksen puolustusministerille: miinat vai kopterit. Se herättää minunkin mielenkiintoni, ja toistan sen tässä, jos puolustusministeri voisi siihen vastata.

Toiseksi kajoan sen verran menneeseen keskusteluun, että täällä ed. Kemppainen puhui kaupunkien välisestä sodasta puhuessaan menneestä varuskuntapäätöksestä: Oulusta ja Kajaanista. Totean omalta osaltani, että kaupunkien huolet ovat pienet. Se, mistä oltiin huolissaan, olivat ihmisten työpaikat, niin sotilaiden kuin siviilienkin.

Sitten ihan lyhyesti tähän 18 miljoonaan markkaan ja helikopterihankintaan. Minäkin lähden siitä, että se ei sido, mitä on tähän saakka selonteossa tai tässä budjetissa. Mutta kaikesta hallituksen toiminnasta päätellen se ennakoi tätä helikopteritilausta, ja sen takia omalta osaltani ilmoitan, että silloin kun ollaan lopullisen päätöksenteon hetkellä, kun mitoitetaan helikopterien laatua ja määrää, päätetään, hankitaanko niitä ollenkaan, on syytä muistaa, että tuo hankinta tulee nykyisen valtiontalouden näkökulmasta tapahtumaan velaksi. Toistan tässä sen, minkä valtiovarainministeri monessa tällaisessa kohdassa on sanonut.

Toiseksi, se tapahtuu tilanteessa, jossa säästösyistä on tehty monta oikeudenmukaisuuden ja taloudellisuudenkin kannalta kyseenalaista leikkausta, viimeisinä esimerkkeinä tänään puhuttaneet valtionosuusleikkaukset ja viimeviikkoinen toimeentulotuen leikkaus. Minä lähestyn tuota lopullisen päätöksenteon hetkeä kriittisenä ja etukäteen hankintaan sitoutumattomana.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Me olemme linjanneet asemamme niin, että me olemme sotilaallisesti liittoutumaton maa ja meillä on itsenäinen ja uskottava puolustuskyky. Tämän puolustuskyvyn ylläpitäminen ja kehittäminen edellyttää tietysti sitä, että jatkuvasti uusitaan materiaalia ja kehitetään Puolustusvoimia. Puolustusvoimat ja Puolustusvoimien materiaali ei siinä suhteessa eroa mitenkään yhteiskunnassa muutoin tapahtuvasta kehityksestä, minkä tietysti hyvin ymmärrätte. Kaikki asiat kehittyvät, ja tehdään uudenlaista materiaalia, sanotaan nyt vaikka terveydenhuollossa, jossa koko ajan tehdään uusintoja. Aivan samalla tavalla tietysti tapahtuu Puolustusvoimien kohdalla. Miksi juuri nyt varustelukierre, ed. Saapunki kysyi. Ei ole kyse mistään varustelukierteestä vaan juuri siitä puolustuskyvyn ja -materiaalin ajan tasalla pitämisestä, joka on pitkän tähtäyksen toimintaa. Nytkin me puhumme valmiusyhtymien perustamisen ja materiaalihankintojen yhteydessä vuoteen 2008 tapahtuvasta kehityksestä, joka on siis se ajanjakso, jolle tämän selonteon suunnitelmat esitettiin. Siinä myös esitetään, että tätä arviota tehdään esimerkiksi neljän vuoden välein, mitä on seuraavaksi uusittava tai miten asioita kehitettävä.

Mitä tulee tähän tavallaan vastakkainasetteluun, että jalkaväkimiinat vai valmiusyhtymien kehittäminen, kyllä valmiusyhtymien kehittäminen on joka tapauksessa välttämätöntä, jos me nyt haluamme pitää kiinni siitä suunnitelmasta, joka on pitkän valmistelun tulos.

Hallituksessa ei ole toistaiseksi tehty ratkaisua jalkaväkimiinoja selvittäneen työryhmän esityksen perustalta, vaan ulkoministeri Halonen tuo tämän asian hallituksen käsittelyyn, ja siinä yhteydessä varmasti myös arvioidaan, millä aikataululla ja millä tavoin rahoitetaan mahdollinen jalkaväkimiinoista luopuminen.

Haluan vielä lopuksi todeta, että näistä luopumiseen ei ole puolustuksellisia perusteita.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Karjalaiselle toteaisin, että emme me kainuulaiset tätä keskustelua oululaisten kanssa aloittaneet emmekä ole siihen kyllä vähimmässäkään määrin syyllisiä. Ymmärrän ed. Karjalaisen puheen, että teillä oli huoli työpaikoista ja perheistä ja heidän tulevaisuudestaan. Mutta kenen luulette ymmärtävän paremmin kuin kainuulaistentämän huolen? Kainuu on ollut vuosikymmenet Suomen korkein työttömyysalue, ja esimerkiksi tämän hallituskauden aikana maakunnasta muutto on ollut ylivoimaisesti korkeammalla kuin mistään muusta maakunnasta. Mahdollisesti nyt Kainuuseen tulevat 200—300 vakanssia ovat vain neljäsosa siitä, mitä jo yhdessä vuodessa maakunta menettää väestöä. Kyllä minä uskoisin, että me ymmärrämme tämän työllisyyshuolen jne. mutta emme tätä keskustelua, joka täällä nousi.

Ministeri Tainalle siitä, kuinka hyvin tätä päätöstä on valmisteltu ja millä aikataululla. Jos tätä olisi edes ministeri Tainan ministerikauden ajan tuotu julkiseen keskusteluun ja pohdintaan sillä tavalla, että siinä olisi ollut kaikki tahot mukana, niin tämän ymmärtäisin paremmin. Mutta kun nyt vähän muistelen, niin ei taida olla kuin vähän reilu puoli vuotta, kun esimerkiksi ministeri Taina ei vielä esitellyt näitä tulevaksi hankintoihin ja budjettiin, joten aika vaikea meidän on omaksua tällainen uusi strategia, ajattelu ja näin iso hankinta, varsinkin kun — toistan sen, mitä äsken sanoin — muualla näissä hankinnoissa on käytetty paljon pitempi aika, esimerkiksi Hollannissa toistakymmentä vuotta.

Ed. K a r j a l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppaisen puheenvuoron jälkeen totean vain, että tosiaan oululaiset eivät ole olleet kateellisia kajaanilaisille eikä Kainuulle. Me ymmärrämme Kainuun olosuhteet. Me tappelimme vain niiden ihmisten puolesta, jotka Oulussa joutuivat elämänsä osalta aika kriittiseen tilanteeseen. Tässä vaiheessa voi todeta, että kun tuollaiseen päätöksen jouduttiin, jossa Oulun varuskunta lakkautettiin, me onnittelemme Kajaania. Siinä on ihanaluepoliittista viisauttakin sen jälkeen mukana.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Kun vastauspuheenvuoroja annetaan niukasti, minä itse asiassa reagoin muutamiin käytettyihin puheenvuoroihin puhujakorokkeelta.

Aloittaisin ed. Kemppaisesta ja hänen puheenvuorostaan, jonka hän käytti muistaakseni toisena puhujana tämän iltapäivän keskustelussa koskien puolustusministeriön budjettiesitystä.

Hän haikaili aikaisempaa turvallisuuspoliittisen keskustelun tilaa Suomessa, jossa lähtökohtana oli se, että keskeisissä kansallisissa kysymyksissä haetaan konsensusta, yhteisymmärrystä. (Ed. Kemppainen: Tätä tavoittelen!) — Aivan totta. — Minulla on se mielikuva, kun ministerikin on paikalla, että edelleenkin hallituksen linjauksen lähtökohtana ja tavoitteena on se, että keskeisissä kansallisissa kysymyksissä — niissä ennen kaikkea, jotka koskevat turvallisuuspolitiikkaa, ulkopolitiikkaa — olisi syytä löytää yhteisymmärrys.

Nyt, kun on seurannut tämän vaalikauden ajan kaikkia keskeisimpiä turvallisuuspoliittisia selontekoja ja niiden käsittelyjä, jopa nyt puolustusbudjettiakin, joka tällä hetkellä on käsittelyn alla, mutta ennen kaikkea niitä asiakirjoja, joissa hallitus on vetänyt linjauksiansa ja altistanut ne sitten eduskuntakeskustelulle, on havainnut kyllä sen seikan, että hallituksen ja myös hallituspuolueiden suunnalla on ollut tahtoa löytää konsensus. Mutta keskustapuolue on eri tahoillaan ja eri tasoillaan alkaen tietysti ulkoasiainvaliokunnan käsittelystä, jota itse olen voinut seurata läheltä, ja mukaan lukien täysistuntokäsittely useimmiten hakenut napista asian voidakseen osoittaa erilinjaisuuttaan. Keskustapuolue on systemaattisesti tällä vaalikaudella kaikissa keskeisimmissä turvallisuuspoliittisissa asiakirjoissa, jotka tässä salissa on hyväksytty, lausunut eriävän mielipiteensä, ottanut selkeän irtioton siitä yhteisestä linjanvedosta, josta monissa tapauksissa keskeisimmiltä osin olemme yhtä mieltä.

Sen takia minusta on aavistuksen verran tekopyhää se, että ed. Kemppainen tulee tänne valittamaan sitä, että hallitus ei halua löytää yhteisymmärrystä ja hallituspuolueet eivät olisi valmiita dialogiin, josta löydettäisiin konsensus viime kädessä, kun keskusta itse toimii tarkoitushakuisesti niin, että voi ikään kuin profiloitua sisäpoliittisista syistä oppositioasemaan, käyttää ulkopolitiikkaa sisäpolitiikan välineenä. Tämä minusta on vakava ongelma, ja tähän minä soisin, että ed. Kemppainen kiinnittäisi huomiota myös tässä yhteydessä. (Ed. Kemppainen: Väärä todistus!) — Minä voin hakea ne todisteet yksityiskohtaisemmin tähän, että voimme käydä läpi kaikki nämä viisi olennaista selontekoa, jotka täällä on käsitelty tämän vaalikauden aikana.

Ed. Tennilällä oli hyvin mielenkiintoinen puheenvuoro, jossa hän pohdiskeli Suomen turvallisuuspoliittista asemaa ja näki muun muassa nykyisen puolustusministeriön budjettiesityksen, mukaan lukien helikopterihankinnat, kaiken tämän, tavallaan välineinä, joilla Suomea ujutetaan vaivihkaa sotilasliiton jäseneksi. Hän ilmaisikin sen selkeästi puhuen Natosta.

Ed. Tennilälle, joka ei ole nyt salissa kuuntelemassa, haluaisin kuitenkin muistuttaa, että sen käsityksen mukaan, muistaakseni myös puolustusministeri Taina täällä sen totesi jo, Suomi ei vahingossa ajaudu Naton jäseneksi. Se on selkeästi prosessi, johon hakeudutaan, hakemuspaperit pannaan sisään. Lisäksi ei ole Suomen omasta tahdosta kysymys, päästäänkö Naton jäseneksi vai ei, vaan se on myös laajan käsittelyn alla Natossa itsessään. Ei tule tapahtumaan mitään sellaista, että puolivahingossa keittiön kautta Suomi havaitsisikin olevansa sotilasliiton jäsen. Tämä on selkeästi harhauttamista ja harhaanjohtavaa informaatiota sikäli, kun tällä tasolla tästä asiasta keskustelemme.

Ed. Tennilä muotoili myös sitä, että näillä ratkaisuilla, jotka nyt on muun muassa puolustusbudjetin osalta tehty, ja turvallisuuspoliittisilla linjanvedoilla, jotka hallitus on ottanut, on selkeästi torjuttu se perinne, Paasikiven — Kekkosen-linja, jolla Suomen sodanjälkeinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka rakennettiin. Ensinnäkin itse tunnistaisin hallituksen linjavedon sillä tavalla, että viime kädessä se nojautuu siihen realistiseen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen kivijalkaan, jonka edesmenneet presidentit Suomelle tekivät, mutta luonnollisesti olosuhteet muuttuvat ja Suomikin näiden olosuhteiden mukana joutuu uudelleen arvioimaan sekä paikkaansa maailmankartalla että haasteitaan kansainvälisissä vuorovaikutussuhteissaan ja viime kädessä konkreettisessa päätöksenteossa huomioimaan muuttuneet olosuhteet.

Tässä suhteessa ei pidä tehdä yksioikoista johtopäätöstä, ikään kuin se ulkopoliittinen perinne tärveltäisiin, mikä Suomessa on ollut. Epäilemättä muutos on tapahtunut. Eräs olennainen muutos on se, että olemme luopuneet siitä doktriinista, joka oli hallitseva kylmän sodan kaudella, eli me puhuimme, että Suomi on puolueeton maa. Jos ed. Tennilä olisi paikalla, voisin aavistuksen verran eritellä. Mielelläni erittelen muutaman perusosatekijän, jotka ovat olennaisesti muuttaneet sen tilanteen, minkä vuoksi Suomi ei tänä päivänä ole puolueeton siinä samassa merkityksessä kuin se oli aikaisemmin. Me puhumme nyt sotilaallisesta liittoutumattomuudesta ja korostamme sitä.

Ensimmäinen olennainen tekijä luonnollisesti on se, että puolueettomuus-termi liittyi kylmän

sodan jakolinjoihin eurooppalaisessa ja jopa kansainvälisessä maailmanpoliittisessa asetelmassa, johon nähden otimme etäisyyttä. Me olimme puolueettomia suurvaltakonfliktiin, suurvaltojen vastakkainasetteluun, joka hallitsi kylmän sodan kaudella.

Toinen olennainen seikka, joka on muuttunut, on myös konfliktien luonne, turvallisuusriskien luonne. Tällä hetkellä eurooppalaisessa turvajärjestelmässä eivät hallitsevia ole perinteiset hyökkäykset, valtiollista, alueellista turvallisuutta uhkaavat valloitussodat, kuten se doktriini perinteisesti on kuulunut, jonka varaan osittain tämä asevarainen turvallisuusajattelu edelleenkin nojautuu. Olennaisimmat turvallisuusriskit ovat enemmänkin alueellisia konflikteja, yhteiskuntien sisäisestä hajoamisesta levittäytyvä väkivalta ja laajan turvallisuus-käsitteen sisällään pitämät muut ulkoiset uhkatekijät, riskit, alkaen ympäristökatastrofeista ja päätyen hallitsemattomiin väestöliikkeisiin jne.

Näihin ongelmiin me emme ota etäisyyttä, vaan päinvastoin haluamme olla aktiivisesti vaikuttamassa. Me emme ole puolueettomia näihin kriiseihin nähden, vaan haluamme osana kansainvälistä järjestelmää pyrkiä vaikuttamaan siten, että ne olisivat hallittuja. Sen takia me puhumme kriisinhallinnasta ja meillä on kansainvälisen osallistumisen velvoite myös. Sen vuoksi puolueettomuus-käsite ei ole toimiva.

Kolmas osa-alue liittyy ed. Laakson puheenvuoroon, kun hän pohdiskeli sitä, että Suomi EU:n jäsenenä olisi sitoutumassa sotilasliittoon. Se on hyvin olennainen huomio, ja sitä kannattaa eritellä tarkemmin.

Suomen puolueettomuuskonsepti poikkeaa naapurimaamme Ruotsin puolueettomuuskonseptista. Ruotsin puolueettomuus pohjautui kylmän sodan kaudella edelleenkin sotilaallisen liittoutumattomuuden käsitteeseen rauhan aikana siten, että sodan aikana maa olisi puolueeton. Itse asiassa puolueettomuus ruotsalaisessa turvallisuus- ja ulkopolitiikassa on itseisarvo. Suomalaisessa turvallisuuspoliittisessa ajattelussa puolueettomuuteen aikaisemmassa vaiheessa ja myös tänä päivänä, siihen terminologiaan, on suhtauduttu siten, että se on ollut välineellistä.

Suomalainen rauhantahtoinen puolueettomuuspolitiikka, kuten Paasikiven — Kekkosenlinja kuului, oli väline siihen, että Suomi voisi suurvaltakonfliktin sattuessa pysyttäytyä ulkopuolella. Yya-sopimuksen voimassa ollessa kylmän sodan kaudella meillä itse asiassa ei ollut sodan oloissa puolueettomuuden mahdollisuutta, mutta meillä oli olemassa se mahdollisuus, että pysyttäytyisimme suursodan ulkopuolella. Siihen rakentui meidän puolueettomuuspolitiikkamme.

Kun asetelma on muuttunut kylmän sodan jälkeen, tilanne on toinen. Erityisesti tähän vaikuttaa luonnollisesti Euroopan unionin jäsenyys. Kun olemme Euroopan unionin, jäseninä yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka epäilemättä merkitsee sitä, että sitoudumme yhteisiin kannanottoihin, joihin Euroopan unionissa päädymme siten, että olemme osaltaan niihin vaikuttamassa. Tästä näkökulmasta on itsestäänselvää, että puolueettomuus-käsite ei enää voi kuvata sitä peruslähtökohtaa, mikä meillä on.

Ed. Laakso — hän on paikalla — totesi, että EU-jäsenyys johtaisi sotilaalliseen liittoutumiseen, mutta tämä on jo sitten kokonaan toinen asia. Meidän lähtökohtamme on ollut se, että olemme tavallaan joutuneet luopumaan ja luovummekin jopa mielihyvin puolueettomuuskonseptista Euroopan unionin jäsenyyden oloissa, mutta emme ole luopumassa sotilaallisesta liittoutumattomuudesta. Siihen perustaan luonnollisesti liittyy se ajattelutapa, että Euroopan unionia ei ole syytä kehittää, ja se on myös hallituksemme lähtökohta, sotilasliiton suuntaan.

Siihen liittyy se keskustelu, minkä ed. Elo nosti, että jos Weu ja Euroopan unioni liittyisivät toisiinsa tai Suomi liittyisi Weu:n jäseneksi, niin silloin me itse asiassa purkaisimme sotilaallisen liittoutumattomuuden perusdoktriinikonseptin, jonka varassa olemme toimineet. Tämä on tietenkin syytä pitää selkeästi erillään.

Suomi on, ed. Laakso, luopunut puolueettomuudesta liittyessään Euroopan unionin jäseneksi harjoittaen sen yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, vaikuttaessaan sillä tasolla eurooppalaiseen yhteistyöjärjestelmään, mutta meidän lähtökohtamme on selkeästi pitää kiinni sotilaallisesta liittoutumattomuudesta.

Arvoisa puhemies! Minun olisi vielä erääseen puheenvuoroon syytä reagoida. Se on ministeri Tainan puheenvuoro, kun hän pohdiskeli asevaraisen turvallisuusajattelun perustaa siinä, minkä tyyppisin asejärjestelmin suomalaista turvallisuutta rakennetaan. Hän viittasi siihen, että joudumme väistämättä huomioimaan sitä asearsenaalia, joka on ympäröivä todellisuus. Tähänhän on tietenkin perustunut myös puolustuspoliittisessa selonteossa, jota keväällä käsittelimme, osittain se analyysi, jota tehtiin. Me loimme tie-

tyn tyyppisiä uhkakuvia, ja lopputulema oli se, että loimme tietyn asearsenaalin skenaarion, jolla voisimme näihin uhkakuviin reagoida.

Ongelma ja vakavin ongelma on kuitenkin se, että tässä prosessissa itse asiassa ei käsitellä kaikkia mahdollisia uhkakuvia, ei todellisuudessa reagoida kaikkiin mahdollisiin sotilaallisiin kriiseihin ja uhkiin, jotka Suomea kohtaavat. Tarkoitushakuisesti itse asiassa jätetään sellaiset uhkakuvat pois, joihin meillä yksinkertaisesti ei ole taloudellisia ja sotilaallisia keinoja reagoida.

Yksiselitteisimmin tämä tietenkin tulee vastaan silloin, jos totean, että naapurimaassamme ainakin, jopa naapurimaissamme sotilasliittojen kautta, on käytettävissä joukkotuhoaseita, viime kädessä jopa ydinaseet. Meillä ei ole konseptia, jolla voimme torjua joukkotuhoasein tapahtuvan invaasion Suomeen. Siitä ei puhuta, se jätetään ikään kuin unholaan ja otetaan sellaiset uhkakuvat, jotka ovat äärimmäisen pienessä riskimarginaalissa mutta joihin joka tapauksessa voimme reagoida. Siitä sikiää keskustelu siitä, että meille on nyt syytä hankkia niin ja niin monta helikopteria, niin ja niin monta taisteluhävittäjää jne.

Tämähän periaatteessa jatkuu niin pitkälle kuin mahdollista, koska asejärjestelmiä voimme jatkuvasti kehittää eteenpäin viime kädessä siihen asti, että meillä on suurvallan aseistustaso olemassa, jos haluamme ikään kuin näiden skenaarioiden varassa omaa turvallisuuspolitiikkaamme rakentaa. Kuitenkin operoimme näissä kalkyyleissä pienillä riskimarginaaleilla.

Vakava, selkeä, vahva turvallisuuspolitiikka kuitenkin keskittyy niihin konflikteihin, niihin kriiseihin, jotka ovat tässä uskottavuusmarginaalissa hallitsevia. Niihin meidän kannattaa varautua, ja käsitykseni mukaan niihin hallitus on myös varautunut nostaessaan esille kansainvälisen yhteistyövaraisen turvallisuuskonseptin, puhuessaan laajasta turvallisuus-käsitteestään ja antaessaan sille instrumentteja. Tämä on minusta se realistinen, ainoa oikea lähestymistapa silloin, kun vakaata turvallisuutta haemme myös aseiden varassa.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljunen näyttää puolustuspoliittisessa keskustelussa omaksuneen sotapäällikön asenteen, että hyökkäys on paras puolustus. Hän nimittäin yritti kätkeä ne ongelmat ja ristiriidat, joita hänen omassa ryhmässään on eli johtavan hallituspuolueen ryhmässä tässä asiassa, kääntämällä huomion keskustaan ja syyttämällä meitä kansallisen konsensuksen hajottamisesta ja eri mieltä olosta näissä asioissa.

Pyydän muistuttaa, että kun puolustus- ja turvallisuuspoliittista selontekoa käsiteltiin, meillä oli kaksi asiaa, joista me sitä arvostelimme. Toinen oli varuskuntien lakkauttaminen ja toinen parlamentaarisen valmistelun puute eli se, että asiaa ei ollut parlamentaarisessa komiteassa valmisteltu, niin kuin aikaisempina vuosina oli tapana, jolloin juuri olisi haettu tätä konsensusta. Tämä käsittely osoittaa, ja uskoakseni myös hallitus on sen todennut, että olisi ollut parempi, että parlamentaarinen valmistelu olisi suoritettu. Ei olisi tullut tällaista äänten sekaannusta tästä asiasta täällä eduskunnassa.

Arvoisa puhemies! Pyydän vielä huomauttaa, että nämä ongelmat, joita tässä asiassa nyt on ja joita täällä puidaan, eivät johdu keskustan ryhmästä. Meiltä löytyy kyllä aika lailla rakentava yksimielisyys tämän asian ympärillä. Sitä näköjään ei voida sanoa sosialidemokraattisesta ryhmästä.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen oppinut lyhyen ajan kuluessa arvostamaan ed. Kiljusta asiantuntevana ja hyvänä tiedemiehenä, joka osaa pohdiskella viileästi asioita. Hänen äskeinen purkauksensa ja sen kohdistaminen nimenomaan keskustan ulkoasiainvaliokunnan ryhmään oli kyllä hämmästyttävä ja vaatisi perusteellisempaa selvitystä.

Kun ed. Kiljunen mainitsi, että ulkoasiainvaliokunnassa ryhmämme yrittää aina tehdä tikusta asiaa löytääksensä eron hallitukseen, niin näinhän asia, ed. Kiljunen, jos ihan rehellinen olette, ei missään tapauksessa ole.

Niissä asioissa, joissa olemme olleet eri mieltä, kuten rauhanturvakäsite-analyysissä, itsekin taidatte tulevassa kirjassanne kertoa tämän asian käsittelyn seikkaperäisesti, ja lopputulema on se, että keskustan näkemys on täsmälleen oikea. Olemme epäilleet juuri niitä seikkoja, jotka ovat jälkikäteen osoittautuneet ongelmallisiksi, kun hallitus joutuu jatkuvasti tekemään uusia tulkintoja ja miettimään, mikä on laajennettua rauhanturvaa ja missä kulkee laajennetun rauhanturvan ja rauhaanpakottamisen ero. Tätä eroa ei löydy, ja sitä aikanaan juuri kritikoimme.

Mitä tulee helikopterihankinnan käsittelyyn ulkoasiainvaliokunnassa, ed. Kiljusella on kyllä äärettömän huono muisti, jos te ette muista, miten valiokunnan mietintöä siellä väsättiin. Nimenomaan teidän ryhmässänne oli erimielisyyttä

siitä, miten tulevia määrärahavuosia käsitellään, ja nimenomaan te saitte aikaan sen kannanoton, että jokainen vuosi tullaan tarkastelemaan erikseen. Mitään tilausvaltuuksia ja pitkän aikavälin kehyssitoumuksia ei tulla hyväksymään. Tässä seurasimme sivusta hallituspuolueitten ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Tiilikainen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Kiljuselta lienee aikanaan jäänyt retuperälle turvallisuuspoliittisten peruskäsitteiden oppiminen. Hän rinnasti turvallisuuspolitiikan ja ulkopolitiikan keskenään ja unohti kokonaan puolustuspolitiikan. Turvallisuuspolitiikka ja ulkopolitiikka eivät ole rinnakkaisia käsitteitä Suomen valtion suhteissa ulkovaltoihin, vaan turvallisuuspolitiikka jakaantuu ulkopolitiikkaan ja puolustuspolitiikkaan. Ed. Kiljunen käsitteli pelkästään ulkopolitiikan keinoja turvallisuuspolitiikan rinnakkaiskäsitteenä.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Keskustelu ed. Kiljusen ja minun välilläni alkoi siitä, että esitin huomion, ettei Suomen ulkopoliittinen johto — sen paremmin presidentti, pääministeri kuin ulkoministerikään — ole missään yhteydessä antanut Suomen sotilaalliselle liittoutumattomuudelle paikkaa myös tulevaisuudessa rakennettaessa eurooppalaista turvallisuusarkkitehtuuria.

Totean, etten ole ainoa, joka on kiinnittänyt tähän huomiota, vaan tämä on laajemminkin herättänyt ihmetystä. Ongelma tässä on se, että samanaikaisesti kun ulkopoliittinen johto toteaa, että me olemme nyt sotilaallisesti liittoutumattomia, esimerkiksi ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja esittää julkisesti EU:n ja Weu:n yhdistämistä, ed. Elo esittää ainakin sen selvittämistä, pitäisikö Suomen liittyä Länsi-Euroopan unionin Weu:n, sotilasliiton, jäseneksi, puhumattakaan niistä monista puheenvuoroista, joita myös hallituspuolueiden sisältä kuuluu Nato-jäsenyyden puolesta.

Mielestäni ed. Kiljunen kyllä kuvasi tätä tilannetta ja puolueettomuuspolitiikkaa oikein, mutta ongelma on se, jos ja kun Euroopan unioni kehittyy sellaiseen suuntaan, että sille hahmottuu oma puolustuspolitiikka ja yhä enemmän oma puolustus, niin on selvää, että suomalaiselle sotilaalliselle liittoutumattomuudelle tällaisessa tilanteessa jää yhä vähemmän toimintamahdollisuuksia.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaa on ehkä oikeassa siinä, jos minun puheenvuorosta jäi mielikuva, että olisin moittinut keskustan ulkoasiainvaliokunnan ryhmää siitä, että he olisivat ottaneet pienissä asioissa etäisyyttä suurien linjanvetojen yhteydessä. Tässä suhteessa ed. Isohookana-Asunmaa ehkä on oikeassa, että kysymys ei ole ulkoasiainvaliokunnan keskustan ryhmästä muussa mielessä, kuin että se on tavallaan etäispäätteenä toiminut suhteessa siihen laajempaan linjanvetoon, joka keskustassa on tehty, jolla on murrettu tätä konsensusta suomalaisessa turvallisuuspolitiikassa.

Ed. Saari minusta aivan erinomaisesti kuvailisitä todetessaan viime kädessä puolustuspoliittisesta selonteosta, jonka me käsittelimme viime keväänä, niitä kysymyksiä, joissa keskusta otti etäisyyttä: ensinnäkin varuskuntakysymykset. Me olemme jo tänä päivänä tässä keskustelussa havainneet, että sehän oli lillukanvarsikeskustelua verrattuna keskusteluun niistä olennaisista asioista, joista meidän olisi pitänyt silloin keväällä keskustella ja jotka liittyivät valmiusyhtymien perustamiseen, jossa ollaan selkeästi puolustusstrategiaa suuntaamassa uusille linjoille mukaan lukien siihen liittyvät komponentit muun muassa helikoptereista. Tämä oli tyyppiesimerkki lillukanvarsista.

Toisaalta ed. Saari totesi, että nimenomaan parlamentaarista valmistelua kaivattaisiin. Hämmästelin, että hän toteaa, että parlamentaarinen valmistelu puuttuu tilanteessa, kun asia on parlamentin käsittelyssä. Tässä suhteessa minulle on käsittämätön perustilanne se, että kun parlamentti käsittelee asiaa ja muodostaa kannan, me kaipaisimme jotain muuta superelintä taustalle valmistelemaan. On luonnollista, että hallitus valmistelee ja parlamentti päättää, aivan niin kuin lainsäädäntöasiat tässä talossa etenevät.

Ed. Tiilikainen pohdiskeli sitä, että olisin sokea sille, että suomalainen turvallisuuspolitiikka rakentuu kahdesta komponentista, ulkopolitiikasta ja puolustuspolitiikasta. En ole tälle sokea. Päinvastoin eduskunnan ulkoasiainvaliokunta vahvasti on korostanut sitä, että edelleenkin nimenomaan ulkopolitiikka on se kivijalka, jolle Suomen turvallisuuspolitiikka rakentuu. Puolustuspolitiikka ainoastaan täydentää sitä.

Ed. Partanen: Arvoisa rouva puhemies! Tänne ovat jonkun viisaan mielipiteenvaihtajan kakkulat jääneet, hakekoon täältä. (Ed. Laakso:

Ne saattavat olla minun!) — Niin kuin totesin, viisaan.

Tämän puolustusbudjetin kohdalta voisin muutaman sanan todeta. Minua kiinnostaa lähinnä näitten vispilöitten ympärillä, tarkoitan helikoptereita, käytävä keskustelu. Meille tullaan ja on jo tultu kertomaan, että kotimaisen työllisyyden nimissä on edullista tehdä tällaisia hankintoja. Minä en kyllä ymmärrä sitä, mikä osuus tässä suomalaiselle työllisyydelle jää silloin, kun helikoptereita katselee. Jos perusteluna on vastaostot, niin siltä osin kuin katsotaan Hornet-kauppaa ja vastaostojen sukeutumista tänne, kyllä saadaan näyttämään siltä, että vastaostoja on ylivoimaisesti enemmän jo kuin hankintahinta, mutta hintahan karkasi kynsistä ja korot vievät sitä entistä kauemmaksi. Näin tulee käymään myös tässä helikopterihommassa. Korot eivät ole mitään vastikkeellista kauppaa olleet eivätkä tule olemaankaan. Tässä valtiontalouden tilanteessa, missä maa on, on tämä ajankohta minusta harkitsematon, jos nyt eduskunta päättää sitoutua näin kalliiseen investointiin puolustusvoimille.

Eikä tässä ole kovin kirkkaasti selvinnyt, minkä takia tämä maa nyt on tällaisessa paniikissa, että tässä aikataulussa pitää tällaisia arvomäärityksiä tehdä myös materiaalihankinnoissa. Ainakaan minulle ei ole tämä riittävän selvää eikä se tule kyllä millään selvitykselläkään selvitettyä. Tässä on varmasti syntymässä kahdenlainen piparkakkutalo selittäjien ja selvittämättömien asioitten välille. Siihen yhtälöön joutuu eduskunta ottamaan kannan lisätalousarvion yhteydessä, hankitaanko näitä vispilöitä vai ei. Joka tapauksessa on tämä kyllä merkillinen käsittelytapa, kun pikkuisen, tosin hyvin vähän, olen tutustunut budjettikäytäntöön. Onko tämän kokoluokan asia edes lisätalousarvioasia, sillä minä en rupea kikkailemaan. (Ed. Karpio: Sanokaa, hankintaanko kopterit!) — Jos ed. Karpio odottaa hetken, niin tullaan siihenkin.

Ensinnäkin puolustusmäärärahat nykyisellläänkään eivät riitä normaaliin toimintaan näiden kehysbudjettien varassa, mitkä vuosille eteenpäin on tehty. Rauhan ajan toiminnoista on jouduttu tinkimään ja varuskuntia lakkautetaan ja lentokoneetkaan, nämä Hornetit, eivät täysitehoisesti lennä. Alkaa olla kuin naapurissa, ei ole löpöä tankissa, kun pitää lähteä ilmaan. Tästä tulee kyllä huvittava episodi, jos meillä on lelut kenraaleille, mutta ei ole, millä pyörittää niitä. Kyllä kansakunta tulee kysymään monta kertaa hankintojen perään sen jälkeen, kun joudutaan joka tapauksessa tulevaisuudessa olemaan hyvin tiukan ja tarkan talouden puitteissa niin sosiaalipuolella kuin koulutuksen ja monen muunkin asian yhteydessä. Näitä minä en enempää halua vastakkain ripustella, mutta nämä tulevat joka päivä tavallisen kansanedustajan eteen, kun kansan kanssa keskustellaan, kun ei puhuta eliitin kanssa. Nehän viis välittävät siitä, miten köyhällä menee, kun vispilät vispaavat.

Sitten on muutamassa puheenvuorossa sivuttu Nato-hommaa. Otan tämän sen takia itsekin esille, kun työllisyyden ympärillä veivataan puolustushankintojen kohdalla hyvin voimakkaasti. Sen takia puutun tähän. Jos meillä halutaan puolustusvälineteollisuudelle töitä, niin tähän ei ole olemassa kuin yksi arkinen ja reaalinen tie. En tiedä, minkälainen Nato-jäsenkortin pitää olla. Se ei ihan yhtä helposti synny kuin raviradalle jäsenkortti, mutta sillä kortilla syntyy töitä tähän maahan. Kun äsken mietin tätä mahdollisuutta, mikä on tämän liittoutuman sisällä, niin jos työllisyydellä perustellaan joitakin puolustusvoimaasioita ja puolustukseen liittyviä asioita, sehän on silloin suora meno Natoon eikä mitään mutinoita.

Sievin jalkinetehdas voi perustaa kahdeksan linjaa, kun ruvetaan kalosseja tekemään koko Nato-armeijalle. Sinne tulee tuhansia uusia työpaikkoja nahkateollisuuteen.

Vammaksen ympärillä olevia tykkitorneja voidaan ruveta tekemään kymmeniätuhansia välittömästi, kun materiaalihankinnat siirtyvät korkean teknologian suomalaiseen maahan ja aseteknologia jää hyvien tuotteiden ympärille. Tämmöinen sotilasliittoutuma työllistää koko maan, meitä on niin vähän täällä tekemään. Ajatelkaa nyt, eihän meillä ole läheskään niin paljon porukkaa kuin Venäjällä, ja puolet sen kansasta teki sotilastarvikkeita. Varmasti tässä maassa ei ole yhtään työtöntä sen jälkeen, jos näinpäin todella mietitään.

Ase- ja ajoneuvotuotanto nostaa siinä tapauksessa, jos tällainen liittymä tapahtuu, tämän maan uuteen nousuun. Minä en kouhota sotilasasioitten ympärillä sen takia, että minä kiihkosotilaallinen olisin, mutta turha itseäänkään on pettää, että näitä väkkäröitä tilaamalla syntyy suuria arvoja tähän maahan. Ei synny! Suurilla liittoutumilla syntyy ja siellä, missä on resurssit hankkia, jos me olemme niin hyviä kuin me olemme kehuneet, että me osaamme kaikkea.

Viittaan vielä kolmanteen asiaan: Ajoneuvoteollisuuden sisällä on mahdollisuus kehitellä, jos tällainen suuri liittymä on olemassa, vaikka min-

kälaisia visioita. Olen joskus aikaisemmin muussa yhteydessä tämän maininnut, kun puhuttiin kotimaisen metalliteollisuuden olotilasta, se liittyy myös tähän. Ei puhuta rautaa rajalle. Kun Tampereella tehdään monikerrostrukkeja ja raskaita hyötyajoneuvoja, niin ajattelin, kun katselin aikanani mähmettien sotaa, että nehän olisivat maailman parhaita rakettien lähetysalustoja ja nopeita. Ne menevät kuutta — seitsemääkymppiä neljässä kerroksessa raketteja kainalossa aroilla ja turuilla. Näistä voisi kehittää tällaisen isomman liikkeen sisällä vaikka minkälaisia vempeleitä ulkomaisten kenraalien leikkikaluiksi. Niihin voi panna hinnan ja kertoimet perään. Sillä, että Lapualla rusnataan homeisiin hylsyihin ruutia ja pannaan tinamotti päähän, ei suuria arvoja yhteiskuntaan synny.

Neljäs alue laajemmassa kansainvälisessä yhteistyössä on sotilaselektroniikka. Minä uskon, että tällä puolella suomalaisella osaamisella olisi paljon annettavaa kansainvälisessäkin mielessä. Mehän nyt kykenemme jo palvelemaan amerikkalaisia ja suurvaltoja erilaisten satelliittien välityksellä ja yhtä lailla lähettimien ja vastaanottimien kanssa se toimii, mutta erilainen sotilasjohtotekniikka, elektroninen johtotekniikka, olisi helppo suomalaisenkin älyn puitteissa ottaa hallintaan ja rakentaa sen päälle tänne aivan valtava teollisuus. Mutta nämä eivät tule helikoptereiden ympäriltä, jos nyt lähdetään yhtä ja kahta pajaa tällä perusteella pelastamaan. Pitääkö meidän jatkuvasti valehdella itsellemme ja keikaroida? Sillä tavalla ei synny kyllä mitään järkevää.

Ed. Tennilä totesi, että Nato veisi meidät rajamaaksi Venäjän kanssa. Mitäs me nyt olemme? Aikanani kun olin naapurissa töissä ja näytti siltä, että kaikki oli suurta, paikallinen politrukki yritti ohjastaa meikäläistä oikeille urille, kun en kaikkea ihannoinut, mitä siellä oli. Minä sanoin sille, että yksi asia meillä on kummallakin yhtä suuri. Se kysyi hölmönä, mikä se on. Minä sanoin, että tämä teidän länsi- ja meidän itäraja on molemmilta puolilta yhtä pitkä ja vaatii tismalleen saman verran voimaa silloin, kun ruvetaan rytisemään, kun isännät vähän pullistelivat. Metrit ovat samat molemmin puolin.

Minä olen henkilökohtaisesti tällä hetkellä ainakin virittäytynyt sillä tavalla, että nykyiseen menoon ja valtiontaloudelliseen tilaan perustuen helikopterihankinta on väärin ajoitettu. Minä en vastusta niiden hankkimista, kun se aika tulee. Tällaiset kauhupoliittiset uhkakuvat nyt meille on tehty erilaisten kaupunkiterroristien ja muiden tulemisesta tänne, ja niiden ympärillä tätä katsotaan, mutta nämä, jotka ennen Aino-merkkisellä polkupyörällä ehtivät sotaan, eivät niitä tarvitse.

Sitten kysyttiin vielä valiokunnassa, mikä on tällaisen laitteiston käyttöikä. Täytyi oikaista kenraalia. 20 vuotta, sanottiin, kun joku kysyi, restauroinnin jälkeen vähän enemmänkin. Minä olen kyllä sitä mieltä, että tällaisten vehkeiden käyttöikä on 60 metriä. Kun ne ovat sen verran maasta, ne ammutaan alas. Se on niiden käyttöikä, ja siihen loppuu keikarointi.

Aino-merkkisellä pyörällä ehditään. Kun Suomi harrastaa viisasta ulkopolitiikkaa ja tekee viisasta sisäpolitiikkaa, että kansa pysyy kotona rauhallisena, me emme tarvitse tällaisia tuhovehkeitä nyt tässä taloudellisessa ahdingossa häiritsemään oman maan kehitystä ja häiritsemään meidän tohlailuamme kansainvälisillä markkinoilla.

Tämähän tarkoittaa sitä, jos nyt tässä aikataulussa ja näillä eväillä hankitaan, että meidän pojat ja tytöt hyvin nopeassa tahdissa opittuaan käyttämään näitä vispilöitä harrastelevat niillä tuolla ulkopuolella rajojen erilaisissa tehtävissä, joihin kaikkiin ei liity iloisia asioita. Kukahan tästäkään porukasta on valmis sen surun kantamaan sitten, kun tulee se vaihe? Jokainen tutkikoon mielessään, mihin tämä johtaa. Minä en ole mikään valistaja täällä enkä ole niin syvällinen kuin edustajat Kiljunen, Laakso ja muut fiksut täällä arvioimaan tätä kansallista ja kansainvälistä merkitystä.

Sen verran olen kuitenkin ympäristöä ja aikaa seurannut, että en ole nähnyt kovin suurta kalsketta ympärillä, vaikka naapuri onkin varastoinut kaikki vanhat rojunsa rajan pintaan. Putket ovat sinnepäin. (Ed. Karpio: Hankitaanko ne vai ei?) — Jos ei ed. Karpio ymmärtänyt, niin minä sanoin, että ei hankita. Pitääkö se toisen kerran sanoa? Ed. Karpio, näillä näkymin ei hankita.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Ed. Partanen oli sitä mieltä, että vain Natojäsenyydellä olisi merkitystä Suomen puolustusvälineteollisuudelle, mutta näinhän asia ei ole. Kyllä tietysti niillä päätöksillä, joita teemme omien puolustusvoimiemme kehittämisestä, on ensisijaisesti vaikutusta siihen, miten oma puolustusvälineteollisuutemme selviytyy tulevaisuu-

desta. Siellä tietysti tällä hetkellä tunnetaan suurta epävarmuutta, koska ei ole olemassa mitään tilauksia tuleville vuosille. Nyt tällä tilausvaltuudella, josta keskustellaan ja jonka varsinainen keskustelu käydään vielä keväällä, on suuri vaikutus kotimaisen puolustustarviketeollisuuden työllisyyteen. On myös mahdollista, jos asiat hyvin pystytään päättämään, että esimerkiksi helikopterien valmistusta tai kokoamista suoritetaan Suomessa, aivan niin kuin tällä hetkellä Hornetien kohdalla tapahtuu, ja sitä kautta tulee työllisyyttä suoraan Suomeen.

Hankitaanko ylipäätään puolustusmateriaalia tulevaisuudessa vai ei? Ed. Partanen on ilmeisesti sitä mieltä, että tällaista kehitystyötä ei tule tehdä. Minun mielestäni se onkin oleellinen asetelma tässä. On kyse siitä, laitetaanko lainkaan rahaa tulevaisuudessa materiaalihankintoihin vai ei. Ei minun mielestäni ole niin paljon keskusteltava siitä, mitä se materiaali on, koska tietysti arviot tehdään sen kehityksen perusteella, mitä on tapahtunut, ja tässä tapauksessa näistä helikoptereista on kyse.

Haluan vielä korjata yhden tiedon, joka minun mielestäni on väärinkäsitys täällä eduskunnassa. Se on se, että emme me ole esittämässä materiaalihankintoihin tasokorotusta valmiusyhtymien perustamisilla, vaan päinvastoin materiaalihankintoihin käytettävä määräraha näillä ehdotuksilla laskee nykyisestä.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Jotkut Suomen keskustan edustajat totesivat, että hallituksen riveissä on rakoilua tämän asian yhteydessä. Se pitää paikkansa. Yllättävän yksimielistä tuntuu keskustaopposition puolella olevan se ajattelu, että ed. Partasen mainitsemia "vispilöitä" tarvitaan. Ainut taisi olla ed. Saapunki, joka vähän kyseenalaisti, sattuuko tämä olemaan oikea ajankohta.

Samalla tavalla minä olen itse ollut tässä kyselemässä, niin kuin monet muutkin edustajat täällä, että tässä tilanteessa ollaan tekemässä uusia isoja hankintoja, kun on tehty leikkauksia heikko-osaisten asemaan ja joudutaan jatkossakin olemaan hyvin tiukalla taloudenhoidolla monien asioiden suhteen. Jos vielä sattuu laskusuhdanne iskemään päälle, joudutaan tekemään leikkauksia jatkossakin. Ministeri Taina, se ei riitä, että te sanotte, että sitä ja sitä pääluokkaa ei kasvateta, vaan tämä tehdään kohdentamalla toisella tavalla. Se ei riitä niille ihmisille, jotka joutuvat lopulta kuitenkin koko valtiontalouden ongelman ja systeemien maksumiehiksi. Heillä maha kurnii samalla tavalla, selittipä heille mitä hyvänsä, että tämä nyt on toinen pääluokka ja että nämähän tehdään ilman muuta.

Sitten tähän liittyy se, että tässä esitetään 18:aa miljoonaa markkaa annettavaksi tutkimuksiin, laskelmien tekoon ja erinäköisten asioiden selvittelyyn, mitä tämä vaikuttaa kokonaisuutena miinapolitiikkaan ja puolustuspolitiikkaan sekä kaikkeen mahdolliseen, jopa Ruotsin kanssa tehtävään yhteistyöhön. Kun tiedetään, miten paljon meillä Suomessa on kuitenkin valtion maksamaa virkamieskuntaa, jolle maksetaan palkat ja sosiaalikulut, niin tarkoittaako tämä mahdollisesti sitä, että me ostaisimme konsulttipalveluita ulkopuolelta lisää? Virkamiehen on helppo pöytänsä takaa sanoa, että Pöyry tekee tuon, jokin muu firma tekee tuon, maksetaan niille. Kuitenkin meillä on virkamieskuntaa, jolla pitäisi olla ammattitaitoa tehdä nämä laskelmat. Onko Puolustusvoimissa niin vähän semmoista ammattitaitoa? Onko tässä kysymys vain semmoisesta systeemistä, että määrätyn rahan sisällä ihmiset tekevät toista työtä, joka kirjataan 18 miljoonan markan summaksi tähän? Vai onko tämä työ tarkoitus ostaa ulkopuolelta? Tämä on oleellinen kysymys.

Jos on niin, että työ on tarkoitus ostaa konsulttipalveluna, niin sitten pitäisi muuttaa äkkiä kyllä linjaa monessa asiassa ja vaatia, että virkamiehet tekisivät yhä enemmän näitä selvityksiä eikä niitä lähdettäisi ostamaan ulkopuolisilta, mahdollisesti jopa ulkomailtakin. Koska tämä on iso hanke, tämähän pitää varmaan kilpailuttaa Euroopan unionissakin, jos koko projekti vedetään, on niin isoista rahoista kysymys.

Ed. Partanen otti esille, että pitää liittyä Natoon. Minä olisin vähän varovaisempi näissä jutuissa. Kuitenkin sen verran meidän pitää uskaltaa keskustelua käydä eurooppalaisesta yhteistyöstä, ei välttämättä Natosta, vaan eurooppalaisesta turvallisuuspoliittisesta yhteistyöstä, että kun me olemme kuitenkin viemässä jossakin vaiheessa rahan yhteiseksi, onko puolustuspolitiikan puolella saatavissa semmoista hyötyä ja etua, että meillä olisi myös yhteinen puolustus. Vai onko oma puolustus arvo? Semmoinen arvo tällä hetkellä meillä on olemassa vielä, mutta onko jatkossa varaa muuttaa mielipidettä sillä tavalla, että Weu olisi järjestö, joka tulisi hoitamaan myös yhteisen puolustuksen?

En pitkitä keskustelua sen ihmeemmin, mutta joillakin tuntuu olevan enemmän tiedossa sellaisia asioita ja uhkia, joita meille kansanedustajille, ainakaan minulle asti, ei ole kantautunut korviin.

Mistäpäin mahtaa se vihollinen tulla, mitä varten me olemme varustautumassa, hankkimassa helikoptereita? Onko tämä oikea lajikaan? Tuleeko vihollinen ilmasta päin vai maata pitkin? Jos se tulee ilmasta päin, tämä on aika hankala juttu. Koptereilla ei tee yhtään mitään siinä hommassa, vaan sitten pitää olla monikärkiohjuksia, joilla ammutaan alas ja pois tunkeutujat sieltä. Vai juoksevatko viholliset maata pitkin? Sitten voi olla, että koptereita tarvitaan, kun pitää joukkoja siirrellä äkkiä. Onko mahdollisesti se uhka olemassa maan sisällä? Siinä mielessä tässä vaiheessa täytyy ilmoittaa, kuten ed. Karjalainen jossakin vaiheessa totesi, että tavallaan tässä vaiheessa on vaikea sitoutua tämän tyyppisiin asioihin valtiontalouden tilanteesta johtuen.

Ed. K a l l i o : Herra puhemies! Eräissä puheenvuoroissa täällä tänään on luonnehdittu puolustusmenojamme korkeiksi. Näin ei mielestäni ole. Meidän puolustusmenojemme bruttokansantuoteosuus kestää vertailun kyllä lähes minkä sivistysvaltion kanssa tahansa. Erityisesti, kun vertailemme puolustusmenojamme suhteessa Norjan ja Ruotsin vastaaviin, tilanne on aivan sama. Suomi on kohtuullisen alhaisella tasolla.

Kuitenkin käytettävissä olevilla voimavaroilla Suomen puolustusjärjestelmä on kyetty ylläpitämään. Se on voitu pitää toimivana kokonaisuutena. Voinkin todeta, että puolustusjärjestelmämme perusta on kunnossa.

Täällä on esitetty arvostelua siitä, että vaikka muut hallinnonalat ovat joutuneet määrärahojaan supistamaan, puolustushallintoa tämä ei olisi koskenut. Kokonaismenoja tarkastellen näin saattaa hyvinkin olla, mutta totean kuitenkin sen, että kyllä puolustusmenojenkin bruttokansantuoteosuus on laskenut. Vuonna 92 se oli 1,95 prosenttia bruttokansantuotteesta ja viime vuonna 1,66 prosenttia. Toki sama kehitys on ollut varmaan muillakin hallinnonaloilla.

Säästövelvoitteita on toki asetettu puolustushallinnollekin. Ne ovat vain kohdistuneet toimintamenoihin. Ensi vuodelle tämä velvoite on 100 miljoonaa markkaa. Tämän taustalla on tietysti valtiontalouden tilanne, mutta ehkä suurempana ongelmana on käsistä karannut Hornet-hankinta, jonka kustannukset ovat indeksi- ja valuuttakurssimuutoksista johtuen osoittautuneet huomattavasti aiemmin arvioitua suuremmiksi.

Hornet-hankinta on ollut eduskunnan tietoinen valinta, mutta samanlaiseen leväperäisyyteen meillä ei ole mahdollisesti toteutuvan helikopterihankinnan yhteydessä varaa. Joka tapauksessa minä hyväksyn valtiovarainvaliokunnan valmiusyhtymien varustamiseen liittyvään tilausvaltuuteen ottaman kannan.

Mutta palaan vielä toimintamenoihin kohdistuviin säästövelvoitteisiin. Kuten puolustusvaliokunta lausunnossaan on todennut, säästöt voidaan ottaa joko varusmieskoulutuksesta, kertausharjoituksista tai ilmavoimien lentotunneista. Ratkaisuksi on muodostunut kertausharjoitusten vähentäminen, mikä merkitsee sitä, että kertausharjoitusten määrä on vain neljännes vuoden 92 tasosta ensi vuonna, ja saattaa olla, että vuonna 99 tilanne on vielä heikompi kertausharjoitusten osalta. Näin dramaattinen reservin koulutuksen vähentäminen ei voi olla vaikuttamatta Puolustusvoimien toimintavalmiuteen. Vääjäämättä tulee laskua tapahtumaan.

Haluan myös painottaa sitä, että Puolustusvoimat on viime vuosina käynyt ja joutuu yhä edelleenkin käymään melkoista rakennemuutosta. Viimeisimpänä osoituksena tästä ovat Vaasan ja Oulun varuskuntien lakkauttamiset, ja menipä joku vuosi sitten varuskunta Raumaltakin muiden mukana.

Täällä on myös kiinnitetty huomiota puolustushallinnon rakentamismäärärahojen tasoon. Nythän käy niin, että Puolustusvoimien rakennuskanta pahasti rapistuu. Arvokas kalusto makaa taivasalla puutteellisten varastotilojen vuoksi. Väittäisin, että tämä on väärää säästämistä, joka tulee tulevaisuudessa merkitsemään lisääntyviä rakennusten korjaus- ja ylläpitomenoja ja myös kaluston ennenaikaista tuhoutumista.

Puolustusvoimien määrärahatilanteella on vaikutusta myös maamme puolustustarviketeollisuuden selviytymismahdollisuuksiin, ja näkymät seuraavien parin vuoden kohdalta eivät ole todellakaan valoisat. Meidän puolustustarviketeollisuutemme osalta on tehty tiettyjä rakenteellisia ratkaisuja, joilla hajanaiset voimat on pyritty kokoamaan ja täten kilpailukykyä vahvistamaan. Puolustustarviketeollisuutemme hajanaisuus ja pieni yksikkökoko merkitsivät aiemmin sitä, että liiketoiminta ei ainakaan kaikilta osin ollut riittävän kustannustehokasta ja kilpailukykyistä. Siis tarvittiin järkeistämistoimenpiteitä, jotka antavat mahdollisuuksia selviytyä yhä kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa.

Jonkin verran minua on Puolustusvoimien kotimaisissa hankinnoissa häirinnyt tietty lyhytjänteisyys. Tuotekehitysprojekteja kyllä käynnistetään ja tilauksia luvataan, mutta monesti sarjat jäävät hyvin lyhyiksi ja satunnaisiksi, eli

lupaukset ovat olleet toteutuneita tilauksia suurempia. On tietysti niin, että ilman kotimaisia tilausreferenssejä meidän puolustustarviketeollisuutemme on turha haikailla tilauksia ulkomailta.

Herra puhemies! Lopuksi pari sanaa ed. Puhjon esityksestä, jonka hän täällä aiemmin tänään teki. Hänhän ehdottaa miljardin vähentämistä puolustusmenoista. Kun me tiedämme, että sovitut kaupat on maksettava, niin supistus voitaisiin tehdä ainoastaan ja vain toimintamenoista. On pakko kysyä, onko ed. Puhjo valmis pistämään kilometritehtaalle tuhansia puolustushallinnon palveluksessa olevia henkilöitä. Sitähän hänen esityksensä faktisesti merkitsisi.

Ed. T i i l i k a i n e n : Arvoisa puhemies! Ennustaminen on varsin vaikeata ja varsinkin tulevaisuuden ennustaminen. Se näkyy täällä käytetyissä puheenvuoroissa. Valtaosa puheenvuoroista puolustushallinnon pääluokan kohdalla keskittyy tulevaisuuden Puolustusvoimiin eli Puolustusvoimien kehittämiseen, ja siinä pääpaino on helikopterihankinnalla. Tämä hankinta kuitenkin perustuu viime aikoina käytyihin suursotiin ja niistä saatuihin kokemuksiin, joiden perusteella puolustuspoliittinen selonteko on laadittu. Sen perusteella on laadittu varsin kattava ja täydellinen analyysi siitä, minkälaiset ovat Puolustusvoimien mahdollisuudet nykyisellä kalustolla ja nykyisillä menetelmillä puolustaa tätä maata ensi vuosituhannen ensimmäisen vuosikymmenen jälkeen. Eli ennen kuin puolustuspoliittisen selonteon prikaatit ja niihin liittyvät helikopterit ovat operatiivisessa valmiudessa, siihen menee hyvinkin se 12 vuotta. Kalustollisesti se voi olla loppuun suoritettu 2008, mutta varmasti mennään 2010-luvulle, ennen kuin järjestelmä on valmis. Jo lähes kymmenen vuotta sitten käydyt sodat, Persianlahden sota mukaan lukien, osoittavat, että tulevaisuuden maasotaa ei käydä enää pelkästään maista käsin, vaan siihen liittyy olennaiselta osalta myös ilmavoimat ja ilmassa käytävä taistelu. Ne täydentävät toisiaan, ja sen vuoksi nämäkin kopterihankinnat on liitetty nimenomaan maavoimien organisaatioon.

Tulevaisuudessa ei enää ole sellaisia mottisotia, että suomalainen sissi motittaa vastustajan suuren yhtymän ja tuhoaa sen siihen, kuten talvisodassa. Suomalainen sissi, ilman puolustuspoliittisen selonteon toteutumista, paljastetaan jo huomattavasti aikaisemmin. Maasto ja metsä ei enää suojaa meitä, kun vastassa on nykyaikaisin välinein varustettu suurvaltavihollinen.

Tähän myös tähtäävät kaikki, ja tätä osoittaa ennen kaikkea suurvaltojen, Yhdysvaltojen ja myös Venäjän, puolustus- ja asevoimien kehitys. Sitä osoittaa myös eräiden Nato-maiden asevoimien kehitys. Ne satsaavat voimakkaasti ammattiarmeijaan ja erittäin tehokkaaseen elektroniseen ja tulivoimaiseen sodankäyntiin perustuviin joukkoihin, joita on voitava pienentää.

Suomi ei kuitenkaan aio luopua asevelvollisuuteen perustuvan suuren reserviläisarmeijan ylläpitämisestä. Se muodostaa meidän maanpuolustuksemme perustan, mutta tarvitaan erityisiä toimia, ennen kuin se saadaan toimimaan, puolustuspoliittisen selonteon mukaan noin 400 000 miestä mobilisoitua omille paikoilleen, aseistettua ja varustettua. Sitä ei luoda hetkessä, se ei tapahdu sormia näpsäyttämällä. Hyvin pienikin osasto, muutama prikaatin suuruinen ilmakuljetteinen osasto, pystyy estämään meidän armeijamme liikekannallepanon. Tästä on kysymys, että meillä täytyy olla keinot myös tähän vastata. Kun maamme on laaja ja armeijaamme käytetään hyvin laajalla alueella, me tarvitsemme muutaman tällaisen iskukykyisen yhtymän, jotka on varustettu todella nykyaikaisin elektronisin välinein ja hyvin suurella tulivoimalla ja joita pystytään myös kuljettamaan sinne, missä niitä tarvitaan.

Kuten ed. S. Kanerva jo puheenvuorojen alkuvaiheessa sanoi, siitä on jo 20—30 vuotta ja enemmänkin aikaa, kun on keskusteltu yllätyshyökkäysmahdollisuudesta. Nykyisin sillä on vain toinen nimi. Meidän maamme tulee yhä haavoittuvammaksi pienin tehokkain yksiköin tapahtuvalle lamauttamiselle. Sehän, jos mikä, on silloin, kun politiikka ei enää auta ja aseet alkavat puhua, helpoin tapa ottaa tämä maa hallintaansa ja pistää meille luu kurkkuun.

Täällä on arvosteltu hintaa, jonka nämä hankinnat maksavat, kaikkiaan vähän yli 7 miljardia markkaa. Siitä kuitenkin on lähes puolet näiden prikaatien muuta aseistusta ja varustusta, että ne selviytyisivät ensi vaiheen tärkeästä tehtävästään. Usein unohdetaan myös se, mitä tämä hinta merkitsee, kun se jaetaan näille kahdeksalle vuodelle. Se on huomattavasti pienempi. Me puhumme ensi vuoden budjetista, ikään kuin koko summa kerralla laukeaisi meidän niskaamme.

Toisaalta, mitä tämä merkitsee puolustusmäärärahojen suuruuteen prosentuaalisena osuutena bruttokansantuotteesta? Puolustuspoliittisen selonteon mukaan, joka perustuu valtio-

varainministeriön laskelmiin, bruttokansantuotteen 2,5 prosentin kehityksestä vuosittain puolustusmenojen osuus putoaa 1,65 prosentista 1,45 prosenttiin eli puolustusmäärärahojen osuus putoaa yli 10 prosenttia siitä, mikä se on suhteutettuna bruttokansantuotteeseen tänä päivänä.

Täällä on joissakin puheenvuoroissa arvosteltu myös Hornet-hankintoja. Tästä ei ole monta päivää aikaa, kun koko kansan arvostamaa kenraali Ehrnroothia haastateltiin hänen sodanaikaisista vaiheistaan. Se oli filmin Tuntematon sotilas arvostelun yhteydessä, ja siinä haastateltiin myös veteraaneja. He totesivat, sekä Ehrnrooth että veteraanit, jotka itse ovat olleet eturintamassa Kannaksella aikanaan, että ilman ilmavoimia heistä ei olisi tullut yksikään takaisin. He sanoivat, että he eivät voi kuvitella Suomen puolustusvoimien maa-armeijan sodankäyntiä ilman, että niillä olisi tukena kunnolliset ilmavoimat, jotka ovat nykyaikaisia.

Arvoisa puhemies! Ensi vuoden puolustusbudjetissa kiinnittyy huomio pariin asiaan. Toimintamenot ovat erittäin pienet. Ne rajoittavat kertausharjoitukset lähes minimiin, ja toisaalta myös varusmiesten maastoharjoituksia joudutaan vähentämään. Nämä ovat, jos ne jatkuvat pitkään, hyvin vakava asia puolustusvoimien reserviläisarmeijan koulutukselle. Olen kahteen otteeseen puolustusvaliokunnassa kysynyt sekä puolustusvoimien ylimmältä johdolta että ministeriön asiantuntijoilta, mitä merkitsee tämä kahden vuoden notkahdus sekä kertaus- että maastoharjoituksissa. Vastauksena on ollut, että se voidaan vielä sietää, mutta siitä eteenpäin ei. Selonteossa selkeästi sanotaan, että sen jälkeen nämä on tarkoitus nostaa ennalleen, vuoden 1991 tasolle.

Toinen asia, joka täällä herättää myös hämmästystä, on se, kun monet puhujat ovat arvostelleet varuskuntien lakkauttamista ja toisaalta itkevät samaan aikaan Puolustusvoimien kiinteistöjen ja rakennusten huonoa kuntoa. Varuskunnat ovat olleet olemassa, kun ikäluokat olivat suuria. Niillä oli huippuaikana aika suuri täyttöaste ympäri vuoden. Kuitenkin se on ollut ennen asevelvollisuuslain hyväksymistä. Eroavaisuus käyttöasteessa on vaihdellut välillä 24 000—36 000 miesvuorokautta, eli siinä on ollut noin 30 prosentin vajaakäyttö osan aikaa vuotta. Nyt kun näitä pistetään yhteen ja asevelvollisuus järkeistetään siten, että asevelvolliset pystyvät tasaisemmin täyttämään koulutuskapasiteetin ja tarpeellisen majoituskapasiteetin, saadaan keskimääräinen käyttöaste 26 000 vuorokauteen. Tästä aiheutuu merkittäviä säästöjä vääjäämättä. Tästä syystä joudutaan myös Puolustusvoimissa tekemään tehostamisleikkauksia, jotka vastaavat nykyaikaa.

Siitä huolimatta olen huolissani Puolustusvoimien määrärahoista kunnossapidon alueella. Niitä tulisi ehdottomasti lisätä, että myös se kalusto, joka on hankittu ja jota hankitaan, pystytään pitämään hyvässä kunnossa ja huoltamaan.

Varusmiehille paras majoitus olisi teltta ja koulutus sellaisissa sodan ajan olosuhteissa, joissa he joutuvat muutenkin toimimaan. Ei mahdollisimman hienot hotelliolosuhteet ole sotilaskoulutuksen paikkoja.

Puolustuspääluokka on mielestäni täysin sopusoinnussa puolustuspoliittisen selonteon kanssa. Siinä oleva valtiovarainvaliokunnan kanta helikopterien tilausvaltuuksiin on myös sopusoinnussa sen kanssa, mitä puolustusvaliokunta lausunnossaan sanoi, eli tämä joutaa odottamaan ensi kevääseen. Tämä ratkaisu on ehkä hyvä kompromissi siinä, että päästään toteuttamaan puolustuspoliittisen selonteon hankinnat. Olen siltä osin tähän tyytyväinen.

Ed. Bremer: Arvoisa puhemies! Lähden tarkastelemaan helikopterihankintaa ihan toiselta pohjalta kuin ed. Tiilikainen, joka on ammattisotilas. Minä en oikein tykkää sotimisesta ja taisin olla Suomen armeijan ensimmäinen aseista kieltäytynyt upseerikokelas ja upseeri, reservin vänrikki. Mutta kun olen lentänyt lentokoneilla, viettänyt ilmassa 1 500 tuntia, helikopterissa 2 500 tuntia, tiedän, mihin ne pystyvät, ja tiedän jonkin verran puolustuksen lähtökohdista, niin en malta olla tuomatta keskusteluun muutamia ajatuksia.

Itse asiassa tässä on pelkästään kysymys siitä, halutaanko puolustaa maamme itsenäisyyttä vai ei, valitaanko sitten seistä housut kintuissa, niin kuin tuli aikaisemmin sanottua. Jos haluamme puolustaa maamme itsenäisyyttä, helikopteri on välttämätön.

Tämähän ei ole mikään yhtäkkinen kehitys. Itse asiassa liikkuvan sodankäynnin ylivoimaisuutta kehittivät jo eversti Henderson 1880, sitten kenraali Mitchell 1918. Kaksi erittäin merkittävää venäläistä kenraalia oli kehittämässä nykyaikaista helikopterisodankäyntiä: Tuhatshevski vuonna 1926 ja Triandafillov vuonna 1930. Tällä tavalla voimme edetä kenraali Buttonin kautta Vietnamin Tet-suurhyökkäyksen torjuntavoittoon, joka oli ensimmäinen todellinen näyttö he-

likopterin mahdollisuuksista sodankäynnissä, ja siitä edelleen kenraali Saintin Reforger-operaatioon 1987, joka johti siihen Persianlahden sodan taktiikkaan, joka lopetti sen sodan varsin lyhyeen ja osoittautui niin ylivoimaiseksi erittäin hyvin varustautunutta Irakia vastaan, että se on sen jälkeen ollut johtolankana kaikelle puolustusvoimien kehittämiselle kaikkialla maailmassa.

Nykyaikainen helikopterisota perustuu siihen, että helikopteri tekee rintamalinjan syväksi. Enää ei ole sellaista toisen maailmansodan yksinkertaista rintamalinjaa, niin kuin meillä oli talvi- ja jatkosodassa, vaan rintamalinja tänään on neuvostoliittolaisen sotilaspuolustusfilosofian mukaan 300 kilometriä syvä ja jenkkien filosofian mukaan 500 kilometriä syvä. Tämä on rintamalinjaa, koko tämä syvä alue. Siellä käydään kolmiulotteista sotaa. Periaatteena on nimenomaan taisteluhelikoptereilla heittää joukkoja selustaan, ja samalla tavoitteena on tuhota hyvin nopeasti tienristeykset ja sillat, millä lamaannutetaan toinen osapuoli.

Meillä on toisella puolella rajalinjaa maailman vahvimmat helikopterikeskittymät. Se on sitten eri asia, kuinka paljon niistä toimii. On esitetty olettamuksia, että suurin osa niistä ei toimi. Joka tapauksessa ei voi olla sokea sille tosiasialle. Näin ollen itse asiassa jo Persianlahden sodan jälkeen vuosina 91—92 olisi Suomessa pitänyt tehdä johtopäätökset helikopterien käytöstä. On niin, että Hornet-hankinta tuli eteen ja Suomi on köyhä maa, eikä voida ajatella yhtä aikaa, ei edes kuvitella, että eduskunnalle ehdotettaisiin molempien hankintaa yhtä aikaa. Sen takia helikopterihankinta on jäänyt ja jäänyt ja jäänyt. Se laahaa nyt vakavasti jäljessä koko kehityksestä.

Joka tapauksessa on nähtävä se, että meillä toisella puolella itärajaa, erittäin pitkää rajalinjaa, on maailman vahvimmat joukot, helikopterikeskittymät. Voidaan myös todeta se, että sotaa ei enää käydä niin kuin toisen maailmansodan aikana meidänkin pitkällä rintamalinjallamme teiden varsilla, vaan nyt on koko tämä meidän pitkä rajamme käytössä helikopterien ansiosta. Vielä joskus parikymmentä vuotta sitten Suomen Puolustusvoimille valmistettiin Solifer-maastomopoja, että kiväärijoukkueet pääsisivät nopeasti maastoa pitkin sinnekin, missä ei teitä ollut, ja talvikäyttöön valmistettiin Vinha-moottorikelkkoja, mutta tämähän on täysin käyttökelvotonta kalustoa siinä teknisessä kehityksessä, joka on tapahtunut tällä alalla. Meillä on pakko olla helikoptereita, jotta me pääsemme pitkin sitä meidän pitkää rajaamme käyttämään Puolustusvoimia joka paikassa.

Kiinnitän huomiota myös siihen, että jos Suomi on puolueeton maa, se ei saisi liittyä Natoon, itse asiassa tämän eduskunnan mielestä ilmeisesti ei mihinkään puolustusliittoon. Kaikki maailman puolueettomimmat maat joutuvat hankkimaan kaikkein vahvimmat puolustusvoimat ja ennen kaikkea ilmapuolustusvoimat. Ei tarvitse kuin viitata Ruotsin valmiuteen tällä alalla. Vielä räikeämmin tämä käy esille, jos tarkastellaan Sveitsin ilmapuolustusvoimia. Suomi on tässä suhteessa todella rääsyläinen.

On tullut sanottua se, että helikopterit tämän päivän puolustuksessa ovat aivan kerta kaikkiaan pakko. Se helikopterivarustus, joka meillä on tänä päivänä — autot todennäköisesti ovat tutumpia tälle seurakunnalle — on mossekalustoa. Se, mikä meillä on, on mossekalustoa tämän päivän kehityksessä. Mi-8:t ovat liian vanhoja, aivan älyttömän hankalia ja kalliita huoltaa ja pitää ilmassa. Sitten meillä on joitakin viisipaikkaisia pieniä yksimoottorisia Bell Jet Rangereita. Nehän ovat leluja. Eivät ne kelpaa nykyaikaisessa puolustuskäytössä mihinkään, ei edes tiedusteluun. Meillä on Hughes 500 -koneita. Hughesia ei valmisteta enää. McDonnell Douglas on ottanut koko tehtaan haltuunsa. Tänä päivänä koko kopterikehitys on niin kaukana niistä Hugheseistakin, joita meillä on, että jotenkin en tiedä, pitäisikö itkeä vai nauraa, kun katselee meidän Puolustusvoimiemme Viisisatasia.

On tullut esille myös, että tyyppipäätöksissä päästään tekemään ratkaisuja vuonna 99. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että meillä on nämä helikopterit ehkä kaksi kolme vuotta myöhemmin. Ongelmallista on se, että rahalla voi ostaa uusia helikoptereita, rahalla voi ostaa lentäjiä, mutta huoltotoiminnan pystyttäminen tulee viemään Maavoimilta paljon. Siinä puhutaan ihan uudesta huoltokulttuurista. Tulee kestämään vähintään seitsemän vuotta ennen kuin se toimii, vähintään. Melkein kaksi mekaanikkosukupolvea tarvitaan. Meidän Maavoimiemme huoltokulttuuri on sellainen, että kun ampuma-ase pudotetaan hiekkaan, sen pitää toimia. Tästä pitäisi edetä sellaiseen huoltokulttuuriin, jossa on metallirönttgenlaitteet, jossa suurin piirtein joka lennon jälkeen, tunnin välein, tehdään aikamoinen huolto-operaatio, tarkistuksia lähinnä, ei korjauksia, mutta tämä on todella vaativaa ja pikkutarkkaa hommaa.

Edustajat Tennilä ja Laakso epäilivät, että hekohankinta valmistelee Natoon liittymistä. Se ei todellakaan sitä ole. Se on valmistelua ihan vain ajanmukaiseen puolustukseen. Mutta kysyisin, olisiko se sitten haitaksi meille, mikä on se haitta, joka nähdään siinä, että tänä päivänä ollaan mukana Natossa. Minä en oikein ymmärrä sitä, mikä ihmeen haitta se on. En ota kantaa siihen. En ole riittävän paljon asiantuntija tässä.

Sitten vielä oma puolustusvälineteollisuus. On surtu sitä, että Lapuaa, Vihtavuorta, Sakoa ajetaan alas. On tehty Patria. Tuntuu, että sitäkin ajetaan alas. On ollut vaikea ymmärtää, että Schönebeckin filiaalikin, tytäryhtiö, Itä-Saksassa pitää ajaa alas, vaikka se tarjoaisi loistavat vientimahdollisuudet meidän aseteollisuudellemme. Sitähän tietysti se on. Se on sellainen asia, josta tässä ei saa ääneen edes puhua. Neitokaiset täällä kauhistelisivat hirveästi sitä, vaikka puhutaan ihan niin kuin oikeilla sanoilla asioista.

Mutta uskoisin, että tässä on takana se, että se puolustusvälineteollisuus, joka meillä on ollut — ainakin minä tunnen hyvin Sisun ja ajoneuvoteollisuuden — on toivottoman vanha juttu. Silläkään ei tee mitään tänä päivänä ihan todella. Jos ajatellaan joitakin Sisun maastoautoja, ajatelkaa nyt, että jokin Renault tai MAN tekee 10 000 vuodessa siinä, missä Sisua rakennetaan käsin — montako — alle sata vuodessa, plus koko elektronisointi, kaikki tämä, mikä on tullut.

Minä luulen, että on oikein, että meidän nykyinen puolustusvälineteollisuutemme ajetaan alas vanhentuneena ja tehdään tilaa täysin uudelle. Helikopterit tuovat mukanaan ennen kaikkea elektroniikkaa, high techiä, elektroniikkaa, tietokonetekniikkaa, ja se on sitä, millä tulevaisuudessa maata puolustetaan. Se on myös se ala, jolla Suomella on erittäin hyvät asemat. Me olemme erittäin edistyksellisiä sillä alalla. Sillä tavalla meidän täytyisi välttämättä myös pysyä mukana sillä alalla puolustusteknologiassa, ja meillä on mahdollisuudet siihen. Minä uskon, että tämä avaa ihan uusia näkymiä uudelle kotimaiselle puolustusvälineteollisuudelle, että me tuomme helikopterit tänne maahan ja pääsemme siinä mukaan ihan viimeaikaisimpaan teknologiakehitykseen.

Lopuksi, ed. Lahtela sanoi, että jos vihulainen tulee ilmasta, hekoilla ei tee mitään. Taas minua alkoi pyörryttää niin kuin eilen, kun hän puhui tuotteiden hintakehityksestä. Ed. Lahtelalle haluan luovuttaa Maanpuolustuskorkeakoulun taktiikan laitoksen majurin Jouni Laarin kirjan Ilmamekanisointi. Jos hän jaksaa lukea sen läpi ja myös ymmärtää siitä jotakin, hän ei varmasti enää tule puhumaan tuollaisia päättömyyksiä. Suosittelen sitä teille kaikille. Tämä varmaan on jokaisen kansanedustajan saatavissa. Tämän kun luette, niin ei sellaista höpötystä varmaan enää tule täällä, niin kuin nyt on tuutin täydeltä kuultu eduskunnassa.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Ensin vastaus ed. Bremerille, sitten parlamentarismista ja puolustuksesta ja sitten vähän puolustusstrategiasta, jota täällä tarjoillaan. Ed. Bremer, Patria Industries on teille varmastikin valmis myymään teille Paseja sun muita pilvin pimein pitkinä sarjoina, kun vain käteisellä maksatte, siitähän siinä on kysymys.

Arvoisa puhemies! On puhuttu suulla suuremmalla parlamentaarisesta ohjauksesta puolustusvälinehankinnoissa. Jos sen keskustelun, joka täällä on nyt käyty, aikaväli on oikea, esimerkiksi niin kuin ed. Tiilikainen äsken todisti, minusta tuntuu, että se filosofia, joka näissä asioissa omaksuttiin 1970-luvulla, on äärimmäisen oikea. Silloinhan lähdettiin juuri siitä, että on parlamentaarinen puolustuskomitea I ja II jnp. Lähdettiin siitä, että ei voida parlamentaarisessa järjestelmässä oikein ennakoida, miten kansa käyttäytyy ja minkälaisia hallituskoalitioita syntyy, mutta halutaan sitouttaa merkittävät poliittiset ryhmittymät, joilla todennäköistä tulevaisuutta tässä järjestelmässä on, niihin ratkaisuihin. Tässäkin tapauksessa vuosi 2010 vilahteli siellä vaikka kuinka monta kertaa, eli tässä keritään käydä monet vaalit jo tällä välillä ja monet hallitukset ehtivät tulla ja mennä.

Silloin minusta ed. Kiljusen filosofia tässä asiassa oli erittäin pielessä, kerta kaikkiaan. Tämä nyt sattuu mielestäni juuri olemaan sellainen asia, jossa sellainen parlamentaarinen tulkinta, jota ed. Kiljunen edusti normaalissa budjetin laadinnassa, ei nyt mielestäni vain sovi, jos on pyrkimyksenä se, mikä lukemattomissa puheenvuoroissa on tuotu esille — erikoisesti kaksi edellistä puheenvuoroa. Siinä katsannossa mielestäni Suomen keskusta on edustanut oikeaa lähestymistapaa tässä asiassa, siis on halunnut olla mukana sitoutumassa johonkin politiikkaan, josta sitten neuvotellaan ja sovitaan. Olen eräällä tavalla pahoillani niitten puolesta, jotka ovat ehkä ymmärtäneet koko homman väärin. Mutta toisaalta, arvoisa puhemies, tämä koko homma tulee aika tavalla ymmärretyksi, kun katsoo, mitä

esimerkiksi viime vuoden aikana näissä asioissa on tapahtunut.

Vuosi sitten samalta paikalta pääministeri todisti, että kun Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi, se merkitsi keskeisiltä osiltaan turvallisuuden lisääntymistä. Herra presidentti on todistanut monta kertaa tämän vuoden aikana muun muassa lehdistötilaisuuksissa, että Suomella ei ole turvallisuusvajetta, ja on vielä kysynyt julkisen sanan edustajiltakin, oletteko te havainneet sellaista jossakin päin. Kun kuuntelen tämän päivän keskustelua tässä talossa, turvallisuusvajetta on niin maan peevelisti, kerta kaikkiaan. Erittäin huolestuttava tilanne on vuoteen 2010, jos evp., nyt ed. Tiilikaisen puheisiin on luottamista. Meillähän on kaikki asiat päin seiniä puolustuksellisesti. Täällä saa vapista suorastaan, kun täällä ei ole pilvin pimein helikoptereita suojaamassa meitä vihollisen hyökkäyksiltä. Näinhän asianlaita on. Te katsoitte, että vuonna 2010 vasta on käytettävissä sellaista kalustoa, ja samoin ed. Bremer totesi, että näinhän asianlaita on.

Toisin sanoen minä ymmärrän täysin, että kannetaan huolta Suomen puolustusvalmiudesta erilaisissa olosuhteissa, mutta puheet pitäisi sopeuttaa siihen todellisuuteen, missä eletään. Niillä puheilla, jos ne otettaisiin vakavasti, joita edustajilla Bremer ja Tiilikainen äsken oli, jos ne saatettaisiin juuri siinä muodossa julkisuuteen kuin te esititte, varmasti turvallisuusvajetta tulisi pilvin pimein tähän tasavaltaan ja ihmisten mieliin. Siinä turha on tasavallan presidentin todistella, että turvallisuusvajetta ei ole.

Mikä koskee maksutaloutta, on aika mielenkiintoista projisoida nämä uudet hankinnat ja uudet suunnitelmat siihen, missä maksutodellisuudessa me elämme. Täsmälleen samalta paikalta on todistettu, että meidän pitää siirtyä Emu-kulttuuriin ja Emu-budjettikurinalaisuuteen. Se tarkoittaa suomeksi sitä, että nykyisessä valtion budjetissa, joka nyt on muotoutumassa näköjään 188 miljardiksi, on 28 miljardia liikaa. Toisin sanoen sen on sieltä häivyttävä pois, projisoituna nykytilanteeseen, vuoden 2001 tienoille. Niiden laskujen, joita te olette nyt järjestämässä, maksun aika koittaa vuoden 2001 jälkeen. Te olette asettaneet erittäin mielenkiintoisella tavalla siinä budjettitaloudessa tärkeysjärjestyksen. Siellä on opetuksen pääluokka, josta keskustellaan kohta. On mielenkiintoista kuunnella, mitä te siitä puhutte. Siellä on sosiaali- ja terveysministeriön pääluokka jne. On erittäin mielenkiintoista kuunnella edustajien Tiilikainen ja Bremer ja monien muitten puheenvuorot siinä tilanteessa.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ei ole opetusta edes suomen kielellä, jos meillä ei ole puolustus kunnossa. Ei tarvita edes kovin paljon rahaa koko opetusrootelin tilille, jos ei ole oma puolustus kunnossa.

Ed. Pulliainen, kovin köykäisesti te arvioitte nykyisen tilanteen, jossa presidentti toteaa, ettei ole turvallisuusvajetta. Voiko hän mitenkään mitään muuta sanoa? Teillä pitää olla ihan yksityinen vapaus ja teillä pitää olla taitoa niin paljon, että te tällaisen sanonnan läpi näette ja osaatte arvioida, mikä on se kaoottinen tilanne ja kuinka nopeasti tilanteet vaihtelevat ja voivat vaihtua toisella puolella, naapurimme puolella. Kun te sanotte, että puheet tulee sopeuttaa siihen tilanteeseen, missä ollaan, me olemme todella helikopterihankinnoissa kymmenen vuotta jälkijunassa.

Ed. T i i l i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaiselta jäi varmaan kuulematta se, että vajetta varmasti syntyy koko ajan lisää, ja myöskin se, että suurvallat ovat siirtymässä tällaiseen aseenkäyttöön ja aseistamiseen yhä enemmän, johon tulevaisuuden puolustusvoimilla pyritään vastaamaan.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lyhyesti ed. Tiilikaiselle. Te aikaisemmin opetitte meille täällä, millä tavalla muodostuu tämä kokonaisturvallisuus, jossa oli puolustusulottuvuus ja ulkopoliittinen toimeliaisuus. On erittäin mielenkiintoinen tunnustus nykyiselle ulkopoliittiselle linjalle se, mitä äsken totesitte, elikkä sieltä ei löydy mitään apua mihinkään enää teidän mielestänne.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. V i h r i ä l ä : Arvoisa puhemies! Edustajat Tiilikainen ja Bremer käyttivät mielenkiintoiset puheenvuorot, mutta näin maalta olevaa jäi yksi asia askarruttamaan ed. Bremerin puheenvuorossa, kun hän aluksi totesi, että hän on — jos minä nyt oikein ymmärsin ja kuulin — vänrikki, joka on kieltäytynyt aseista. Minä en lähde tätä kommentoimaan, mutta se jäi jotenkin soimaan korviini, että kai se niin sitten oli.

Arvoisa puhemies! Puolustus- ja turvallisuusjaoston jäsenenä haluaisin myöskin kiinnittää huomiota puolustusmenojen toimintamenoihin sekä materiaalihankintoihin, joita täällä molempia on jo käsitelty. Viime vuosien vitsaus Puolustusvoimissa on ollut se, että suhteellisesti ottaen liian korkeat materiaalihankintamenot ovat syöneet toimintamenojen osuuden niin, ettei rahaa edes välttämättömiin toimintoihin ole tahtonut jäädä. Käänne asiassa on tapahtumassa, kuten tiedämme, vasta vuonna 2000, jos hallituksen viime keväänä puolustuspoliittisen selonteon yhteydessä antamat lupaukset tullaan lunastamaan.

Toimintamenojen suhteellinen osuus puolustusbudjetista nousee tuolloin 53 prosentista 65 prosenttiin. Samalla materiaalihankintojen suhteellinen osuus laskee 43:sta 29 prosenttiin. Ongelmallisia vuosia tulevat olemaan ensi vuosi ja vuosi 99.

Puolustusvoimien toimintamenoihin ensi vuoteen kohdistuva säästövelvoite oli 100 miljoonaa markkaa, kuten täällä on myös sanottu. Puolustusvoimat harkitsi kolmea eri kokonaisuutta, joista se toteuttaisi nämä säästöt, eli varusmieskoulutusta, kertausharjoituksia sekä Ilmavoimien lentotoimia. Säästöt päädyttiin suorittamaan kansalaisille kaikkein näkyvimmästä osasta eli kertausharjoituksista, joiden määrä joudutaan supistamaan noin 80 000 vuorokauteen. Tämä on vain puolet kuluvan vuoden tasosta ja ainoastaan neljäsosa vuoden 92 tasosta. Tämä merkitsee sitä, että monilla maamme alueilla kertausharjoituksia ei ensi vuonna järjestetä lainkaan. On aivan selvää, että tällainen tilanne on kestämätön, mikäli tämä tilanne jatkuu useita vuosia. Myös jaostossa kuultujen asiantuntijoiden mukaan pidemmän ajanjakson kuluessa nykyinen kertausharjoitusten määrä tarkoittaisi sitä, että yksi kolmasosa jopa tärkeimmistä sodanajan joukoista jäisi kouluttamatta.

Tiedossa on, että viime vuosina on järjestetty myös vapaaehtoisia harjoituksia virallisen kertausharjoitusjärjestelmän ulkopuolella. Näiden harjoitusten ongelmana on se, että ne eivät oikein sovellu rasittaviin, pitkiin ja runsaasti miehistöä vaativiin harjoituksiin. Ne eivät tuota joukkoja myöskään sen vuoksi, että näissä harjoituksissa kiertävät harjoituksista toiseen samat, kaikkein innokkaimmat reserviläiset. Käytännön ongelmana saattaa usein olla myös irrottautuminen työstä tällaiseen vapaaehtoiseen kertausharjoituskoulutukseen.

Toimintamenojen tasoa olisi ollut tarpeen nostaa jo ensi vuonna jo senkin vuoksi, että Puolustusvoimissa aloitetaan rakenneuudistus, joka edellyttää huomattavia henkilöstön siirtymisiä paikkakunnalta toiselle, kuten tiedämme. Näihin siirtymisiin tarvittavia menoja ei ole varattu ensi vuoden budjettiin, mihin valtiovarainvaliokuntakin omassa mietinnössään selkeästi kannan ilmaisee.

Arvoisa rouva puhemies! Puolustusmateriaalihankinnoista on syytä todeta, että eduskunnalla ei ole tässä vaiheessa kypsyyttä hyväksyä uusien valmiusyhtymien vaatimaa vajaan 7,8 miljardin markan tilausvaltuutta. Asiahan on hyvin poliittinen. Sen me myös tässä salissa tiedämme. Asian valmistelussa on saattanut tapahtua joitakin laiminlyöntejä, mutta eduskunta — minä muiden mukana — voisi tässä asiassa katsoa myös itse hiukan peiliin. Se keskittyi viime keväänä turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon käsittelyn yhteydessä sinänsä tärkeiden, niin kuin itsekin keskityin, Vaasan ja Oulun varuskuntien lakkauttamiseen, kun sen olisi pitänyt myös kiinnittää huomionsa selontekoon sisältyvään puolustusopin merkittävään muutokseen. (Ed. Aaltonen: Hyvä että tunnustatte!) Uudet valmiusyhtymät ja niiden varustaminen ovat suoraa seurausta tästä puolustusopin muutoksesta, jonka me olemme tässä salissa hyväksyneet. Minusta tämä on syytä avoimesti todeta.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on vaadittu vielä lukuisia selvityksiä, ennen kuin eduskunta voi hyväksyä esitetyt helikopteri- ym. valmiusyhtymien hankinnat. Valtiovarainvaliokunnan turvallisuus- ja puolustusjaosto hankki asiassa syksyn aikana mielestäni lähes kaikki mietinnössäkin mainitut selvitykset. Näyttää siltä, että lisäselvitysten vaatiminen on ajanpeluuta, jolla asiaa siirretään, mutta hallitus on luvannut tuoda uuden tilausvaltuuden sisältämän lisäbudjettiesityksen eduskunnalle heti kevätistuntokauden alussa, mikäli julkisiin puheisiin ja tietoihin on uskominen.

Mikäli helikopterit hankitaan, ei niitä olla mielestäni hankkimassa pelkästään Puolustusvoimien käyttöön. Hankittavaksi tarkoitetuilla kuljetuskoptereilla voidaan myös merkittävästi parantaa maamme suuronnettomuuksien ym. pelastusvalmiutta. Myös valtiovarainvaliokunta on lähtenyt tästä mietinnössään, kun se on viitannut muille viranomaisille annettavan virka-avun laajuuteen ja sen huomioon ottamiseen myös hankinnoissa.

Arvoisa puhemies! Puolustustarviketeollisuuden yleisistä toimintaedellytyksistä on syytä kan-

taa huolta, kuten valiokuntakin mietinnössään tekee. Valiokunta on todennut, että vuoden 98 talousarvioesitykseen sisällytetyillä varoilla Puolustusvoimat ei pääse tilauksissaan edes kotimaisen teollisuuden edellyttämälle minimitasolle, joka tarkoittaisi noin 800 miljoonan markan tilauksia.

Helikopterihankintojen suorilla ja epäsuorilla vastaostoilla saattaisi olla, totean nyt "saattaisi olla", ainakin asiantuntijoiden mukaan, jotka jaostossa kävivät, merkitystä myös kotimaiselle puolustustarviketeollisuudelle. Mielestäni nämä näkökohdat on syytä muistaa, kun tehdään lopullisia ratkaisuja helikopterihankinnoista.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vihriälä ihmetteli tässä, miten voin olla aseista kieltäytynyt reservin vänrikki. Tätä on kysytty aikaisemminkin. Sanottakoon nyt, että pitää paikkansa. Olin reservin vänrikkinä aselajini toiseksi parhaalla todistuksella RUK:sta ja suurimman varuskunnan priimuksena erikoiskoulutuksessa kokelaana, vaikka en ole ollenkaan sotaisa luonne. Sen takia myös kieltäydyin kahdesti kertausharjoituksista, jotka reservin upseereille ovat lakisääteisiä, sillä kieltäydyin lähtemästä ryyppäämään ja rällästelemään, niin kuin Lohtajalla tulin nähneeksi liian monta kertaa.

Sitä vastoin olen kyllä erittäin maanpuolustushenkinen ja olen valmis puolustamaan nyrkeillä, ritsoilla tai mitä te annatte minulle silloin, kun maa on vaarassa. Minä toivon oman kokemukseni pohjalta, että te annatte helikoptereita, koska ilman niitä täällä ei voida tehdä menestyksellistä maanpuolustusta.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Uskon, että me kaikki tässä salissa olevat olemme erittäin maanpuolustushenkisiä, mutta varmasti se ilmenee vähän eri tavalla.

Ed. Vihriälä toivoi puheenvuorossaan, että kun nämä kopterit mahdollisesti hankitaan, selvitettäisiin niiden vaikutus kotimaiseen puolustustarviketeollisuuteen. Minusta näin tulee ehdottomasti tehdä. Tällä hetkellä on tuotu esille lähinnä vain se, että se parantaisi kotimaisen puolustustarviketeollisuuden asemaa. Minä pelkään päinvastoin, että siinä tulee käymään niin, että edelleen tilausvaltuudet vähenevät ja näin työpaikkoja täällä koti-Suomessa vähenee.

Lisäksi haluaisin, arvoisa puhemies, todeta, että kopterihankinnoista yleensä haluaisin samanlaisen periaatteellisen keskustelun kuin mistä tahansa tärkeistä periaateratkaisuista. Minua ihmetyttää se, että nämä yritetään tavallaan runnoa läpi. Kun esimerkiksi Helsingin pelastuslaitos on yrittänyt saada yhtä helikopteria sairaankuljetus- ja hengenpelastuskäyttöön, siihen ei ole löytynyt rahaa, mutta sitten yhtäkkiä löytyisi kyllä rahaa tällaiseen suureen hankintamäärään. Minusta tässä ei ole mitään loogisuutta. Katsoisinkin, että kaikkia pääluokkia tulee kohdella aivan samalla tavalla. Sekä lisäykset että vähennykset täytyy uskaltaa ja voida demokraattisesti täällä eduskunnassa perustella.

Ed. V i h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli hyvä kuulla ed. Bremerin puheenvuoro, miten maanpuolustushenkinen hän on, ja kun hän antoi selonteon, en toista kertaa enää tätä asiaa kysy, kun nyt tämän ymmärsin.

Toteaisin ed. Jäätteenmäelle vielä sen seikan, että kyllä turvallisuus- ja puolustusjaosto kuunteli nyt jo kotimaisen puolustustarviketeollisuuden näkemystä siitä, onko mahdollisuutta näihin vastakauppoihin olemassa. Mutta olen aivan samaa mieltä ed. Jäätteenmäen kanssa myös siitä, että tätä asiaa pitää vielä selvittää. Minulle jäi kyllä sellainen kuva tämän selvityksen perusteella, että tällä saattaisi olla myönteinen vaikutus meidän kotimaiseen puolustustarviketeollisuuteemme, mutta ehkä sitä on syytä tutkia vielä tarkemmin, ettei jää mitään epäselvää, jos helikopterit hankitaan.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Ed. Jäätteenmäelle toteaisin myös, että tämä tilausvaltuus, josta nyt on kysymys, sisältää muutakin kuin helikopterit. Se sisältää hankintoja kotimaiselta puolustustarviketeollisuudelta suoraan.

Samoin myös helikopterihankinta sinänsä voi tuoda kotimaiselle teollisuudelle tilauksia vastakauppoina. Se voi tuoda myös työtä samaan tapaan kuin Hornet-projekti, ihan konkreettista kokoamistyötä, Suomeen tai lisätä elektroniikkaosaamista, mihin täällä on muun muassa eräässä puheenvuorossa viitattu.

Ed. Jäätteenmäki pohdiskeli myös sitä, että jollakin hallinnonalalla on jäänyt määrärahat saamatta. Minun on vaikea ottaa kantaa siihen, miten sisäasiainministeriön pelastuspuolella on ollut määrärahoja helikopterihankintoihin, mutta haluan korostaa sitä, mitä ed. Vihriälä puheenvuorossaan korosti, että hankittavat helikopterit

voivat olla sellaisia, jotka ovat pelastustoimintaan sopivia. Pidän sitä jopa välttämättömänä edellytyksenä, koska nyt me olemme hankkimassa materiaalia, joka on käytettävissä rauhanaikana, toisin kuin suurin osa puolustusmateriaalista.

Onkin muuten aika mielenkiintoista, että se materiaali, joka on vain sodanajan tarpeisiin, ei herätä vastustusta, mutta sitä, mitä voidaan käyttää myös rauhanaikana, vastustetaan kaikkein eniten tässä talossa tällä hetkellä.

Haluaisin vielä ed. Jäätteenmäelle todeta sen, että tässä ei runnota rahaa yhtään sen enempää kuin mihinkään muuhunkaan esitykseen, jota eduskunta käsittelee. Tämä on perustunut siihen valmisteluun, joka on ensin käsitelty periaatteellisella tasolla eduskunnassa selonteon muodossa, ja nyt hallitus esittää tämän suunnitelman rahoittamista aivan siinä järjestyksessä, kuin muutoinkin täällä puolustus- tai mitkä tahansa määrärahaesitykset on tehty.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Tainalle haluaisin todeta, että oli mielenkiintoista kuulla, että näitä vastaostoja suunnataan muun muassa elektroniikkaan. Meidän tulee kuitenkin muistaa, että kotimainen puolustustarviketeollisuus ei useinkaan ole korkeaa teknologiaa vaan hyvin perusammattitaitoa vaativaa. Mikäli sinne ei tule tilausvaltuuksia ja mahdollisia vastaostoja, se tietää sitä, että meidän kotimainen peruspuolustusvälineteollisuutemme ei saa niin paljon rahaa, että pystyisi tällä hetkellä ja tulevina vuosina työllistämään ihmisiä, minkä kuitenkin pitäisi olla hallituksenkin tavoite, jotta ihmisiltä ei viedä työpaikkoja suuntaamalla kaikki rahat ulkomaisiin ostoihin.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minä olen tykistön kersantti mallia 56. Minä olen ollut siis kersantti 41 vuotta ja olen kieltäytynyt eduskunnan aikanakin systemaattisesti maanpuolustuskurssista siitä syystä, että haluan välttyä ylennykseltä. Minä haluan olla aina tykistön kersantti, koska minun mielestäni se on hyvin kunniakasta.

Siitä huolimatta omassa vaatimattomuudessani olen aina suhtautunut myönteisesti kaikkiin niihin hankintoihin, mitä on Suomen Puolustusvoimille tehty maanpuolustuksen ylläpitämiseksi ja nimenomaan sellaisten hankintojen tekemiseksi, jotka ovat nimenomaan meille suomalaisille tärkeitä. Täällä on sanottu, että ei kai meidän tarvitse siitä huolimatta, että naapureilla on helikoptereita, hankkia niitä. Kyllä tarvitsee, nimenomaan helikoptereita, koska naapureillakin on. Ei meitä kiinnosta, mitä Etelä-Afrikalla on, mutta historiallisista syistä meitä kiinnostavat tietyt naapurimaat, ja meidän on varustauduttava maanpuolustuksellisesti sellaisella materiaalilla, mikä on meille tarpeellinen olosuhteet huomioon ottaen.

Mutta, rouva puhemies, kun katselee tätä helikopterijupakkaa ja sitä, millä tavalla sitä yritettiin tänne eduskuntaan tai yleensä eteenpäin ujuttaa, minä olen kyllä hyvin pahoillani siitä, että näin on tapahtunut, ja hyvilläni siitä, että nyt tämän budjettikäsittelyn yhteydessä tietyllä tavalla tämä parlamentaarinen elin tarttui siihen vähän tiukemmalla otteella.

Minä olen vähän ihmetellytkin Suomen tilannetta. Kyllä minä ymmärrän, että kenraalikunta tietyllä tavalla vastaa tämän maan puolustuksesta tosipaikan tullen. Mutta kuinka vahva asema sillä yleensä on puolustushallinnossa? Onko sillä tavalla, että he ovat kävelleet puolustusministerin yli siitä syystä, että nykyinen ja edellinenkin puolustusministeri ovat naisia, jotka tietysti sopisivat paremmmin sosiaali- ja terveysalalle ja opetuspuolelle? Siitä huolimatta arvostan, totta kai, ministeri Tainaa erinomaisen hyvänä alan ihmisenä. Mutta kyllä minun mielestäni puolustusministerin pitäisi olla sellainen mies, jolla on hyvin suuri ja laaja kokemus puolustushallinnosta. Kenraalit ovat sellaisia, varsinkin kun on kolme tai neljä leijonaa, että he tahtovat kävellä ylitse, ja sitten se näkyy täällä eduskunnassakin, että ne ovat oikeastaan heidän ujutustaan ja heidän esityksiään, mitä tänne sillä tavalla tuotiin, kuin aikanaan selonteon yhteydessä tuotiin, eli yritettiin tavallaan ujuttaa meidän ohitsemme.

Mutta tämä eduskunta on tehnyt kunniakkaan työn ja ottanut tietyllä tavalla vallan omiin käsiinsä. Jos tämä tuodaan lisäbudjetissa aikanaan, eduskuntahan siitä päättää, jolloin sitä ole millään tavalla ujutettu mihinkään sivulauseeseen, niin kuin näytti jossakin vaiheessa asia olevan. Tämä siitä.

Rouva puhemies! Minä pidin aiemmin vähän liian pitkän puheenvuoron, mutta jos minä nyt selviän viidessä minuutissa, niin minä olen syntini sitten anteeksi saanut.

Totean tässä vain lopuksi, että täällä on puhuttu siitä, onko Emu ja yhteinen rahaunioni turvallisuuskysymys, ja sanottu, että ei ole, mutta kyllä minun mielestäni sekä poliittinen että ta-

loudellinen liittoutuminen ovat aina turvallisuuskysymyksiä. Jos viidellä henkilöllä on yhteinen rahapussi, kyllä he ovat paljon tiukemmin yhdessä ja puolustavat toisiaan, varsinkin sitä, jonka taskussa se rahapussi sattuu olemaan.

Jos poliittisesti sitoudutaan Euroopan unioniin, sitoudutaan myös taloudellisesti. Totta kai se yhteenkuuluvaisuus tuo yhteisen velvoitteen puolustaa toista onnetonta, jonka kimppuun hyökätään. Näin minä asian arvelen olevan siitä huolimatta, että ei olla Naton jäseniä. Eiköhän ed. Rinnekin ole samaa mieltä, vaikka en tiedä, onko hänen runoissaan tästä mainittu.

Siitä huolimatta että en ole Euroopan unionin kannattaja — se on Suomen itsenäisyyden tuho — enkä Emun kannattaja, voi sanoa asian niin kuin ajattelee, ja näin minä tästä asiasta ajattelen.

4 minuuttia 20 sekuntia, rouva puhemies, selvisin kohtalaisen hyvin.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! En malta olla kommentoimatta ed. Aittoniemen pohdiskelua siitä, että miespuolinen ministeri olisi tuonut tänne erilaisen valmiusyhtymiä koskevan esityksen. Tätä suunnitelmaa, josta nyt on kysymys, on valmisteltu hyvin perusteellisesti hallituksen puolella, ja hallitus on ollut yksimielinen tätä esitystä tehdessään, joten samalla kun kenraalit ovat talloneet naisministerin, ovat tulleet talloneeksi muutaman miehenkin siinä ohessa. Mutta leikki leikkinä.

Sotilaat ja Puolustusvoimat ovat tietenkin asiantuntijoita silloin, kun pohditaan, miten sotilaallisesti voidaan valmistautua maan puolustamiseen kaikissa olosuhteissa. Siinä mielessä luonnollisesti Puolustusvoimat ovat olleet asiantuntijoina, kun tätä suunnitelmaa on tehty, ja puolustusneuvostossa nimenomaan kenraaleiden osuus on ollut merkittävä, ja näin tietysti täytyy ollakin.

Täällä on eräissä puheenvuoroissa viitattu aivan asiantuntevasti ja asiallisesti siihen, että tässä on kysymys kymmenen vuoden tähtäyksestä eli katsomme vuoteen 2008, millaiset Puolustusvoimat silloin meillä tulee olla ja on otettava huomioon myös se täällä eduskunnassa, että nämä Puolustusvoimien kehittämissuunnitelmat ovat projekteja, jotka vievät pitkän aikaa. Täytyy olla uskallusta katsoa tulevaisuuteen ja tehdä päätöksiä, jotka vaikuttavat kymmenen vuoden kuluttua. Aivan samalla tavoin on aikoinaan Hornet-projektista päätetty. Se toteutuu lopullisesti vasta vuonna 2001, ja päätös siitä on tehty jo 90-luvun vaihteessa.

Ed. H. K o s k i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kommentoin eräiltä osin ed. Tiilikaisen puhetta. Sanoitte, ed. Tiilikainen, suurin piirtein niin, että tässä salissa valitetaan varuskuntien lakkauttamista ja samaan aikaan itketään kasarmien huonoa kuntoa. Näinhän asia varmaan on.

Itse olen kovin sanoin arvostellut Vaasan varuskunnan lakkauttamista. Se pitää paikkansa. Perustan kantani paitsi alue- ja puolustuspoliittisiin seikkoihin myös siihen tosiasiaan, että viime vuosina Vaasan varuskuntaa, sen rakennuksia ja muita varusteita on kunnostettu 40 miljoonalla markalla ja työt jatkuvat edelleen. Varuskunta on nyt fyysisesti ja koulutuksen puolesta erinomaisessa kunnossa, mutta niin vain se lopetetaan.

Samaan aikaan joudutaan muualla Suomessa rakentamaan ja saneeraamaan majoitus- ja muita tiloja, niin kuin ed. Tiilikainen hyvin tietää. Toiminta ei mielestäni todista, että puolustusvoimien suunnittelu ja toteutus olisi ainakaan taloudellista.

Ed. T i i l i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä näin varmasti on Vaasan varuskunnan kohdalla, mutta sen kapasiteetti taas ei olisi riittänyt täyttämään puolustuspoliittisen selonteon saneerausohjelmaa, jolla päästään koulutuksessa kapasiteetin täystehoiseen käyttöön, mistä puhuin myös. Tällaisissa yhteyksissä joudutaan kyllä pienempiä yksiköitä lakkauttamaan. Tämä on aivan kansallisesti ja kansainvälisestikin tapahtuva kehitys. Silloin kun toimintoja kehitetään, niitä pyritään myös keskitetysti ohjaamaan suurempiin yksiköihin, mikäli mahdollista.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnassa on käynnistynyt mielenkiintoinen keskustelu, jopa kiista, puolustusvoimien helikopterihankinnasta. Ilmassa leijuu myös toinen ajankohtainen puolustusvoimiamme ja maan puolustuskykyä koskeva aihepiiri eli keskustelu niin sanottujen maamiinojen kieltämisestä.

Kuten tiedätte, minun sydäntäni lähellä on isänmaamme turvallisuus. Toki siihen kuuluu lukuisia muitakin asioita kuin sotilaallinen puolustuskyky. Viime mainittu näyttää kuitenkin juuri nyt tulleen ajankohtaiseksi. Sen kehittäminen muualla tapahtuvan kehityksen tasalla pysymiseksi, nykytekniikkaa käyttäväksi ja sotakuvan muutoksia huomioon ottavaksi on hidasta ja pitkäjännitteistä sekä samalla erittäin kallista.

Minulle on syntynyt kuva, etteivät kaikki keskustelijat ymmärrä tai halua jostain syystä hyväksyä niitä näkökulmia, joiden pohjalta helikoptereitakin on ryhdytty puuhaamaan. Siksi haluankin osallistua hieman keskusteluun sekä lobbaamalla helikopterihankintaa että vastustamalla miinakieltoa.

Helikopterien tarve on puolustusvoimissa tiedostettu jo 1970-luvulla, joten ajatus ei ole uusi. Hankintaa on lykätty muiden, silloin vielä ajankohtaisempien hankkeiden tieltä. Tänä päivänä kehitys maailmalla on edennyt jo niin pitkälle, että helikopterihankinta alkaa olla meilläkin jo ajankohtainen. Sodan kuva on muuttumassa. Sota tulee olemaan pitkälti elektroniseen tiedonkäsittelyyn perustuvaa informaatiosotaa, jossa niskan päällä on se, joka hallitsee tiedon saannin, käsittelyn ja hyväksikäytön parhaiten kyeten samalla estämään vastapuolta saamasta oikeaa tietoa ja käyttämästä sitä hyväkseen. Hyväksikäyttöön kuuluu mahdollisuus heittää liikkuvia yksiköitä nopeasti sinne, missä niiden käytöstä saadaan paras hyöty.

Sotatoimia voidaan käydä samanaikaisesti usealla eri taholla, siis tavallaan rinnakkaisina, ei yhdellä alueella, kuten vanhaan tapaan suurhyökkäyksenomaisesti, vaan peräkkäisinä tapahtumina. Tämä voiman siirtely tapahtuu tehokkaimmin ilmateitse. Lentokoneet ja helikopterit vievät miesvoimaa ja tulta sinne, missä sitä kulloinkin halutaan käyttää. Se merkitsee sitä, että puolustajan pitää kyetä vastaavanlaisiin voimansiirtoihin.

Tähän tavoitteeseen tähtää myös niin sanottujen valmiusprikaatien kouluttaminen meillä, jotta ne pystyisivät toteuttamaan perustavoitteen: siirtymään nopeasti sinne, missä uhka on suurin. Niille täytyy kehittää kyky liikkua nopeammin kuin pelkästään maanteitse, maitse tai vesiteitse. Tämä liike on voitava suojata. Ajatelkaamme esimerkiksi Ahvenanmaan puolustamista äkillisessä kriisitilanteessa, alueen, jolla ei rauhan aikana saa tehdä puolustusvalmisteluja, mutta joka itsenäisen maan pitäisi kuitenkin ehdottomasti hoitaa.

Persianlahden sodassa tällaisista sotatoimista nähtiin esimerkkejä, kun muun muassa YK:n AH-64A Apache-taistelukopterit toteuttivat hyökkäyksellisiä sotatoimia syvällä Irakin alueella, hyvästä varustelutasostaan johtuen myös yön pimeydessä, tuhoten panssareita ja ilmapuolustuksen laitejärjestelmiä. Israel taistelee vastaavalla tavalla. Etelä-Libanonista on esimerkkejä myös hyökkäyksellisistä toimista, mutta vastaavaa pitäisi myös puolustajan kyetä suorittamaan.

Eduskunnassa pidetyt puheet antavat kuvan, ettei kansanedustajien mielestä helikopteriasiaa ole valmistelu riittävästi. Uskoakseni edelleen suunnittelun pohja on kuitenkin olemassa. Tarkkoja yksityiskohtia, kuten koneiden tyyppiä tai tyyppejä, hintoja, varustelua jne., ei voida esittää yksityiskohtaisesti ennen kuin on valtuudet ja myös taloudelliset perusteet hankkeen eteenpäinviemiselle. Esimerkiksi yksityiskohtaiset hinnat selviävät vasta tarjouspyyntöjen perusteelle.

Perustietoja on toki olemassa. Suunnitelmissa näyttää olevan, että kunkin kolmen tulevan valmiusprikaatin pitäisi pystyä lähettämään yksi komppania ilmateitse etujoukkona uhanalaiselle alueelle. Kansanedustajista saattaa tuntua riskaabelilta antaa sotilaille hankintaa varten täysin avoin valtakirja eli tilausvaltuutus ilman mitään rajoituksia. Eiköhän sille kuitenkin löydy sopivat rajoitteet, kuten hankintojen markkamääräinen perusyläraja eri vuosille pitkälle tulevaisuuteen, kuitenkin niin, että kattoa voidaan vuosittain nostaa taloudellisten resurssien ja perustellun tarpeen mukaan.

Ellei helikopterihankintaa aivan lähivuosina aloiteta, valmiusjoukot eivät kykene täyttämään niille suunniteltuja tehtäviä. Yksin henkilöstön koulutus vie aikaa kymmenkunta vuotta, muu tämän uuden elementin käytön omaksuminen, rakenteelliset lisäratkaisut ym., vienee aikaa suunnilleen saman verran. Rahoitus voisi jakautua siis varsin pitkälle ajalle. On kuitenkin melko varmaa, ettei 4—5 miljardia tule riittämän koko laajan hankkeen toteuttamiseen. Osin rahoitus jouduttaneen hankkimaan muita toimintoja supistamalla samaan tapaan kuin tänä päivänäkin rahapulaa koetetaan kiertää ja vierittää muualle.

Koko päätöksenteossa on nyt kysymys muustakin kuin vain helikopterihankinnasta. Kysymys on perustavaa laatua olevan ratkaisun tekemisestä. Eduskunta tulee tekemään päätöksen siitä, annetaanko Puolustusvoimille mahdollisuus kehittää valmiutta maailmalla tapahtuvan kehityksen mukana vai tingitäänkö valmiudesta ja annetaan samalla negatiivinen signaali ulkomaille.

Arvoisa puhemies! Muutama sana miinoista. Miinakieltoon meno olisi Suomen kannalta perin hankala juttu. Valtakunnan raja on pitkä, eikä joka paikkaan riitä ajanmukaisesti varustettua sotaväkeä. Jos vielä otetaan huomioon edellises-

sä kohdassa selvittämäni sodankuvan muutos, olisi miinojen käyttö tärkeä keino estää vihollista pääsemästä alueelle, jonne meillä ei riitä tai jonne ei ehdi suuria joukkoja aseineen.

Jos rajoitusneuvotteluissa maamiinoilla tarkoitetaan perinteisiä, maahan kaivettavia ja naamioituja kevyitä räjähteitä, ne ovat meidän näkökulmastamme puolustajan aseita. Suomen puolustaminen ei helpotu yhtään siitä, että esimerkiksi neuvotteluista nyt kieltäytyvät suurvallat, kuten Venäjä ja Kiina, luopuvat miinoista. Mielestäni hurskastelua on myös Yhdysvaltain kanta. He kannattavat Koreoiden rajan jättämistä kiellon ulkopuolelle. Miksei siis Suomen itärajaa, kysyn teiltä.

En ole mistään löytänyt selvää määritelmää siitä, mikä on näiden neuvottelujen maamiina, jonka synonyymi näyttää joskus olevan jalkaväkimiina. Yleistäen maamiinoja ovat kaikki maalle asennettavat, ansoitetut tai ansoittamattomat, ajastetut tai ajastamattomat miinat, kuten jalkaväki- ja panssarimiinat kaikkine alalajeineen. Jalkaväkimiina voi olla maahan upotettava joko siellä jalan polkaisusta räjähtävä polkumiina tai koetuksesta ilmaan ponnahtava ja räjähtävä niin sanottu hyppymiina. Myös maan pinnalla jalustan varassa seisova viuhkamiina tai esimerkiksi puihin kiinnitettävä, lankakosketuksesta laukeava putkimiina kuuluvat samaan ryhmään. Hyppymiinaakin voitaneen jossain yhteydessä kutsua polkumiinaksi, sillä sekin laukeaa polkaisusta. Panssarimiinat puolestaan voivat olla isoja räjähdysainelatauksia eli perinteisiä panssarimiinoja tai ontelomiinoja, jotka on kätketty maahan, tai onteloperiaatteella toimivia kylkimiinoja.

Tähän käsitesekamelskaan voidaan tuoda vielä erityisesti varakkaammilla suurvalloilla olevat, lentokoneilla, helikopterilla tai risteilyohjuksen tavoin toimivilla lentävillä levittimillä ilmasta siroteltavat erilaiset aseet, ajastetut ja ajastamattomat miinat. Näitä ei lehdissä esiintyneen tiedon mukaan ole tarkoitus kieltää. Ne halutaan nimetä toisin, jotta kielto ei tulisi koskaan niitä koskemaan, sillä ne ovat suurvalloille tarpeellisia, maamiinoja korvaavia miinoja. Niitä voidaan myös pitää paremminkin hyökkäyksellisinä kuin puolustuksellisina miinoina, joilla hyökkäävät joukot suojaavat niin sanottuja sivustojaan.

Toki miinoista olisi hyvä päästä eroon, mutta samalla olisi muustakin aseenkäytöstä voitava luopua. Miinathan eivät ole olleet täällä vastaavanlainen ongelma kuin tuolla jossain, missä miinoja on käytetty ja kylvetty tarkoituksellisesti jopa siviiliväestöä vastaan. Meille ne ovat tärkeä ja halpa puolustuskeino. Jos niistä joudutaan luopumaan, joko puolustuskyky oleellisesti heikkenee tai ne joudutaan korvaamaan toisenlaisilla, kalliimmilla miinoilla.

Arvoisa rouva puhemies! "Helikoptereita Maavoimille" on vastaus tulevaisuuden sodankäynnin vaatimuksiin. Asiantuntijoitten mukaan sotilastekniikka tehostuu ja samalla kustannukset kohoavat jyrkästi. Elektroniikka ja tietojen käsittely ovat menestymisen edellytyksiä. Suurten armeijoiden ylläpitäminen käy suurvalloillekin taloudellisesti mahdottomaksi. Laatu tulee korvaamaan määrän. Niskan päällä on se, joka hallitsee sodankäynnin edellyttämän informaation ja pystyy käyttämään sitä tehokkaimmin hyväkseen. Kun miesvoima ei riitä tai sitä ei tappioitten välttämiseksi haluta käyttää entisellä tavalla, on hyödynnettävä joukkojen liikkuvuutta. Helikoptereiden ja lentokoneitten avulla taisteluvoimaa, joukkoja ja tulta, voidaan heittää sinne, missä käytössä olevan informaation perusteella siitä saadaan paras hyöty.

Ed. A a l t o n e n : Arvoisa puhemies! Täällä keskustelupuheenvuoroissa usein vähintäänkin rivien välissä on pohdittu sitä, mitä tehtäviä puolustuksella tänään on. Mielestäni eräs näkökulma on unohtunut tai jäänyt ainakin vähälle. Puolustuksen tehtäviin ei kuulu vain kyky vastata kulloisiinkiin ulkoisiin uhkiin. Sen tehtävät eivät ala aluevalvonnasta, vaan maan ulko- ja turvallisuuspolitiikan tukemisesta jo rauhan aikana. Suomi ei olisi viimeksi kuluneiden 50 vuoden aikana voinut toteuttaa sellaista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, kuin on tapahtunut, ilman Puolustusvoimien ja uskottavan puolustuskyvyn antamaa tukea. Tässä mielessä käytämme Puolustusvoimiamme joka päivä politiikkamme tukena. Olisimme ilman uskottavaa puolustusta ollessamme joutuneet turvautumaan vieraaseen voimaan, ja se olisi rajoittanut suuresti liikkumaalaamme.

Sama pätee tulevaisuuteen. Vain valtio, jolla on oma, järkevästi mitoitettu puolustuskyky, löytää tarpeen vaatiessa liittoon halukkaan ystävän tai voi säilyttää suvereniteettinsa ollessaan liittoutumaton. Sotilaiden tehtävä ei ala siitä, missä diplomatian tehtävä päättyy, vaan sotilaiden työ on osa rauhanajankin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa avarasti ymmärrettynä, tänä päivänä ehkä tärkeämpi osa maan kokonaisdiplomatiaa kuin aikoihin.

Meillä ja yleensäkin Euroopassa vallitsee melko laaja konsensus siitä, ettei mitään ajankohtaista suursodan vaaraa ole eikä nimenomaan Suomeen kohdistu mitään erityistä sotilaallista uhkaa. Eräät tekevät tästä sen johtopäätöksen, että Puolustusvoimien päätehtävä tästä eteenpäin olisikin rauhanturvatoimissa tai korkeintaan kriisinhallinnassa, ääritapauksessa rauhaanpakottamisessa. Suuri osa keskustelua kulkee näitä latuja.

Olemme täällä kuitenkin viimeksi turvallisuuspoliittisen selonteon käsittelyssä hyväksyneet seuraavan linjan: "Puolustusvoimien tehtävät nähdään edelleen todellisen hyökkäysuhan tai hyökkäyksen torjunnassa. Ellei näin olisi, emme tarvitsisi aluepuolustusjärjestelmää emmekä yleistä asevelvollisuutta. Perusratkaisut on tehty edelleenkin siltä pohjalta, että tarvitsemme tulevaisuudessakin kyvyn ennaltaehkäistä ja tarpeen tullen torjua niin hyvin sotilaallisen painostuksen kuin strategisen iskunkin."

Vaikka läpi Euroopan puhutaan paljon laajennetun turvallisuuden käsitteestä, rauhanturvatoiminnasta, kriisinhallinnasta jne., mikään maa Euroopassa ei omaa puolustusta järjestäessään ole tuudittautunut siihen utopistiseen uskoon, että todellinen sota Euroopassa olisi siirtynyt peruuttamattomasti historiaan.

Arvoisa puhemies! Täällä kiinnitettiin ja erityisesti ed. Laakso kiinnitti huomiota siihen, että olin julkisuudessa ihmetellyt Suomen hallituksen tavoitetta pyrkiä estämään Länsi-Euroopan unionin Weu:n sulauttaminen EU:hun. Olen todennut, että tätä tavoitetta on vaikea ymmärtää. Se, että unionilla ei ole todellista puolustuksellista merkitystä sanan perinteisessä mielessä, ei voi olla pitkän päälle tyydyttävä asiantila Suomen kaltaisille jäsenille, jotka eivät ole Naton jäseniä tai aio pyrkiä sellaisiksi.

Täälläkin tänään on hokemalla hoettu sitä, että Weu-jäsenyys merkitsee samalla myös Natojäsenyyttä. Myös hallituksen edustajat näkyvät ajattelevan näin. (Ed. Aittoniemi: Kyllä se porsttua on!) Tämä onkin vanha periaatteellinen kanta, jota erityisesti britit ovat edustaneet, ja myös Weu:n pääsihteeri sanoo asian olevan näin.

Mutta, arvoisat kollegat, kysyn teiltä: Mikä pakottaa meidät yhtymään tällaiseen käsitykseen? Meillä ei ole vähäisintäkään velvollisuutta alistua ajattelemaan niin kuin Länsi-Euroopan pääsihteeri sanoo tai käskee. Enkä ymmärrä, miksi hallituskin on omaksunut asiassa äärimmäisen rajoittavan tulkinnan. Turha meidän on antaa sitoa itseämme. Meillä on omatkin intressit ajettavinamme. Onhan tietysti helpoin tie sanoa ja ajatella niin kuin muutkin, mutta se ei merkitse sitä, että aktiivisesti hakisimme ratkaisuja, jotka lisäisivät turvallisuustakeita. Kukaan ei ajattele Weu:ta ensisijaisesti puolustusliittona. Sulauttamalla se Euroopan unioniin saataisiin substanssia sille ajatukselle, että EU:lla olisi puolustuksellista luonnetta. EU:n ja Weu:n sulauttaminen haihduttaisi käsittääkseni automaattisesti Natokytkentää.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Oli aivan odotettavissa, että puolustusministeriön hallinnonala nousee hyvin kovasti täällä esille ja siitä vaihdetaan kovasti mielipiteitä, onhan se sen verran tunteita herättävä kysymys ollut kautta aikain ja niin se on tänäkin päivänä. Haluan itse puuttua pariin asiaan: helikopterikysymykseen ja ehkä muutamalla sanalla Natoon, vaikka se ei suoraan tämän kirjan sisältöön taida liittyä.

Tässä päivänä muutamana, kun puhuttiin sopimussotilaista, samassa yhteydessä tulin maininneeksi myös helikopterikysymyksen nimenomaan siinä mielessä, että sopimussotilaat ja helikopterikysymykset sisältyivät puolustuspoliittiseen selontekoon. Totesin, että ne olivat kovin vähällä maininnalla siellä ainakin siihen tarkoitukseen nähden, mikä myöhemmin on käynyt ilmi, mitä niillä haluttiin sanoa ja tarkoittaa. Puolustusministeri varoitteli vähän minua heristellen sormeaan, tosin erittäin korrektilla tavalla ja kauniin hymyn säestämänä, että jos nyt jätettäisiin vähän nämä helikopterikysymykset sivuun, mutta tänä päivänähän ne näyttävät nousevan vallan arvoon arvaamattomaan, ja ymmärrettävää se on. Kun ne oli puolustuspoliittisessa selonteossa niinkin vähäisillä maininnoilla kuitattu, en ihmettele yhtään niitä mielipiteitä, kun sanotaan, että hieman salakuljettamisen makua siinä oli. Mutta en nyt halua tähän sen pidemmälle puuttua.

Totean kyllä, että nyt on aivan oikein valittu linja, joka lähtee siitä, että perusteellinen selvitys vielä tehtäisiin helikopterihankinnasta ja sen vaikutuksista kaikilta laajoilta alueiltaan lähtien ja tehtäisiin myös edustajille selväksi, mitä sillä tarkoitetaan, mihin se johtaa, mitä seurauksia sillä on työllisyyskysymysten ja kauppapolitiikan kannalta ja miten se rahoitetaan. Tähänhän eduskuntaryhmämme, sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän, puheenjohtaja ed. Tuomioja puuttui aikoinaan lähetekeskustelussa, jota linjaa kävin tältä paikalta kannattamassa. Olen ihan tyytyväinen siihen, että puolustusvaliokun-

ta päätyi samalle kannalle. Nyt etenemme tätä tietä. Katsotaan sitten, mitä tapahtuu. Tämä ei ollut kannanotto siihen, olenko helikopterihankintojen puolesta vai niitä vastaan. Mielelläni näen kaikki selonteot, ennen kuin itse määrittelen kantani.

Mutta sitten Nato-kysymyksestä. Täällähän useammalla suulla on todettu ja ministeri Taina muun muassa aivan oikein totesi, mikä on Suomen linja ollut, mikä on hallituksen kanta. Hallituksen ei ole tarkoitus kytkeä Suomea missään tapauksessa Natoon, tässä vaiheessa ainakaan. Se on poissuljettu keskustelunaihe. Mutta kyllähän täällä kovasti paljon on siitä keskusteltu.

Erityisesti kiinnitti huomiota ed. Partasen kannanotto, joka poikkesi oikein perusteellisesti siitä linjasta, mitä Suomen hallitus on tiedottanut ja ilmoittanut ja mikä myös eduskunnassa yleinen linja on. Ed. Partasella oli tietysti hyvin jalot periaatteet. Hänhän lähti siitä, että mikäli Suomi liitetään nopeasti Natoon, Suomessa ei ole sen jälkeen yhtään työtöntä. Kyllähän se olisi tietysti erittäin jalo lähtökohta, mutta rohkenen kyllä epäillä. Jos kaikki Suomen työttömät tällä hetkellä, lähelle 300 000, saataisiin työllistettyä vaikkapa sotateollisuuteen, niin toteaisin kyllä, että ilmeisesti Suomi olisi maa, jossa asukaslukuun nähden ylivoimaisesti suurin osa työskentelisi puolustusteollisuuden palveluksessa, jos nämä kaikki sinne pistettäisiin. Tehtäisiin tykkejä, tehtäisiin pyssyjä kaikelle maailmalle, ja tietysti tarvittaisiin lapikkaita ja saappaita ynnä muita vanttuita. Kyllähän siinä tietysti työtä syntyisi, mutta rohkenen epäillä, että Suomi ei kyllä Naton kanssa siihen liittyessään saisi sellaista sopimusta aikaan, että Nato sitoutuisi ostamaan kaikki vehkeet Suomesta. Rohkenen kyllä epäillä, että siinä saattaisi tulla pikku pettymyksiä. Näin ollen rohkenen epäillä, että tällä olisi niin suuria työllisyysvaikutuksia kuin ed. Partanen halusi antaa ymmärtää. Kilpailutilanne on kuitenkin maailmalla edelleen voimassa, oli Suomi Natossa tai ei. Siinä suhteessa ihmettelin kovasti ja toivon, että Suomen hallitus ja eduskunta pysyisivät aiemmin omaksumallaan linjalla mahdollisimman pitkään.

Ed. T i u s a n e n: Arvoisa rouva puhemies! Jottei tule epäselvyyttä, niin totean aluksi, että Suomi tarvitsee todella ajan tasalla olevat, asialliset, järkevän mittaiset puolustusvoimat, mutta emme tarvitse kuitenkaan sotakiihkoilua, pyssyn kalistelua, yhteiskunnan militarisoimista, aseiden, kaluunoiden, arvomerkkien ihailua, emme entistä komeampia paraateja emmekä noiden kaluunojen jumaloimista. Emme myöskään tarvitse nyt näitä kymmeniä taisteluhelikoptereita, joista tänään on varsin paljon puhuttu.

Salin ilmassa on tänään ollut ruudinsavua ja on ollut hylsyjäkin. Suomi tuntuu tai ainakin jotkut kollegat, kansanedustajat, tuntuvat olevan varustautumassa sotaan. Jotenkin sota on ihmeen voimakkaasti läsnä täällä. Se sota on jatkosodan jatke, sen tyyppinen luonnoltaan. Voidaan todeta, että tämä keskustelu käydään tilanteessa, jossa Suomi jo nyt on varustautunut enemmän ja voimakkaammin kuin koskaan ennen. Usein on todettu, että metsät ovat täynnänsä, niin kuin jotkut kansanedustajat ovat todenneet, erilaista metallia, joka on ostettu entisen DDR:n ylijäämävarastoista tai mistäpäin milloinkin. Sänkyjen alla on rynnäkkökiväärejä, ja reserviläisjärjestöt ovat aktivoituneet.

Kuitenkin turvallisuuden haasteet ovat aivan toisessa maailmassa. Ne ovat sitä, mihin laajennettu turvallisuus ja laajennettu turvallisuuspolitiikka käsitteinä viittaavat. Ne haasteet ovat globaaleja, maailman laajuisia. Ne saattavat olla kauppasotia, ennen muuta niitä ovat uhkaavat ekokatastrofit. Niitä ei Horneteilla tai helikoptereilla torjuta. Tulevaisuuteen tulisi myös nimenomaan tästä näkökulmasta katsoa ja miettiä, mitkä ovat ne keinot, joilla Suomen kansan tulevaisuutta turvataan. Mielestäni ne eivät ole näissä helikopterihankinnoissa. Suomessa puhutaan suomea ja käydään koulua, jos tämä maailma globaalisti säilyy ympäristökatastrofilta. Tänne ei ole minun käsittääkseni kukaan tulossa, ei sen enempää idästä, pohjoisesta, etelästä kuin idästäkään.

Paradoksaalisesti, arvoisa puhemies, juuri nyt — puheen ollen ilmansuunnista — kun itäinen naapuri, entinen supervalta, on menettänyt voimaansa, nimenomaan suorassa suhteessa tämän voiman menettämiseen on Suomessa, naapurimaassa, haluttu lisätä varustautumista, hankkia lisää aseita, ikään kuin jälleen katsotaan tulevan tilaisuus.

Mielestäni ed. Jäätteenmäki hyvin totesi täällä sen paradoksin, että jos maahan ei ole ollut mahdollisuus hankkia edes yhtä uutta pelastushelikopteria varsinaiseen pelastustoimintaan, maan pelastustoimen parantamista yritetään aikaansaada niin, että hankitaan laivueittain taisteluhelikoptereita, kuljetushelikoptereita ja todetaan, että niitä voidaan käyttää myös tuohon tarkoitukseen. Mielestäni keskustelu tänä vuonna selkeästi poikkeaa aikaisemmista tämän eduskun-

takauden tämän pääluokan keskusteluista sotaisuudessaan.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Tiusanen on kovin ristiriitainen lausunnossaan. Hän toteaa, että Suomi tarvitsee kunnon puolustusvoimat, mutta ei tarvitse helikoptereita, kun juuri on todettu täällä moneen kertaan, että jos halutaan olla ajan tasalla puolustusvoimien kanssa, helikopterit ovat välttämättömyys nykypäivänä.

Minä kysyn edelleen, mistä johtuu tämä jatkuva puolustusvoimiemme aliarvostus, joka johtaa kriisitilanteessa ei-toivottujen partnereiden pakkohyväksymiseen, niin kuin viime sodissamme on käynyt. Miksei meillä saa olla sellaisia puolustusvoimia, että me pärjäämme yksin? Kysyn, ketkä ryhtyivät 1800-luvun lopulla taisteluun esimerkiksi suomen kielen nostamiseksi tasa-arvoiseen asemaan Suomessa ruotsin kielen kanssa. Olivatko mahdollisesti Suomen ruotsinkieliset Snellman, Forsman ym? Kenellä oli vahva yliedustus jääkäriliikkeessä 1910-luvulla ja kolmen sotamme johtoportaissa? Suomen ruotsinkielisillä. Siitä syystä tällä hetkellä me istumme täällä, ruotsalainen eduskuntaryhmä, ja yritämme vakuuttaa teille uudestaan, että Suomi tarvitsee Puolustusvoimia ja ajan tasalla olevia Puolustusvoimia.

Ed. T i i l i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Bremer jo osan vastauspuheenvuorostani vastasikin, mutta esittäisin ed. Tiusaselle kysymyksen: Onko hän esittänyt sosiaali- ja terveysministeriön pääluokkaan yhtään ainutta pelastushelikopteria Suomeen ja pyrkinyt laskemaan, paljonko se maksaisi.

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin todeta edustajille Bremer ja Tiilikainen sen, että on myös todettava ruotsinkielisen väestön jäsenten olleen varsin usein mukana silloin Suomen historiassa, kun on haluttu rauhanomaisin keinoin tätä maata eteenpäin viedä ja myöskin sen kansallista identiteettiä vahvistaa muuten kuin asein ja turvata sen tulevaisuus aidosti muuten kuin turvautumalla aseisiin.

Totean myös tuohon, mihin ed. Tiilikainen viimeksi viittasi, että olemme varmasti yhdessä kaikki kansanedustajat valmiit lisäämään maamme pelastusvalmiutta. Koska nyt en ole tehnyt määrärahaesitystä pelastushelikopterista, olen valmis tekemään sen vaikkapa lisäbudjetin käsittelyn yhteydessä, mutta näen, että se on paljon realistisempi tapa edesauttaa pelastusvalmiutta kuin taisteluhelikopterilaivueiden hankkiminen.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minua loukkaavat ed. Tiusasen väitteet siitä, että Suomen ruotsinkieliset eivät olisi olleet mukana aina puolustamassa tätä maata. Minun ei tarvitse ottaa esille muita nimiä kuin Clas Thunberg ja Gunnar Bärlund, Rabbe Axel Wrede, Viktor ja Ernst von Born, Karl August Fagerholm, J. L. Runeberg, Zacharias Topelius, Albert Edelfelt, Jean Sibelius. Mitä te tarkoitatte, ed. Tiusanen, tällaisella alhaisella puheenvuorolla?

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Haluan vielä ed. Tiusaselle todeta sen, että kuljetushelikopterihankinnan yhteydessä on paljon keskusteltu siitä, että nämä helikopterit ovat käyttökelpoisia myös rauhan aikana. Pidän tärkeänä sitä, että jos lopulta eduskuntakin päätyy myönteiseen lopputulokseen, hankitaan sellaisia helikoptereita, jotka ovat käytettävissä pelastustoimintaan. Näin ollen ed. Tiusasella on tilaisuus tukea pelastushelikoptereiden hankintaa, kun tilausvaltuutta keväällä käsitellään.

Ed. T u o m i o j a : Arvoisa puhemies! Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on hyvin tyytyväinen siihen, mitä valiokunta esittää puolustusbudjetin osalta ja erityisesti tilausvaltuuksista ja helikopterihankinnasta, koska se vastaa täysin sitä, mitä ryhmämme taholta jo budjetin lähetekeskustelussa syyskuussa esitettiin. Eduskunta on nyt päätymässä siihen, että tätä hankintaa voidaan valmistella, ja myöntää sitä varten tarvittavan selvitys- ja koulutusmäärärahan, mutta edellyttää, että itse tilausvaltuuksien käsittelyyn palataan sitten, kun mietinnössä mainitut monet kysymykset on selvitetty.

Ei ole sinänsä moite hallitukselle suinkaan se, että se on tätä asiaa lähtenyt valmistelemaan. Se on itse asiassa ollut täysin hallituksen velvollisuuskin sen jälkeen, kun eduskunta on käsitellyt puolustuspoliittisen selonteon ja siinä yhteydessä näyttänyt tietyn asteisesti vihreätä valoa sillekin helikopterihankinnalle, joka sisältyy puolustuksen rakenneuudistukseen ja valmiusprikaatien perustamiseen, joka oli tässä selonteossa keskeinen asia.

Tästä ei ole kysymys, mutta sitten se tieto, jonka varassa tätä päätöksentekoa yritettiin tänä syksynä eduskunnalle tarjota, ei kerta kaikkiaan

ole riittävä sen mittaluokan hankintaan, josta nyt on kysymys. Eikä kysymys ole todellakaan siitä, että esillä on Puolustuslaitoksen hankinta, vaan minusta eduskunnan tulee olla yhtä tarkka kaikkien muidenkin vastaavan suuruisten tilausvaltuuksien kanssa eikä hyväksyä, että niitä voitaisiin yhtä vähäisellä selvitystyöllä ja tiedolla täältä myöntää.

Olen tutustunut siihen aineistoon, jota valtiovarainvaliokunta on budjetin valmistelun yhteydessä saanut tältä osin. Epäilemättä tiedon määrä on tämän seurauksena eduskunnassa lisääntynyt, mutta edelleenkään ei ole riittäviä vastauksia kaikkiin niihin asioihin, joiden täytyy olla edustajien tiedossa sitten, kun tätä asiaa, ilmeisestikin jo ensi keväänä, uudelleen käsitellään.

En lähde nyt käymään lävitse niitä asioita, joita tämä selvitys edellyttää. Mielestäni valiokunta on ihan oikein tehnyt hyvin kattavan listan kaikista kysymyksistä, joita halutaan selvitettäväksi. Itse painottaisin erityisesti kustannuskysymystä ja sitä, että kustannusten täytyy olla tiedossa ja hallinnassa.

Se, että tästä asiasta näin paljon puhutaan, perustuu tietenkin siihen kokemukseen, jota meillä on tästä hävittäjähankinnasta ja siitä, että alkuperäinen päätös hävittäjäkaluston uusimisesta teetettiin eduskunnassa sellaisen luvun varassa, joka oli 9,5 miljardia markkaa. Toki siinä yhteydessä kerrottiin tai annettiin, jos haluttiin lukea riittävän tarkoin, sekin tieto, että tämä ei tule olemaan koko kustannus. Mutta en oikein usko, että kukaan haluaisi salissa tunnustaa, että tiesi etukäteen, että hankintakustannus tulee olemaan puolitoistakertainen vähintäänkin — sehän on edelleen kesken — silloin ilmoitettuun lukuun nähden. On aivan ymmärrettävää, että eduskunta ei toista kertaa halua, että tällainen tapahtuu.

Toivottavasti kaikki tätä asiaa valmistelevat ovat oppineet tästä kokemuksesta ja valmistelevat esitystä sillä tavoin, että nimenomaan nyt se, mikä ehkä eniten tätä kustannusta on alkuperäisestä raamista vienyt poikkeavaan suuntaan, indeksi- ja valuuttakurssimuutokset, tulevat asianmukaisella tavalla huomioiduiksi ja niihin varaudutaan. Se mielestäni tarkoittaa sitä, että niihin on varauduttava aikaisemmin sovittujen laajojen budjettiraamien puitteissa. Siitä on nimenomaan kysymys. Me emme halua toista kertaa sellaista automaattia, joka pyrkisi nostamaan puolustusmenot ihan muulle tasolle, kuin mihin yleisissä budjettiraameissa on yhteisesti sitouduttu ja mistä on vallinnut yksimielisyys. Nimenomaan on Puolustusvoimien oma asia vakuuttautua ja vakuuttaa myös meidät siitä, että ne muut perustellut tarpeet, jotka nyt Hornet-hankinnan seurauksena ovat joutuneet kärsimään, tulevat tulevaisuudessa hoidetuksi.

Täytyy todella muistuttaa siitä, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä silloin, kun hävittäjähankintaa käsiteltiin, katsoi, että hankinta oli ylimitoitettu, eikä siinä laajuudessa sitä ollut valmis hyväksymään. Toki puolsimme sitä, että Ilmavoimien kalustoa on uusittava, mutta sitä laajuutta, jota silloin esitettiin, emme pitäneet asianmukaisena. Kokemus on osoittanut, että olimme oikeassa.

Tässä on tavalla on se ehkä ironinenkin piirre, että tästä asiasta keskustellaan ja se vaikuttaa sinänsä perustellusti nyt valmiusprikaatien käsittelyyn ja helikopterihankintaan, jolle voi löytää ehkä parempiakin perusteluja, ymmärrettävämpiä puolustuksellisia perusteluja, kuin juuri hävittäjähankinnalle tuossa laajassa mitassa. Jos sitä olisi aikanaan päästy toteuttamaan asiallisissa puitteissa, ilmeisesti mitään niitä ongelmia, joita tähänkin uudistukseen nyt rahojen puolesta liittyy, ei olisi olemassa. Mutta palataan näihin asioihin sitten, kun tämä kokonaisselvitys on olemassa.

Siinäkin yhteydessä on kyllä varmasti asianmukaista todeta, että vaikka hallitus aivan oikein lähtee siitä, että eduskunta tämän uudistuksen ja hankinnan hyväksyi nimiketasolla — on todellakin muistettava, että puhutaan nimiketasosta, koska asia esiteltiin muutamalla lauseella itse selonteossa — niin on toki tunnustettava, että monilla edustajilla ja varmasti myös nimenomaan sosialidemokraattien ryhmässä on edelleen perusteltua tarvetta palata puolustuspolitiikan kokonaisuuteen siinä yhteydessä. On syytä käydä avoin keskustelu, joka toivon mukaan johtaa siihen, että ratkaisuun, joka tehdään, ollaan laajalla yhteisymmärryksellä valmiita myös eri tahoilla sitoutumaan. Tämä tästä asiasta.

Muutama sana Länsi-Euroopan unionista ja Suomen suhteesta Weu — EU-yhteistyöhön. Se ratkaisu, jota hallitus edusti hallitustenvälisessä konferenssissa, joka ei halunnut Weu:n ja EU:n yhdistämistä, on mielestäni ollut oikea. Se oli nimenomaan se linja, jota voimakkaasti eduskunta tuki ja eduskunnan ulkoasiainvaliokunta halusi. Näin tehdessämme varmasti monilla oli ehkä ensisijaisesti esillä se, että emme haluaisi ratkaisuja, jotka vaikeuttaisivat tai asettaisivat kyseenalaiseksi sitä lähtökohtaa, jolla olemme Euroopan unioniin liittyneet: sotilaallinen liit-

toutumattomuus ja itsenäinen puolustus, jonka suhteen ei ole näköpiirissä olevia syitä, miksi sitä tulisi muuttaa. Mutta mukana on myös yhtä lailla kysymys siitä, onko tämän yhteisen Euroopan tulevaisuudelle onneksi, jos Euroopan unionista kehitetään oman sotilaskapasiteetin omaava puolustusliitto.

Tästä asiasta ollaan Euroopassakin eri mieltä. Ne EU:n jäsenmaat, jotka Weu — EU-yhdistymistä eivät nykyisellään ole kannattaneet, ovat myös tehneet sen juuri tästä syystä, että näkevät, niin kuin itsekin näen, että on kuitenkin kansainväliselle yhteistyölle parempi, että välttämätön puolustusyhteistyö toteutuu nykyistä ja laajentuvaakin Euroopan unionia laajemmissa puitteissa ja että esimerkiksi euroatlanttinen puolustusyhteistyö säilyy. Mielestäni se on vakautta ylläpitävä voima. Tämän voi todeta, vaikka se ei tarkoitakaan minkäänlaista pyrkimystä siihen, että Suomen tulisi olla siinä sotilasliitossa ja sen velvoitteissa mukana, vaikka toki tiivistyvässä yhteistyössä myös Naton kanssa voimmekin olla mukana.

Asia tietysti on toinen, jos Weu:n luonne muuttuisi. Suomi ja Ruotsihan olivat yhdessä aktiivisesti ajamassa ratkaisuksi tullutta kriisinhallintavalmiuksien tehostamista unionin puitteissa siten, että Weu:n palveluja voidaan tässä käyttää hyväksi ja kaikki unionin maat voivat olla siinä mukana.

Weu:n perussopimuksen 5 artikla sisältää puolustusliitossa keskinäisen puolustusvelvollisuuden. Se on juuri se side, joka tekee siitä tänä päivänä sillä tavalla johdonmukaisesti Naton liittolaisen, että ei voida ajatella Weu-jäsenyyttä ilman Natoa, koska ei voi olla samoilla mailla päällekkäisiä ja ristikkäisiä sitoumuksia ilman, että ne vetävät toisiaan. Sehän on ihan selvä asia.

Mutta jos tästä päästäisiin eteenpäin niin, että Weu:n perussopimusta muutettaisiin, mihin ulkoasiainvaliokunta eräässä aikaisemmassa lausunnossaan on tällä kaudella viitannut, se tietysti muuttaisi tilanteen. Ehkä ne, jotka ovat tarkoittaneet ja halunneet, että Weu:takin tarkastellaan uudessa valossa, nimenomaan pyrkivät tällaiseen ratkaisuun. Sellaista ratkaisua ei ole meidän edessämme, mutta mikään ei estä pitämästä myös tätä vaihtoehtoa Suomen taholta eurooppalaista yhteistyötä kehitettäessä esillä.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tässä on nyt hyvin tarkkojenkin tietojen paikka, koska ratkaisuja tehdään hyvin pian ja ehkä äänestämällä.

Ed. Tuomioja antoi sellaisen käsityksen puheessaan, että helikopterihankinta on aidosti auki. Sen sijaan siitä kokouksesta, josta ed. Tuomioja puhuu, ulos tullut pääministeri Lipponen ilmoitti, että te ryhmänjohtajat sovitte yksimielisesti, että helikopterihankintapäätös tehdään keväällä ja tehdään vain ikään kuin muodollinen selvitys.

Tässä on nyt kaksi ihan erilaista kantaa. En tiedä, haluaako ed. Tuomioja selostaa eduskunnalle, mikä se todellinen kanta on. Jos sitä selostusta ei tule, minä tietysti teen sen johtopäätöksen, että pääministeri on yleensä näissä asioissa kyllä oikeassa.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Olisin puuttunut vielä Hornet-hävittäjähankintaan, koska olin viime kaudella valtiovarainvaliokunnan turvallisuus- ja puolustusjaostossa, ja vahvistanut ed. Tuomiojan juuri esille tuoman tilanteen. Nimittäin siellä käytiin hyvin kriittistä keskustelua tästä asiasta, lähinnä tilausvaltuuksien laajuudesta. Siellä oli ihan vilpitön pyrkimys muun muassa kustannusarviointien ja vastakauppoihin liittyneiden epäselvyyksien vuoksi. Samoin tilausvaltuuksien vaikutukset Puolustusvoimien muille toimintalohkoille olivat vastauksia vailla. Muun muassa näistä syistä pyrittiin toimimaan niin, että tilausvaltuutta rajoitettaisiin. Tästä jaoston puheenjohtajan ed. Sauli Niinistön toimesta otettiin yhteyttä valtiovarainministeri Iiro Viinaseen, jonka palaute oli iiromainen: pilkkuakaan ei muuteta.

Tässä tapauksessa kyllä täytyy sanoa, että sosialidemokraatit joutuivat silloin vastustamaan juuri tilausvaltuuden laajuutta. Sitten DDR:n ja eräiden muiden maiden romahdukset tietysti vaikuttivat siihen, että pystyttiin Puolustusvoimien eräille muille lohkoille hankintoja tekemään. Mutta kyllä varovaisuus on tarpeen helikopteriasiassa. Hornet-homma sen erittäin karkeasti opetti.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Tämän pääluokan käsittely keskeytetään.

P ä ä l u o k k a 28

Yleiskeskustelu:

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Valtio on viime vuosina määrätietoisesti myynyt omista-

miaan yhtiöitä ja myös niin, että osake-enemmistöt ovat siirtyneet yksityisille omistajille. Tätä on perusteltu muun muassa valtiontaloudellisilla syillä ja sillä, että saadaan kilpailuetua ja uutta pääomaa entisille valtionenemmistöisille yrityksille. Valtionenemmistöisten yritysten siirtäminen yksityiseen omistukseen johtaa myös siihen, että silloin valtion ote näistä yrityksistä heikkenee ja yritykset pääsevät harjoittamaan sellaista henkilöstöpolitiikkaa kuin itse näkevät tarpeelliseksi. Kansallinen etu ja aluepoliittiset näkökohdat silloin jäävät syrjään.

Haluan edelleenkin käyttää esimerkkinä Valmet Oy:tä. Valmethan oli aikanaan valtionenemmistöinen yritys, joka työllisti paljon suomalaisia eri puolilla Suomea. Mutta valtio on myynyt omistustaan Valmetista niin, että se on noin 20 prosenttia enää. Se on kyllä Valmet Oy:ssä suurin yksittäinen omistaja, mutta osake-enemmistöähän valtiolla ei Valmetissa enää ole.

Kun Valmet sitten päättää erilaisista toimialarationalisoinneista tai muista tämän tyyppisistä toimenpiteistä, silloin ei enää valtiolla ja sen edustajilla, esimerkiksi eduskunnalla, ole siihen sananvaltaa. Näin kävi muun muassa, kun Valmet Oy päätti lopettaa kartonkikonetuotannon Tampereella ja siirtää sen Ruotsiin Karlstadiin.

Kun tästä asiasta keskusteltiin Valmetin edustajien ja kauppa- ja teollisuusministeriön edustajien kanssa, kävi ilmi, että valtion edustajat eivät voi Valmetin hallituksessa puuttua tähän kartonkikonetehtaan lopettamiseen, koska ulkomainen omistus Valmet Oy:ssä on niin suuri ja ulkomaiset omistajat saattaisivat vetäytyä pois Valmetin omistuksesta. Näin ollen voitiin vain pyöritellä peukaloita ja katsoa, kun Valmet siirtää tuotannon Ruotsiin ja Tampereelle syntyy noin 400—500 uutta työtöntä. Samalla myös koko kartonkikonerakennuksen tietotaito, joka on erittäin korkealla tasolla kansainvälisestikin ottaen Suomessa, siirtyy aikaa myöten Ruotsiin ja myös häviää meiltä. Sitä kautta se tulee myös vaikeuttamaan alan kehittymistä ja myös suomalaisen kartonkituotannon kehittymistä, koska kartonkituotanto Suomessa on maailman kärkitasoa laadullisesti.

Nyt ollaan tässä antamassa lupaa, että Engel Oy siirretään pääasiassa yksityiseen omistukseen eli myydään valtion enemmistö yksityisille. Kun Engel Oy perustettiin, valtio harjoitti poikkeuksellisen kovakätistä työsuhdepolitiikkaa Engel Oy:n pienipalkkaisia työntekijöitä kohtaan, jolloin useita satoja työntekijöitä irtisanottiin perustein, jotka ovat myöhemmin osoittautuneet laittomiksi ja jotka jo silloin eduskuntakäsittelyssä osoitettiin laittomiksi.

Näin ollen Engel Oy:n työntekijät ovat joutuneet varsin kovan kohtelun alaisiksi. Nyt, kun ollaan siirtämässä Engel Oy:tä yksityiselle eli myymässä osake-enemmistö, on pelättävissä, että uusia vaikeuksia ja ongelmia Engel Oy:n työntekijöille tulee. Valtiovarainvaliokunta on mietinnössään lähtenyt siitä, että valtion omistusosuuden tulee säilyä vähintään 30 prosenttina, mutta 70 prosenttia on muilla, ja se 70 prosenttia tulee todellisuudessa päättämään siitä, minkälaista henkilöstöpolitiikkaa Engel Oy:ssä harjoitetaan.

Näin ollen, arvoisa puhemies, tulen asian yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään, että tämä luvun kohta valtiovarainvaliokunnan mietinnöstä poistetaan, jolloin valtionenemmistö säilyisi Engel Oy:ssä ja sitä kautta valtio voisi myös vaikuttaa Engel Oy:n henkilöstöpolitiikkaan.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Haluan aloittaa juuri Engelin tapauksesta eli valtion kiinteistöhallinnon uudelleenjärjestelystä, jota niin kipeästi saimme seurata viime kaudella. Jälleen se oli livahtanut hallituksen budjettiperusteluihin, tosin erilaisten omistusjärjestelyihin liittyvien vaihtoehtojen pohjalta, joissa oli valtion omistuksesta kokonaan luopuminen, osittainen luopuminen tai strateginen yhteistyö mainittu vaihtoehtoina.

Asia hoidettiin todella törkeästi viime kaudella. Laittomilla ja nyt korkeimman oikeuden tuomitsemilla irtisanomisilla on aikaansaatu henkilöstön inhimillisten kärsimysten ohella huomattavia vahinkoja valtiolle. Työttömyyden ja muiden kautta vahingot saattavat nousta jopa 100 miljoonaan markkaan. Aika mielenkiintoista on se, että maksumiehiä näiden vahinkojen korvaamiseksi ei ole etsitty vaan varsin villaisella, niin kuin ryhmäpuheenvuorossamme todettiin, valtiovarainministeriössä on ajateltu asia käsitellä.

Engel-yhtymä ja nämä matalapalkkaiset ihmiset eivät todella kaipaa 40 miljoonaa markkaa voittoa tuottavan Engel-yhtymän uudelleenjärjestelyjä. Tältä osin valtiovarainvaliokuntavaiheissa toki monella tavalla jouduimme neuvottelemaan, miten heidän asemansa varmistetaan. Kirjoitettu lausuma siitä, että henkilöstön asema turvataan ja että omistusosuus valtiolla olisi säilytettävä vähintään 30 prosenttina, ei täysin muotoilultaan tyydyttänyt sosialidemokraatteja valiokunnassa.

Tämän takia, kun eduskuntaryhmä muun muassa on lähtenyt siitä, että omistamisen enemmistönkin täytyy säilyä valtiolla juuri ensin mainitun henkilöstötavoitteen toteuttamiseksi, ministeriryhmän kanssa olemme olleet yhteydessä ja olemme saaneet vakuutuksen siitä, että sosialidemokraattiset ministerit tulevat toimimaan sosialidemokraattisen ryhmän ohjeiden mukaan Engel-asian jatkokäsittelyssä. Tämä on ollut erittäin hyvää yhteistyötä hallituksen suuntaan, ja näin pystytään näiden henkilöiden asema turvaamaan. Myös Engelin taholta on tullut myönteistä palautetta siitä työstä, jota muun muassa sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on tässä asiassa todella näiden ihmisten eteen tehnyt.

Arvoisa puhemies! Haluan varsinaisesti puuttua vielä ryhmäpuheenvuorommekin kautta esille tulleeseen valtiovarainministeriökeskusteluun. Eihän kysymys ole vain valtiovarainministeriöstä vaan tietysti eduskunnan asemasta ja siitä, miten yhteiskuntaelämämme monipuolisimmassa kohtaamispaikassa, jossa keskustelu on avointa ja julkista ja jossa kansanvallan tulisi toteutua muutenkin kuin leimaamalla hyväksytyksi jälkijättöisesti tapahtunutta, kaikki toteutuu.

Ongelma on ollut, kuten totesin ryhmäpuheenvuorossani, että lama on kärjistänyt nimenomaan tilannetta sillä tavalla, että on kovasti eletty aina ministeriökohtaisen raamitarkastelun puitteissa ja ministeriörajat ylittävää poikkihallinnollista konserniajattelua ei ole tullut. Tämä ei ole tämän hallituksen keksintöä, vaan tämä tarkastelukulma tuli asioihin 90-luvun alussa.

Nyt valtioyhteisöhanke, jota viedään hallituksen piirissä eteenpäin, pyrkii hallituksen toimintakertomusten kuten myös valmistelun laajaalaistamiseen. Itse asiassa valtiovarainministeriössäkin — olen sen keskustelussa todennut — on varsin paljon niitä, jotka haluavat valmistelua laajemmaksi, mutta siellä koetaan, että ministeriöissä itsessään, ehkä ministereissä ja ministeriöiden johdossa, on kyvyttömyyttä ja haluttomuutta, tuijotetaan vain omaan kehään. Joka tapauksessa eduskunnan kannalta on tietysti tärkeää se, että valtiovarainministeriön valmistelu ei johda siihen, että eduskunnalla ei ole budjettivaltaa. Se on kuitenkin tärkeä asia.

Tässä suhteessa valtiovarainvaliokunnan mietintö on tietysti varsin pieniä muutoksia esimerkiksi hallituksen budjettiesitykseen tekevä. Kehyksissä pysytään, ja sisäisiä järjestelyjä lähinnä eräiden pääluokkien kohdalla on ollut. Kuitenkin on syytä pohtia varmasti eduskunnankin työtapoja. Kuten minusta hyvin ansiokkaasti Paula Tiihonen artikkelissaan "Jos 2000-luvun eduskunta ei ole poliittisen innovaation keskus, niin mikä sitten" sattuvasti toteaa, asiat tulevat eduskuntaan liian pieniä sirpaleina ja asioiden aikajänne ja samalla ohjausväli on liian lyhyt, kuten hän toteaa. Meidän täytyisi ehkä pysähtyä miettimään, millä tavalla asioita voidaan sillä tavalla vahvistaa ja muuttaa, että eduskunnan asema ylimpänä valtioelimenä tähdentyisi ja eduskunnan tehtäväkentän yleisluonteisuus nimenomaan ylimmän kansanvallan edustajana toteutuisi täyden ja jakamattoman vastuunkin osalta tässä tärkeässä kansanvaltaisessa mielessä.

Minusta ydinkysymys on se, minkä hän toteaa artikkelissaan: "Mikä on eduskunnan sisällä sosiaalisen innovaation ydinkohta, paikka, jolla on suurimmat mahdollisuudet toimia moottorina? Tällainen on ehdottomasti valtiovarainvaliokunta. Tilanne on sama valtioneuvostossa. Valtiovarainministeriö on toimeenpanovallan ytimessä, ja sillä on voimaa ja valtaa saada koneisto liikkeelle. Kellä on raha, sillä on valta."

Tältä osin varmasti juuri se tapa, jolla valtiovarainvaliokunta pyrki poikkijaostotyötä tekemään ja myös otti valtaa, joka sille kuuluu, budjettivaltaa, yksittäisten hankkeiden ja eräiden tehtävien osalta — metsäkeskusten irtisanomisten välttämisissä, tiepolitiikassa jnp. — voi tuntua korkeista virkamiehistä ja ministereistä kauhealta, kun on totuttu siihen, että täällä vain leimataan. Mutta tämän talon on itse aloitettava huolehtiminen budjettivallastaan ja ylimmän lainsäädäntövallan kiinnipidosta. Se ei tapahdu missään muualla kuin tässä talossa.

Minusta, kun veli Pulliainen saapui paikalle, on otettava myönteisenä esimerkkinä maa- ja metsätalousvaliokunta. Ei sen ole välttämättä aina ponsillakaan tarvinnut käynnistää esimerkiksi uutta lainsäädäntövalmistelua. Me olemme viestittäneet ministeriöön keskusteluilla esimerkiksi hygienialainsäädännön kokonaisuudistuksen tarpeesta. Ministeriössä käynnistettiin työ keskustelujemme puitteissa, ja saimme jopa ilman komiteaa lakiluonnoksia tutkia ja evästää. Joissakin valiokunnissa taas tuntuu, että ponnet ovat vihoviimeisiä, ettei niilläkään saa mitään aikaan. Tässä talossa pitää tältä osin myös meidän itse huolehtia asioista.

Tältä osin haluan palata siihen keskusteluun, jota käytiin ryhmäpuheenvuorojen yhteydessä ja varsinkin niiden jälkeen. Nimenomaan SDP:n ensi vuoden talousarviota koskevan ryhmäpuheenvuoron keskeinen viesti oli juuri tähän liitty-

vä: eduskunnan budjettivallan korostaminen. Puheellahan tarkoitettiin nimenomaan sitä, ettei selonteolla eikä tiedonannolla voida sitoa vuotuista eduskunnan budjettivaltaa esimerkiksi sotilashelikoptereiden tilausvaltuuksissa. Näinhän eduskunta ei sitten ole tehnytkään. Puheessa nimenomaan korostettiin, vaikka tiedonanto-sanaa käytettiin, proseduuria, sitä että tällaisilla ylimalkaisilla selonteko- tai tiedonantokäytännöillä ei helikopteri- eikä muitakaan asioita voida vuotuiseen budjettivaltaan liittää.

Seuraavassa suora lainaus silloisesta puheenvuorostani: "Vuonna 1987 silloinen valtiovarainministeriön järjestelyosaston virastovaltuutettu Markku Temmes puuttui kansanedustajien kokemaan hallintokoneiston ohjauksen vaikeuteen: 'Hallintokoneiston autonomisuus on jo erityisesti poliittisten päättäjien ja johtavien virkamiesten välinen ongelma. Se vaikuttaa olennaisesti länsimaisen demokratian toimivuuteen. Valistuneessakaan yhteiskunnallisessa keskustelussa ei juuri puhuta demokratian toimivuutta uhkaavasta hallinnon autonomisuudesta, vaan mieluummin vaikkapa poliittisten päättäjien tai tiedotusvälineiden autonomisuudesta. Johtavien virkamiesten on ollut helppo kätkeytyä byrokraattisen salaisuuden taakse silloinkin, kun heidän tekemisensä tai tekemättä jättämisensä ovat olleet ratkaisevia'." — Viittasin äsken Engeliin. — "Temmes toteaa edelleen sattuvasti: 'Käydään jatkuvaa kamppailua vallasta poliittisen demokratian ja sille muodollisesti alistetun, mutta kehityksen myötä yhä vaikeammin ohjattavan hallintokoneiston kesken.'

Kehitys on jossain määrin seurausta yhteiskunnan käsittelemien asioiden määrällisestä kasvusta ja laadullisesta monimutkaistumisesta. Päätöksenteon raja on yhä enemmän siirtynyt valmisteluportaaseen eli virkamiehille. Väistämättä mieleen nousee kysymys siitä, millä tavalla eduskunta todella budjetti- ja muilla päätöksillä ohjaa hallintokoneistoa vai ohjaako hallintokoneisto liikaa meitä. Kansalaisten halu pitää yllä demokraattista järjestelmää ja sen toimivuutta vahvistuu, mikäli kansalaisten tahto toteutuu riittävästi demokraattisessa päätöksenteossa. Viime kädessä on kysymys poliittisen edustuksellisen demokratian toimivuudesta sekä uskottavuudesta.

Esimerkiksi helikopteritilausvaltuuksien myöntämisen perusteleminen tiedonannolla ei ole käytännölle kunniaksi. Eduskunnan on syytä vakavasti miettiä suhtautumistaan ja käsittelytapojaan uudestaan, jos tiedonantokäsittelyn väljiä ja muotoiluja voidaan tulkita eduskunnan avoimina valtakirjoina taloudellisesti ja asiallisesti mittaville ratkaisuille. Tiedonannot eivät voi olla eduskunnan kärpäspaperia."

Tässä olisi proseduurin sijasta ilmeisesti ollut eräiden tarkkojen pilkunviilaajien kannalta syytä puhua selonteoista ja tiedonannoista. Sitä tässä tarkoitetaan menettelytavalla. Nyt minusta on hyvin järkyttävää se, kun todella uskon, että kaikkien pitäisi kantaa tässä talossa kansanvallasta ja valtiovarainvaliokunnan asemasta ja budjettivallasta huolta, että keskustalainen valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja ed. Pekkarinen tämän perusteella viitaten tähän kohtaan, jonka äsken luin, jättää eduskuntaan esityksen, että eduskunta ei ikään kuin hyväksy Talous- ja rahaliitto Emun jäsenyyskysymystä tiedonannon perusteella.

Tämä on uskomatonta. En ole koko pitkän eduskuntatyörupeamani aikana, 15 vuoden aikana, törmännyt vastaavanlaiseen politikointiyritykseen ja nimenomaan, kun kyseessä on valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja, jolla pitäisi olla erityinen huoli eduskunnan budjettivallasta, siis vuotuisperiaatteella tapahtuvasta eduskunnan budjettivallasta. Ei nyt ole kyse Suomen budjetin yli menevistä, laajoja poliittisia ratkaisuja koskevista tiedonantoasioista, vaan puhe on ollut selkeästi budjettivallasta, mikä kiistatta käy selville myös tästä puheenvuorosta.

Minusta ed. Pekkarisen toiminta kuvaa nyt enemmänkin Keski-Suomen keskustan piirisihteerin poliittista punnerrusta kuin valtiovarainvaliokunnan puheenjohtajan eduskunnan budjettivallalle osoittamaa arvostusta. Olisi hyvä tietää, onko ed. Pekkarinen sitä mieltä, että eduskunnan yksittäisessä momenttikäsittelyssä voitaisiin nyt siis päättää, muutetaanko markat euroiksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Olen oppinut arvostamaan ed. Rajamäkeä hyvin työteliääksi ja ahkeraksi ja hyvin asioihin paneutuvaksi. Niin hän varmaan tälläkin kerralla on asioihin paneutunut, kun on oman linjansa ja sanomansa virittänyt toissa päivänä yleiskeskustelussa kerrottuun ja sanottuun ja myös niiltä osin kuin hän oli sanomaansa virittänyt nyt käytettyyn puheenvuoroon.

Jätin perustelulausuman todella eilen sen jälkeen, kun olin kuullut ja sittemmin nähnyt, mitä ed. Rajamäki oli ryhmäpuheenvuorossaan maanantaina sanonut. Luulin aluksi, että se on vahinko. Menin pöytäkirjatoimistoon, otin puheen ja vielä varmistin. Se oli ryhmäpuheenvuorossa, ei vain korokkeella tullut lipsahdus vaan ed. Rajamäelle kirjoitetussa puheessa selkeästi näin sanottu kuin lainaamassani ponsilausumassa asia oli.

Tänään tulin tähän saliin, ja kun luin lehdestä, että se oli sittenkin jokin lipsahdus, menin ed. Rajamäen luokse ja kysyin, oliko tämä lipsaus. Ed. Rajamäki sanoi jotenkin siihen tapaan, että alkuperäisessä luonnoksessa näin ei ollut, ei puhuttu tiedonannosta, mutta että siinä puheessa, joka ryhmästä oli tullut ja jonka hän puhui, todella oli tiedonanto ja että hän on sitä mieltä. (Ed. Rajamäen välihuuto) — Jos ed. Rajamäki haluaa tarkistaa näiltä osin, nyt minä viittaan vain siihen, mitä me äsken kuulimme puhujakorokkeelta joka tapauksessa. Minä kerron ed. Rajamäelle jopa niin, että olen jopa valmis vetämään perustelulausumani pois, jos se oli pelkkä lipsahdus, joka ei perustu yhtään mihinkään. Mutta sen jälkeen, mitä äsken kuulin perusteluina ed. Rajamäen kannalle, en minä mihinkään vedä tuota perustelulausumaa. Ei ainakaan tähän asti käydyn keskustelun perusteella näin ole syytä tehdä.

Ydinsanoma tässä, ed. Rajamäki, kaiken kaikkinensa minun mielestäni on, että jos te olette aidosti sitä mieltä, että sellaista asiaa kuin helikopterihankintaa ei voida tehdä tässä maassa sillä perusteella, että asiasta on tehty joku linjapäätös selonteon tai tiedonannon perusteella, kummin vain — jos helikopterihankintapäätöstä ei voida tehdä tuollaisiin päätöksiin nojautuen — olen edelleen selkeästi ja selvästi sitä mieltä, mitä perustelulausumassani oli, että ei kyllä niin isoa asiaa ja ratkaisua kuin Suomen liittymistä Emun jäseneksi liioin voida tehdä millään tiedonantomenettelyllä tai -päätöksellä, selontekomenettelyllä eikä millään vastaavallakaan.

Tästä on kysymys siinä ajattelussa, mihin rakentuu se perustelulausuma, mikä tänne on jätetty. En käy tässä sitä enempää perustelemaan. Niin kuin sanoin, olisin jopa ollut valmis siihen, että olisin ottanut sen pois, mutta täällä kuulemani jälkeen minulla ei ole mitään aihetta eikä aietta sen perustelulausuman pois vetämiseen.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Kiinnitän huomiota erääseen asiaan, joka minusta on ehkä vähän menneisyyden kaikuja. Sodan jälkeen ja 50-luvulla meille Suomeen tehtiin valtiojohtoinen raskas teollisuus, sekä metalli- että metsäteollisuus, ja noihin aikoihin ja sen jälkeen myös varmistettiin ydinvoimaloiden rakentamisella se, että meillä pitkään tälle vuosikymmenelle on varmistettu teollisuuden energian saatavuus. Nyt noita valtionyhtiöitä on toistuvasti myyty, muutettu rahaksi rahapulassa, saatu siitä valtiolle rahaa. Se on tietysti toisaalta hyvä, mutta samalla on tuo raskaan teollisuuden, jolla on hyvin suuri aluepoliittinen merkitys, pohja kaventunut, toisin sanoen valtion omistuksessa sitä ei enää ole.

Toistan edelleenkin sen, mitä minua paljon viisaammat henkilöt ovat sanoneet professoritasolla, että ainakin osa noista rahoista, mitä on saatu, olisi pitänyt satsata uudelleen vastaavanlaisen, tarkoin harkitun aluepoliittisen raskaan teollisuuden uudelleenluomiseen, Kekkosen perinnön uudelleenluomiseen, niin kuin sanottu, ja myös yhden uuden ydinvoimalan rakentamiseen Suomessa, sikäli kuin siihen tarvitaan enää valtion satsausta lainkaan. Sehän rahoitetaan ilmeisesti yksityisillä markkinoilla.

Tämä on ollut erinomainen asia, että ainakaan 50-luvulla näin tehtiin. Kun tästä nyt luovutaan, olen kyllä sitä mieltä, että pitäisi vielä kerran harkita osan näistä rahoista satsaaminen uudelleen tietyksi pesämunaksi aluepoliittisin perustein uuden teollisuuden — metsäteollisuuden, metalliteollisuuden — luomiseen Suomessa ja nimenomaan valtion omistuksessa. Olisihan sitten taas joskus jotakin, mitä myydä. Nyt ei ole oikeastaan mitään muuta kuin velkaa.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Tuossa oli mielenkiintoinen tornien taistelu ja jatkuu varmasti. Tähän väliin haluaisin todeta pääluokka 28:aan, että Rakennushallituksen siivoojien, näin voidaan vieläkin tänään puhua, lopullinen oikeuden saaminen ei ole vieläkään tapahtunut eikä näköpiirissä. Engel-yhtymä Osakeyhtiön työntekijöiden tulevaisuus ei ole myöskään tämän lausuman jälkeen, mikä pääluokkaan 28 valtiovarainvaliokunnan mietinnössä sisältyy, varmaa.

Toisaalta, arvoisa puhemies, haluaisin lyhyesti viitata momenttiin 28.64.74, jossa esitän Nuijamaan tulliasemalle yhteistä tavarantarkastuspistettä Venäjän viranomaisten kanssa. Venäjän puolella tullin rooli on vahvasti noussut. Se on keskeinen taloudellinen toimija Venäjän taloudessa, keskeisin rahan hankkija Venäjän valtiol-

le. Maamme itärajan nimenomaan Kaakkois-Suomen kohdalla pitää olla toimiva. Se on Suomen kansallinen etu, ja tämä tavarantarkastuspiste yhteisenä on yksi osa. Nuijamaan lisäksi se voisi olla myös esimerkiksi Vaalimaalla.

Ed. R i m m i : Herra puhemies! Engel-yhtymän yksityistämisestä kokonaisuudessaan. Ensinnäkin tämä asia ei ole esimerkiksi koskaan saanut hyväksyntää vasemmistoliiton eduskuntaryhmässä. Kun aikanaan tuli tietoon, että tällaista oli tarkoitus tehdä, että se yksityistetään, me käsittelimme sitä moneen otteeseen ja päädyimme siihen, että sen asian eteen pitää tehdä kaikki mahdollinen, että näin ei käy. Ed. Rajamäki toi omassa puheenvuorossaan esiin sen, mitenkä määrätietoisesti sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on asian eteen toiminut, ja tätä en halua kiistää, mutta totean sen seikan, että erittäin kova vääntö tästä asiasta jouduttiin käymään. Itse osallistuin yhteen ryhmyripalaveriin, jossa tästä asiasta keskusteltiin ja tultiin oikeastaan silloin tähän tulokseen, että valtiolle jää vähintään 30 prosenttia ja henkilöstön asema on turvattava.

Ei tähän asian mitenkään hurraahuudoin voi yhtyä, mutta on se toki parempi kuin se, että se olisi mennyt sen alkuperäisen suunnitelman mukaan, jolloin Engel-yhtymän työntekijöiden turvattomuus olisi todella jatkunut ja tämä epämääräisyys, mitä näiden ihmisten työsuhteiden ympärillä on ollut.

Tämä on pieni myönteinen askel, ja kuten täällä on sanottu, ministerit haluavat tätä asiaa paimentaa, ja on myös mielestäni kansanedustajien tehtävä huolehtia, että tämä asia säilyy sellaisena, kuin on suunniteltu.

Ed. R a j a m ä k i : Puhemies! Monet kollegat ja virkamiehetkin tässä talossa ovat neuvoneet vaikenemaan koko tämän asian, koska on niin läpinäkyvää ja uskomatonta ed. Pekkarisen ja keskustan politikointi tällä asialla. Mutta haluaisin kuitenkin vielä sanoa, että helikoptereista puhuttaessa selonteko on tietysti oikea nimitys. Kyse on nimenomaan meidän kannaltamme ja meidän ryhmäpuheenvuorossamme proseduurista, eli selonteoilla ja tiedonannoilla ei voida sitoa budjettivaltaa. Siitä on kysymys, ja vuotuisperiaatteella, kuten varmasti kokeneen ed. Pekkarisenkin pitäisi tietää, täällä päätetään parhaillaan valtiovarainvaliokunnan mietinnön pohjalta budjetista, sen yksittäisistä momenteista, luvuista, kaikesta. Missään muussa yhteydessä eduskunta ei käytä budjettivaltaa kuin juuri parhaillaan. Tässä yhteydessä juuri me halusimme viitata siihen, että tämän tyyppisillä muilla selvityksillä ei voida budjettivaltaa ottaa eduskunnalta.

Mitä Emuun tulee, se on aivan eri asia. Se on suuri poliittinen ja talouspoliittinen ratkaisu, ei budjettipoliittinen. Se on koko maata koskeva talous- ja rahaliittoratkaisu. Siinä tiedonannossa, minkä hallitus antaa, asia ei jää varmasti epäselväksi. Siellä ei ole sivulauseita, niin että ed. Pekkarinenkin huomaa aikamoisen eron näiden asioiden välillä.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Maailma on täynnä potentiaalista valtaa. Kysymys on vain siitä, kuka sen kulloinkin sieppaa omakseen ja käyttöönsä. Ed. Rajamäki oli puhujakorokkeelta puhuessaan aivan oikeassa, että kysymys on todella tämän potentiaalisen vallan käytöstä ja että valtiovarainministeriöltä on viime sodan jälkeisenä aikana onnistunut sen vallan aika suvereeni sieppaaminen omaan käyttöönsä. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että se valta on joillakin virkamiehillä, joiden valta menee huikeasti yli yksittäisen kansanedustajan, jotka ovat valtakirjansa kansalta saaneet heidän valtansa yli.

Arvoisa puhemies! Kiinnittäisin ed. Rajamäen huomiota siihen, että nyt tämä teidän puheenvuoronne sattui sikäli erittäin oikeaan saumaan, kun ajatellaan Suomen asemaa EU:ssa ja sitä, että yhä useammat asiat näyttävät menevän EU:n yhteiseen päätösvaltaan. Silloin tietysti se valta pitää juuri siirtää tänne eduskuntaa, se ripe siitä vallasta, mikä on jäljellä. Jos sekin jää kokonaan eduskunnan ulkopuolelle, niin että sitä valtaa käyttävät vain esimerkiksi valtiovarainministeriön virkamiehet, silloin ollaan todella hakoteillä.

Ed. M a l m : Herra puhemies! Engelistä vielä. Oli melkoinen keskustelu sekä verojaostossa, valtiovarainvaliokunnassa että tässä salissa silloin, kun siirrettiin työntekijät Rakennushallituksesta Engeliin. Sen perusteella oli ainakin minun erittäin vaikea ymmärtää, mistä syystä hallitus esittää sen jo ensi vuoden budjetissa myytäväksi, kun tiedämme, että ne ihmiset, jotka vastustivat tätä asiaa silloin, kun Engel perustettiin, istuvat tällä hetkellä hallituksessa.

Minusta ongelma on nyt se, että kun hallitus on kerran esittänyt, että hallitus on valmis myymään Engelin, epävarmuus työntekijäin piirissä

tulee jatkumaan, se on aivan selvää. Nimenomaan monet ovat myöntäneet, että ei ole valtion asia ylläpitää semmoista firmaa kuin Engel.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Lupaan, että tästä tiedonantomenettelystä budjetin yleisperusteluista käytävässä keskustelussa tulemme keskustelemaan huomattavasti enemmän.

Mutta nyt jo sanon ed. Rajamäelle tässä vielä sen, että, ed. Rajamäki, minä arvostan teidän havainnointikykyänne. Olen erittäin pitkälti samaa mieltä, kun te sanotte, että tiedonannoilla tai selonteoilla ei pidä, näin ymmärrän teidän sanovan, sitoa budjettivaltaa. Aivan oikein. Olen samaa mieltä. Mutta olen täysin eri mieltä teidän kanssanne sikäli, että jos tiedonannolla ei voi budjettivaltaa tai budjettipäätöksiä sitoa, niin kuinka ihmeessä te lähdette siitä, että tiedonannolla tai selonteolla voi sitoa niin tärkeitä asioita kuin esimerkiksi Suomen liittyminen Emun jäseneksi.

Näiden kahden asian välillä on erittäin merkittävä ero, niin kuin me sen ymmärrämme. Tästä syystä jos on sitä mieltä, että tiedonannolla ei voi sitoa budjettivaltaa, meidän mielestämme tiedonannolla ei voi sitoa Suomea myöskään niin isoissa asioissa kuin Suomen liittyminen Emun jäseneksi.

Ed. Kuoppa: Arvoisa puhemies! Haluan vielä muutaman sanan sanoa tästä Engel-asiasta, koska nyt kuitenkin hallitus esittää, että valtiovarainministeriöllä on oikeus myydä Engel Oy:n osakkeita yksityisille. Edelleenkin korostan sitä, että kun Engel yhtiöitettiin, silloin työntekijöitten etuja leikattiin, heidät sanottiin laittomasti irti, minkä korkein oikeus on todennut ja tuominnut valtion vahingonkorvauksiin. Nyt tätä epävarmuutta työntekijöitten keskuudessa halutaan edelleenkin jatkaa, kun osake-enemmistö myydään yksityisille. Näin ollen ihmettelen sitä, kun tästä kumminkaan ei valtiolle mitään olennaisia rahoja ja voittoja voi olla tulossa, että tämmöinen halutaan uudelleenkin tehdä.

Täällä on hyvin vähän puhuttu siitä, miten ne henkilöt, jotka ajoivat tämän asian aikoinaan läpi, vastaavat niistä vahingoista, jotka valtiolle aiheutuvat näistä toimenpiteistä. Näyttää olevan niin, että kun on tarpeeksi suuri herra, edes vastuun perään ei uskalleta huutaa.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Silloin aikanaan, kun Rakennushallitus lopetteli tiettyjä toimintojaan ja syntyi Engel-jupakka työntekijöiden suuntaan, olin itsekin mukana, koska siinä oli myös tamperelaisia asianosaisia näissä asioissa oli mukana, niin kuin tamperelaiset kansanedustajat varmaan monet muutkin. Muistan, että silloin vedottiin siihen, että eduskunta oli hyväksynyt ponnen nimenomaan tällaisia tapauksia varten, jolloin valtion toimintoja ajetaan alas ja yksityistetään ja tällä tavalla. Sillä ponnella ei ollut mitään merkitystä, vaikka se oli olemassa ennen Engelin ja Rakennushallituksen ensimmäistä jupakkaa.

Nyt jos muistan oikein — saattaa olla, että puhun vähän oraitten päälle — on taas esitetty sitä, että pitäisi tehdä jokin ponsi ainakin, jos myydään ja muuta, jos valtio luopuu Engelin osakkeistaan. Sellaiset ponnet ovat aivan yhtä tyhjän kanssa, jos sellaisia täällä hyväksytään, että niillä näiden työntekijöiden eduista muka pidetään huolta. Eivät ne painaneet silloin Viinasen aikanakaan, eivät hölkäsen pölähtävää, eivätkä paina nytkään. Tämä perustuu siihen muistikuvaan, että tällaista pontta olisi ehdoteltu tai muuta jollakin tavalla. Näille ponsille ei voi kyllä antaa yhtään mitään arvoa. Se on nähty ja koettu silloin Rakennushallituksen ja Engelin ensimmäisen jupakan aikoihin, jossa itsekin olin mukana.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Tuntuu ikään kuin kaikille ei olisi selvää, että siinä vaiheessa, kun Rakennushallitus rakennelmana purettiin ja Engel yhtiöitettiin, tavallaan erotettiin kaksi erityyppistä toimintaa: Engelin puolelle jäi rakennuttaminen, siivous ja kiinteistöjen kunnossapito. Engel kilpailee markkinoilla aivan muiden yrittäjien kanssa. Sitten taas valtion kiinteistöhallinto jäi aivan toisiin käsiin. Tätä taustaa vasten on varsin ymmärrettävää, että toteutetaan valtiovarainministeriön hallinnonalalle merkittyä tointa eli lähdetään luopumaan Engelin omistamisesta, koska se kilpailutoiminnankin läpinäkyvyyden kannalta on merkittävästi selkeämpi ratkaisu.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Haluan palata tähän sen verran, että kun silloinen Rakennushallitus yhtiöitettiin ja yksityistettiin, siinä yhteydessä oli kovin vaikea tilanne nimenomaan siivoojien kohdalla. Kun tämä ponsi sitten tehtiin, sillä turvattiin kyllä mielestäni osittain näiden siivoojien työpaikkoja, tosin ei kaikkien, koska yhtiö sai nimekseen Engel. Tässä tilanteessa palkkaus aleni näiden työntekijöiden

kohdalla, se on ihan tosiasia, mutta osa pystyi siirtymään kuitenkin tämän ponnen kautta eläkkeelle eli tällä tavalla varmistettiin eläke-etuus. Mutta olen kyllä huolissani tästä tilanteesta, kun valtion osakepääomaa alennetaan, miten todellisuudessa käy näiden työntekijöiden aseman, koska kun siirrytään yksityiselle työnantajalle, aina siellä voidaan myöskin irtisanoa ihmisiä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Tämän pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 29

Yleiskeskustelu:

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Opetusministeriön hallinnonalan osuus valtion ensi vuoden talousarviosta on lähes 26 miljardia markkaa eli aika suuri, runsaat 600 miljoonaa markkaa tämänvuotista enemmän. Keskeisiä tavoitteita ovat muun muassa tietoyhteiskuntaohjelman toimeenpanon jatkaminen, työllisyyden sekä koulutuksen ja työelämän yhteistyön lisääminen, nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen, rasismin ehkäiseminen ja suvaitsevaisuuden lisääminen sekä elinikäisen oppimisen periaatteiden muuttaminen käytännön tavoiksi.

Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että yliopistojen toimintamenomäärärahoja voidaan lisätä. Korkeakoulujen rahoitukseen on merkittävästi vaikuttanut valtioneuvoston hyväksymä tutkimusrahoituksen lisäysohjelma. Yhteensä 375 miljoonaa markkaa on saatu lisäystä. Yliopistoille osoitetaan tästä 210 miljoonaa markkaa ja Suomen Akatemialle 165 miljoonaa markkaa. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämistoimenpiteitä suunnataan hallituksen esityksen mukaan kansallisen kilpailukykymme teollista ja kulttuurista pohjaa kehittäviin hankkeisiin.

Valiokunta on kuitenkin huolestunut yliopistojen perusvoimavaroista ja niiden kohdentumisesta. Lisääntynyt hankerahoitus uhkaa perusrahoituksen osuutta. Yhä suurempi osa tutkimusrahoituksesta ohjataan yliopistojen ja opetusministeriön tulossopimusten ulkopuolelle. Yliopistojen rahoituksessa siirrytään laskennalliseen malliin, jossa yliopistojen perusvoimavarat määräytyvät sovittujen tulostavoitteiden, lähinnä tutkintotavoitteiden, perusteella. Valiokunta korostaa sitä, että yliopistot ovat merkittäviä yksiköitä sekä kansan- että valtiontalouden kannalta ja turvaavat toimintansa kautta elintärkeitä yhteiskunnallisia perustoimintoja. Valiokunta pitää tärkeänä, että laskennallista mallia kehitetään niin, että se ottaa oikeudenmukaisella tavalla huomioon tuloksellisuuden yliopistojen perustehtävissä, tutkimuksessa ja opetuksessa.

Perusopetuksen osalta valiokunta korostaa, että opetuksen taso ja sivistyksellisten peruspalvelujen saatavuus on joissakin kunnissa entistä suuremmassa vaarassa tällä hetkellä. Valiokunta ei hyväksy opettajien lomautuksia säästökeinona.

Kouluterveydenhuollon, koulupsykologisekä koulukuraattoripalvelujen, erityis- ja tukiopetuksen sekä luku- ja kirjoitushäiriöisten lasten opetuksen järjestämisessä sekä koulunkäyntiavustajien palkkaamisessa on puutteita ja kuntien välillä suuria eroja. Valiokunta korostaa, että näiden palvelujen tarkoituksena on ennalta ehkäistä ongelmia ja syrjäytymistä sekä edesauttaa oppilaan oppimista.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan valtion ylläpitämät vammaisten lasten koulut sekä ammatilliset erityisoppilaitokset ajautuvat vuonna 1998 vaikeuksiin. Tämä ongelma selvisi valiokunnalle niin myöhäisessä vaiheessa, ettei asiaa voitu varsinaisessa budjetissa korjata, mutta valiokunta kirjasi mietintöönsä lausuman, joka on myöskin ponsi. Sen mukaan valiokunta edellyttää "vammaisten koulujen ja ammatillisten erityisoppilaitosten taloudellista ja toiminnallista tilannetta seurattavan ja selvittävän siten, että vammaisten lasten ja nuorten koulutusmahdollisuuksia heikentävä tilanne voidaan korjata kevään 1998 aikana".

Kulttuurin osalta valiokunta on muuttanut hallituksen esitystä koskien teattereiden henkilötyövuosia. Tämän vuoden budjettimietinnössään valiokunta totesi, että teatteritoiminnan luonteen vuoksi henkilötyövuosijärjestelmän tulee olla joustava ja sitä tulisi tarkastella joka vuosi erikseen. Valtionosuuden piiriin on ensi vuodelle hyväksytty myös uusia teattereita. Sen vuoksi momentille on lisätty 2 miljoonaa markkaa. Henkilötyövuosien määrään lisättiin vastaavasti 32:lla.

Valiokunta myös edellyttää, että "hallitus selvittää mahdollisuudet teattereiden harkinnanvaraisten avustusmäärärahojen lisäämiseksi". Tämä koskee hyvin suuresti nimenomaan alueteattereiden aseman vahvistamista.

Hyväksyessään kuluvan vuoden talousarvion eduskunta edellytti, että liikunnan ammatillinen koulutus jatkossa rahoitetaan yleisistä budjetti-

varoista, kuten muukin ammatillinen koulutus. Hallituksen esityksen mukaan yleisistä budjettivaroista osoitetaan liikunnan ammatilliseen koulutukseen 23 miljoonaa markkaa ja loput noin 20 miljoonaa markkaa veikkausvoittovaroista. Budjettivarojen osuus olisi siten ollut 54 prosenttia, kun se on tänä vuonna 40 prosenttia. Suunta hallituksen esityksessä oli siten oikea.

Valiokunta kuitenkin katsoi, että liikunnan ammatillisen koulutuksen rahoituksen tulee tapahtua kokonaan yleisistä budjettivaroista. Sen vuoksi momentille lisätään 20 miljoonaa markkaa. Vastaava vähennys tehtiin momentille 29.98.50. Liikunnalle tulevat määrärahat eivät siten kokonaisuutena lisäänny. Tämä periaatteellisesti tärkeä korjaus on kuitenkin vihdoin voitu tehdä.

Arvoisa puhemies! Tässä oli valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston osuus, ja haluan tässä yhteydessä käyttää myös henkilökohtaisen puheenvuoron.

Ed. Saarisen puheenvuoron johdosta olen pakotettu sivistys- ja tiedejaoston puheenjohtajana hieman kommentoimaan hänen yleiskeskustelupuheenvuoroaan. Tämä kohdistui minuun henkilökohtaisesti. Ed. Saarisen mukaan liikuntaväki on kokenut tulleensa höynäytetyksi, kun liikunnalle ei tullut lisää rahaa. En tiedä, mistä tämä käsitys on syntynyt. Asioiden kulku on ollut kuitenkin seuraava:

Syksyllä 1996 tämän vuoden budjetin käsittelyn yhteydessä sivistys- ja tiedejaosto nousi voimakkaasti kokouksessaan käsittelemään tätä asiaa saadakseen liikunnan ammatillisen koulutuksen yleisistä budjettivaroista rahoitetuksi tämän vuoden budjetissa. Tämä on perinteisesti rahoitettu veikkausvoittovaroista. Viime syksynä ei kuitenkaan kaikista yrityksistä huolimatta ollut mahdollista siirtoa tehdä, mutta valiokunnan mietintöön kirjattiin lausuma, että liikunnan ammatillinen koulutus jatkossa tulee rahoittaa yleisistä budjettivaroista kuten muukin ammatillinen koulutus.

Tämänsyksyisen hallituksen budjettiesityksen mukaan yleisistä budjettivaroista osoitetaan liikunnan ammatilliseen koulutukseen 23 miljoonaa markkaa ja loput 20 miljoonaa markkaa veikkausvoittovaroista, kuten aiemmin puheenvuorossani totesin. Budjettivarojen osuus olisi siten ollut 54 prosenttia, kun se tänä vuonna on 40 prosenttia. Suunta hallituksen esityksessä oli siten oikea.

Valiokunta kuitenkin katsoi, että liikunnan ammatillisen koulutuksen rahoituksen tulee tapahtua kokonaan yleisistä budjettivaroista. Jaoston kuulemien liikunnan asiantuntijoiden lausunnoissa myös tämä asia oli tärkeimpänä ja joillain edustajilla jopa ainoana. Sen vuoksi valiokunta päätyi yleiseen budjettiin lisäämään Liikunnan koulutuskeskuksen momentille 20 miljoonaa markkaa. Vastaava vähennys tehtiin veikkausvoittovaramomentille. Liikunnalle tulevat määrärahat eivät siten kokonaisuutena lisäänny eivätkä vähene.

Tämä periaatteellisesti tärkeä korjaus on kuitenkin voitu tehdä. Se, että liikunnan suhteellinen osuus veikkausvoittovaroista tämän järjestelyn johdosta alenee, aiheuttaa puolestaan paineita liikunnan osuuden kasvattamiseen myöhemmin. Juuri tästä syystä valtiovarainministeriö vastustikin valiokunnan tekemää järjestelyä. Valtiovarainministeriö perusteli kantaansa sillä, että: "Kyseinen määrärahajärjestely johtaisi vaatimuksiin kasvattaa urheilun jako-osuutta viimeistään vuoden 1999 talousarviossa." Lisäksi valtiovarainvaliokunta otti tätä koskevan lausuman mietintöön.

Tämä kaikki oli mielestäni paljon tehty liikunnan hyväksi, samaan aikaan kun valiokunta oli joutunut toteamaan, että esimerkiksi perusopetuksessa on eriarvoisuutta ja valtion ylläpitämät vammaisten lasten koulut sekä ammatilliset erityisoppilaitokset ajautuvat vuonna 1998 vaikeuksiin eikä näihin voitu lisätä määrärahoja.

Kaikki edellä todettu antaa aiheen ihmetellä, miksi ed. Saarinen on tyytymätön. Valiokunta on tehnyt merkittävän muutoksen ja lisäksi ilmaissut, että liikunnan osuutta veikkausvoittovaroista on lisättävä. Olisiko tämä kaikki pitänyt jättää tekemättä, arvoisa puhemies, kuten ed. Saariselle olisi ehkä kelvannut: Kaikki tai ei mitään!

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietintö opetusministeriön pääluokasta on varsin hyvä ja monipuolinen kokonaisuus. Ed. Tykkyläinen sen edellä varsin perusteellisesti esittelikin. Puutun tässä aluksi lähinnä niihin kysymyksiin, joista keskustan vastalauseesta ilmenee, että jäimme kuitenkin erimielisiksi. Näitä on lähinnä kolme tärkeää kohtaa.

Keskustan vastalauseessa esitämme eriävän mielipiteemme kuntien valtionosuuksista, koulujen peruskorjausrahojen määrästä sekä opintotuen asumislisän puolittamisesta vanhempien omistamassa asunnossa asuvilta opiskelijoilta. Näistä asioista tulemme yksityiskohtaisessa käsittelyssä tekemään muutosesitykset.

Yleissivistävä koulutus on jo monen vuoden ajan joutunut kantamaan opetustoimen säästöjen pääosan. Se näkyy peruskoulujen ja lukioiden opetuksessa, kouluviihtyvyydessä ja oppilashuollossa. Vastuun voimavarojen vähenemisestä kantaa valtio, koska kuntien valtionosuuksia on vuosi vuodelta leikattu. Jonkinlaista kulissia on koetettu ylläpitää sillä, että yksikköhinnat pysyvät ennallaan. Se ei kuitenkaan voimavarojen vähenemistä estä.

Valiokunnan enemmistö halusi osoittaa sormellaan erityisesti kuntia. Tätä en pitänyt asianmukaisena. Tiedossa on, että kunnat suuntaavat jo nyt kokonaisuutena enemmän määrärahoja perusopetukseen kuin valtionosuuden perustana olevat yksikköhinnat edellyttäisivät. Tietysti paljon vaihtelua kuntien välillä on. Kuntien päättäjien huomion suuntaaminen perusopetuksen tarpeisiin on toki paikallaan, mutta etenkin valtion tulee ottaa perusopetus ja lukio-opetus tulevina vuosina oman määrärahapanostuksensakin painopisteeksi.

Tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään myös 22 miljoonan markan määrärahaa opintotukimomentille, jotta vanhempien omistamassa asunnossa vuokralla asuvien opiskelijoiden asumislisää ei tarvitse leikata. Asumislisän leikkaus on epäjohdonmukainen ja kovin helposti kierrettävä säästökeino. Ympäristövaliokunta omassa budjettilausunnossaan suhtautui ehdotukseen kielteisesti. Hallitus kohtelee nyt vastaavassa asunnossa asuvaa opiskelijaa, työtöntä ja työssä käyvää nuorta eri tavalla. Mitä perusteluja tähän on? Sosiaaliturvaa ei kannattaisi näin pienen säästön takia jälleen sekavoittaa.

Toisen lisäysesityksen tulen tekemään yleissivistävien oppilaitosten peruskorjausmäärärahaan, johon ehdotan 50 miljoonan markan lisäystä erityisesti homeongelmaisten koulujen korjauksen vauhdittamiseen. Oppilaitosten perustamishankkeiden valtionosuuksien määrärahat ovat liian pienet tarpeeseen nähden. Homekorjausten lisäksi jonossa odottavat muutkin hankkeet, jotka johtuvat oppilasmäärien kasvusta ja rakennusten toiminnallisesta vanhentumisesta.

Tutkimusmäärärahojen osalta haluan painottaa erityisesti valiokunnan huolestuneisuutta yliopistojen perusvoimavaroista. Vaikka tutkimusrahoitus nopeasti lisääntyy, yliopistojen perustehtävien, etenkin opetuksen, hoitaminen on edelleenkin varsin ahtaalla. Myös uutta laskennallista rahoitusmallia on yliopistoissa seurattava tarkkaan, niin että se ei vie yliopistoja pelkkään määrälliseen tutkintojahtiin opetuksen laadun ja sisällön kustannuksella.

Valiokunnan mietinnössä on otettu myönteisellä tavalla kantaa asioihin, joihin muun muassa budjettialoitteessani syksyllä kiinnitin huomiota. Jo budjetin yleiskeskustelussa mainitsin tarpeen nostaa innovaatioiden markkinoinnin ja tuotteistamisen uudeksi painopisteeksi kasvavia tutkimusvaroja suunnattaessa. Tämän on valiokunta mietinnössään huomioinut.

Toisen aloitteen tein Kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen määrärahojen lisäämisestä, jotta EU:n vaihto-ohjelmiin osallistuville nuorille voidaan tasapuolisesti turvata apurahat. Osallistuvien nuorten määrä on lisääntynyt paljon nopeammin kuin EU-komission tai Suomen omat määrärahat. Niinpä vaihtoon lähtevä nuori saa nykyisin matka-apurahana vain puolet siitä, mitä vielä muutama vuosi sitten. Tämä johtaa siihen, että kohta vain varakkaimpien perheiden nuoret voivat ohjelmiin osallistua.

Eduskunnan vaatimuksesta opetusministeriön tämän vuoden budjettiin lisättiin ensimmäinen kansallinen avustusosuus, niukka 3 miljoonaa markkaa. Tämä ei todennäköisesti riitä opiskelijavaihdon edelleen lisääntyessä. Valiokunta katsoo mietinnössään aivan oikein, että mikäli tämä näyttää riittämättömältä, on tarvittaessa eduskuntaan tuotava ensi vuoden aikana lisämäärärahaesitys.

Vaihto-ohjelman rahoitustilanne on sikäli viime viikkoina parantunut, että Euroopan unionin ensi vuoden budjettiin tulee lopultakin lisäys Sokrates- ja Erasmus-vaihtojen määrärahaan, kuten eduskunnan suuri valiokunta onkin jo edellyttänyt. Tältä osin Suomen hallituksen ja opetusministeriön toiminta Euroopan unionissa on ollut mielestäni varsin kehnoa. Eduskunnan kannanotoista piittaamatta opetusministeriön edustajat ovat äänestäneet EU-elimissä kahteen kertaan määrärahalisäystä vastaan.

Arvoisa puhemies! Haluan kiinnittää huomiota muutamaan mietinnön mielestäni tärkeään yksityiskohtaan. Ensinnäkin tietoyhteiskuntaasiat ovat mietinnössä monella tapaa esillä. Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston syksyisellä matkalla Kanadaan ja Yhdysvaltoihin tutustuimme perusteellisesti teknologian opetuskäyttöön ja etäopetukseen. Sekä Kanadassa että Yhdysvalloissa yliopistojen opetusteknologiahankkeissa huomattava osa määrärahoista oli suunnattu teknologian käytön vaikutusten arviointiin. Laajoissa hankkeissa tutkittiin, miten teknologia vaikuttaa oppimiseen ja

onko uusista ohjelmista hyötyä vai haittaa oppilaille.

Suomessa opetusalan tietoyhteiskuntaohjelmissa tämä on unohdettu lähes kokonaan. Arviointi on aivan satunnaista ja ohjelmat lähtevät pelkästään verkkojen ja yhteyksien rakentamisesta kouluihin. Uutuudet otetaan käyttöön varsin kritiikittömästi. Valiokunta pitääkin tärkeänä määrärahojen suuntaamista jatkossa myös opetusteknologian arviointiin.

Toinen alue, johon on aivan riittämättömästi panostettu, on etäopetuksen ja uusien opetusteknologioiden sisällön tuotanto. Usein varmaan ajatellaan vain, että siitä vain opettaja kameran eteen ja nauha purkkiin. Kuitenkin tuo matkamme osoitti, että onnistunut sisältöjen tuotanto vaatii aivan omaa ammattitaitoaan ja osaamistaan.

Joitakin pilottihankkeita alalla toki on. Valiokunta perehtyi muun muassa Yleisradion opetushallituksen kanssa aloittamaan etälukio-opetukseen radion kautta. Valitettavasti opetusministeriö ei ole myöntänyt tähän etälukiohankkeeseen tv-sisältöjen tuotannon vaatimia määrärahoja, joten tältä osin hanke tulee kaventumaan. Tämä ministeriön linjaus on mielestäni jonkin verran ristiriidassa elinikäisen oppimisen tavoitteiden kanssa.

Yleisradioon liittyy myös radio- ja tv-ohjelmien arkistointi tutkimuksen ja koulutuksen tarpeisiin, mitä valiokunta kiirehtii. Ensimmäisen kerran jo 90-luvun alussa viestintäkulttuuritoimikunta ehdotti erityisen radio- ja tv-arkiston perustamista. Asia ei silloin edennyt, lähinnä valtiontalouden ongelmien takia varmastikin. Arkistolakia käsitellessään eduskunta taas kiirehti asiaa. Ministeriön oma viime vuonna julkaistu kulttuurinen tietoyhteiskuntatoimintaohjelma jälleen ehdottaa vastaavaa arkistoinnin järjestämistä. Kuitenkaan opetusministeriö ei ole näiden vuosien aikana tehnyt mitään asian hyväksi. Suurin osa nykyisistä ohjelma-arkistoista on tietysti Yleisradion hallussa ja se hoitaa arkistoja omista ohjelmatoiminnan tarpeistaan lähtien. Parhaillaan suunnitellaan näiden arkistojen digitalisointia. Tässä vaiheessa on opetusministeriöllä viimeinen hetki aktivoitua, jotta uudet järjestelmät saadaan sellaisiksi, että myös alan tutkimus ja koulutus niitä voivat sujuvasti käyttää.

Eduskunnan käsittelyssä on parhaillaan koululakien kokonaisuudistus ja sen osana kulttuurin ja opetustoimen rahoituslaki. Valiokunnan mietinnössä on kiinnitetty huomiota kahteenkin jo voimassa olevien rahoituslakien toteutuksen epäkohtaan. Kansanopistoille ei ole vuosiin myönnetty rahoitusta niin paljon kuin niiden todelliset toteutuneet opiskelijaviikot edellyttäisivät. Myöskään teattereiden osalta toteutuneet henkilötyövuodet eivät ole vuosiin vastanneet budjetissa ilmaistua.

Kansanopistojen osalta valiokunta tyytyy esittämään huolensa, mutta teattereille esitämme lisämäärärahaa. Olen lisämäärärahaesitykseen erittäin tyytyväinen. Rahoituslakien käsittelyn yhteydessä tähän ongelmaan on tosin varmasti vielä palattava.

Henkilötyövuosien ohella teatterirahoituksen puute on harkinnanvaraisen määrärahan tason alhaisuus. Kun uusia teatteriryhmiä tulee sitä jakamaan koko ajan lisää, on varsinkin kaupunginteattereiden alueteatteritoiminnan rahoitus tästä kärsinyt. Kulttuuripalveluiden turvaaminen edes jotenkuten tasapuolisesti eri puolilla maata edellyttää, että harkinnanvaraista määrärahaa lisätään ja että siitä suurempi osa suunnataan alueteatteritoiminnan turvaamiseen erityisesti pitkien etäisyyksien alueilla. Tästäkin on mietinnössä ponsilauselma.

Lopuksi on myönteistä, että valiokunta muistuttaa nuorisoseuran- ja työväentalojen korjauksiin myönnettävien pientenkin avustusten positiivisista vaikutuksista. Määräraha tähänkin tarkoitukseen on nyt budjetissa liian niukka.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Totean, että teattereiden kohdalta budjetti ei vastaa sitä, mitä laki sanoo. Tässä tulee nimenomaan tämä henkilötyövuosiasia saada korjatuksi neuvottelujen kautta mahdollisimman pian.

Mitä tulee koulujen peruskorjaukseen, on valitettavaa, että peruskorjauksia ei ole kaikilta osin voitu toteuttaa. Työministeriön rahojen kautta sitä kuitenkin voidaan tehdä.

Sitten puutun myös opintotukiasiaan. Tässä tuli muutoksia niiden oppilaiden kohdalle, jotka asuvat vanhempien luona, koska on huomioitu, että myös tietyllä tavalla on väärinkäytöksiä ollut. Asumislisäleikkaustahan korjattiin, haluan myös sen pöytäkirjoihin todeta. Tässä on korjaamisen varaa.

Valtionosuusjärjestelmän yhteydessä annettiin kunnille valtaa, ja tästä oli enemmistö eri mieltä sen johdosta, että kuntien tulisi myös kantaa enemmän vastuuta opetustoiminnasta. Tosin tietenkin valtionkin pitää kantaa, mutta valitettavasti kunnalliset päättäjät kaikissa kunnissa eivät ota sitä vastuuta, mikä heille kuuluisi perus-

opetuksessa, tukiopetuksessa ja muussakin opetuksessa.

Ed. Lindqvist: Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto on varsin laajasti käsitellyt käsiteltävänä olevaa opetusministeriön hallinnonalan pääluokkaa. Olemme kuulleet varsin laajasti asiantuntijoita ja varsin hyvässä yhteishengessä käsitelleet näitä kysymyksiä olemassa olevien raamien puitteissa.

Haluan myös nostaa esille kuitenkin joitakin asioita, vaikka täällä juuri ed. Aula toi varsin paljon esiin niitä näkemyksiä, joita juuri keskustan taholta on haluttu tuoda esille.

Ensinnäkin itse olen siinä mielessä tyytyväinen, että opetusministeriön toimialan painopisteinä budjettivuonna ovat tietoyhteiskuntaohjelman toimeenpanon jatkaminen, työllisyyden edistäminen, koulutuksen ja työelämän yhteistyön kehittäminen, nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja nuorten elinolojen parantaminen ym.

Koulutuksen tuleekin vastata työelämän ja muun yhteiskunnan muutoksiin entistä nopeammin. Tätä olen yrittänyt vuosia puhua eri tahoilla ja tyydytyksellä laittanut merkille, että meillä on sekä ammattikorkeakouluissa, yliopistoissa että ammatillisissa keskiasteen oppilaitoksissa alettu pitää entistä paremmin yhteyksiä työelämään. Sitä kautta on mahdollisuus työllistyä entistä paremmin.

Kuitenkin meillä on tällä hetkellä aivan selkeitä aukkoja koulutuksessa, lähinnä koulutusmäärissä ja koulutuksen suuntautuneisuudessa. Meillä on koulutettu tällä hetkellä liian vähän esimerkiksi viestintäalalle. Mainitsen esimerkiksi, että animaatiotekniikan työpaikkoja olisi vaikka kuinka paljon. Alan ammattilaisista, huipuista on todella huutava pula. Korkean teknologian aloille meillä on jatkuva työvoimapula. Yllättävää on myös se, että varsinaiselta ammatilliselta keskiasteen puolelta, varsinkin metalliputolelta, kuuluu hätähuutoja, että ammattityöntekijöitä ei tahdokaan olla, vaikka työttömyysluvut ovat edelleen todella suuria.

Yksi tärkeä asia on ollut myös poliisien kouluttamisen vähentäminen, joka kostautuu siinä, että avoinna oleviin virkoihin — niihin ei ole kyllä määrärahojakaan — ei ole myöskään, vaikka rahaa löytyy, riittävästi hakijoita, ennen kuin uusilta koulutusjaksoilta valmistuu.

Täällä tuli esille myös se huoli, mikä on tullut korkeakoulujen taholta tulostavoitteista, jotka perustuvat lähinnä tutkintotavoitteisiin. Luulen, että siinä on jonkinlaista mietinnän paikkaa.

Haluaisin kiinnittää huomiota vielä ammattikorkeakouluihin, joita vakinaistetaan lisää. Se määrärahalisäys, joka on tehty, on sikäli vähän hämäävä, että kun uusia vakinaistetaan ja toimintaedellytyksiä tarvitsisi lisätä, niin jakajia onkin yhä enemmän.

Toisaalta keskustan ryhmä on käsitellyt opintotuen osuutta, johon ed. Aula toi jo esityksiä, joita tulemme yksityiskohtaisessa käsittelyssä tarkemmin esittämään. Perusteluissa tulemme esittämään, että valiokunta edellyttäisi, että samalla kun aikuisten opintojen rahoitusjärjestelmiä niin sanotulla koulutusvakuutuksella pyritään uudistamaan, on pidettävä huolta myös nuorten, omaehtoisesti koulutukseen hakeutuvien opintotuen kehittämisestä niin, että tuen reaalitaso palautetaan leikkauksia edeltäneelle tasolle.

Samoin olemme todella huolissamme yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin varatuista määrärahoista. Näistähän on monissa puheenvuoroissa sekä hallituksen että opposition puolelta kannettu huolta. On tuotu esille, miten monissa kunnissa suunnitellaan opettajien lomautuksia. Näin myös omassa kotikunnassani Lahdessa on suunniteltu. Talousarvio on osittain perustunutkin siihen, että henkilöstöä lomautetaan ja lomarahoja siirretään.

Jotta voisimme turvata kunnille näiden tärkeiden peruspalveluiden tuottamisen tasokkaasti, esitämme lisäyksenä valtionavustuksia 480 miljoonaa markkaa yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen.

Asia, minkä haluan vielä nostaa esille, vaikka arvoisa puhemies varmasti jo vähän syyttävästi kelloa katselee, on joka tapauksessa hyvin tärkeä. Sen sivistysjaoston puheenjohtaja jo nostikin esille. Monet meistä kantoivat huolta siitä, että saimme erilaisia yhteydenottoja vammaisten lasten kouluista ja ammatillisista erityisoppilaitoksista, jotka ovat todella ajautumassa suuriin taloudellisiin ja toiminnallisiin vaikeuksiin ensi vuonna.

Toivon todella, että valiokunnan edellyttämä ponsi, jossa vammaisten koulujen ja ammatillisten erityisoppilaitosten taloudellista ja toiminnallista tilannetta seurataan ja selvitetään sitten, että vammaisten lasten ja nuorten koulutusmahdollisuuksia heikentävä tilanne voidaan korjata kevään 98 aikana, välittömästi toteutuu.

Toisaalta on otettu ansiokkaasti kantaa oppisopimuskoulutukseen myös niiltä osin kuin olin itsekin toivonut, että selvitetään mahdollisuuksia myös osa-aikaisen oppisopimussuhteen saat-

tamiseksi tasa-arvoiseksi kokoaikapohjalta koulutettavan kanssa. Tämähän on erittäin tärkeää, kun meillä on erilaisia pätkätöitä ja varsinkin palvelualoilla on erittäin paljon osa-aikaisia työntekijöitä, että he voivat olla mukana kouluttautumassa ja nostamassa ammatillista tasoaan.

Samoin olen tyytyväinen siihen, että saimme jonkin verran taiteen alueella teattereille henkilötyövuosiin apua, mutta ei riittävästi, kuten täällä on todettu. Siihen on saatava parannuksia ja saatettava asia lain edellyttämälle tasolle.

Sitten liikunta-asia. Minun täytyy sanoa, että itse olen erittäin tyytyväinen siihen, että saavutimme puolet tavoitteesta. Sekin oli varmasti kovan työn takana eli liikunnan ammatillisen koulutuksen siirtämisen sinne, minne se kuuluu, eli yleisiin ammatillisiin koulutuksiin. Tämähän on sotinut jo arpajaislain henkeä vastaan ja on jopa ollut yksi kyseenalainen tekijä siinä, että mikäli veikkausvoittorahoilla rahoitetaan yleiskatteellisia menoja, niin emme välttämättä saa enää Veikkauksen monopolia Suomessa pitää. Se olisi todella suuri tappio sekä kulttuurin, taiteen, tieteen, nuorisotyön ja kaikille muillekin Veikkauksen saajille, myös liikuntapuolelle.

Tietysti on pettymys ja myös ymmärrettävää, että liikuntaväki tuntee pettymystä, ettei tullut sitä 20:tä miljoonaa, jonka kuvittelimme saavamme liikunnan tarpeisiin, kun niin monet muun muassa uimahallit odottavat peruskorjauksia tässä maassa. 20 miljoonalla olisi käynnistetty suuri määrä uusia hankkeita eri puolilla maata ja se olisi tietysti ollut todella työllistävää ja antanut paljon erilaisia toimintoja. Mutta toivottavasti tulevana vuonna se oikeudenmukaisuus alkaa toteutua, että arpajaislain hengen tai veikkausasetuksen mukainen prosenttiosuus eli se, joka on ollut 36,6 ja nyt jää vain 20,9 prosenttiin, alkaa edes lähetä alkuperäistä, että suunta olisi oikea.

Ponsi, joka on tänne liitetty, on mielestäni myös erittäin hyvä ja vie asiaa eteenpäin. Siinä myös yritetään turvata muille edunsaajille markkamääräinen taso, vaikka lisättäisiinkin liikunnalle kuuluvaa prosentuaalista osuutta.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan, kuten totesin, talousarvion käsittely sujui meillä hyvässä hengessä. Haluan tässä vielä puheenjohtajalle siitä lausua erikseen kiitokset. Uskon, että tämäkin pääluokka tullaan käsittelemään hyvässä yhteistyössä myös tässä salissa.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Aiemmissa puheenvuoroissa on jo tullut varsin yksityiskohtaisesti opetusministeriön pääluokka käytyä läpi, joten en siihen halua enää puuttua. Totean kuitenkin liikuntakysymyksestä, johon edustajat Tykkyläinen ja Lindqvist puuttuivat, että minusta ratkaisu on aivan oikea. Nyt, kun veikkausvoittovarat ovat kasvaneet, oli mahdollista oikeastaan ensimmäistä kertaa tehdä muutos, jota pitkään opetusministeriössä on pyritty toteuttamaan.

Edelleen minua hiukan harmittaa se, että liikuntavaroja käsitellään jatkuvasti vain tuijottaen prosenttiosuuksia. Oleellisempaa on se, kuinka paljon markkamäärä on kehittynyt. Veikkauksen tuoton kasvun myötä liikunnalle, niin kuin muillekin veikkausvoittovaroja nauttiville alueille on tullut ja tulee koko ajan lisää rahaa. Se on minusta iloinen asia, josta pitäisi osata nauttia, eikä surra alenevia prosenttilukuja, kun ne eivät kuitenkaan kokonaisuutta kerro. Nyt on tultu ilmeisesti aikaan, jolloin näitä suhteita joudutaan muuttamaan tai on jouduttu jo pitemmän aikaa muuttamaan. En näe siinä mitään merkillistä.

Arvoisa puhemies! Haluaisin tätä pääluokkaa tarkastella todellakin nyt yleisellä tasolla lähinnä puuttuen koulutuspolitiikan tavoitteisiin siten, mikä siellä on vinossa ja mitä tavoitteita pitäisi korostaa.

Jos ajattelemme suomalaisten hyvinvointia ja sen tulevaisuutta, niin meillä ei kovin paljon resursseja ole. Yksi tärkeimmistä perusresursseista on koulutus kokonaisuudessaan. Se ei missään vaiheessa saisi kärsiä voimavarojen puutteesta eikä tietenkään muutenkaan. Meidän tulee pyrkiä siihen, että koulutus on mahdollisimman korkeatasoista ja laadukasta kaikilla alueilla.

Koulutukseen liitän kyllä hyvin lähelle tutkimuksen, joka viime vuosina on jäänyt taka-alalle. Siksi opetusministeri Heinoselle on vilpittömästi annettava tunnustusta siitä, että hän on kyennyt nykyhallituksessa kasvattamaan tutkimusmäärärahoja. Kansainvälisessä vertailussa Suomi sijoittuu tällä hetkellä aivan erinomaisesti Japanin, USA:n ja Ruotsin jälkeen. Tutkimusmäärärahojen kasvu on melkein ainut valonpilkku opetusministeriön pääluokassa.

Koulutuksen puolella muutoin on tällä hetkellä mielestäni valtavasti ongelmia ja ne näkyvät ensi vuoden budjetissa. Valtiovarainvaliokuntakaan ei ole kyennyt niitä korjaamaan. Hyvä asia on se, että niistä puhutaan ja nämä suurimmat ongelmat tunnustetaan.

Kuntien valtionosuuksien raju pudotus heijastuu karulla tavalla tällä hetkellä maamme koulu-

laitoksen toimintaan. Kukaan, joka seuraa joltakin kulmalta koululaitosta, ei voi olla tästä eri mieltä. Hyvin monissa kunnissa joudutaan koko ajan lomauttamaan opettajia, on jouduttu ja joudutaan suurentamaan kohtuuttomasti opetusryhmiä, vähentämään valinnaisuutta, tiputtamaan kerhotunteja, supistamaan erityisopetusta, laiminlyömään opettajien täydennyskoulutus, lakkauttamaan kokonaisia kouluja ja virkoja kuten tämänkin päivän sanomalehdistä olemme saaneet lukea. Myös esiopetus saa odotuttaa. Tässä vain muutamia esimerkkejä siitä, miten suuressa ristiriitatilanteessa suomalainen koululaitos on verrattaessa arkitodellisuutta pyhäpuheisiin ja kauniisiin koulutuspoliittisiin tavoitteisiin.

Sen takia mielestäni ei ole ihme, jos kansalaiset ovat menettämässä uskonsa myös meihin poliittisiin päätöksentekijöihin. Nimittäin hyvin monet aikuiset ihmiset näkevät, että koulutus on tärkeä asia. Panostaminen lapsiin ja nuoriin on heille ihan ehdottomasti ensimmäinen asia. Nyt kuitenkin lasten vanhemmat ovat saaneet paljon osakseen näistä yleisistä säästöistä. Rapistuvan koululaitoksen lisäksi on ollut lapsilisien supistamisia, opintotukien leikkauksia, epäoikeudenmukainen koulumatkatukijärjestelmäkin rasittaa jne. Nämä kaikki viime aikojen toimet ovat vieneet ja vievät koko ajan uskottavuutta oikeudenmukaiselta ja tasapuoliselta yhteiskuntapolitiikalta.

Valtiovarainvaliokunta on mietinnössään todennut aivan oikein huolestuneisuutensa koulutuksen perusvoimavarojen vähäisyydestä niin perusopetustasolla kuin myös yliopistotasolla, mutta se ei riitä. Pitäisi nyt löytyä todella toimia saada aikaan muutosta.

Korkeakoulupuolella kova turbokapitalismi, jota elämme, suuntaa voimavaroja ensinnäkin yksipuolisesti huippuyksiköille. Takeita näiden voimavarojen tuloksellisuudesta ei vielä ole. Ihan äskettäin julkisuuteen tullut Suomen Akatemian arviointiraporttikin toteaa, että tulokset puuttuvat. Yliopistojen rahoitusperiaatteet eivät ole nyt kohdallaan. Kvantitatiiviset mittarit hallitsevat liiaksi. Rahaa valuu eräille aloille toisten jäädessä nuolemaan näppejään. Huolestuttavaa on myös se, että perusrahoitus kärsii liki kaikilla yliopisto-opetusaloilla.

Yliopisto-opettajat sanovat meille, että rahaa ei kerta kaikkiaan nykyään ole riittävästi perusopetukseen. Tutkimukseen ja matkustamiseen on. Jos perusopetuksesta säästetään pidemmän aikaa myös peruskoulutasolla samalla tavalla kuten nyt tehdään, niin siitähän ei voi olla kuin yksi seuraus, ja tämä seuraus on se, että koko koulutuksen perusta murtuu. Murtuneen perustan päälle on tunnetusti hankala rakentaa mitään. Ainakin se vie kovasti lisää voimavaroja. Tällöin kärsii sekä ammatillinen koulutus että korkeakulutasoinen koulutus.

Arvoisa puhemies! Olisin odottanut valtiovarainvaliokunnalta jonkinlaista myönteistä kannanottoa esiopetuksen vakiinnuttamiseen. Maassamme toteutetaan tällä hetkellä esiopetusta hyvin monella tavalla. Koulutoimen ja sosiaalitoimen esiopetuksessa on yhteensä noin 60 prosenttia ikäluokasta. Pidemmän päälle ei ole sekään oikein noin yhteiskuntapoliittisesti, että oppilaat johtuen asuinpaikkakunnasta ovat keskenään hyvin eriarvoisessa asemassa aloittaessaan koulunkäynnin. Useimmat tutkimukset puoltavat kiistatta esiopetuksen järjestämistä kaikille 6-vuotiaille. Nykyisellään esiopetuksen taso on siis kirjavaa, mutta pahinta on se, että osa ikäluokasta jää kokonaan sitä vaille. Siksi koko ikäluokan kattavaan esiopetukseen tulisi päästä mahdollisimman nopeasti.

Ensi vuoden budjettiin olisi voitu saada rahoitus muun muassa ottamalla se aikuiskoulutuksesta, jossa tunnetusti on liikaa niin sanottua löysää rahaa, olletikin jos tarkastellaan aikuiskoulutusta kokonaisuudessaan, siis otetaan opetusministeriön rahojen lisäksi huomioon koulutusvakuutusjärjestelmä ja työllisyyskoulutus.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on paikallaan todeta myös muutama sana kirjastoalasta vallankin, kun uusi kirjastolaki on parhaillaan myös sivistysvaliokunnan käsittelyssä, mutta ennen kaikkea siksi, että kokoomuksen puheenjohtaja, valtiovarainministeri Niinistö ehdotti äskettäin kirjastojen lainojen maksullisuutta. Tämä ehdotus on sen verran pöyristyttävä ja sen verran merkittävältä foorumilta esitetty, että sitä ei voi ohittaa olankohautuksella.

Kuten on tunnettua, suomalaisten koulutustaso on näihin aikoihin asti ollut korkeata ensinnäkin siksi, että olemme jo sadan vuoden ajan panostaneet peruskoulutukseen lähtökohtana huolehtia jokikisen suomalaisen opintojen tien avaamisesta riippumatta varallisuustasosta ja asuinpaikasta. Kansakouluja perustettiin siten aikanaan oikeastaan kaikkiin suomalaisiin kyliin. Oppikoulujakin tuli miltei jokaiseen kirkonkylään. Lukutaidon ulottaminen kaikkiin suomalaisiin oli mahdollista vain laajan, hyvän kansanopetuksen ja kirjastojen avulla. On eräänlainen ihme, että onnistuimme rakentamaan kirjas-

toverkon niin tiheäksi, että se ulottui käytännössä joka kylään. Usein kirjastot olivat vaatimattomia, mutta kuitenkin kirjasto oli olemassa.

Kyseisen kehityksen yksi edellytys oli se, että niin opetus kuin kirjastotkin olivat kaikille avoimia ja maksuttomia. Suomalaisen hyvinvoinnin rakentamiseen ovat tämän ansiosta osallistuneet kaikki suomalaiset, kukin omalla sektorillaan.

Tulevaisuutta ajatellen tieto on yhä aivan keskeisessä asemassa, jos pyrimme säilyttämään hyvinvointimme ja vielä sitä kasvattamaan. Tieto on nyt sikäli erilaista luonteeltaan kuin ennen, että se on yhä selvemmin myytävissä, vaihdettavissa ja hyödynnettävissä. Juuri tämän takia sen tulee olla kaikkien ulottuvilla ja kaikkien saatavilla. Yksi perusasioista on siten se, että yleiset kirjastot ovat ehdottomasti maksuttomia tiedon keskuksia. Tämän näen tasa-arvoisen yhteiskunnan erääksi perusasiaksi.

Sen vuoksi ministeri Niinistön esitys on käsittämätön, mutta juuri kokoomuspuolueen ideologiaan toki hyvin istuva ja siitä lähtökohdasta ymmärrettäväkin. Kun hänen ajatuksensa on pontevasti tyrmätty miltei joka puolella, hän syyttää nyt julkisuudessa suomalaisia arvokeskustelun vaimentamisesta.

Itse ymmärrän tämän asian aivan eri tavalla. Kirjastojen maksuttomuusperiaatteen puolustaminen osoittaa, että tässä kohden me suomalaiset olemmekin yhtä mieltä. Tässä kohden suomalaisten arvokäsitykset ovatkin selkeän yhtenäiset. Asiasta ei tarvita enää pidempää arvokeskustelua. Sitähän käytiin muutama vuosi sitten ja tuloksena oli maksuttomuusperiaatteen säilyttäminen, vaikka muutosta toki yritettiin.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies, talman! Minä olen tehnyt 125 raha-asia-aloitetta. Minkä vuoksi olen tehnyt näin paljon, en osaa itsekään sanoa, mutta en kyllä piruuttani ole niitä tehnyt, ne ovat kaikki ihan asiallisia ja sellaisenaan muodollisesti hyväksyttävissä olevia. Siellä on ehdotettu myös menojen vähennyksiä yhtä paljon kuin menojen lisäyksiäkin. Täytyyhän budjetin toki olla tasapainossa.

Kuitenkin minä tuon äänestykseen ilmeisesti huomenna vain yhden ehdotuksen, raha-asia-aloitteen, tuossa keltakantisessa opetusministeriön kansiossa numerolla 15. 25 000 markan suuruinen, sama aloite kuin viime vuonnakin, ja tämä aloitehan sai täällä ylivoimaisesti eniten kannatusta, 59 kansanedustajaa äänesti sen puolesta.

Niin kuin tuossa vihkosessa mainitaan, aloitteessa on 25 000 markkaa Ivalon ylettömän korkeatasoisten huuliharppufestivaalien tukemiseen. Nämä Ivalon huuliharppufestivaalit on todellinen asia. Niitä on järjestetty neljän viiden vuoden ajan ja viime vuonna saatiin jo valtakunnallista kulttuuria sinne mukaan, kun kulttuuriministeri Andersson antoi minulle luvan hänen henkilökohtaisen suullisen tervehdyksensä esittämiseksi noissa juhlissa. Se oli minulle kunniaasia, ja yleisö otti sen siellä ylettömän arvokkaasti vastaan.

Sinne kokoontuvat kaikki maan parhaat huuliharpistit, minä mukaan luettuna — jaha, opetusministeri jo ymmärsi lähteä — Pepe Ahlqvist ja muut, hyviä soittajia, Suomen mestareita vuosien ja vuosikymmenien ajalta ja paikallisia kykyjä aivan sieltä läheltä, lappalaismiehiä, jotka ruostuneine huuliharppuineen tulevat sinne esiintymään.

Tapana on ollut myös käydä vanhainkodissa esiintymässä. Nyt on tarkoitus ensi vuonna, mikäli kirkkoihmiset siihen suostuvat, kirkossa järjestää jonkinlainen gospel-tyyppinen musiikkitapahtuma. Täytyy todella sanoa, että kun nämä pidetään huhtikuun viimeisessä viikonvaihteessa, tavallaan kevät tulee Ivaloon ensimmäistä kertaa, kun nämä huuliharppumiehet sinne tulevat. Siellä on koko ajan, kun lentokoneet tulevat Ivaloon, lentoasemalla orkesteri, joka soittelee.

Kerrotaan, että siellä vanhainkodissa asuu semmoisia vanhoja ihmisiä, jotka saattavat päiväkausia nypläillä pitsinreunaa ja olla omissa ajatuksissaan. Joskus he havahtuvat siitä yhtäkkiä ja kysyvät, että jokos ne pojat pian tulevat — tarkoittavat niitä huuliharppumiehiä. Niin kovasti he ovat vuosien varrelta niistä soittajista tykänneet, että se on heidän ajatuksissaan, kun he hiukan ehkä dementoituneesta maailmastaan palaavat tähän nykyisyyteen ja muistavat vain, että jokos pojat sieltä pian tulevat.

Olen kuullut myös, tämä nyt on epävarmaa, että sellaisia suunnitelmia on muun muassa Saariselällä, joka on siinä suhteellisen lähellä, että siellä sinä iltana ravintola ei olisi auki ollenkaan, koska kaikkihan tulevat tietysti Ivaloon näille huuliharppufestivaaleille silloin lauantaina. Että aika merkityksellistä se on. Mutta tätä en sano varmaksi, nämä ovat todella tällaisia huhuja.

25 000 markkaa huomenna, jos siellä, vaikka puhemiehelle, herra puhemies, täällä puhutaan, huoneissakin ollaan ja kunnellaan. Ministeri Aurakin kun tuli, kun on kansanedustaja, muistaa huomenna opetusministeriön vihkosesta 25 000 markan aloitteesta n:o 15 Ivalon huuli-

harppufestivaaleille äänestää, jotta edes yksi raha-asia-aloite menisi täällä läpi. Se ei paljon maksa suuresta kulttuuritapahtumasta, korkeasta kulttuurista. Siinä mielessä ihan vakavasti olen tässä liikkeellä ja järjestäjänä Ivalossa, mikä ei millään tavalla ole poliittisesti minulle tietysti merkittävä, koska en asu sielläpäinkään. Rekisteröity yhdistys hoitaa näitä ja hommat ovat ihan kunnossa. Siitä vain sitten punaiselle napille! Myöskin ed. Pulliaiseen minä luotan vuorenvarmasti. Hänhän on tällaisten asioiden puolella, mutta toivottavasti muutkin nyt, että saadaan täällä enemmistö ja saadaan tämä raha sinne käyttöön.

Ed. Juurola: Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta ja sen tiede- ja sivistysjaosto on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että hallituksen esityksen antamisen jälkeen on valmistunut elinikäisen oppimisen mietintö. On annettava kiitos elinikäisen oppimisen mietinnön laatijoille, koska minusta mietintö linjaa erinomaisesti ne periaatteet, joilla tasa-arvoisen oppimisen lähtökohtia tasoitetaan.

Mietinnön mukaan jatkuvassa uuden oppimisessa tarvittavien perustietojen ja -taitojen kehittymisestä on lasten ja nuorten kohdalla huolehdittava nykyistä paremmin ja heikoimman perustiedon omaaville aikuisille on tarjottava lisää mahdollisuuksia perustietojen ja -taitojen hankkimiseen. Työelämän ja yhteiskunnan muutoksiin varautumista ja sopeutumista varten on oltava nykyistä laajemmin erilaisia oppimismahdollisuuksia työelämässä, kansalaistoiminnassa, itseopiskeluna ja julkisen vallan tukemana. Kaikissa ympäristöissä hankittu osaaminen on voitava osoittaa ja saatava siitä virallinen todistus. — Näin siis mietinnössä todetaan.

Usein elinikäisessä oppimisessa, erityisesti aikuisiässä on ensimmäiseksi kysymys siitä, että ennen kuin pystytään uudelleen opiskelemaan uusia asioita, pitäisi oppia ylipäätään opiskelemaan, näin varsinkin silloin, jos aiemmasta koulunkäynnistä on kulunut vuosia tai vuosikymmeniä. Tämä mielestäni on yksi syy siihen, miksi tutkintotavoitteinen, omaehtoinen koulutusvakuutusjärjestelmä on lähtenyt nihkeästi liikkeelle.

Elinikäisen oppimisen mietinnössä keskitytäänkin kiitettävästi kansalaisten oppimisedellytysten lisäämiseen. Oppimistahan tapahtuu muuallakin kuin oppilaitoksissa, ja on tärkeää huomata, että kansalaisjärjestöillä ja vapaan sivistystyön järjestöillä voi olla merkittävä tehtävä elinikäisen oppimisen tavoitteiden saavuttamisessa, mikäli niiden toimintaedellytykset turvataan.

Haluaisin kuitenkin todeta sen, että pidän sekä elinikäisen oppimisen kuin yleensäkin koko koulutusjärjestelmän suurimpana uhkana koulutusjärjestelmän pirstoutumista. Koulutusjärjestelmä perustuu yhä enemmän markkinaperusteiseen ajatteluun ja suurta valinnanvapautta painotetaan yhä varhemmin ja yhä enemmän myöskin peruskoulutuksen yhteydessä. Jo yläasteet ja lähes ala-asteetkin lukioista puhumattakaan haluavat erikoistua kilpaillakseen toistensa kanssa, ja myöskin valinnaisaineet jo yläasteella alkavat kehittyä yhä populistisemmiksi, koska kilpaillaan oppilaista.

Ammattikoulut painottavat linjansa usein hyvin suosikkilinjapohjaisesti, koska oppilas tullessaan linjalle tuo repussaan myöskin tarvittavat määrärahat, tarvittavat valtionosuudet. Aikuiskoulutuksessa markkinaperusteisissa oppilaitoksissa houkutellaan maksukykyisiä asiakkaita. Koko järjestelmä käy siis yhä pirstaloituneemmaksi.

Arvoisa puhemies! Liiallinen vapauden ihannointi voi johtaa jopa koulutustason alentumiseen. Siksi pidänkin tärkeänä, että koko koulutuspoliittisessa ajattelussa niin koululainsäädännön käsittelyn kuin elinikäisen oppimisenkin toimenpide-ehdotuksia käsiteltäessä kiinnitettäisiin vakavasti huomiota valtakunnallisen koulutuspolitiikan tärkeyteen ja myöskin ohjaamiseen.

Arviointi on päivän sana, mutta arviointi ei ole helppo asia, ei itsearviointi eikä ulkopuolinen arviointi. Opettajien oma näkemyskin on, että esimerkiksi itsearviointi on vielä varsin lapsenkengissä, ja saattaa hyvinkin olla, että laatu ehtii kouluissa laskea, ennen kuin arviointi ehtii perässä.

Valiokunta on aivan oikein huolestunut yliopistojen voimavaroista. Lisääntynyt hankerahoitus uhkaa perusopetuksen rahoitusta. Yhä suurempi osa tutkimusrahoista ohjataan yliopistojen ja opetusministeriön tulossopimusten ulkopuolelle, kuten täällä on jo muutamaankin kertaan todettu. Minusta on varsin hyvä, että valiokunta pitää tärkeänä, että rahoituksessa käytettävää laskentamallia kehitetään niin, että se ottaisi paremmin oikeudenmukaisella tavalla huomioon tuloksellisuuden yliopistojen perustehtävässä, tutkimuksessa ja opetuksessa, ja että yliopistoille turvataan riittävä rahoitus.

Perusta oppimiseen saadaan lapsuudessa ja peruskoulutuksen yhteydessä. Esiopetuksen jär-

jestämissuunnitelmasta ei tule luopua. Minusta kyse on enemmänkin järjestelystä kuin rahasta, koska kaikilla lapsilla on subjektiivinen oikeus kokopäiväiseen päivähoitoon, ja tämä päivähoito yhä suuremmassa määrin myös tällä hetkellä jo hoituu. Niinpä esikoulutuksen järjestämisen kustannuksia tulisikin uudelleen pikaisesti selvittää ja tarkentaa siten suunnitelmaa, lähinnä kai nyt seuraavaa vaalikautta varten. Mutta ennen kaikkea tietysti on tärkeää turvata kunnille mahdollisuudet huolehtia hyvästä perusopetuksen antamisesta.

Ed. Isohookana-Asunmaa puuttui kirjastoihin ja kirjastojen asemaan. Olen hänen kanssaan täysin samaa mieltä, että suomalainen kirjastojärjestelmä on koko sivistyksen ja tiedon perusta ja sen palvelujen maksuttomuus on todellakin aivan erinomaisen tärkeä asia.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaa puhui kauniisti kirjastojen lainausmaksuja vastaan, ja siihen kuoroon on miellyttävä yhtyä. Ed. Isohookana-Asunmaa ei varmaan kuitenkaan hoksannut, mikä jippo kokoomuksella tässä asiassa oli: tietysti hankkia huikea määrä julkisuutta. Ensiksi yksi ministeri kannattaa raimosailasmaisesti tätä, ja sitten oma puoluesihteeri ja koko muu puolue asettuvat sitä jyrkästi vastustamaan. Siis tällä tavalla saatiin kulttuurijulkisuutta, mitä muuten ei millään olisi saatu. Tämähän oli ihan vanha kunnon juttu, ja kokoomus on tässä tunnetusti erittäin taitava. Kokoomuksellahan on ihan oma keksijäjoukko tämän laatuisia julkisuusjippoja varten.

Arvoisa puhemies! Sitten tästä koulutuspolitiikasta ylipäätänsäkin. On erittäin banaalia sanoa, että olen "huolestunut" jostakin, mutta nyt minä voisin kuitenkin aika vilpittömästi sanoa, että olen huolestunut siitä, että samalla, kun meillä laitetaan käyntiin yliopistoissa ja korkeakouluissa sekä tutkimuslaitoksissa varsinainen Nobel-jahti, joka on saavuttanut kaikki ääret, mitä se voi saavuttaa, se on mennyt överiksi jo moneen kertaan, toisaalta toisessa päässä, missä tulevat nobelistit käynnistävät koulu-uraansa ja oppimisen uraansa, järjestelmä alkaa horjua.

Toisin sanoen tarkoitan tällä sitä, että kun meillä on ollut peruskoulutus sellaisena kuin se on ollut, se on ollut varsin etevä laitos. Se on 70-luvulta näihin päiviin saakka taannut sen, että vanhempien varallisuusasemasta huolimatta, jos on ollut kykyä, on ollut mahdollisuus oppia ja on ollut mahdollisuus edistyä ja päästä nopeasti pitkällekin. Mutta aivan viime aikoina, sanotaan ihan kahden viime vuoden aikana — Oulun lääni on hyvä esimerkki tästä — valinnaisuudet ovat hävinneet pois lähes tyystin eli toisin sanoen sellaiset valinnaisuudet, jotka voisivat tuoda taipumukset konkreettisesti esiin. Juuri niiden valinnaisuuksien kauttahan nuorelle ihmistaimelle herää into: "Ai, tämähän on mukavaa hommaa, minä haluan tehdä tätä, minä haluan tutustua tähän enemmän, paremmin ja sillä tavalla edistyä taipumusteni mukaisesti."

En tiedä, mitä tässä pitäisi tehdä, koska kunnilla on verotusoikeus, oikeus hankkia tuloja niin, että pystyvät tämän valinnaisuuden tarjoamaan. Lähes kaikissa arvostelevissa puheenvuoroissa on siirretty tämä piikki valtion suuntaan, että valtion pitäisi olla se verotuskanava, jota kautta, valtionosuuksien kautta, kunnille annetaan suurempi könttäsumma niin, että kunnat voisivat vastata tähän haasteeseen paremmin kuin tällä hetkellä näyttävät useissa tapauksissa pystyvän.

Joka tapauksessa tälle asialle, sanon sen jälleen hirmuisen banaalisti, pitäisi tehdä jotakin ja erittäin pian. Minä pelkään, että tämän lasku lankeaa joskus vuoden 2005 tienoilla. Silloin se alkaa tuntua jo sitten voimakkaammin, 2010 viimeistään. Sen hinta tulee olemaan erittäin suuri. Siis toisin sanoen vielä kohtalokkaalla menestymisen tasolla ja tavalla eriarvoisuus on kasvamaan päin. Sitä pidän erittäin vahingollisena, vaikka miten ajattelisi, vahingollisena sekä periaatteellisella että taloudellis-käytännöllisellä tasolla.

Toinen asia on se, arvoisa puhemies, mitä opetetaan. Jos ajattelen sitä, minkä eteen itse koulussa jouduin, mikä oli se opetusaines, jolla saattoi noin kohtuullisesti koulussa menestyä, millään sillä aineksella ei tänä päivänä ole yhtään mitään merkitystä. Jos vastaisi nyt tenttiin sillä tiedolla, joka silloin kelpasi vaikka kympin arvoiseen suoritukseen, arvostelu on diplomi-improbatur, arvelematta hylätty. Siis toisin sanoen tieto on saanut aivan toisen sisällön.

Jatkossa, jos kehitys menee sillä tavalla kuin voisi kuvitella sen menevän, tiedon vanheneminen vain kiihtyy erittäin nopeasti. Tiedot tarkentuvat, saavat uuden sisällön, tiedon olemukset tulevat, sanotaanko, syvällisemmin esiin. Silloin on kysymys siitä, miten tässä tiedon tulvassa ja muuntumisessa, oikeellisuuden muuntumisessa voitaisiin pärjätä. Mielestäni siinä ratkaisevaa on noin didaktisesti se, että olennaista on peruskouluvaiheessa ja myös myöhemmin oppia tekemään oikeita kysymyksiä sen sijaan, että pänttäi-

si päähänsä niin sanottuja oikeita vastauksia, jotka menettävät relevanssinsa hyvin pian. Toisin sanoen kasvatustieteellisille tiedekunnille yliopistolaitoksessa haasteet ovat erittäin rajut tällä hetkellä. Minulla on sellainen vaikutelma, niin kuin tässä suhteessa voisi kuvitella, että edistyminen voisi olla parempaa kuin se tällä hetkellä on.

Arvoisa puhemies! Vielä yksi asia lopuksi: Kun lähdin liikkeellä Nobel-jahdista ja kun totesin, että se on yliopistoissa ja korkeakouluissa saanut ääri-ilmenemismuodot, se on samalla vienyt hyvin monilta yliopistollisilta laitoksilta työn ilon täydellisesti. Nykyisin, kun käy kollegoja tapaamassa, ei siellä ole samaa fiilinkiä kuin aikaisemmin. Niin hienolta kuin se kuulostaakin, että tehdään tulossopimuksia, sillä tulossopimuksiin pyrkimisellä on viety aito löytämisen ilo, ja se kun menee, paljon menee. Sitten ne, jotka ovat siellä Nobel-suoralla, tappelevat verissä päin toistensa kanssa. Kukaan ei sano päivää toisilleen, kyräillään jnp. Minusta tässä hommassa on menty armottomasti pieleen. Jostakin pitäisi tulla joku viisas, joka panisi asiat toisella tavalla järjestykseen.

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen kiinnitti huomiota korkeakoulujen tulossopimusjärjestelmään, jossa tavoite sinänsä epäilemättä on hyvä, saada tehokkuutta lisää. Mutta ne vaarat, joita hän nosti esille, ovat epäilemättä ilmeiset.

Paitsi se, mitä hän sanoi, on noussut esille myös vaara, että kerta kaikkiaan myös perustutkintojen taso alenee, koska inhimillisistä syistä professorit ja laitokset joutuvat katselemaan, kuinka paljon syntyy tutkintoja, ja jos tutkintoja ei synny, ei tule rahaa ja työpaikat ovat vaarassa. Tällä tavalla inhimillinen tekijä johtaa siihen, että on vaara, että tasoa alennetaan sillä tavalla, että saadaan näyttöä tutkinnoista syntymään. Tällä tavalla tämä järjestelmä on tuottanut karhunpalveluksen koko yliopistojärjestelmälle.

Minusta asia, johon ed. Pulliainen kiinnitti huomiota, on tärkeä. Myös soisi, että opetusministeriö — ja uskon, että näin tapahtuukin — kiinnittää tähän kehitykseen vakavaa huomiota.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen kiinnitti tärkeään mutta hyvin vaikeasti ratkaistavissa olevaan asiaan huomiota eli siihen, mitä ja miten opetetaan peruskoulussa. Se on aika vaikea asia. Kun kuuntelimme uuden koululain uudistuksen myötä aineenopettajia ja heidän toiveitaan viime viikolla — heitä oli siellä pari penkillistä — koululaisen työpäivän pitäisi olla 18 tuntia. On tietysti ongelma, kuka tämän ratkaisee. Joka ainoa aineenopettaja pitää omaa asiaansa erittäin tärkeänä. Kun liikuntalakia käsiteltiin, siinä tuotiin hyvin voimakkaasti esille se, että kaikki muut aineet voivat olla valinnaisia mutta liikunnan pitää olla pakollinen myös lukiossa.

Nämä ovat sellaisia arvostuskysymyksiä, jotka mielestäni kuntien täytyisi ratkaista. Minusta on aika hienoa, että nyt kunnilla on mahdollisuus tehdä kunta- ja koulukohtaisia opetussuunnitelmia, erikoistua tavallaan lukioissa ja jopa yläasteella. Se on modernia, ja sitä voi tervehtiä ilolla. Voidaan ajatella, että myös yläasteelle, jota pidetään toisilta osin aika turhauttavana ja vaikeasti hallittavana, luullakseni erikoistumisessa saattaisi olla siemen sille, mistä ed. Pulliainenkin huolta kantoi.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ihan lyhyesti ed. Korkeaojalle mekanismista, miten yliopistosysteemi tällä hetkellä toimii: Statuuteissa lukee, että pitää tutkia, mutta eräillä laitoksilla esimerkiksi Oulun yliopistossa ei ole tutkijakohtaisesti penniäkään rahaa tutkia mitään, mikä kuluttaisi muuta kuin aivoja. Ja siihen hommaan nyt ei tarvita lisää rahaa. Toisin sanoen on tehty mahdottomaksi olla oman aktiivisen tutkimisen kautta up-to-date, ajan tasalla oman tieteensä kehityksessä. Kun arvoisa opetusministeri ilmestyi paikalle, totean sinne suuntaan myös, että tämä on asia, josta opetusministerin pitäisi olla erityisesti huolissaan tällä hetkellä, koska ainut oikea reaktio tässä tilanteessa olisi, että tutkimusvelvollisuus on vain niillä yliopiston opettajilla, joille on annettu rahaa, ja muilta otetaan se pois, muista tehdään lehtoreita, mikä taas johtaa sitten tason romahtamiseen.

Ed. R. K o r h o n e n: Arvoisa puhemies! Aion kiinnittää huomiota aivan saman tyyppisiin asioihin kuin ne, joihin muutkin edustajat ovat puuttuneet. Ensinnäkin täytyy tyydytyksellä todeta, että valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on nostettu esiin elinikäisen oppimisen komitean mietintö ja myös tietoyhteiskuntaohjelman jatkaminen, jota rahoitetaan ja johon kannattaa todella panostaakin. Minusta on erinomaisen hyvä, että se on myös opetusministerillä tärkeänä ja kirkkaana tähtenä toiminnassaan.

Toinen asia, mihin ed. Pulliainen puuttui ja samoin ed. Tykkyläinen puheenvuorossaan, on

yliopistojen tutkimusresurssit. Silloin kun lähdetään tekemään tulospohjaista opetustointa, siinä on omat hyvät puolensa, ja silloin kun rahoitetaan hankkeita ja tutkimuksia, joilla pyritään joihinkin tiettyihin tuloksiin, sekin on erinomaisen tärkeää ja erinomaisen hyvä menettelytapa. Mutta on pidettävä huolta siitä, että perustutkimuksen rahoitus ei kärsi, ja erityisesti siitä, että humanistiset aineet eivät jää jalkoihin yliopistoissa, koska niilläkin on oma tietty ja syvä merkityksensä koko kulttuurin olemassaolon kannalta. Nimenomaan se, että perustutkimusta ja tutkimusta tuetaan laajalta kentältä, myös saa aikaan sen, että meillä on sitä kriittistä massaa, josta nousevat huippututkijat ja huippuyksiköt.

On erittäin tärkeää, että kiinnitetään huomiota myös valintakriteereihin, joilla yliopistoihin opiskelijat valitaan. Esimerkiksi lääketieteen puolella on aivan selvästi johtuen tutkimukseen panostuksesta tullut ilmi, että ne yksilöt, jotka pyrkivät lääketieteelliseen, tähtäävät pääosin tutkijan uralle ja silloin kliininen, hoitava puoli tahtoo jäädä näiden tutkijoiden jalkoihin. Olisiko eräs ratkaisu tähän se, että jo sisäänpääsykokeissa ja yliopistoon pyrkimisen yhteydessä erotettaisiin selkeästi ne opiskelijat, jotka tähtäävät tutkijan uralle, ja ne opiskelijat, jotka tähtäävät hoitavalle puolelle, koska ominaisuudet, joita kumpikin sektori tarvitsee, ovat hyvinkin erilaisia?

Aivan kuten jo ed. Aulan puheessa tuli ilmi, ympäristövaliokunta kiinnitti huomiota asumislisään ja nyt hallituksen esityksessä olleen ratkaisumallin eriarvoistavaan vaikutukseen. Eli ne opiskelijat, jotka asuvat vanhempien omistamassa asunnossa, menettävät osan asumislisästään. Tämä asia on helposti kierrettävissä, ja siitä syystä tällainen laki ei oikeastaan ole minusta ainakaan minkään lain arvoinen. Toiseksi useat vanhemmat ovat ottaneet velkaa, rahoittaneet opiskelija-asunnot täysin velkavetoisesti, koska kyseisellä paikkakunnalla ei ole ollut tarjolla valtion tai kuntien omistamia tai yleishyödyllisiä opiskelija-asuntoja, jolloin on ollut pakko opiskelujen käynnistymisen vuoksi järjestää lapselle asunto. Tämä toimii nyt ikään kuin rankaisuna vanhempien oma-aloitteisuudelle eli heidän rahoituksensa on perustunut siihen, että lapsi saa täysimääräisen asumislisän. Minusta tämä, mitä nyt valtiovarainvaliokunnan puitteissa tapahtui, toki korjaa sitä tilannetta, mutta se on edelleenkin epäoikeudenmukainen.

Sitten se, mihin ed. Pulliainen puuttui, on yleissivistävän koulutuksen ja opetuksen ja siihen panostamisen tärkeys. Tässä ehkä oleellinen osa on opettajien koulutus ja opettajankoulutukseen valikoituvien opiskelijoiden resurssit ja kyvyt. Oleellisen tärkeäähän on se, mitä opetetaan ja kuinka opetetaan. Aivan, niin kuin opetusministeri Heinonenkin on ottanut esille, kysehän on elinikäiseen oppimiseen opettamisesta, opettamisesta oivaltamaan eikä suinkaan valmiiksi präntätyn tiedon ulkoa pänttäämisestä, mitä opetus ehkä oli 100 vuotta sitten.

Mutta toinen asia, mihin itse olen kiinnittänyt huomiota, on se, että olisi myös opetettava erottamaan oleellinen tieto niin sanotusta tietohälystä. Mitä enemmän tietoverkkojen tuottama tieto lisääntyy, mitä helpompi on päästä tietovirtojen äärelle tekniikan kautta, sen enemmän opiskelija ja koululainen on hätää kärsimässä, kuinka valita se oikea ja oleellinen tieto. Se on ehkä se tulevaisuuden koulun ja opettajien tärkein taito, saada opiskelijat erottamaan oleellinen epäoleellisesta.

Minusta myös tulisi kiinnittää huomiota siihen, että on olemassa jopa harhaanjohtavaa tietoa ja tietoista tiedolla harhauttamista. Siihen, että näidenkin asioiden erottelukyky kasvaisi ja se saataisiin kasvatettua ja opetettua, tulisi kiinnittää opettajien koulutuksessa sekä opetustoimessa erityisen suurta huomiota. Siitä syystä edelleenkin voisi todeta, että se, mikä on ollut 100 vuotta suomalaisen menestyksen taustalla, eli oikea ja hyvä koulutus ja siihen panostaminen, se tulee nousemaan tulevaisuudessa entistäkin tärkeämmäksi.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa puhemies! Aluksi haluan ihan muutamalla sanalla puuttua myös salissa käytyyn korkeakoulukeskusteluun. Meidänhän on ollut hyvin vaikea saada resursseja 90-luvulla syistä, jotka hyvin tiedämme. Erikoisesti tämä on näkynyt sitten koulutuksessa, jonka olisi täytynyt tavallaan tarpeeseen nopeastikin ponkaista, eli kun elinkeinoelämän tarpeet muuttuvat nopeasti, korkeakoulujen tulisi joustaa oppilasvalinnoissaan tai itse asiassa suuntautumisvaihtoehdoissa ja pyrkiä täyttämään mahdollisimman nopeasti elinkeinoelämän muuttuneet tarpeet. Näin ei ole ollut, koska korkeakoulut ovat aika jähmeitä laitoksia ja joustava sopeutuminen on puuttunut.

Näin erikoisesti omalla seudullani eli Turun yliopistossa, jossa on alueellamme on ollut puutetta juuri diplomi-insinööreistä. Tämä johtuu siitä, että elektroniikkateollisuuden osuus meillä on kovin suuri. Salon alue vetää kaikki elekt-

roniikkaosaajat, insinöörit, ja diplomi-insinööreistä on ollut jatkuvasti puutetta.

Nyt olemmekin budjettiin tekemässä esitystä diplomi-insinöörien koulutuksen mahdollistamisesta myös suomenkielisellä puolella. Meillähän siellä on ruotsinkielisellä puolella Åbo Akademissa koulutusta jo ollut, mutta koska toivomme Turun alueesta tulevat Suomen piilaakson, niin tarvitsemme myös osaajia. (Ed. Aittoniemi: Muumilaaksosta minä olen kuullut!) Meillä on siellä jo piilaakson ainekset olemassa, huippututkijoita, huipputiedeyhteisöjä, tutkimusryhmiä, korkeatasoista osaamista, joten, ed. Aittoniemi, jopa Nobel-palkinto voi joskus tulla Turun alueen ryhmille, meillä on niin korkeatasoista osaamista.

Mutta nyt, kun opetusministerikin on kuuntelemassa, esitän erikoisesti tämän huoleni, että varmistetaan diplomi-insinöörien koulutuksen mahdollistaminen Turun yliopistossa tavalla tai toisella. En tarkoita ihan yksiviivaista tapaa, vaihtoehtoja voidaan katsoa.

Toinen asia, mihin haluaisin puuttua, on kansamme sivistyksen eräs perusta eli kirjastojen asema. Tiedämme, että valtiovarainministeri Sauli Niinistö on ehdottanut, että kirjojen lainaaminen kirjastoista voisi olla maksullista, joskin hän on pehmentänyt käsityksiään ja kantojaan viimeksi tänään kolumnissaan Turun Sanomissa.

Lainamaksut mielestäni johtaisivat siihen tilanteeseen, että kansalaiset varmasti vähentäisivät lainaamista ja lukemista huomattavasti. Kaikkein köyhimmät kansalaiset saattaisivat ehkä joutua lopettamaan lukemisharrastuksensa kokonaan.

Meillähän on kirjastojen toiminnan kehittämistä ohjannut ajatus koko kansan sivistyksestä. Meillä on hyvin laadukas ja tehokas kunnallinen kirjastojärjestelmä. Ainutlaatuista on, että kirjastopalvelut ovat myös saatavissa eri puolilla harvaan asuttua maatamme. Kirjastot ovat vielä toistaiseksi pystyneet vastaamaan hyvin lisääntyneeseen palvelujen kysyntään, vaikka resursseja on vähennetty viime vuosina huomattavasti. Käyttömenot per asukas putosivat viidessä vuodessa 9 prosenttia. Huolestuttavaa on, että kuntien väliset erot ovat kasvaneet varsin suuriksi.

Yhteiskunnan ylläpitämä koulutusjärjestelmä on vain yksi osa ihmisen oppimista. Kirjastolla on tässä oma tärkeä, monipuolinen sivistystehtävänsä. Suuri osa henkistä perintöämme on tallennettu kirjoihin, lehtiin, ääni- ja kuvatallenteisiin ja viime aikoina myös tietoverkkoihin.

Kirjasto antaa jokaiselle mahdollisuuden kehittää itseään ainutlaatuisena yksilönä. Elämä on jatkuvaa oppimista ja omaehtoista sivistämistä. Sivistystyö kehittää valmiuksia, joilla ihminen ja yhteisöt selviytyvät muutoksista. On tärkeää, että myös ne kansalaiset, joilla ei kotona tai työpaikoilla ole mahdollisuutta opetella Internetin käyttöä, pääsevät tutustumaan siihen. Kirjastossa voi myös saada opastusta verkkopalvelujen käytössä.

Silti kirja on Suomessa sivistyksen perusta ja meidän pitää uskaltaa turvata kirjojen käytön tulevaisuus. Mielestäni kirjaa ei korvaa mikään. Sillä on pysyvä paikka sivistyksen lähteenä. Kirjasto on paikka, jossa aikuinen ja lapsi näkevät valtavan määrän kirjoja ympärillään ja he voivat saada omakohtaisen kokemuksen kirjoitettuun tekstiin kaikessa monimuotoisuudessaan.

On arvioitu, että 60—80 prosenttia suomalaisista käyttää kirjastojen palveluja. Vuonna 1991 Suomessa oli 1 125 kirjastoa, 1996 niiden määrä oli vähentynyt 1 006:een. Myös kirjastoautojen määrä oli vähentynyt. Kirjastokäyntien määrä oli viime vuonna 65 miljoonaa. Viidessä vuodessa oli kasvua 23 prosenttia. Lainojen määrä oli kasvanut 17 prosenttia. Vuonna 96 lainoja oli peräti 104 miljoonaa kappaletta. Se on varmasti kaikilla mittareilla mitattuna huima määrä.

Laman aikana kirjastoista lainaaminen lisääntyi. Lukeminen on tärkeä harrastus myös niille, jotka ovat työelämän ulkopuolella. Miksi kirjastopalvelut pitäisi ottaa pois niiltä, joiden elämä toimeentulotuen tai työmarkkinatuen varassa on muutenkin tukalaa? Jos kirjojen lainaaminen muuttuu maksulliseksi, niin Päätalot ja Utriot olisivat kirjastojen hyllyissä monien suomalaisten ulottumattomissa. En usko myöskään, että työssäkäyvät suomalaiset olisivat kovin valmiita maksamaan kirjastopalveluista. Ne ovat ja ne koetaan kuntien peruspalveluiksi.

Uuden kirjastolain tarkoituksena on edistää kaikille yhtäläistä mahdollisuutta ajanmukaisiin ja laadukkaisiin kirjasto- ja tietopalveluihin asuinpaikan tai varattomuuden sitä estämättä. Voimassa olevan kirjastolain 7 §:n mukaan kirjaston omien kokoelmien käyttö kirjastossa ja niiden lainaus on maksutonta. Se merkitsee sitä, ettei yksittäiseltä kirjastonkäyttäjältä voida periä maksuja edellä mainitusta kirjaston käytöstä. Mielestäni näin pitää olla jatkossakin.

Lamavuosina monia pieniä kirjastoja jouduttiin sulkemaan. Nämä päätökset ovat olleet vaikeita kuntien päättäjille, sillä kirjastopalveluilla on vankka kannatus, kuten on todettu. Tilanne ei

helpotu, sillä kuntien valtionosuuksien leikkaukset vaikeuttavat kuntien toimintaa tulevinakin vuosina ja helposti myös sivistystoimeen tulee leikkauksia.

Nyt tarvitaankin määrätietoista työtä ja taloudellisia panostuksia kirjastopalveluiden kehittämiseen. Suomen tulevaisuus on sivistyksessä. Tietoyhteiskunnassa tarvitaan kirjastoja. Tietoyhteiskuntakehityksen yksi uhka on, että osa kansalaisista jää sen ulkopuolelle. Sivistyksen ja tasa-arvon periaatteista tinkiminen ei sovi omaan yhteiskuntanäkemykseeni. Valtiovarainministeri Niinistön ehdotus johtaisi tilanteeseen, jossa sivistys ei olisi oikeus, vaan etuoikeus.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. R. Korhosen äskeisen puheenvuoron johdosta haluan todeta sen verran, kun hänen mielestään lääketieteessä olisi jo opiskelun alkuvaiheessa erotettava ne, joista tulee tutkijoita ja ne, jotka tähtäävät hoitavalle puolelle, ettei asia aina ole näin yksipuolinen. Kyllä hoitavalla puolella toimiville lääkäreille antaa perspektiiviä ja syventävää kokemusta, jos on edes vähän osallistunut tutkimukseen ja jos näkee, minkä arvon tieteenkin totuuksille voi antaa. Yritysten ja erehdysten kautta tieteellinenkin totuus lopulta löytyy. Eri asia on, että nykyisin tieteen rahoitus on jo niin suurisuuntaista, että vanhempi tieteentekijä pelkästä kateudesta kalpenee. Toivottavasti nyt saadaan suuresta panostuksesta johtuen myös entistä parempia tuloksia.

Herra puhemies! Varsinaisesti halusin pyytää tämän puheenvuoron, kun halusin todeta tunnustuksena, että opetusministeri Heinonen on mielestäni monina vuosina hoitanut tonttinsa erinomaisesti. Koulutuksesta ei määrärahoja ole suuremmin karsittu tänäkään vuonna. Päinvastoin korkeampaan koulutukseen ja tieteeseen ovat määrärahat vain lisääntyneet. Toisaalta koulutuslait ovat paraikaa sivistysvaliokunnan käsittelyssä ja toivottavasti lukiolakiin ja ammattikoululakiin saadaan terveystieto ja liikunta lakisääteisiksi kouluaineiksi pohjaksi elinikäiselle oppimiselle ja elinikäisille elämäntavoille.

Kuitenkin tekee mieli tuoda tähän koulutuskeskusteluun aivan uusi näkökulma lähinnä terveydenhuollon alalta. Mehän tiedämme tänä päivänä, että vaikka rakentaisimme maan täyteen terveyskeskuksia ja sairaaloita, kansanterveys ei juuri enää paljon parane. Sairaaloita ja terveyskeskuksia toki tarvitaan ja ne ovat välttämättömiä, mutta terveydenalan ihmisetkin tietävät tänä päivänä, että terveyden perusedellytyksiin kuuluu mahdollisimman hyvä peruskoulutus.

Marraskuussa oli suuri kolme vuorokautta kestänyt konsensuspaneeli Helsingin yliopiston juhlasalissa suomalaisten sydän- ja verisuoniterveyden edistämiseksi. Siihen osallistui suuri joukko eri tahojen asiantuntijoita. Oli elinkeinoelämän, kaupan, yhteiskuntaelämän, kansanterveyden, lääketieteen ja terveydenhuollon asiantuntijoita. Paneelin lopputulos oli ainakin joillekin yllättävä. Eniten suomalaisten terveyttä parannetaan, ja tähän lopputoteamukseen yhtyivät ekspertit, lääketieteen gurut myös, antamalla suomalaisille mahdollisimman hyvä koulutus.

Kansanterveyslaitoksen tilastojen mukaan, jos ylemmän sosiaaliluokan kuolevuutta merkitään luvulla 100, niin samassa ajassa alemman sosiaaliluokan ihmisten kuolevuus on 220. Jos siis jonakin aikana ylemmän sosiaaliluokan ihmisiä kuolee 100, niin alemman sosiaaliluokan ihmisiä kuolee samassa ajassa 220. Sairastavuus kulkee samaa rataa. Kysymys ei varmasti ole lompakon paksuudesta. Kysymys on toki siitä, ketkä tekevät vaarallisempia töitä, mutta ennen kaikkea kysymys on asenteista ja koulutuksesta. Terveys on taas ihmisen parhaimpia ja tärkeimpiä voimavaroja.

Lopputoteamuksena voin todeta, että koulutus on paitsi sinänsä, mutta myös tämän asian takia, erittäin tärkeä asia.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. T u l o n e n : Arvoisa puhemies! Opetustoimen budjetti on oikeastaan valopilkku ensi vuoden talousarvioesityksessä, eli sinne tulee huomattavasti enemmän rahaa kuin oletettiin alun perin. Siitä voi tietysti sydämestään onnitella ministeri Olli-Pekka Heinosta nyt, kun hän on paikalla, että hän on pärjännyt näin hyvin budjettiriihessä. Täytyy tietysti todeta, että tätä budjettia myös niin sanotusti sopivasti paisuttavat ne tutkimus- ja tiedemäärärahat, jotka ovat hyvin tervetulleita.

Sivistys- ja tiedejaostossa on mielestäni tehty hyvin ansiokasta työtä. Siellä on myös taisteltu, ja voin tietysti tyydytyksellä sanoa, että puheenjohtaja ed. Tykkyläinen joukkoineen on tehnyt siellä hyvää työtä. Itse olin viime vuonna varajäsenenä jaostossa mukana, ja monet asiat aloitettiin silloin, esimerkiksi teattereiden henkilötyö-

vuosien lisääminen ja myös liikuntakoulutusmäärärahojen siirto yleisistä varoista maksettaviksi. Ne kaikki ponnet olivat meillä jo silloin siellä, ja nyt niillä on paljon parempi mahdollisuus mennä läpi, eli tuntuu ihan hyvältä.

Ihan lyhyesti toteaisin yhdestä asiasta, josta kannan kyllä aika paljon huolta. Se on se, että nyt kun meillä on paljon tutkimus- ja tiedemäärärahoja, osataanko ne kohdentaa oikein. Jos ajatellaan tilannetta, että täällä ed. Hyssälä povasi Turusta piilaaksoa, näitä viittä vaille piilaaksoja on aika monessa suuressa kaupungissa, jossa on tämän kaltaista osaamista. Mutta saavatko ne tätä rahaa?

Tietysti täällä budjettikokouksessa voi jokainen puhua oman paikkakuntansa ja oman kaupunkinsa puolesta ja niin minäkin teen. Tampereella on hyvin voimakasta niin lääketieteellistä kuin myös teknologista tutkimusta, ja niihin molempiin tarvittaisiin näitä rahoja. Jos ajatellaan Finn-Mediä, sen piti saada rahaa laajentamiseen, mutta ei sitä toistaiseksi rakennuksiin ole tullut. Toivottavasti sinne sisältöön ja tutkijoille tulee rahaa. Ymmärrän kyllä, että kun pääministeri Lipponen lähti voimakkaasti tukemaan Itä-Suomi-projektia, niin sille seudulle, muun muassa Kuopion seudulle, aika paljon rahaa meni. En ole kateellinen, mutta toivon, että tulevina vuosina pyrittäisiin hieman tasapuolisempaan jakoon.

Toinen asia, josta kannan huolta, ovat nimenomaan uudet työpaikat teknologian alueelle. On ihan selvä asia, että kaikkea emme voi Nokia Oy:n varaan perustaa, vaikka aika paljon sinne syntyy vieläkin uusia työpaikkoja. Mutta esimerkiksi Tampereen seudulla meillä on aika vakavat ongelmat siinä, että Teknillisellä korkeakoululla, jolle opetusministeri kehityskeskusteluissaan on antanut lisäpaikkoja nimenomaan korkean teknologian opiskeluun, ei ole tiloja. Eli pitäisi toteuttaa Tampereen teknillisen korkeakoulun viides rakennusvaihe, mutta siihen ei vielä ole määrärahoja.

Sen tähden tässä herättelen keskustelua, kun opetusministerikin on paikalla, että sinne todella tarvittaisiin tilat. Nokian johto on todella huolestunut siitä, vaikka Tampereen kaupunki rakentaa näitä tiloja, että tutkijoita ei saada. Opiskelijat, jotka alkavat olla loppusuoralla, suorastaan kiskotaan sinne Teknillisestä korkeakoulusta, joten aivan selkeästi voitaisiin rakentaa nämä tilat, ja se loisi määrättyä varmuutta siitä, että myös työpaikkatarjontaa tulevaisuudessakin voitaisiin tällä alueella pitää yllä.

Yksi asia, joka tietysti hiertää, on esiopetuksen jääminen pois ensi vuoden budjetista. Se varmasti on sivistysvaliokunnassa vielä monta kertaa esillä, kun palaamme helmikuussa jälleen töihin. Kun ajattelemme realistisesti näitä asioita ja kun tiedämme, että meillä taitaa olla ainoana maana maailmassa subjektiivinen oikeus kaikilla alle kouluikäisillä päivähoitoon, emmekö voisi kuitenkin laittaa viisaat päät yhteen ja miettiä vakavissamme, voisiko tästä kombinaatiosta syntyä jotain sen kaltaista, että esikouluopetus voitaisiin todella tarjota myös niille alueille, joilta se tänä päivänä puuttuu? Isoissa kaupungeissahan se kyllä on mahdollista.

On aika mielenkiintoista kuunnella asiantuntijoiden mielipiteitä. Minkä tähden Suomessa puhutaan kuuden vuoden iästä ja siitä, että silloin pitää aloittaa esiopetus? Kuitenkin kasvatustieteen tutkijat sanovat, että intohimoisen oppimisen vaihe alkaa olla lopuillaan neljävuotiaana. Täytyykö meidän jotenkin miettiä modernimmin ja uudella tavalla tämä asia, nyt kun meille on tähän jatkoaikaa annettu? Itse olisin valmis myös tähän työhön.

Arvoisa rouva puhemies! Lopuksi puhun kirjastolaista ja kirjaston maksuttomuudesta tai maksullisuudesta, kun sitä lähes joka puheenvuorossa on käsitelty. Luulen, että kokoomuksen eduskuntaryhmä on yksimielinen siinä, että kirjastolaki, joka sivistysvaliokuntaan on tulossa, on oikean suuntainen ja maksuton kirjojen lainaaminen täytyy mahdollistaa. Kirjastossahan on monia muita palveluita, joista voidaan ottaa maksu. Niinhän kunnat tänä päivänäkin tekevät. Siihen ei lain mukaan mitään estettä ole. Itse olen sitä mieltä, että meidän valtiovarainministerimme varmasti herätteli keskustelua siitä, miten kunnat voivat kerätä itselleen rahoja. Tämä tietysti oli yksi hänen ajatuksensa, mutta näitä ajatuksia meidän kaikkien täytyy miettiä. Mutta Suomessa on kaksi instituuttia, jotka toivon mukaan säilyvät ikuisuuden: toinen on lapsilisät ja toinen ilmaiset kirjaston lainauspalvelut.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Täällä on monessa puheenvuorossa käyty läpi koulunkäynnin oheen kuuluvia asioita. Yksi näistä on asuntoasia ja vanhempien omistamat asunnot, joihin opiskelijat voivat mennä vuokralle. Nyt on asumistuki heidän osaltaan erilainen kuin niillä, jotka asuvat vieraan vuokraamassa asunnossa. Tämä tuntuu täysin järjettömältä, koska tuntuisi ihan kiitettävältä asialta, että jotkut vanhemmat ovat hankkineet lapsensa käyttöön asunnon ja täten vapauttavat vuokra-asunnon jollekin

muulle. Tällä ei voi olla olematta myönteisiä vaikutuksia hintakehitykseen sikäli, että tällöin opiskelijat eivät joudu maksamaan niin korkeita hintoja ja edes hiukan saadaan hillityksi asuntopulaa.

Meillä on parhaillaan käsittelyssä uudet koululait, ja työ jatkuu ensi vuonna. Toivottavasti laeista tulee järkevät ja oikeudenmukaiset ja alueellisesti riittävän kattavat, niin että ne takaavat edelleen alueellisesti riittävän kattavan kouluverkoston. Tähän liittyen valitan sitä alueellista ja sosiaalista eriarvoisuutta, mikä jäi nyt, kun ei pystytty esiopetusta antamaan kaikkien oikeudeksi. Hyvin monilla paikkakunnilla esiopetusta annetaan, mutta se lähinnä tapahtuu suurilla paikkakunnilla eikä tilanne näin ollen ole oikeudenmukainen ja tasapuolinen. Jossain pienissä kouluissa toisaalta esikoulu on jopa pelastanut koulun, kun on saatu esiopetukseen oppilaita lisäämään koulun oppilasmäärää.

Kaiken kaikkiaan esiopetuksen tuleminen kaikille oikeudeksi olisi tasoittanut nuorten koulutietä, jatko-opintoja ja elämänkulkua vanhempien varallisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta. Ellei meillä mennä joko opetusoikeuteen tai oppivelvollisuuteen kuusivuotiaasta lähtien, siitä muodostuu meille kansainvälisesti ajatellen ja muiden maiden nuoriin verraten jälkeenjääneisyyttä, samoin työelämän jälkeenjääneisyyttä ja heikompaa kilpailukykyä.

Ed. Pulliainen innoitti minut mainitsemaan muutaman sanan lähinnä opetuksen sisällöstä. En kuullut aivan kokonaan hänen puheenvuoroaan, mutta hän suunnilleen sanoi, että tieto vanhenee. Totta kai tiedossa on suuri osa sellaista, mikä vanhenee, mutta esimerkiksi matematiikan opetus, joka painottuu matemaattiseen ajatteluun, ei voi olla sellaista, mikä katoaa. Se jättää jälkensä nuoreen. Tätä tarvitaan esimerkiksi keksintöihin, monesti täälläkin mainittuun korkeaan teknologiaan ja sen innovaatioihin.

Tästä jatkan sen verran, että teknologian koulutuksen ohella tällä hetkellä meillä on monissa korkeakouluissa osakeyhtiöinä taikka muuten erillisinä yrityksinä toimivia tutkijoiden yksiköitä. Näiden ja korkeakoulun välit pitää tehdä niin selviksi, ettei korkeakoulun varoin harjoiteta liiketoimintaa, vaan korkeakoulu hyödyttää koko kansakuntaa ja yritykset saavat kohtuuhintaan, eivät suinkaan ilmaiseksi mutta kohtuuhintaan, ostaa sitä tietotaitoa, mitä korkeakoulut tutkimuksellaan aikaansaavat.

Myöskään kielten opetuksen seurauksena saatu kielitaito ei koskaan kokonaan häviä. Kyseessä on harjaantumisella hankittu taito, joka säilyy, joten siihen uhratut varat ovat todellakin hyvää suuntausta. Kansainvälistymisen aikana kielitaitoa tarvitaan. Se auttaa sekä ammatillisesti että harrastuksissa, kontaktien saamisessa monella tapaa niin kotimaahan tulevien ulkomaalaisten kuin ulkomailla tavattavien ihmisten kanssa.

Toivottavaa olisi, että tavallisen kielten opetuksen ohessa kouluilla olisi varaa erilaisiin kokeiluihin. Varsinkin nuorille koululaisille toivoisi kielikylpyjä, koska ne saattaisivat antaa monelle nuorelle sysäyksen jatkuvampaan motivoituun kielen oppimiseen. Suggestopedinen opetus ja sitä uudemmat menetelmät voisivat olla järkeviä kokeiluja, kun niille pystyttäisiin varaamaan rahaa. Ne sopisivat lähinnä pienille ryhmille, eivät välttämättä suurelle oppilasjoukolle.

Ammattikorkeakoulut ovat meillä uusi järjestelmä. Siihen on saatu niin viime vuoden kuin tämänkin vuoden budjetissa varoja. Nyt valitettavasti kuitenkin ensi vuodelle määräraha on vähän pienentynyt, kun mielestäni sen olisi pitänyt päinvastoin suurentua.

Kirjastojen osalta olemme käyneet täällä jonkin verran keskustelua myös siitä, pitäisikö lainaaminen panna maksulliseksi, mutta hyvin yksimielinen tuntuu olevan edustajajoukko siinä, että kirjojen lainaamisen kirjastoista pitää edelleenkin olla maksutonta. Näin omasta mielestänikin, ja olen erittäin iloinen, että tänä päivänä kirjastot tarjoavat myöskin luentotyyppistä ohjelmaa, satutunteja lapsille, ja tällä tavalla ne innoittavat vielä siihen lukemiseen, jota kaikki eivät välttämättä muuten itse oivalla. Kun kirjastoilla on aika hyvät musiikki- ja videovalikoimat tänä päivänä, siinä kohtaa mielestäni tulee se raja, että näitä ei välttämättä tarvitse saada korvauksetta lainata, koska niissä kuluminen ja rikkimeneminen on huomattavasti suurempaa ja kustannus tätä kautta tulisi liian isoksi.

Yksi tärkeä asia vielä tähän lopuksi. Yrittäjäkoulutusta ja yrittäjyyskoulutusta pitäisi mielestäni lisätä kaikessa koulutuksessa. Tänä päivänä, kun työttömyys on niin suurta kuin on, moni joutuu harkitsemaan oman työpaikkansa luomista itse. Samalla hän voisi työllistää muita. Tässä kohtaa tulee eri alojen osalta tällainen mahdollisuus. Ed. Ihamäki muun muassa mainitsi terveydenhuollon koulutuksesta, että sen peruskoulutuksen pitäisi — miten se menikään — hän korosti peruskoulutuksen tärkeyttä terveydenhuollon alalla. Itse sanoisin, että tervey-

denhuoltoonkin pitäisi saada joko linjavalinnaksi taikka lisäkurssiksi yrittäjyyskurssi, mieluummin kaikille pakollisena, mutta vähintään valinnaisena.

Ed. A. Ojala: Arvoisa rouva puhemies! Yleiskeskustelun yhteydessä käytin jo tästä pääluokasta aika laajan puheenvuoron, joten keskityn nyt vain joihinkin sellaisiin kohtiin, jotka mielestäni pitää myös vielä nostaa esille varsinkin, kun opetusministeri on paikalla.

Olin tänään vastaanottamassa Näkövammaisten kirjastoyhdistys r.y:n edustajia. Heidän viestinsä on selvä. Kirjastomäärärahat, jotka ihan selkeästi ovat niin vähentyneet, että he tarvitsevat sinne apua nimenomaan postimaksuihin, tulee korvata valtion budjetista jatkossa. Minusta tämä asia on sellainen, joka tämän eduskunnan, sivistysvaltion eduskunnan tulee ehdottomasti hoitaa kuntoon. Meillä pitää löytyä varaa tästä yhteiskunnasta hoitaa näkövammaisten kirjastopalvelut niin, että he saavat nämä palvelunsa kotiin asti. Siellä nimittäin asiakkaina on noin 10 000 lainaajaa, ja äänikirjoja toimitetaan käyttöön tietysti myös muille vammaisryhmille ja kirjastoille ja erityisesti peruskoulun ja korkeakoulunkin oppimateriaali on kirjaston kautta saatavilla. Äänikirjat ovat todella heille äärettömän välttämättömiä. Ilman niitä heidän opiskelunsa ei ole mahdollista.

Siitä syystä onneksi olemme myös tämän asian mietinnössämme huomioineet, ja valtiovarainvaliokunnan mielestä kirjastolle annetun palvelutehtävän täyttäminen edellyttää, että postimaksuihin on käytettävissä riittävät määrärahat niin, että lukemisesteisten palvelu ei vaarannu.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minä pyysin puheenvuoroa jo aikaisemmin ja halusin vastata ed. Tuloselle ja sanoa sen, että minunkin mielestäni budjetti on opetusministeriön osalta erittäin hyvä. Ei ole mitään moittimista siinä, mutta tässä ei vain ole koko totuus. Kun veikkausvaroja yhä enemmän siirretään tälle momentille, niin se näyttää siltä, että muualta leikataan, mutta täältä ei leikata. Se hämää tätä kokonaisuutta ainakin kulttuurin osalta.

Kun vuonna 90 tilanne oli se, että kulttuurin tuesta tuli budjettivaroista 70 prosenttia ja veikkausvaroista 30 prosenttia, niin nyt tänä päivänä eli vuonna 98 tilanne on tasan päinvastoin eli 70 prosenttia tulee veikkausvaroista ja 30 prosenttia budjettivaroista. Jos tämä linja jatkuu tällä tavalla ja jos lottoaminen vähenee, niin myös taiteen tukeminen ja kulttuuripalvelut vähenevät.

Tämä linja ei voi olla oikea. Tässä pitää tehdä jotain muuta, sillä eihän voi olla tarkoitus, että tämä on näin.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minun on pakko oikaista tässä asiassa eli totuushan on se, että veikkausvoittovarat ovat lisääntyneet viime vuosina. Se on näin päin.

Tietenkin täytyy toivoa vain, että kun arpajaislaki tulee, päästäisiin vieläkin parempiin tuloksiin ja etteivät ulkolaiset firmat tule kilpailemaan näissä kysymyksissä.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkoitin tietysti, totta kai, että veikkausvarat ovat lisääntyneet, mutta kulttuurin tukemisessa ja siinä, miten niitä käytetään, on nyt eroja. Mielestäni kulttuuria pitää tukea suoraan budjettivaroista eikä niinkään veikkausvaroista, mutta nyt kun lama on ollut, on jouduttu tällaiseen tilanteeseen. Jos tämä jatkuu näin, niin kohta on kaikki kulttuurin tukeminen pelkästään veikkausvaroilla tapahtuvaa. Se ei voi olla oikea linja.

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! On todella ilo todeta, että opetusministeriön hallinnonala ja sivistys ja osaaminen kaiken kaikkiaan ovat tämän hallituksen selkeitä painopisteitä. Tässä mielessä ei olekaan yllättävää, että myös jopa opposition edustajat ovat täällä tämän hallinnonalan budjettia selkeästi jopa kehuneet.

Muutamiin asioihin kuitenkin tässä on syytä puuttua, ennen kaikkea siihen, että tämän hallinnonalan sisällä edelleenkin tarvittaisiin sisäistä, rakenteellista muutosta nopeammin kuin on toteutunut. Tähänhän omalta osaltaan aika selvästi viitteitä antaa myös valiokunnan mietintö tämän hallinnonalan osalta. Valiokunta pitää sinänsä valittuja painopistealueita budjetissa oikeina, mutta kiinnittää huomiota aika vahvoin sanakääntein muutamiin keskeisiin linjauksiin.

Ensinnäkin tässä nostetaan esille hallituksen esityksen antamisen jälkeen valmistunut elinikäisen oppimisen komitean mietintö ja tähän valtiovarainvaliokunnan linjaus on: "Valiokunta korostaa sitä, että luodaan mahdollisuudet komitean ehdotusten toteuttamiselle." Edelleen täällä aika onnistuneesti referoidaan useita komitean linjauksia.

Toinen laaja kokonaisuus, joka tässä mietinnössä nousee esille, on tietoyhteiskuntaohjelman jatkaminen kaiken kaikkiaan. Siitä haluaisin itse kommentoida käyttäen hyväksi uunituoretta Sitran Suomi tietoyhteiskunnaksi, kansallisten linjausten arviointiraporttia ja sen yhteenvetoa, jossa todetaan, että eri osapuolten sekä niiden käynnistämien hankkeiden määrän kasvaessa kansallisen strategian ei tarvitse enää sisältää kovin yksityiskohtaisia toimenpide-ehdotuksia.

Edelleen tämä Sitran raportti toteaa, että haastatellut pitivät tärkeänä, että kansallinen strategian uudistumistyö keskittyy edellistä strategiaa laajempiin ja monipuolisempiin kysymyksiin. Myös rohkeampia linjauksia toivottiin. Keskeiset evästykset voi tuon Sitran raportin mukaan tiivistää seuraaviin asioihin: 1) näkökulman laajentaminen, 2) tietoyhteiskuntakehitysten vaikutusten selvittäminen ja arviointi, 3) haittojen minimointi ja 4) kehityksen jatkuvuuden varmistaminen.

Näin varmasti onkin ja tässä mielessä myös tämä valiokunnan mietintö on hyvä ja selkeä. Tässähän todetaan myös johtopäätöksenä, että valiokunta pitää tärkeänä määrärahojen suuntaamista teknologian arviointiin korostaen täten sitä työtä, jonka tulevaisuusvaliokunta on eduskunnassa niin ikään yhteistyössä Sitran kanssa käynnistänyt nimenomaan teknologian vaikutuksen arvioinnista opetukseen ja oppimiseen. Nämä tulokset saatetaan ensi vuoden kuluessa ehkä useammassakin vaiheessa myös eduskunnan laajempaan keskusteluun. Ennen kaikkea näitä tuloksia voidaan käyttää hyväksi myös koulutuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä eduskunnassa sivistysvaliokunnan työssä.

Mutta yhden asian otan täältä vielä esille nimenomaan yliopistojen osalta. Tässä valiokunta niin ikään oikean suuntaisesti, mutta olisin toivonut vielä vahvemmasti ottaa esille, että valiokunnan saamien arvioiden mukaan innovaatiojärjestelmän pullonkaulaksi on muodostumassa uusien innovaatioiden tuotteistaminen. Valiokunta korostaa sitä, että tutkimusrahoitusta tulee kohdentaa erityisesti myös markkinoinnin, tuotteistamisen ja kaupallistamisen edistämiseen.

Jos tähän yhdistää sen välttämättömän rakennemuutoksen, jota yliopistolaitoksen sisällä tarvittaisiin nimenomaan tietotekniikan, elektroniikan ja sähköteollisuuden aloille ja sitä kautta niillä aloilla syntyneen osaamisen levittämiseen kaikille muille tieteen aloille ja kaikille muille yhteiskunnallisille toimialoille, todella siinä on se ahdas pullonkaula, joka suomalaisen yhteiskunnan rakenteellisessa muuttumisessa edelleenkin meillä edessämme seuraavien vuosien aikana on. Tähän toivoisi niin määrärahojen osalta vielä huomattavasti tähänastista vahvempaa panostusta kuin myös opetusministeriön hallinnonalan laadullisissa kriteereissä sitä ohjausta, jolla yliopistot osaisivat uudistua riittävän reippaasti itse sisällään.

Haluan nostaa esille vielä pari kysymystä, ensinnäkin esiopetuksen kaiken kaikkiaan. Se kaipaisi laajempaa uudelleenarviointia laajana ja monipuolisena pienten lasten kasvamiskysymyksenä ja siihen liittyvänä perheiden velvoitteena.

Ed. Tulonen nosti esiin pienten lasten oppimisen intohimon. Aivan oikein, jopa puolet ihmisen oppimiskyvystä muodostuu neljän ensimmäisen elinvuoden aikana. Tässä mielessä olisikin aiheellista, kun me hallintoa myös tarkastelemme, nostaa avoimesti esille se, että olisi jo aika koko ihmisen oppiminen pienestä lapsesta aikuisiin ja ikäihmisiin saakka todella selkeästi määritellä opetusministeriön vastuulle ja tällä tavalla selkeyttää hallintoa. Tämä tarkoittaisi myös sitä, että päivähoidon laatu pitää nostaa keskeiseksi kriteeriksi, ja kaiken kaikkiaan päivähoitokysymys voitaisiin siirtää sosiaali- ja terveysministeriön osalta ensisijaisesti opetusministeriön vastuulle ja tätä kautta linjata myös kuntiin selkeät mahdollisuudet tarkastella lasten oppimista lapsen koko elämän läpi menevänä kysymyksenä.

Keskustelussa on myös jopa useissa puheenvuoroissa nostettu esille sivistysvaliokunnan keskeinen rooli kirjastojen maksuttomuutta koskevassa päätöksenteossa. Hyvä näin. Kyllä me sivistysvaliokunnassa kokoomuksen johdolla kannamme vastuumme. Koulu ja kirjasto ovat olleet ja ovat myös jatkossa suomalaisen sivistyksen perusta.

Ed. Hyssälälle, kun hän äsken niin laajasti tätä asiaa vuodatteli, toteaisin, että ei pitäisi liioitella ministeri Niinistön lehtihaastattelusta levinnyttä kuvaa kirjastojen maksuista. Annettakoon valtiovarainministerille oikeus ääneen ja monipuolisesti ajatella kunnallisen itsehallinnon valtuuksia arvioida ja päättää itse julkishallinnollisista maksuista. Jos tuollaisessa ääneen ajattelussa on esillä myös kirjastoja koskeva pohdiskelu, niin mitä sitten?

Itse kokoomuksen koulutuspoliittisen toimikunnan puheenjohtajana haluan myös tässä ja nyt todeta, että kirjojen lainausmaksukeskustelulle on syytä sinänsä panna piste. Maksullisuutta emme hyväksy eikä maksuja myöskään kirjas-

tolain käsittelyn seurauksena tule. Kirjan on tietoyhteiskuntakehityksen myötä, ja niin uskon, laajalti myös kymmeniä vuosia eteenpäin pohdiskellessani, kymmenien vuosien päähän katsoessani jatkossakin oltava keskeinen sivistyksen perusta.

Budjettiesitys tältä osin on täynnä haasteita. Se siirtää aivan oikein vastuuta oppilaitoksille ja kunnille. Siellä on myös kunnallisten päättäjien uskallettava nostaa sivistyksen suuret haasteet yksityiskohtaiseen, perusteelliseen tarkasteluun ja on uskallettava löytää uusia ratkaisumalleja ja lisää dynamiikkaa.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kirjastoasia on tietysti kiinnostava, ja olen itse sitä mieltä, että ei pitäisi mitään lainausmaksua kirjoista ottaa. Mutta ei lukuhalun lisääntyminen johdu ainoastaan kirjastopalvelujen lisääntymisestä, vaan se voi johtua yksinkertaisesti myös siitä, että kirjat ovat liian kalliita. Ihmisillä ei laman aikana ole varaa ostaa kirjoja. Sen takia lainausluvut tietysti nousevat. Minusta pitäisi puuttua enemmän siihen, että kirjat voisivat olla vähän halvempia. Minä mieluummin ostaisin kirjan kotiin, koska jokainen kirja on tavallaan kulttuurihistoriallinen monumentti, kun se on omassa hyllyssä, kun se on oma eikä se ole mistään lainattu.

Opetusministeri H e i n o n e n : Arvoisa puhemies! Sekä sivistysvaliokunta että valtiovarainvaliokunta ja erityisesti sen sivistysjaosto on mietinnössään perehtynyt hyvin huolellisesti opetusministeriön pääluokkaan ja nostanut sieltä esille ne kysymykset, jotka myös opetusministeriön taholla on nähty keskustelua herättäviksi kysymyksiksi. Painopisteissä valtiovarainvaliokunta on erityisesti korostanut elinikäistä oppimista, tietoyhteiskuntaohjelmaa, koulutuksen ja työelämän yhteyttä sekä henkilöstökoulutuksen tärkeyttä. Nämä painopisteet luonnollisesti ensi vuoden toiminnassa opetusministeriön työssä tulevat olemaan vahvasti päällimmäisinä.

Muutamaa asiaa, jotka mietinnössä ja tässä keskustelussa ovat nousseet esille, haluaisin kommentoida. Ensinnäkin mietinnössä jo puututaan kysymykseen, joka liittyy valtion oppilaitoksiin ja erityisesti vammaisten koulujen taloudelliseen tilanteeseen, johon myös ed. Tykkyläinen puheenvuorossaan puuttui. Valiokunta edellytti selvitystä ja seurantaa siitä, mikä näiden oppilaitosten taloudellinen tilanne ensi vuoden kuluessa tulee olemaan. Tämän kaltainen selvitystyö on itse asiassa jo laitettu käyntiin, koska siihen on tarvetta ollut.

Valtion oppilaitosten taloudelliset ongelmathan liittyvät siihen, että valtion budjetin valmistelun yhteydessä kävi ilmi, että näissä oppilaitoksissa on poikkeuksellisen suuri siirtomäärärahakanta, mistä syystä tämän kaltainen ratkaisu valtion oppilaitoksiin tehtiin, että määrärahoja siirtomäärärahakannan pienentämiseksi leikattiin. Nyt sitten kuitenkin näyttää siltä, että erityisesti vammaisten koulujen osalta on tulossa esille sen kaltaisia ongelmia, jotka mahdollisesti jo ensi vuoden kuluessa vaativat niihin puuttumista. Mutta menossa oleva selvitys sitten osoittaa sen, minkälaisia toimia tarvitaan.

Valiokunta esittää toteutettavaksi liikunnan koulutuskeskusten siirtoa budjettiteknisesti veikkausvoittovarojen ulkopuolelle yleisistä budjettivaroista rahoitettavaksi. Mielestäni on hyvin perusteltua ja erittäin kannatettavaa, että tämän kaltainen ratkaisu tehtiin. Toki ymmärrän sen, että varmasti eri edunsaajien tahoilla on toiveita siitä, että määrärahoja voitaisiin lisätä, mutta tietysti tässä budjettitilanteessa se ei ole mahdollista. Kuitenkin on erittäin hyvä, että tämä periaatteellisesti tärkeä ratkaisu on valtiovarainvaliokunnan budjettimietinnössä tehty.

Asia, johon kovin monessa puheenvuorossa täällä on kiinnitetty huomiota, on yliopistojen rahoitus ja erityisesti huoli siitä, mitä on tapahtumassa yliopistojen perusrahoitukselle. On täysin totta, että yliopistojen rahoitustilanne tällä hetkellä näyttäytyy kovin kahtalaisena. Toisaalta yliopistojen rahoitus on voimakkaasti lisääntymässä sitä kautta, että tutkimusrahoitus lisääntyy. Toisaalta kuitenkin monen perustoiminnon osalta ollaan varsin tiukoillakin ja siellä ehkä tutkimusrahoituksen lisäys ei ole näkyvissä lainkaan.

Tämä huoli on kyllä tiedostettu, ja meillä on parhaillaan itse asiassa kaksikin ryhmää, jotka miettivät sitä, miten ratkaisuja tähän kaksijakoiseen tilanteeseen voitaisiin löytää. Toisen ryhmän tehtävä on hakea kehitetympää mallia yliopistojen rahoitukseen. Se ryhmä tietysti työskentelee hyvin tiiviissä yhteistyössä yliopistojen kanssa, mikä on ollut jatkuvasti tavoite, että hyvin konsensushenkisesti rahoitusmallia voidaan kehittää, jotta kaikki yliopistot voivat hyväksyä perusperiaatteet.

Toinen työryhmä pohtii sitä, miten Akatemian rahoitusta voitaisiin kehittää niin, että kun Akatemia myöntää tutkimuksen hankerahoitusta, niin myös niin sanotut yleiskustannukset voi-

sivat tulla hankerahoituksessa huomioon otetuksi. Silloin ei syntyisi sen kaltaista ongelmaa, joka tällä hetkellä on olemassa, että vaikka hankerahoitus kasvaa, rahoituksen perusinfrastruktuurin, laitteiden ja tilojen määrärahat eivät kuitenkaan lisäänny. Samoin olemme käyneet keskusteluja yliopistojen kanssa siitä, että kun yliopistot toteuttavat ulkopuolisille tahoille tutkimushankkeita, myös noiden hankkeiden rahoitukseen nämä niin sanotut yleiskustannukset sijoitetaan mukaan.

Tutkimusmäärärahat todellakin ovat voimakkaassa kasvussa. Alustavat arviot tämän vuoden tutkimus- ja tuotekehitysrahoituksen kehityksestä näyttäisivät siltä, että voi olla, että jo tänä vuonna tullaan saavuttamaan tuo 2,7 prosentin bkt-taso. Se johtuu paitsi julkisen sektorin lisääntyneestä rahoituksesta, myös siitä, että yritykset ovat poikkeuksellisen voimakkaasti panostaneet tutkimus- ja tuotekehitysrahoitukseen.

Ed. Aula nosti esille kysymyksen Erasmus-ohjelman rahoituksesta. Niiltä osin hallituksen budjettiesitykseen sisältyy 3 miljoonan markan rahoitus vaihto-ohjelmiin. On totta, että niiden opiskelijoiden määrä, jotka osallistuvat vaihto-ohjelmiin, on jatkuvasti kasvanut. Varmasti ensi vuoden kuluessakin on tarvetta seurata, miten opiskelijamäärä kehittyy ja onko tarvetta myös vielä vuoden kuluessa tähän määrärahakysymykseen palata.

Mitä tulee näkemykseen tietoyhteiskunnan sisältötuotannosta, niin varmasti siinä puolessa on paljon tehtävää. Se on kuitenkin hyvin vaikea alue siinä mielessä, että se on tietyllä tavalla rinnastettavissa oppikirjatuotantoon. Oppikirjatuotanto on alue, jossa julkinen sektori ei ole rahoituksellaan mukana, muuta kuin niin sanotun vähälevikkisen oppimateriaalin tukemisen osalta. Se toimii markkinaehtoisesti ja se on myös toiminut varsin hyvin niin. Nyt ollaan siinä hankalassa tilanteessa, että joudutaan jatkuvasti tasapainottelemaan sen kanssa, miten paljon julkinen sektori voi tuellaan mennä myös uuden tietoyhteiskunnan edellyttämän sisältötuotannon kentälle.

Mitä tulee etäopetuksen kehittämishankkeisiin, joita Yleisradion kanssa on toteutettu, on todettava, että siihen uhrataan itse asiassa useita kymmeniä miljoonia ensi vuonnakin. EU-rahoitus tietysti siinä myös näyttelee hyvin merkittävää osaa. Mutta siinä mielessä kyllä opetusministeriö on varsin vahvalla panostuksella niissä hankkeissa mukana.

Esiopetuksesta haluan vain todeta sen, kun täällä on esitetty toiveita siitä, että jo ensi vuoden budjetissa pitäisi olla lisämäärärahoja esiopetuksen toteuttamiseksi koko ikäluokalle. Siinä vaiheessa, kun koulutuksen lainsäädännön kokonaisuudistusta tehtiin ja pohdittiin esiopetuksen toteuttamista, lähdettiin siitä, että aikataulu olisi ollut syksy 99. Siinä mielessä silläkään esityksellä ei olisi ollut mitään liittymäkohtaa ensi vuoden budjettiin.

Muutama viikko sitten julkistettujen tietojen mukaan, jotka perustuvat kuntien omiin ilmoituksiin, esiopetuksen piirissä on 74 prosenttia ikäluokasta. Näyttää siltä, että kunnat ovat varsin voimakkaasti omin toimin lisänneet esiopetustoimintaa. Tietysti, koska kyse on kuntien omasta ilmoituksesta, on mahdoton sanoa, miten erilaista toimintaa kuntien ilmoittamaan esiopetukseen sisältyy.

Ed. Isohookana-Asunmaa vetosi Akatemian juuri julkistamaan tutkimukseen, joka hänen mukaansa ei pidä sisällään mitään viitteitä siitä, että niin sanottu huippuyksikköpolitiikka olisi toimiva toimintatapa. Haluaisin kyllä sanoa, että juuri julkaistu Akatemian tutkimus Tieteen tila antaa hyvin vahvan tuen huippuyksikköpolitiikan jatkamiselle. Saman tuen sille antavat myös sekä se työryhmämietintö, joka huippuyksikköpolitiikasta muutama kuukausi sitten valmistui, että siitä mietinnöstä annetut lausunnot, joissa muun muassa yliopistot näkivät hyvin perusteltuna ja kannatettavana sen, että huippuyksikköpolitiikkaa jatketaan.

On muistettava, että tutkimusrahoituksesta, jos mietitään esimerkiksi Akatemian rahoituksen kokonaisuutta, noin 30 prosenttia määräytyy huippuyksikölle ja loppu 70 prosenttia menee muulle tutkimukselle. Eli siinä mielessä ei ole kysymys siitä, että ainoastaan huippuyksikköjä tuettaisiin, vaan itse asiassa enemmistö tutkimusrahoituksesta menee edelleenkin muulle — tietysti laadukkaalle — tutkimustoiminnalle.

Ed. Tulonen kysyi, osataanko t&k-panostuksia ohjata oikein. Kohdennuksen osalta tiede- ja teknologianeuvosto on ollut se elin, joka on pääperiaatteet määritellyt. Se on lähtenyt kannanotoissaan siitä, että kohdentaminen tehdään olemassa olevan tiede- ja teknologiahallinnon kautta, jonka toimivuus on osoittautunut hyväksi, mikä tarkoittaa sitä, että Suomen Akatemia ja toisaalta Tekes ovat ne keskeiset organisaatiot, jotka kohdentamisen tekevät. Uskon kyllä, että näillä organisaatioilla on tarvittava asiantuntemus noiden ratkaisujen tekemiseen. Totta kai on tarkoitus, että jatkuvasti seurataan sitä, miten

hyvin rahoituksen kohdentamisessa onnistutaan. Sitä varten on itse asiassa asetettu erillinen asiantuntijaryhmä, joka seurantaa tekee ja joka on täysin riippumaton niin opetusministeriöstä kuin kauppa- ja teollisuusministeriöstä kuin myös rahoittajaorganisaatioista. Uskon, että sitä kautta saamme tarkempaa tietoa siitä, kuinka hyvin panostuksissa on onnistuttu.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan esittää kiitokset ministeri Heinoselle, joka on avoin, aikakautemme haasteet osaava ministeri, että pääluokan taistelussa on pärjätty näinkin hyvin sekä yliopistojen, tietoyhteiskunnan, tutkimuksen ja tuotekehityksen että monien muiden alueiden osalta.

Haluan tässä yhteydessä vielä tuoda esille valtion oppilaitosten toimintamenot. Ministeri selvitti äskettäin tätä asiaa, mutta toivoisin, että työryhmän työ myös tulisi valmiiksi keväällä, koska valiokunnan mietinnössä on todettu, että oppilaat ovat yhä enemmän monivammaisia. Ilmeisesti myös luokkakoot ovat suurentuneet. Tämä on niin vakava asia, että se on selvitettävä tämän kevään aikana.

Ed. A. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin myös ministeri Heinoselle lausua kiitokset siitä, että painopisteet, jotka sivistysjaosto on asettanut, ovat tuntuneet olevan myös ministerin ajatusmaailmassa painopisteitä. Mutta suurien painopisteitten rinnalla hyvin herkästi pienemmät painopisteet tahtovat jäädä huomiotta.

Kun ette puuttunut yhtään näkövammaisten kirjastoasiaan, haluaisin nyt kysyä, miten te näette näkövammaisten kirjastoasian hoitamisen, koska se kuitenkin on opetusministeriön pääluokassa.

Toiseksi painottaisin valtion erityisoppilaitosten taloudellisia ongelmia. On hyvä, että niihin on nyt syvennytty ja ongelma on tiedostettu ja sitä tutkitaan. Mutta haluaisin nostaa siinä esille myös toisen ongelma, joka on nimenomaan yksikköhintojen riittämättömyys. Korotustarvehan olisi vammaisten opetuksen puolella suurin piirtein 75 prosenttia ja monivammaisten osalta jopa 125 prosenttia, jotta heidän toimintamahdollisuutensa olisivat turvatut.

Kun nyt on katsottu viimeisiä tilastoja ja tutkimustietoja, niin opettajien stressaantuneisuus ja psyykkiset häiriöt ovat noin 40 prosentin luokkaa, joka on hirveän suuri määrä. Erityisesti vammaisten lasten opettajien kohdalla, jos on koko ajan pelko tulevaisuudesta ja taloudellisista mahdollisuuksista toimia, tietysti on ihan ymmärrettävää, että heidän kestävyytensä on todellakin koetuksella.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Huolemme on yhteinen, eli edelliset puhujat jo kiinnittivät huomiota valtion erityisammattikoulujen tilanteeseen.

Itse tunnen parhaiten kehitysvammaisten tilannetta. Valtion erityisammattikouluista on kolme kehitysvammaisille kuuluvaa. Heidän kohdallaan tilanne on edelleen se, että vajaa puolet hakijoista pääsee sisään oppilaitoksiin. Eli läheskään kaikille ei ole tarjolla ammatillista opetusta. Kun nyt nämä kolme ammatillista oppilaitosta ovat lisänneet tarjontaansa siten, että oppilaspaikkoja on tullut enemmän, eläneet sen mukaisesti kuin yksikköhinnalla pelattaisiin ja loppuvuodesta on selvinnyt, että niin ei käykään, niin ne ovat todella pulassa. Siksi toivon, niin kuin sivistysjaoston puheenjohtaja jo ilmaisi, että tämä asia varsin nopeasti selvitettäisiin ja oppilaitoksille turvattaisiin keväänkin rahoitus.

Hyvin monissa oppilaitoksissa on uusia mielenkiintoisia kokeiluja. Esimerkiksi Kuhankosken erityisammattikoulussa on Campus-projekti, jossa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa yhteistyössä kehitysvammaisten opetusta räätälöidyllä tavalla järjestetään ja tavoitteena on tuettuun työpaikkaan pääseminen. Kaksivuotisen projektin aikana olemme havainneet jo, että se onnistuu. Olisi sääli, jos tällaiset hyvät kokeilut jäisivät nyt toteuttamatta.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Halusin kysyä, vaikka tämä ei ole kyselytunti, ministeri Heinoselta sitä, mikä liittyy esiopetukseen, että pysähtyykö tämä suunnitelma nyt kokonaan tähän vai suunnitellaanko sitä jossakin salaa meidän tietämättä. Toivottavasti jossakin sitä suunnitellaan. Milloin tähän seuraavan kerran palataan, jos koskaan? Haluaisin vain vastauksen, että tätä ei ole kokonaan poistettu ohjelmasta seuraavien sadan vuoden ajaksi.

Opetusministeri Heinonen: Arvoisa puhemies! Lyhyesti: Vammaisten koulujen osalta on selvitys todellakin, niin kuin sanoin, käynnistetty, ja tarkoitus on saada se valmiiksi niin, että me voimme ministeriössä pureutua kysymykseen heti vuodenvaihteen jälkeen, joten siinä mielessä tuo kevään aikataulu tulee toteutumaan.

Näkövammaisten kirjasto on ministeri Anderssonin toimialaan kuuluva asia, ja sen takia en halunnut siihen puuttua, mutta tiedän, että ongelma on ministeriössä tiedostettu ja kyllä sitä käydään läpi.

Esiopetuksen kehittäminen ei varmasti ole pysähtynyt tähän ratkaisuun, vaan monet asiat ovat menossa ja itse asiassa menossa kovaakin vauhtia eteenpäin. Erityisen keskeistä on se, miten päivähoidon ja koulutoimen yhteistyötä kyetään tiivistämään niin, että siirtymä päivähoidon kautta peruskoulutoimeen on mahdollisimman joustava ja näiden kahden tahon osaamista kyetään entistä voimakkaammin hyödyntämään niin, että esiopetus, alkuopetus nähdään yhtenä kokonaisuutena, joka itse asiassa alkaa jo aikaisemmin kuin kuusivuotiaana, ja että esiopetuksen elementtiä voidaan tuoda päiväkotitoimintaan jo vahvemminkin. Tämän kaltainen työ etenee koko ajan. Uskon, että se osaltaan pitää huolen siitä, että siinä vaiheessa, kun meillä on taloudelliset edellytykset olemassa siihen, että esiopetusratkaisu voidaan toteuttaa koko ikäluokan osalta, siirtymä silloin tapahtuu mahdollisimman joustavasti ja nopeasti.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Edellisen puheenvuoron aikana piti puhumani tästä asiasta, mistä nyt puhun, mutta kun ministeri Heinonen ei kestänyt minun huuliharppupuheitani ja hän poistui, niin minä puhun nyt uudelleen. (Välihuuto) — Huuliharppu ei ollut mukana valitettavasti — tai onneksi.

Me olemme Tampereen kansanedustajat olleet huolissamme ja olen myös kirjallisesti ja myös suullisesti täällä eduskunnassa lähestynyt ministeriötä Tampereen lääketieteellisen tiedekunnan aloituspaikkojen määrästä. Siellähän ollaan huolestuneita sikäli, että aikanaan tämä määrä pudotettiin 95:stä 40:een ja nyt kun aloituspaikkoja yleisesti tiedekunnissa lisätään, niin Tampere saa vain 15 paikan lisäyksen eli 55:een. En tiedä, onko ministeriössä arvoisa ministeri tehnyt päätöksiä tästä asiasta. Dekaanithan eivät tietenkään näitä asioita päätä, mutta he ovat käsitykseni mukaan suositelleet Tampereen tiedekuntaa koskien huomattavasti edullisempaa ratkaisua tässä.

Omalta osaltani, ja varmasti ed. A. Ojala on muiden kansanedustajien kanssa myös lähestynyt opetusministeriötä tässä asiassa, joka tapauksessa esitän huoleni tästä tilanteesta ja toivon, että kun Tamperetta ja Pirkanmaata on potkittu vähän joka asiassa, niin ainakin opetusministeriön taholta tässä tapauksessa osoitettaisiin ymmärtämystä ja kohdeltaisiin vähän silkkihansikkain Tamperetta ja annettaisiin sille enemmän paikkoja kuin nämä 15, mikä nyt näyttäisi olevan suunnitelmissa.

Ed. R. K o r h o n e n : Arvoisa puhemies! Vastaan ed. Ihamäelle, että käydään tämä lääkärikoulutuskeskustelu tuolla käytävällä vaikka kahden kesken.

Kirjastopuoleen haluaisin ottaa kantaa. Kirjasto ja ilmainen kirjasto on ehdottoman tärkeä. Kirja on sivistyksen mitta. Lähinnä itse olisin huolissani siitä, ettei kuva vie kirjastolta ja kirjalta sille kuuluvaa tilaa. Kuva on jonkun valmis näkemys jostain asiasta, kun taas kirja antaa mielikuvitukselle materiaalia ja opettaa ja kouluttaa luovuuteen ja oivaltamiseen. Siitä syystä kirja on äärettömän tärkeä, ja minä näen, että se tulee säilymään täällä iäisyyden ja parempi olisi, että säilyisikin.

Haluaisin ed. Tuloselle, ed. Markkulalle ja myös ed. Hyssälälle kommentoida sitä, että koulutuksen ja työelämän vuorovaikutuksessa tulee varoa sitä, ettei se ole mitään tässä ja nyt -toimintaa, vaan erityisesti kun ed. Hyssälä toivoi lisää nokialaisia insinöörejä, niin meidän tulisi nähdä jo Nokian taakse. Meidän tulisi nyt kouluttaa porukkaa, mikä tulee Nokian jälkeen. Jos me nyt alamme kouluttaa uusia nokialaisia, niin ne markkinat ovat ohi, kun ne insinöörit valmistuvat. Tässä työelämän ja koulutuksen yhteistyössä on todella kyettävä näkemään kauas tulevaisuuteen. Se ei voi olla pitkälle koulutettujen ihmisten kohdalla sitä, että valmennetaan tähän ja tähän huomisen tarpeeseen.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Puheenvuoroa suunnitellessani ajattelin, että on ehkä hyvä lähteä lapsuudesta ja mennä kohti vanhuutta. Siksi aloitan tässä ajatuksillani esiopetuksesta, joka täällä hieman on ollut esillä.

Pienen lapsen paras hoitopaikka on koti. Sen jälkeen, kun tilanne ei enää sitä mahdollista, tulee päivähoito vastaan, ja päivähoidon jälkeen tulisi koko ikäluokan päästä esiopetukseen. Katsoisin, että esiopetuksen viisain sijoituspaikka olisi opetustoimen puolella, jolloin päivähoidon ja esiopetuksen välissä olisi hallinnollinen muutos, jos sitä sellaiseksi voi sanoa. Toivoisin, että esiopetus kattavasti saataisiin mahdollisimman pian. Valitettavasti se ei nyt tässä budjetissa vielä toteudu.

Sitten tulee vuoroon peruskoulu. Uudet kou-

lulait ovat täällä käsittelyssä. Tämän päivän, juuri tämän päivän, kun täällä käsittelemme opetusministeriön pääluokkaa, uutiset ovat kertoneet, että tänään on eri puolilla maata aika monissa kunnissa ollut mielenilmaisuja, lasten ja lasten vanhempien mielenosoituksia kyläkoulujen säilyttämisen puolesta. Muun muassa Isossakyrössä ja Toivakassa oli tällaiset mielenosoitukset tänään. Uutiset kertoivat, että ensi vuonna noin 200 kyläkoulua ollaan lakkauttamassa. Se on yhtä monelle kylälle, parillesadalle kylälle, raskas isku. Osalle varmasti on selvä tilanne, että näin tulee tapahtumaan ennemmin tai myöhemmin, koska oppilasmäärät käyvät liian pieniksi, mutta siitä huolimatta tämä on vakava kysymys, kun ottaa vielä huomioon sen, että kerrottiin, että alle 40 oppilaan kouluja on maassa 1 200 ja ne kaikki ovat lakkautusuhan alla ja siis parisataa olisi ensi vuonna lakkautumassa.

Päätökset koulujen säilyttämisestä ja lakkauttamisesta tehdään kunnissa, mutta perussyy siihen, että kyläkouluja ollaan näin valtavalla voimalla lakkauttamassa, on siinä, että kuntien valtionosuudet, jotka on tässä salissa päätetty, on leikattu niin alas, että kunnat eivät enää pysty pitämään yllä sitä kouluverkkoa, joka muutoin ehkä olisi vielä järkevää lasten ja kylien kannalta pitää.

Valtionosuuksien leikkaukset ovat olleet liian suuret, ja ne koskettavat tällä tavalla haja-asutusalueiden ja pienempien kylien ihmisten jokapäiväistä elämää ja ajavat näitä kyliä alas kaikilta muiltakin osin. Sieltähän menee saman tien työpaikkoja, ehkä kauppojen tilanne heikkenee, liikenneyhteydet vaikeutuvat jne., kun koulut loppuvat.

Tämä on vakava kysymys, johon pitää kiinnittää vakavaa huomiota. Tiedämme, että kun nyt valtionyhtiöitä on myyty, yksityistetty, on omistuspohjaa laajennettu, niin kuin kauniisti sanotaan, siitä on tullut valtiolle ehkä jopa lähes 10 miljardin markan suuruusluokkaa olevat tulot. Siitä osan, kiitos ministeri Heinosen, joka tehtävänsä on muutoinkin hoitanut erinomaisesti, hän on saanut taisteltua niin, että osa valtionyhtiöiden myyntituloista käytetään koulutuksen ja tutkimuksen edistämiseen niin kuin pitää. Jos tästä summasta pieni prosentti, muutama prosentti, käytettäisiin peruskouluverkon ylläpitämiseen, turvaamiseen, se olisi hyvin hieno asia. Tietysti valtionosuusjärjestelmä ei tätä sellaisenaan voi turvata, mutta kuntien valtionosuuksien leikkauksia tältä osin pitää harkita uudelleen ja sillä tavalla pyrkiä säilyttämään kyläkouluverkko mahdollisimman kattavana.

Toinen peruskouluihin liittyvä ajankohtainen asia on opettajien lomautusbuumi, joka on menossa. On hämmästyttävä ja hyvin murheellinen asia, että opettajia koulusta pannaan pakkolomalle. Saattaa olla niin, että ehkä täältä kaukaa katsoen lyhyehkökin lomautus aiheuttaa kauaskantoiset ja vakavat seuraukset niille lapsille, jotka siitä kärsivät. Tulisi päästä siihen, että näitä lomautuksia ei enää pantaisi toimeen.

On puhuttu ammattikorkeakouluista ja myös paljon tieteestä ja tutkimuksesta. Niiden osalta erityisesti ei ole mitään moittimista. Päinvastoin, niin kuin sanoin, valtionyhtiöiden myyntituloja on näihin tarkoituksiin ohjattu, ja se on kiitoksen ansaitseva toimenpide. Niiden varojen oikeudenmukainen jakaminen eri oppilaitoksille ja erilaisiin hankkeisiin, myös maakuntiin eikä vain joihinkin harvoihin kohteisiin, on hyvin tärkeätä, ja sitä on syytä korostaa.

Täydennys- ja uudelleenkoulutus on tärkeää yhteiskunnassa. Se on varmasti osa koulutuksen suunnittelua, joka onkin yhteiskunnan päätöksentekijöiden vaikeimpia kysymyksiä, miten osataan suunnitella koulutus sillä tavalla, että se vastaa 5, 10, jopa 20—30 vuoden päästä tarvittavaan ammatilliseen ja muuhun pätevyyteen. Tähän ei pystytä nopeasti muuttuvassa maailmassa, siksi tarvitaan jatkuvaa ja voimakasta panostusta täydennys- ja uudelleenkoulutukseen. Sitä ei voida jättää yksin työnantajien, markkinavoimien vastuulle, vaan siinä on oltava myös valtion viranomaisten sekä henkisesti että taloudellisesti vahvasti mukana. Tältä osin luotan, että opetusministeriö tekee parhaansa ja toivon mukaan siinä onnistuu niin hyvin kuin se on ennakoitavissa.

Arvoisa puhemies! Totean opintotuen osalta, että opintotukiasetusta on muutettu sen lain perusteella, joka täällä hyväksyttiin. Siinä tapahtui varmasti sellainen uudistus, joka ei osoittaudu kovin viisaaksi, vanhempien asunnoissa asuvien nuorten opiskelijoiden osalta. Sitä on syytä seurata edelleen, miten se vaikuttaa ja alkaa toteutua. Saattaa olla, että arvioidut säästöt eivät sittenkään toteudu.

Kirjastoista on ollut aika paljon puhetta. Totean vain, että en pidä järkevänä maksun määräämistä kirjojen lainaamisesta. Sen sijaan esimerkiksi ed. Rehn nosti esille audiovisuaalisten välineiden lainaamisen maksullisuuden, niin kuin niistä taidetaan monissa paikoin jo maksua ehkä periäkin. Ihan tarkkaan en tiedä, mutta

näin kuvittelen. Se on perusteltua jossakin määrin eri syistä, juuri niistä syistä, joita täällä kuultiin. Kirjojen osalta ei tällaisia maksusuunnitelmia kuitenkaan kannata ylläpitää. Uskoisin, että se vähentäisi lainauksia ja nostaisi myös kustannuksia, kun kohtuullisen pienten maksujen perintä aiheuttaisi huomattavia kustannuksia. Silloin se ei olisi kovin tuottoisaa eikä järkevää. Pidettäköön kirjastot, vanha kunnon kirjastolaitos entisellään maksuttomalla perustalla.

Arvoisa puhemies! Taisi olla viime kyselytunnilla, kun puutuin Suomen talviolympialaishankkeeseen ja kyselin silloin niitä riskejä, joita siihen liittyy, kun hallitus on suunnitellut 2 miljardin markan takuun antamista tuolle hankkeelle. Silloin minua vähän syytettiin, että olen urheilun vastustaja. Kysymyksessä jo totesin, että hanke sinänsä on myönteinen, mutta halusin selvittää näitä riskejä ja kustannuksia. Vastaus ministeri Anderssonilta ei kovin yksiselitteinen ollut, mutta asiaahan selvitetään ennen lopullisten päätösten tekemistä. Sitä jäin miettimään, voiko todellakin maan hallitus tehdä sen päätöksen eduskuntaa enempää kuulematta. Se on mielenkiintoinen kysymys, jota varmaan myös tutkitaan.

En siis sinänsä ole kilpaurheilun enkä urheilun, liikunnan vastustaja. Sitä varmasti osoittaa sekin, että olen tähän pääluokkaan tehnyt parikin muutosesitystä mutta yhden nimenomaan urheilun osalta. Esitän pientä 30 000 markan avustusta Multian potkukelkkailun MM-kisoille ja Pylkönmäen suojuoksun maailmanmestaruuskisoille. Ne ovat tervettä, luonnonläheistä massaurheilua, jota kannattaa tukea aivan samalla tavalla kuin Ivalon huuliharppufestivaaleja, joita kulttuurin nimissä kannatan, ed. Aittoniemen hyvää aloitetta.

Ed. M. P i e t i k ä i n e n : Arvoisa puhemies! Koska aikaisemmin yleiskeskustelun yhteydessä käytin laajan puheenvuoron koulutuksesta ja tutkimuksesta, haluan ainoastaan lyhyesti nostaa esille viittomakielisen koulun perustamisen. Valtiovarainvaliokuntahan ottaa myönteisen kannan viittomakielisen koulun perustamiseen. Tästä olen iloinen. Tätä koulua voisivat käydä niin ne lapset, joiden kotikieli on suomi, kuin myös lapset, joiden kotikieli on ruotsi, koska viittomakielisessä koulussa viittomakieli on oppilaiden äidinkieli ja sitä käytetään opetuskielenä. Puhuttu kotikieli on oppilaiden toinen kieli.

Viittomakielinen koulu olisi siis tärkeä sekä suomen- että ruotsinkielisille lapsille. Mielestäni erityisen tärkeä se voisi olla ruotsinkielisille lapsille, koska maassamme ei ole yhtään ainoata koulua maamme ruotsinkielisille kuuroille.

Ed. A. O j a l a : Arvoisa rouva puhemies! Kun huomasin, että kaksi minuuttia on kovin lyhyt, jäi yksi asia vielä sanomatta. Se koskisi lähinnä Museovirastoa ja kulttuuriperinnettä.

Opetusministeriö on nimennyt Työväen keskusmuseon vuoden 96 alusta valtakunnalliseksi erikoismuseoksi. Museon pysyvien toimitilojen sijaintia ja rakentamista selvittämään on asetettu tietysti myös työryhmä, kuten meidän maassamme aina tapana on. Muistiossa esitetään toimitilojen sijoittamista Tampereen Finlaysonin alueelle. Nyt näyttää kuitenkin siltä, että Finlaysonin alue kehittyy ja rakentuu huomattavasti nopeammin kuin työryhmä kykenee saamaan työtään valmiiksi. Olisin vain esittänyt kiitosta ministeri Anderssonille, joka valitettavasti nyt ei ole paikalla, että hänen toimestaan on kuitenkin pyritty nopeuttamaan työryhmän toimintaa ja saamaan Työväen keskusmuseolle ensi vuoden tammikuun loppuun mennessä tämä työ valmiiksi. Tätä kautta voidaan sitten jatkaa, jatkorakentamista esittää.

Yleiskeskustelun yhteydessä on puhuttu eri ministeriöiden välisestä yhteistyöstä. Tässä olisi myöskin yksi yhteistyön paikka, jossa ympäristöministeriön ja opetusministeriön tulisi käydä keskustelua ja neuvottelua ja tehdä yhteistyötä siinä, että tällaiset kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennukset kyetään saamaan sellaisen valtionavun piiriin, että on myös mahdollista suorittaa työt loppuun, etteivät ne jää kesken.

Ed. R a s k : Arvoisa rouva puhemies! Viime päivinä on käyty keskustelua kirjastopalveluiden mahdollisesta maksullisuudesta. Kovin monelta taholta sitä on ankarasti vastustettu. Itsekin kuulun siihen väkeen, joka on sitä mieltä, että kirjastopalveluiden tulee olla ilmaisia. Mutta mitä olisikaan sanottu, jos koko maassa kaikki kirjastot olisi kahden viikon ajaksi suljettu tänä syksynä, lainaustoiminta olisi lopetettu marraskuussa 10—15 päivänä ja nyt joulukuussa 23—27 päivänä? Tätä olisi varmasti protestoitu hyvin voimakkaasti.

Me pidämme Suomea tasa-arvon maana, mutta silti Näkövammaisten kirjaston lainaustoiminta on ollut keskeytyksissä tuon marraskuun viikon ja ilmeisesti tulee olemaan keskeytyneenä joulukuun ajan. Näkövammaisten kirjaston tehtävänä on muutakin kuin pelkkä lainaus-

toiminta. Se tuottaa ja lainaa piste-, ääni- ja elektronista kirjastoaineistoa ja myös oppi- ja kurssiaineistoa eri kouluasteille. Näkövammaisten kirjastossa suunnitellaan myös myytäväksi tuotettua aineistoa tulevaisuudessa.

Näkövammaisten kirjaston lainauspalvelut ovat kirjaston käyttäjille maksuttomia. Kirjasto maksaa myös kirjalainojen postittamisesta ja niiden palauttamisesta aiheutuvat postikulut.

Vammaisten postilähetyksistä aiheutuvat postimaksut on maksettu vuoteen 92 asti liikenneministeriön budjetista. 1992 käytäntöä muutettiin niin, että jokainen laitos vastaa omista postikustannuksistaan. Tuolloin Näkövammaisten kirjasto sai 3 miljoonan markan lisärahoituksen budjettiinsa postimaksujen maksamista varten, ja tuota lisärahoitusta on lisäbudjeteilla vuodesta toiseen annettu, mutta vuonna 97 lisärahaa ei enää annettu. Lainaus on kuitenkin lisääntynyt koko ajan niin, että tällä hetkellä Näkövammaisten kirjaston postikustannukset ovat yli 6 miljoonaa markkaa.

On hyvin poikkeuksellista, että Näkövammaisten kirjasto joutuu itse vastaamaan postimaksuistaan. Se on ainutlaatuista koko maailmassa. Esimerkiksi Ruotsissa postimaksuihin käytetään vuosittain 50 miljoonaa kruunua ja rahat tulevat aivan muualta kuin varsinaisen kirjaston budjetista.

Asiaa on yritetty korjata mutta huonolla menestyksellä. Vuonna 95 Näkövammaisten kirjaston johtokunta yritti ja neuvottelikin Posti Oy:n toimitusjohtajan kanssa mutta aika kummallisilla seurauksilla. Postimaksukustannukset nousivat vuodesta 95 noin 4 miljoonasta markasta yli 6 miljoonaan markkaan. Tällä hetkellä Postin myöntämät alennukset ovat erittäin vaatimattomat. Minusta on hyvin kummallista, että kun Näkövammaisten kirjasto lähettää kirjat asiakkaille, ne menevät joukkokirjeenä mutta sen jälkeen, kun asiakas palauttaa kirjan takaisin Näkövammaisten kirjastoon, se menee ykköspostissa ja sen mukainen on hintakin.

Posti on yhtiöitetty, ja vaikuttaa siltä, että kylmäkiskoinen ja kurittava käytäntö koskettaa myös vammaisia, ei pelkästään muita kehitysalueilla ja muualla asuvia ihmisiä. Minusta on jotenkin merkillistä, että tätä asiaa ei ole pystytty korjaamaan. Varmaan jokainen tässäkin salissa oleva on saanut Valituista Paloista Kaarina Mäkelältä terveisiä ja vastauspostikuoria, joiden postimaksu on valmiiksi maksettu. Minä epäilen vähän, että Valitut Palat on neuvotellut huokeat postimaksut. En ole siitä varma mutta epäilen näin. Ihmettelen, ettei meidän Postimme pysty Näkövammaisten kirjastoasiaa hoitamaan. Tämä asia kuitenkin merkittävällä tavalla korjaisi Näkövammaisten kirjaston budjettia, kun vastauslähetykset voitaisiin toimittaa joukkopostina.

Tätä asiaa kysyin yhdellä kyselytunnilla, ja liikenneministeri Aura oli sitä mieltä, että on vaikea Postin sääntöjen mukaan tätä lähteä muuttamaan. Voihan se olla vaikeaa, mutta mahdotonta sen nyt ei ainakaan pitäisi olla. Kyllähän eduskunnalla kuitenkin postitoimintalaki on vielä käsissään, jota mielestäni voitaisiin muuttaa.

Toivon, että tämä asia korjaantuisi. Panin merkille, että valtiovarainvaliokunnan sivistysjaosto on asiaan aivan oikein puuttunut.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totean ed. Raskille, että on ikävä asia, että näkövammaisten kirjastopalvelu on tosiaankin vaarantunut tämän vuoden loppupuolella eli toiminta on ollut kokonaan pysähdyksissä. Tämän johdosta valiokunta on kiinnittänyt huomiota asiaan mietinnössään ja edellyttää, että postimaksuihin tulee olla käytettävissä riittävät määrärahat niin, ettei lukemisesteisten palvelu vaarannu.

Totean tässä yhteydessä, että tämä vastuualue kuuluu ministeri Anderssonille. Toivoisin, että tässä voitaisiin myös tehdä yhteistyötä liikenneministerin kanssa. Tämä ongelma varmastikin selviää, kun arvoisat ministerit keskustelevat ja sopivat ministeriöissä keskenään, että tämä asia saadaan kuntoon.

Ed. V i l j a m a a : Arvoisa rouva puhemies! Erilaiselle oppijalle on turvattava tasavertaiset mahdollisuudet, siksi haluan vielä muutaman sanan jatkaa tästä kehitysvammaisten ammatillisesta koulutuksesta, joka on saanut juuri näinä vuosina todella tuulta purjeisiin, kun nämä kolme erityisammattikoulua ovat kehittyneet resurssikeskuksiksi, jotka antavat konsultaatiota ja tukea yleisille ammattikouluille. Tämä on myös yksi peruste, jonka takia niiden rahoitusta pitää todella vaalia nyt.

Sanon Campus-projektin lisäksi muutaman esimerkin, millä lailla kehitysvammaisten ammatillisessa opetuksessa nyt tänä päivänä ollaan liikkeellä. Esimerkiksi pohjoismaista arvostusta saanut multimediaprojekti, jota pyöritetään, jossa kehitetään uutta opetusaineistoa, joka on nimenomaan kehitysvammaiselle oppijalle sopi-

vaa, sitä harjoitetaan yhteistyössä Nikkarilan, Alavuden ja Kuhankosken oppilaitosten kanssa.

Huolta kannetaan myös siitä, että ammattikouluista tulisi vaihtoehtoisia ammattikouluja. Euroopan sosiaalirahaston rahoituksella yhteistyössä Jyväskylän nuorisoverstaan kanssa Kuhankosken erityisammattikoulu on jo parin vuoden ajan pyörittänyt ei liian teoreettista ammatillista opetusta, vaan työpainotteista, joka auttaa syrjäytymisen ehkäisyssä myös muiden kuin kehitysvammaisten kohdalla. Eli näitä opetusmuotoja on varsin monia eikä tarvitse enää todistella sitä, että myös tällaiset oppijat tarvitsevat koulutuspaikkansa.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti pariin, kolmeen asiaan lähinnä täällä käydyn keskustelun pohjalta.

Ensinnäkin voin kernaasti yhtyä niihin kiitoksiin sivistysjaostolle, joka valmisteli tämän ministeriön pääluokan. Ne tarkennukset, mitä siellä on kyetty tekemään hallituksen budjettiesitykseen, ilmiselvästi, tämä keskustelu sen osoittaa, nauttivat eduskunnan erittäin laajan enemmistön tukea. Silti vielä tehtävää toki kosolti jää myös niissä asioissa, joita sivistysjaoston käsi kosketti myönteisellä tavalla.

Näistä asioista tässä mainitsen liikuntatoimen ja sen rahoituksen. Olisi todella tärkeää ja tarpeen, että nyt kun liikuntalaki on täällä käsittelyssä — se laki, joka sinänsä on tarpeen liikuntatoimen kannalta mutta ei toki määrää resursseja eikä niistä lopullisesti säädä — nyt näiden järjestelyjen, joista muun muassa ammatillinen koulutus siirtyy pois veikkausvoittovarojen piiristä, ohella itse liikunnan rahavirran, julkisen tukivirran voimistamisessa ja vuolaammaksi saamisessa saataisiin mahdollisimman nopeasti ja pitemmälle meneviä askeleita. Liikunnan ja urheilun osuuden laskeminen 20,9 prosenttiin siitä 36,6:sta, mikä oli vuosia sitten liikunnan ja urheilun osuus Veikkauksen voittovaroista, tuo pudotus on niin suuri, että siitä liikunta ja urheiluelämä, se niin laaja vapaaehtoistyön, mainion kansalaistyön kenttä kärsii tällä hetkellä ilmiselvästi. Voimia jaostolle seuraavana vuonna, tämän hallituksen aikana kun vielä yksi tällainen budjetti annetaan, voimia sivistysjaostolle seuraavana vuonna päästä myös tässä asiassa eteenpäin!

Toinen huomioni liittyy kuntien koulutoimen järjestämiseen, sivistystoimen resurssointiin. Täällä ed. M. Markkula, joka piti monella tavalla hyvän puheenvuoron, puheenvuorossaan kajosi siihen, että kunnat jotenkin olisivat sellaisen vapaan valinnan edessä ja tilanteessa, että kunhan ne vain käyttäisivät niille kuuluvia voimavaroja enemmän koulutukseen, niin ne voisivat huolehtia yleissivistävän koulutuksen tarpeista kutakuinkin tyydyttävällä tavalla. Vapaa muotoilu siitä ajatuksenjuoksusta, minkä ymmärsin ed. Markkulan sanoman olevan.

Minä haluan kuitenkin vielä kerran muistuttaa, että monessa kunnassa arkitilanne on se, että siellä ollaan tekemässä todella sen vapaan valinnan, mikä kunnalla on, mutta entistä pienempien markkojen puitteissa valintoja sivistystoimen ja välttämättömän sosiaali- ja terveystoimen välillä. On tavattoman kova juttu valtiovallalta, hallitukselta ja eduskunnalta, asettaa kuntien päättäjät vaikeisiin valintatilanteisiin, kun monen kunnan tapauksessa niin suuressa mitassa näitä leikkauksia on tehty.

Tänään televisiosta saatoimme nähdä, kuinka eräässä kunnassa, ja tiedossa on monta muutakin kuntaa, on erilaisia rauhanomaisia, tyylikkäitä, hyviä kansalaisten ja nuorison mielennäyttöjä päättäjille siitä, että näiden tulisi huolehtia sivistyspalveluiden riittävyydestä. Päättäjät kunnissa ovat kuitenkin vaikeassa tilanteessa, jos niiden rahat ovat niin vähäiset kuin ne monessa tapauksessa tällä hetkellä ovat.

Siis ed. Markkulankin hyvin tunnistamaan ja käsittämään ongelmaan sittenkin perusratkaisu monessa kunnassa ja tapauksessa on yksinkertaisesti se, että kuntien sekä tulopohjaa että valtionosuusvirtaa voidaan lisätä suurimmissa vaikeuksissa olevien kuntien kohdalla. Nyt se kohtelu, mitä tapahtuu ensi vuonna, on liian kova. Se asettaa kunnan päättäjät monessa tapauksessa aivan liian vaikeaan tilanteeseen.

Kolmas lyhyt huomioni liittyy opintotukeen. Täällä on kehuttu ylipäänsä opetusministeriön pääluokkaa. Äsken mainittu kuntia koskeva osuus minusta osoittaa, että ei nyt kaikin osin niin kovin suuriin kehuihin aihetta ole. Toinen aihepiiri, missä mielestäni, kun olen perheenisä, jolla on opiskelevia lapsia neljä kappaletta, koulua tai muun tasoista opiskelua harrastavaa, voi kyllä todeta, että kyllä opintotuen leikkaukset ovat myös aika tiukka pala varsinkin monille sellaisille perheille, joissa perhe joutuu osallistumaan lastensa koulutuskustannuksiin. Näin valitettavasti on hyvin monessa tapauksessa. Varsinkaan keski- ja pienituloisten perheiden edellytykset tukea omia lapsiaan eivät kuitenkaan ole sen mittaisia kuin ehkä on ajateltu niissä leikkauksissa, mitä opintotukeen on tehty.

Minä muistutan tässä, että sen 125 miljoonan

lisäyksen jälkeenkään, mikä nyt budjetissa viime vuoteen tapahtuu, opintotukeen ei vieläkään käytetä sitä mittaa, mikä käytettiin vuonna 95 edellisen hallituksen viimeisessä budjetissa. Tämän hallituksen suorittama 300 miljoonan markan suuruinen leikkaus opintotukeen oli aika kova juttu, jota nyt toki, myönnän sen, parantaa tämä korjaus, mikä täällä on ollut jo lain osalta aiemmassa käsittelyssä ja nyt rahojen osalta tässä käsittelyssä. Minä toivon, että sivistystoimen resurssien allokoinnissa, kun korkeakoulujen resursseja on, kiitos siitä, hyvin kyetty lisäämään, huolehdittaisiin myös siitä, että kaikille siellä opiskeleville ja ammattikorkeakouluissa ja keskiasteella opiskeleville myös syntyisi jatkossakin tasavertaiset edellytykset käyttää niitä parantuvia opiskelumahdollisuuksia yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja keskiasteella hyväksi. On suuri menetys, jos tässä suhteessa Suomi luiskahtaa tielle, jossa koulutuksellisen tasa-arvon aineellinen pohja alkaa pettää.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lyhyesti ed. Pekkariselle, että asiat pitää nähdä kuitenkin riittävän laajoina kokonaisuuksina. Pitäisi todella tarkastella selkeästi myös globaalisti, maailman laajuisesti Suomen tilannetta ja vertailla muualle. Opintotuessa olemme kiistatta aivan maailman laajuisesti eturivin valtioita siinä, kuinka paljon me panostamme opintotukena, suorana tukena lastemme ja nuortemme opiskeluedellytyksiin. Oecd:n puitteissa opetus- ja sivistyssektorissa olemme olleet ja olemme varmasti jatkossakin niinikään eturivin, viiden parhaan maan joukossa. Tällöin on luontevaa lähteä hakemaan niitä rakenteellisia, ennakkoluulottomia uusia ratkaisuja, joihin tällainen vaikea taloudellinen tilanne meidät kaikkialla pakottaa.

Tähän voi vielä ottaa lisäksi myös suomalaisen tasa-arvon. On vaikea löytää kovin monta muuta maata, joissa kohdeltaisiin kaikkia kansalaisia yhtä tasa-arvoisesti kuin meillä täällä Suomessa. Kyllä joka puolella tarvitaan nyt sitä uudistusmielisyyttä, uutta ennakkoluulottomuutta, jonka kautta löytyy vaikeissa olosuhteissa hyviä, toimivia ratkaisuja, joilla sivistystä viedään edelleen eteenpäin. Kuntatasollakin kaikkialla on arvokeskustelun paikka mitä suurimmassa määrin.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En palaa kunta-asiaan enempää, mitä tähän opintotukeen tulee. Siitä vain sanon sen, että minä ymmärrän näin, että Suomen viime vuosikymmenien menestyksen yksi tärkeimmistä perustekijöistä on ollut se, että me olemme kyenneet takaamaan kaikille nuorille kuta kuinkin tasavertaiset edellytykset edetä opintiellä heidän omista lahjakkuusreserveistä ja -resursseistaan riippuen. Syntyperä tai oman perheen aineellisen hyvinvoinnin taso ei ole kovin ratkaisevasti vaikuttanut siihen, kuka menestyy, kuka pääsee eteenpäin. Tätä kautta Suomen menestyksen tekijöiksi ovat valikoituneet ne, joilla on siihen parhaimmat lahjat, eivätkä ne, joiden isällä tai äidillä on parhaat edellytykset rahoittaa lasten ja nuorten opintoja.

Minusta tästä pitää pitää kiinni, enkä ollenkaan väitä, että sen 300 miljoonan markan leikkauksella, mikä opintotukiin tehtiin, olisi romutettu tätä Suomen hyvää järjestelmää opintotuen osalta. Sanon vain sen, että se oli tietty isku sille hyvälle järjestelmälle.

Minä toivon, että mahdollisimman nopeasti myös sillä saralla, rinnan korkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen opetuksellisten resurssien lisäämisen kanssa voitaisiin edetä. Näiden kahden asian tulee kulkea käsi kädessä eikä vain niin, että jommankumman resurssointia viedään eteenpäin.

Ed. E l o : Puhemies! Kun Englannin työväen puolueen puheenjohtajalta, nykyiseltä pääministeri Tony Blairilta kysyttiin vaalitaistelun aikana, mitkä ovat kolme tärkeintä asiaa Ison-Britannian kehittämisessä, niin Tony Blairin vastaus oli: Ensimmäinen asia on koulutus, toinen asia on koulutus ja kolmas asia on koulutus. Henkilökohtainen käsitykseni on Suomen osalta varsin pitkälle samanlainen.

Kun me olemme täällä useaan otteeseen keskustelleet muun muassa joustoista työllisyyden parantamisessa, niin olen usein väittänyt, että koulutus olisi paljon tärkeämpi asia käsitellä eduskunnassa kuin jatkuva jankuttaminen siitä, että me tarvitsemme lisää joustoja, tarvitsemme työelämän jäykkyyksien poistamisia. Esimerkiksi eilen totesin saman asian, mutta sanon sen nyt tässäkin yhteydessä, että sekä Ranskassa että Saksassa käydään parasta aikaa keskustelua nimenomaan koulutuksen laadun kehittämisestä. Erityisesti Saksan osalta haluan todeta, että saksalaiset ovat minun mielestäni tähän mennessä olleet selvästi meitä suomalaisia edellä nimenomaan ammatillisen koulutuksen laadussa. Se on ollut hyvin tehokasta, se on johtanut nuoret hyvin nopeasti myös työelämän piiriin.

Niin kuin ed. M. Markkula totesi, Suomihan on Oecd:n kärkimaita edelleen, mitä tulee koulutuksen bruttokansantuoteosuuteen tai siihen määrään, mitä me käytämme koulutukseen. Esimerkiksi ensi vuoden valtion budjetissa me suomalaiset käytämme yli 26 miljardia markkaa koulutuksen kehittämiseen pelkästään valtion rahaa. Sen lisäksi siihen tulee tietysti muitakin rahoja. Päällisin puolin katsottuna Suomen koulutuksen pitäisi olla ihan kohtuullisen hyvin.

Katsotaan sitten paria asiaa, joista ensin puhun, ja sitten viimeiseksi kielikysymyksestä.

Erityisesti haluaisin kiinnittää huomiota koulutusaikojemme pituuteen. Suomalaisista erityisesti ne, jotka käyvät korkeakouluja, käyvät kouluja yhä pitempään. Aika tavallista on se, että kun ihminen valmistuu korkeakoulusta tai yliopistosta, hänen ikänsä on suurin piirtein 27—28 vuotta, joka on noin 3—4 vuotta enemmän kuin Euroopassa keskimäärin. Minusta se on aivan liian pitkä aika. Yliopistojemme koulutusajat ovat liian pitkiä edelleenkin. Tiedän, että se on vaikea asia opetusministeriölle, koska yliopistolla ja korkeakoululla on autonomia ja siihen on aika vaikea puuttua. Mielestäni kuitenkin edelleen pitäisi ohjata koulutusta sillä tavalla, että yliopistoista valmistuttaisiin noin viidessä vuodessa.

Erityisesti haluan kiinnittää huomiota siihen, että kun me nyt puhumme koko elinkaaren kestävästä koulutuksesta, niin pitäisi myös löytää aikaa sille myöhemmin tapahtuvalle koulutukselle. Elinikäinen koulutus on ollut tällainen iskusana jo parin vuosikymmenen ajan, mutta siinähän ei ole kovin paljon kuitenkaan edetty. Jos me aiomme tässä edetä, minun mielestäni meidän pitää pystyä valmistumaan nuorempina ja sitten varata aikaa työelämän vaatimuksille ja sitä kautta myös koulutukselle.

Sama koskee tohtorikoulutustamme. Suomalaiset alkavat olla keskimäärin 35—40-vuotiaita, kun he väittelevät tohtoreiksi. Muualla Euroopassa normaali väittelyikä on noin 30 vuotta. Tässä suhteessa meidän pitäisi vain jotenkin, mitkä ovat sitten opetusministeriön keinot, kuitenkin yrittää kannustaa siihen, että koulutusaikoja lyhennetään sekä korkeakoulututkintojen että myös jatkotutkintojen eli tohtorintutkintojen osalta.

Toinen asia, johon kiinnitän huomiota, on koulutuksen reagointi työelämään. Luulen, että meille kaikille kansanedustajille on varsin tavallista, kun me tapaamme yrityselämän ihmisiä, kuulla vaatimus, että koulutus pitää saada lähemmäksi työelämää. Tiedän, että opetusministeriö on yrittänyt tehdä voitavansa tässä asiassa. Mutta uskon myös, että puutteita on edelleenkin. Ainakin kun itse olen ollut muutamassa yrittäjätapaamisessa tänä vuonna, aina sama asia tulee esille. Niillä, jotka saavat koulutusta, pitäisi olla entistä parempia valmiuksia työelämään, eli työelämän ja koulutuksen suhteita pitäisi lähentää.

Toinen asia on se, mihin ihmisiä koulutetaan. Muistan, että kiinnitin samaan asiaan huomiota viime vuonna. Meillähän näyttää olevan taipumus suomalaisessa yhteiskunnassa, että humanisteja ja yhteiskuntatieteilijöitä koulutetaan mielellään, koska se on suhteellisen halpaa. Sen sijaan esimerkiksi niille aloille, joille koulutusta todella tarvittaisiin, lähinnä tekniikan aloille — tässä tapauksessa tietotekniikan, elektroniikan aloille — koulutusta ei kuitenkaan pystytä riittävän nopeasti suuntaamaan.

Kun olin viime vaalikauden opettajana teknillisessä oppilaitoksessa, havaitsin, että rakennusalan koulutus jatkui — en lukua ihan tarkalleen muista — yli kymmenessä silloisessa teknillisessä oppilaitoksessa. Kuitenkin me tiedämme, että rakennusalalla koulutusta ei ole enää pitkään aikaa tarvittu siinä määrin kuin meillä koulutetaan. Muistan, että silloin, kun nykyinen puhemies oli opetusministeri, kerran harkittiin rakennusalan koulutuksen supistamista nimenomaan teknillisissä oppilaitoksissa. Mutta jos olen oikein ymmärtänyt, mitään ei ole tapahtunut vieläkään viime vuosien aikana tässä suhteessa, teknillisen korkeakoulutuksen osalta kyllä.

Toinen asia, joka liittyy meidän koulutukseemme ja sen tehokkuuteen, on koulutuksen sisältö. Ymmärrän, että on erittäin vaikeaa eduskunnan tai opetusministeriön puuttua siihen, mitä aineita esimerkiksi diplomi-insinöörin tai ekonomin tai jonkin muun tutkinnon suorittamiseksi pitäisi opiskella. Mutta jonkun joskus pitäisi kyllä käydä läpi se, mitä opiskellaan, mikä on työelämän kannalta tarpeellista ja mikä vähemmän tarpeellista. Sitä ei pitäisi jättää pelkästään niin sanottujen asiantuntijoiden tarkasteltavaksi, vaan sitä pitäisi tarkastella myös ulkopuolisten, lähinnä niiden, jotka käyttävät näitä ihmisiä työelämässä.

Mitä tulee vielä koulutuksen saamiseen lähemmäs työelämää, kyllä kiinnitän huomiota saksalaiseen duaalijärjestelmään, jossa ammatillinen koulutus tapahtuu kiinteässä yhteistyössä yritysten kanssa: Toinen puoli on suurin piirtein yrityksessä ja toinen puoli yleisessä ammatillises-

sa koulutuksessa. Olen sitä mieltä, että meidän pitäisi kerta kaikkiaan vain siirtyä saksalaiseen järjestelmään. Se on tietysti vaikea prosessi. Se vaatii paljon toimenpiteitä, mutta minulla on se kuva kuitenkin, että tämä niin sanottu yleinen ammatillinen koulutus on selvästi jäänyt ajastaan jälkeen. Se ei enää vastaa nykyisen työelämän tarpeita.

Puhemies! Lopuksi haluan kiinnittää huomiota kielten opetukseen, jonka jonkinlainen ammattilainen olen, kun olen puolet työelämästäni ollut kielten opettajana. Minuun on ilmeisesti tullut sellainen leima, että olen pakkoruotsin vastustaja joistakin periaatteellisista syistä. Muistutan siitä, että olen valmistunut filosofian kandidaatiksi pohjoismainen filologia pääaineena. Minulla ei ole mitään ruotsin kieltä eikä pohjoismaista filologiaa vastaan.

Kysymys on hyvin pitkälle siitä, mitä me suomalaiset tarvitsemme tämän päivän maailmassa. Täytyy kyllä rehellisesti sanoa, että maailma on 30 vuoden aikana runsaasti muuttunut, erityisesti ihan 90-luvulla, mitä tulee kielitaidon tarpeisiin. (Ed. Rinne: Vapaaehtoisuus pelastaisi ruotsin kielen Suomessa!) — Kyllä.

Me uhraamme Suomessa paljon aikaa, rahaa ja vaivaa kielten opiskeluun. Kun sitten kielten opettajana ja myös poliitikkona olen päässyt katsomaan eurooppalaista elämää, havaitsen valitettavan usein, että me suomalaiset osaamme olla hiljaa kaikilla vierailla kielillä. Kukaan ei puhu yhtään mitään. Sitten usein syytetään opettajia, meitä jotka opetamme kieliä, että se on meidän vikamme.

Kysymys ei ole ollenkaan siitä, että esimerkiksi kielten opetuksen tekniikassa tai opettajien ammattitaidossa olisi vikaa, vaan kysymys on siitä, että me hajotamme voimiamme aivan liian moneen kieleen, keskimäärin ottaen. Olen usein käynyt keskustelua ed. Henrik Laxin kanssa, joka on kielellisesti erittäin lahjakas ihminen, osaa neljää viittä kieltä sujuvasti. Ed. Henrik Lax usein heijastaa kielikeskustelun itseensä ja on sitä mieltä, että jokainen oppii viittä kieltä, mutta se on utopiaa, se on täysin epärealistista. Kun toimin insinöörien opettajana, havaitsin, että yhdessäkin kielessä, joka oli pääasiassa englanti, oli aivan riittävästi, liian paljonkin oppimista.

Voin todeta, että monella suomalaisella on vaikeuksia jopa suomen kielessä. Miettikääpä sitä, että tavallinen suomalainen ihminen pantaisiin kirjoittamaan yleisönosastokirjoitus. Toiselta puolelta se jäisi kirjoittamatta, siihen ei pystytä edes omalla äidinkielellä. Valitettavasti tämä on tosiasia. Sen takia meidän suomalaisten pitäisi lähteä miettimään, mikä on realismia ja mikä on utopiaa.

Mitä tulee ruotsin kieleen, ymmärrän sen keskustelun, mitä käydään historiallisesta taustasta: Meidän pitäisi historiallisin perustein opiskella ruotsin kieltä pakollisena kielenä. Mutta se aika on kyllä mielestäni, valitettavasti, jäänyt taakse, joten sieltä emme voi löytää perusteluita tälle ajattelulle.

Jos ajatellaan esimerkiksi tämän päivän suomalaista ylioppilasta, joka on lukenut kuusi vuotta ruotsia, kun hän menee Ruotsiin, Tukholmaan tai mihin tahansa, hän on aivan ulkona. Hän ei pysty ollenkaan sillä ruotsin kielellä selviytymään, minkä on oppinut koulussa, puhumattakaan siitä että olisi lukenut ruotsia pelkästään kolme vuotta yläasteella. Mitä sillä kielitaidolla tehdään?

Suomenruotsalaiset, ihmeellistä kyllä, näkevät asian erityisesti itselleen tärkeänä ja sanovat, että on hyvä, että on yleissivistystä ja tietää mikä on deklinaatio, konjugaatio tai artikkeli, joita suomen kielessähän ei ole. Esitän vain kysymyksen — katson koko ajan ed. Malmia, vaikka hän on ehkä vähän väärä henkilö vastaamaan näihin kysymyksiin — miksi me tarvitsemme sellaista yleistietoutta, että on deklinaatio, konjugaatio ja artikkeli, kun sillä ei ole mitään käytännön merkitystä. Ei yhtään ymmärrä, mitä kieltä puhutaan ja mitä itse pystyisi sanomaan, puhumattakaan siitä että pystyisi itse sanomaan jotain vieraalla kielellä. Minusta tämä keskustelu pitäisi Suomessa todella pystyä käymään. Kerran vielä sanon, että suomalainen ylioppilas ei pärjää ruotsin kielellä. Miksi hän opiskelee sitä kuusi vuotta, kun hän ei pysy sillä käytännössä tekemään yhtään mitään?

Yhdistän tämän siihen ajatteluun, että mielestäni meillä suomalaisilla on jotenkin ylimitoitettu kuva siitä, mitä pystymme opiskelemaan ja miten paljon meidän pitäisi opiskella vieraita kieliä. Se on aivan sama, kuin jos meillä olisi henkilö, jonka lahjakkuus riittäisi siihen, että hän pystyy juoksemaan kovan harjoittelun jälkeen 100 metriä 14 sekuntiin ja kuitenkin vaatisimme, että hänen pitäisi juosta alle 10 sekunnin, vaikka tällaisia on vain muutama koko maailmassa. Se on aivan mahdoton tehtävä, mutta jotenkin vain me lainsäätäjät ja poliitikot olemme sitä mieltä, että kaikkien pitää vain opetella kolmea neljää kieltä ja puhua niitä. Sitten kuitenkaan kukaan ei näin tee, ja kukaan ei pysty myöntämään käytännössä, että näin on asianlaita.

Sen takia olen kyllä sitä mieltä, että jotain on tehtävä. Jos osaisikin riikinruotsia, heitä on 9 miljoonaa. Norjaa ehkä, jos on oikein hyvä kielitaito, voisi vähän ymmärtää, mutta tanska on jo täysin ei-ymmärrettävää. Suurin osa suomenruotsalaisista ei pysty ymmärtämään tanskalaisia.

P u h e m i e s (koputtaa): Ed. Elo, kehottaisin keskittymään budjetin pääluokkaan ja yhdistämään tämän nyt tähän asiaan, sillä suositus on ohitettu jo kauan sitten ja olemme jo aika lailla edenneet tästä.

P u h u j a : 11,5 minuuttia, rouva puhemies.

P u h e m i e s : Kyllä, mutta olemme menneet jo niin kauas budjetin pääluokasta, että kehotan keskittymään.

P u h u j a : Kyllä, arvoisa puhemies, minä yritän keskittyä, mutta tämä liittyy oleellisesti asiaan, sillä on kysymys myös rahasta, siitä kuinka paljon käytämme kielten opiskeluun. Mielestäni me käytämme valtavan määrän ja oikeastaan vähän turhanpäiten, kun tätä ei ole asianmukaisella tavalla järjestetty.

Puhemies! Vielä voin todeta, että esimerkiksi Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston piirissä on tavoitteena, että jokainen opiskelee kahta vierasta kieltä äidinkielensä lisäksi. Mielestäni Eurooppa tarvitsee yhden yhteisen kielen, niin kuin monet suomalaiset ovat sitä mieltä, että Eurooppa tarvitsee yhden yhteisen rahan. Sen takia käsitykseni on, että suomalaisten kannalta ajatellen nimenomaan taloutta meidän olisi ollut syytä keskittyä tähän suureen maailmankieleen, joka on englanti, ja sen lisäksi opiskella saksaa ja ranskaa, mahdollisesti ruotsia ja venäjää.

Sen takia toivon, että tämä keskustelu johtaa myös toimenpiteisiin, ettei meitä leimata sen perusteella, että meillä on erityisiä ennakkoluuloja johonkin, esimerkiksi ruotsin kieltä kohtaan.

Lopuksi totean vain sen, että myös Ruotsissa on nyt käyty pitkään keskustelua suomen kielen asemasta. Aivan kaksi päivää sitten Finlands Svenska Folktingetin edustajat olivat Tukholmassa puhumassa suomen kielen puolesta Ruotsissa. Näyttää siltä, että se on saanut huomiota Ruotsissa, mutta kuitenkin näyttää myös siltä, että suomen kielelle ei todellista vähemmistöasemaa Ruotsissa tullaan myöntämään, mitä me suomalaiset varmasti kaikki pidämme hyvin valitettavana asiana.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Pääluokan käsittely keskeytetään.

P ä ä l u o k k a 3 0

Yleiskeskustelu:

Ed. V i h r i ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan käsittely valtiovarainvaliokunnan maatalousjaostossa sujui, miten sanoisin, hyvin jouhevasti ja asiallisesti. Ne selvitykset, joita me maatalousjaostossa saimme, tuottivat sen tuloksen, että me teimme sellaisia muutoksia maatalouspääluokkaan, että maataloustuotannon lopettamistuesta ja pellon metsitystuesta vähennettiin 30 miljoonaa markkaa ja nämä ohjattiin toisiin kohteisiin pääluokan sisällä, kuitenkin niin että miljoona markkaa siirrettiin sisäasiainministeriöön eläinlääkäreitten virkoihin.

Maatalousjaosto lisäsi todella työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastoille 4,5 miljoonaa markkaa, jotta asiat voidaan hoitaa EU-säännösten edellyttämällä tavalla. EU-tukien maksatukset ovat tänä vuonna teknisistä ym. syistä viivästyneet ja toisaalta työvoimapula on melkoinen maaseutuosastoissa.

Valtiovarainvaliokunta myönsi vuoden 96 sekä 97 talousarvion käsittelyssä lisämäärärahoja luonnonmukaisesti viljeltyjen tuotteiden markkinointiin. Tätä perusteltiin sillä, että luonnonmukaisten tuotteiden tarjonta on kasvanut odotettua nopeammin, mikä edellyttää myös suurempia markkinointiponnistuksia.

Vuosi sitten antamassaan mietinnössä valiokunta myös edellytti, että hallitus huolehtii luonnonmukaisesti viljeltyjen tuotteiden ja erikoistuotteiden tuotannon, jalostuksen ja markkinoinnin kehittämisestä koko maassa. Selvitysten perusteella valiokunta kuitenkin toteaa, että markkinointiin myönnettyjä varoja on jäänyt käyttämättä. Hallitus on myös katsonut, että jalostuksen ja markkinoinnin kehittäminen on ensisijaisesti elinkeinonharjoittajien tehtävä. Toisaalta se on myöntänyt, että luonnonmukaisten tuotteiden markkinat ovat todella heikosti kehittyneet. Hallitus on toiminut tässä asiassa eduskunnan selkeästi ilmaiseman tahdon vastaisesti. Valiokunta katsoo, että käyttämättä jääneitä markkinointivaroja on ohjattava tulevaisuudessa myös maakuntien luomumarkkinoinnin kehittämiseen.

Valiokunta ei myöskään pitänyt hyvänä sitä, että neuvonnan määrärahoja on edellisestä vuodesta vähennetty. Toisaalta maatilatalous ja maaseutuelinkeinot ovat EU:hun liittymisen seurauksena todella suuressa murroksessa. Maatilataloudet ja maaseutuyritykset tarvitsevat yhä enemmän asiantuntija-apua ja tukea, ja siksi valiokunta esittikin tälle momentille 1,5 miljoonan markan lisämäärärahaa.

Arvoisa puhemies! Laatu on tänä päivänä erittäin merkittävä tekijä elintarviketaloudessa, niin kuin meistä jokainen tietää. Selvitysten mukaan erityisesti luomutuotannon ja siementuotannon lisääntyminen edellyttävät laadunvalvonnan tehostamista. Valiokunta esitti tällä perusteella laadun ja turvallisuuden valvonnan tason turvaamiseen 3 miljoonan markan lisämäärärahan.

Edelleen valiokunnassa kiinnitettiin lausumalla huomiota myös vesihuoltotöihin, jotta ne erityisesti haja-asutusalueilla voisivat jatkua koko maassa ja ennen kaikkea myös niin, että työllisyysmäärärahoja voitaisiin näihin vesihuoltohankkeisiin käyttää. Tällä on erittäin suuri merkitys ennen kaikkea sellaisissa hankkeissa, jotka tapahtuvat usean kunnan alueella. Sellaisiahan tällä hetkelläkin eri puolilla maata on useita käynnissä.

Arvoisa puhemies! Eduskunta on vuosittain osoittanut lisämäärärahoja alueellisille metsäkeskuksille siinä määrin, että tästä on tullut säännönmukainen menettely jo monen vuoden aikana. Valtiovarainvaliokunnan mielestä tämä ei ole kestävä linja toiminnan rahoittamiseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus tulevissa talousarvioesityksissään mitoittaa momentin määrärahat siten, ettei metsäkeskuksille asetettujen toiminnallisten tavoitteiden täyttyminen ole riippuvainen eduskunnassa mahdollisesti tehtävistä määrärahan lisäyksistä. Valiokunta lisäsi 19 miljoonaa markkaa, jolla voidaan metsäkeskusten mahdollisuudet turvata nimenomaan metsätalouden parhaaksi.

Valiokunta kiinnitti myös samassa luvussa olevan momentin 44 perusteluosassa huomiota siihen, että jos osoitetaan tukea puuntuotannon kestävyyden turvaamiseen, määrärahasta osa on alueiden kehittämisestä annetun lain 6 §:n mukaista aluekehitysrahaa. Valiokunta kiinnittää huomiota määrärahan jakoperusteisiin. Valtionapuperusteissa tulisi huomioida myös alueet, joilla hakkuukertymät jäävät vähäisiksi ja kyse on työvaltaisista, vähän tuloa tuottavista metsänhoitotoimista. Tämä koskee mielestäni erityisesti Pohjanmaan metsäkeskuksia, mutta myös muita. Tähän tulisi kiinnittää merkittävää huomiota.

Arvoisa rouva puhemies! Pääministeri Lipposen hallitus ilmoitti maatalouspolitiikkansa tavoitteeksi Suomen maatalouden kilpailukyvyn parantamisen yhteismarkkinoilla. Sen toimet ovat kuitenkin mielestäni olleet riittämättömiä ja huomattava osa niistä on heikentänyt maatalouden kilpailukykyä merkittävästi.

Mielestäni hallitus on vesittänyt erittäin huolestuttavalla tavalla Suomen EU-jäsenyysneuvotteluissa maataloudessa saavuttaman neuvottelutuloksen. Se on leikkaamassa EU:n hyväksymiä maataloudelle tulevia korvauksia kokonaisuudessaan 725 miljoonalla markalla, kun se niin sanotun kansallisen tukipaketin on aikonut kokonaisuudessaan purkaa. Hallitus on nostanut merkittävästi maatalouden sosiaaliturvakustannuksia ja hoitanut myös erittäin heikosti artiklan 141 toimeenpanosta käydyt neuvottelut vakavien vaikeuksien tuesta. Varsinkin investointituki on aiheuttanut vakavaa alueellista eriarvoisuutta viljelijöiden keskuudessa, sillä C-alueen viljelijät ovat jääneet erittäin huonoon asemaan, kun tilannetta verrataan A- ja B-alueilla tapahtuneisiin maatalouden investointeihin.

Artiklan soveltaminen jatkossa alun perin tarkoitetulla tavalla tulee vuonna 1999 käytävissä jatkoneuvotteluissa olemaan erittäin vaikeaa, kun Suomen hallitus hyväksyi liittymissopimuksen vesittämisen. Kun tuottajahinnat ovat jäsenyydessä jääneet neuvotteluvaiheen arviota alemmiksi ja maatalouden tuotantopanosten hinnat arvioitua korkeammiksi, on maataloustulo jäsenyyden aikana laskenut merkittävästi.

Suomen keskusta ei voi tätä linjaa hyväksyä. Siksi esitämmekin, että maa- ja puutarhatalouden tulotukeen otettaisiin 300 miljoonaa markkaa lisäyksenä nyt käsittelyssä olevaan tulo- ja menoarvioon.

Sukupolvenvaihdokset ovat huolestuttavasti vähentyneet maataloudessa. Niitähän tapahtuu vain noin 500 koko maassa tällä hetkellä. Tästä on tehtävissä se johtopäätös, että nuorten maatalousyrittäjien usko on heikentynyt tällä hetkellä, ennen kaikkea tulevaisuuden usko. Kun vielä todetaan nytkin budjettikäsittelyssä olevasta ensi vuoden tulo- ja menoarviosta se seikka, että Maatilatalouden kehittämisrahastosta siirretään 100 miljoonaa markkaa valtiolle eri kohteisiin, tämähän tietää sitä, että Maatilatalouden kehittämisrahaston varat maatalouden investointien rahoittajana tulevat heikkenemään. Mielestäni tähän ei olisi varaa. Kyllä maatalous tarvitsee nyt

muuttuneissa olosuhteissa myös sellaisen kehittämisrahaston, jolla voidaan maatalouden rakennetta kehittää järkevästi ja asianmukaisesti koko tämän tasavallan alueella.

Arvoisa puhemies! Valtioneuvosto vahvisti viime perjantaina maa- ja puutarhatuotteille ensi vuonna maksettavien siirtymäkauden tuen, pohjoisen tuen ja kasvinviljelijöiden kansallisen tuen tukiperusteet ja yksikkötukien tasot. Valtioneuvosto teki yksipuolisen ratkaisun, koska MTK:n valtuuskunta hylkäsi neuvottelutuloksen. Mielestäni tämä oli valitettavaa eikä tiedä hyvää maatalouselinkeinon kannalta.

Ennen kaikkea maidontuottajat ovat C-tukialueilla hyvin tyytymättömiä. Maidon tukitasoero A- ja B-alueen sekä toisaalta C1-alueen välillä on ensi vuonna 11 penniä, kun se tänä vuonna on ollut 14 penniä. Tämä päätös on sinänsä pieni, mutta niille viljelijöille ja maidontuottajille, joita tämä koskee, se on erittäin merkittävä. Onko tässäkin pienessä päätöksessä nähtävissä selkeä linjan muutos, että maataloustuotantoa pyritään askel askeleelta siirtämään Pohjois- ja Itä-Suomesta entistä enemmän eteläiseen Suomeen? Niin kuin me tiedämme, lypsykarjatalous on todella välttämätöntä Pohjois- ja Itä-Suomelle, jotta se pysyy elävänä ja asuttuna. Siinä mielessä tämä politiikka on virheellistä. (Ed. Rinne: Ne hajottivat jo kivinavettansa täällä etelässä!) — Kyllä, ed. Rinne, kivinavettoja osataan etelässä uusiakin rakentaa, jos on tarvetta ja jos se toiminta tulee vain taloudellisesti kannattavaksi. Mutta pitää muistaa, ed. Rinne, että nimenomaan Pohjois- ja Itä-Suomessa, niin sanotussa Nurmi-Suomessa, ei ole paljon vaihtoehtoja. Sen jälkeen kun sieltä lähtee, kun navetan ovi pannaan kiinni, sieltä loppuu myös moni muu toiminta. Mutta onneksi Etelä-Suomessa on myös muita vaihtoehtoja olemassa.

Ehkä myönteisenä voi valtioneuvoston viimeviikkoisesta päätöksestä todeta sen, että pohjoisessa kotieläinyksikkötuessa ja emakoiden siirtymätuessa otetaan ensi vuonna käyttöön ennakkomaksujärjestelmä. Tuki maksetaan kahdessa erässä, joista ensimmäinen, 60 prosenttia koko vuoden tuesta, maksetaan erillisen hakemuksen perusteella huhti—toukokuussa ja loppuerä marraskuussa. Tähän saakkahan eläinmääriin perustuvat kotieläintuet on maksettu yksinomaan marraskuussa. Mielestäni tämä on selvä parannus, jos tämä alkaa toimia ja vaikuttaa.

Tässä yhteydessä nyt vielä, arvoisa puhemies, voi varmasti todeta senkin seikan, että moni viljelijä ei ole vieläkään saanut maataloustukia ja nyt eletään joulukuun 17:ttä päivää, mutta on ainakin luvattu sekä lehtien mukaan ja ehkä muutenkin, että kaikki tuet nyt tulisivat, mitkä kuuluvatkin tämän vuoden aikana maksuun. Sitä viljelijät eri puolilla maata tällä hetkellä kovasti odottavat.

Arvoisa rouva puhemies! Lipposen hallituksen maatalouspolitiikka on mielestäni ollut epäoikeudenmukaista ja tietyllä tavalla hapuilevaa. Aikaisemmin Suomessa, kun ei vielä eletty EU-aikaa, harjoitettiin maatalouspolitiikkaa, jota kyllä kovasti arvosteltiin — ja arvostelullekin oli sijaa — mutta jolla maatalouspolitiikalla yritettiin heikompia tuotantoalueita tukea voimakkaammin kuin tällä hetkellä. Tuet nousivat, mitä pohjoisemmaksi Suomessa mentiin, mutta nyt on menty aivan päinvastaiseen suuntaan. Niin kuin aikaisemmin totesin, investointituet A- ja B-alueilla verrattuna C-alueeseen ovat kohtuuttoman suuret. Nyt hallitus kai huomenna on tekemässä päätöksiä, joilla se yrittää jonkin verran parantaa C-tukialueiden investointitukea. On tietenkin positiivista, jos näin tulee tapahtumaan, mutta ehdottoman välttämätöntä olisi myös nyt, että jos C-tukialueelle avustuksia tulee, niitä tulisi saada myös takautuvasti niiden viljelijöiden, jotka ovat jo investointinsa tehneet. Pitää myös muistaa, että C-alueella ennen kaikkea sianlihan tuotannossa ja siipikarjan tuotannossa on tuotantokatot olemassa. Jos siellä tuotanto rajusti lisääntyy, kaikki tietävät, mitä se tietää tuottajahintojen suhteen. Tässä tulee suuri eriarvoisuus eri viljelijöiden kesken.

Lopuksi, arvoisa puhemies, tutkimukset osoittavat sen, että joka viides alle 45-vuotias viljelijä tuntee, että hänen pitäisi vaihtaa alaa, koska maatalous ja maanviljelys vaikuttaa liian epävarmalta. Minusta tämä on aika huolestuttava viesti. Nyt tietenkin ensi vuoden tulo- ja menoarvion, jos tätä ajatellaan ja peilataan tulevaisuutta varten, pitäisi antaa uskoa talonpojille ja myös häivyttää näitä mielipiteitä, mitä tässä äsken esitin, mutta mielestäni tämä ei tässä suhteessa ole riittävän hyvä. Sen takia keskusta on tehnyt vastalauseen, jossa se tulee todella esittämään 300 miljoonaa markkaa kansalliseen tukeen, jotta tuottajahintoja ei tarvitsisi kohtuuttomasti alentaa.

P u h e m i e s : Tämän pääluokan ja asian käsittely keskeytetään.

———

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna torstaina kello 10.

Täysistunto lopetetaan kello 23.58.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen